ALLAHIN FUKARASI

NİKOS KAZANCAKİS

ALLAHIN FUKARASI

Nikos Kazancakis

HABORA KİTABEVİ YAYINLARI: 71

Bu roman 1969 yılında ALFABE Matbaasında dizilmiş,
FONO Matbaasında basılmıştır.

NIKOS KAZANCAKIS

ALLAHIN FUKARASI

«Assisi'li Francis»

Çeviren:

SABİHA SERİM

BİR

Peder Francis, değersiz biri olan ben, hayatını ve geçirdiğin devreleri yazmak için bugün kalemi elime alıyorum. Hatırlarsan benimle ilk karşılaştığım zaman, yüzü gözü kıllarla kaplı zavallı bir dilenciydim. Kaşımdan ense köküne kadar hep kıl. Bakışlarım korkak ve böndü, kekeliyor, kuzu gibi meliyordum — ve sen çirkinliğimi ve alçalmamı gülünç kılmak için bana Birader Leo — arslan — adını taktın. Hayatımı anlattığım zaman ağlamaya başladın, beni kollarının arasına aldın, öptün ve «Birader Leo, beni affet, seninle alay etmek için 'arslan' demiştim sana, ama şimdi görüyorum ki gerçekten bir arslansın, çünkü izlediklerini ancak bir arslan elde etmeye çalışır,» dedin.

Tanrıyı aramak için manastırdan manastıra, kasabadan kasabaya, çölden çöle gitmiştim. Evlenmedim, çocuklarım olmadı, çünkü Tanrıyı arıyordum. Bir elimde bir dilim ekmek, ötekinde bir avuç zeytin, açlıktan öldüğüm halde yemeyi unuturdum daima, çünkü Tanrıyı arıyordum.

Öylesine dolaştım ki ayaklarım şişti, aynı soruları tekrar tekrar sordum, dilimde tüy bitinceye kadar. En sonunda kapıları çalıp avucumu açarak bir dilim ekmek, sonra tatlı bir söz, ondan sonra da kurtarılış için dilenmekten usandım. Herkes güldü bana, hayalci dediler ve kovdular — uçurumun kenarına varıncaya dek ittiler. Yorulmuştum, sövmeye başladım. Ben de bir insanım dedim kendime; dolaşmak-

tan, aç, sefil, titreyerek geçmekten, cennetin kapılarını çalıp kapalı kaldıklarını görmekten bıktım. Tam umutsuzluğun sonuna gelmiştim ki Tanrı elini uzattı bana, sana da uzattı Peder Francis ve bizi birbirimize kavuşturdu.

Şimdi hücremde oturuyor küçük penceremden ilkbahar bulutlarının geçişini seyrediyorum. Manastırın avlusuna cennetler indi sanki, yağmur çiseliyor, toprak misk gibi kokuyor. Limon ağaçları çiçek açmış, uzaklarda da bir guguk kuşu ötüyor. Bütün yapraklar gülüyor: Tanrı yağmur olmuş, yeryüzüne yağmakta. Allahım ne mutluluk! Ne sevinç. Toprak, yağmur, gübre kokuları, limon ağaçları birbirine karışarak insan kalbinde birleşiyor. Gerçekten insan, toprak demektir. Bunun içindir ki, toprak gibi ilkbahar yağmurlarının tatlı okşayışlarından bu kadar mutluluk duyuyor. Kalbime su katılmakta. Yarılıyor kalbim, filiz sürüyor — ve sen Peder Francis, sen beliriyorsun.

İçimdeki tüm topraklar yeşermekte Peder Francis. Hatıralar tazeleniyor, zaman dediğimiz çark geriye dönüyor ve sen önde ben arkanda, adımlarını ürkek ürkek izleyerek yeryüzünde dolaştığımız kutsal saatler canlanıyor yeniden. İlk karşılaştığımız yeri hatırlıyor musun? Meşhur Assisi şehrine girdiğim akşam o kadar açtım ki, sendeliyordum yürürken. Ağustos ayıydı ve mehtap muazzamdı. Tanrı'ya şükürler olsun bu güzel şehrin zevkini birçok defa çıkarmıştım, ama o gece Assisi başkaydı, tanınmıyacak kadar değişmişti. Nasıl bir mucizeydi bu? Neredeydim? Evler, kiliseler, kuleler mor gökyüzünün altında, beyaz bir denizin üzerinde uçuyorlardı sanki. Yeni inşa edilen St. Peter kapısından şehre girdiğimde yemek vaktiydi. Mehtap henüz yükseliyordu — dolgun,

parlak bir kırmızı. Yumuşaktı, müşfik bir güneş gibi. Tâ yükseklerden, 'Rocca' kalesinin bulunduğu yerden berrak bir çağlıyan çan kulelerine, evlerin damlarına dökülüyor, dar sokaklardan taşıp küçük dereler halinde akıncaya kadar süt dolduruyordu hendeklere. Ve insanların yüzlerine öylesine neşe saçıyordu ki, herkes Tanrıyı düşünüyordu sanki. Olduğum yerde kaldım, gördüklerim kendimden geçirmişti beni. istavroz çıkararak, 'bu mu Assisi', diye tekrar tekrar sordum kendime. Bunlar, evler, çan kuleleri ve insanlar mıydı, yoksa daha ölmeden cennete mi girmiştim? Ellerimi uzattım, bal gibi tatlı ve yumuşak ay ışığı avuçlarımı doldurdu. Tanrının lütfunu dudaklarımda, şakaklarımda hissettim — ve sonra birdenbire anladım. Bir çığlık attım. Buradan bir evliya, şüphesiz ki bir evliya geçmişti. Kokusu havada idi hâlâ!

Ay ışığında bata çıka yürüyerek dolambaçlı dar geçitlerden Piazza San Giorgio'ya vardım. Cumartesi gecesiydi ve büyük bir kalabalık toplanmıştı. Şarkı söyleniyor, boğuk seslerle bağırışılıyordu. Bunlara mandolinlerin sesi, kızarmış balık, yasemin, gül ve kömür ateşinde pişen şiş kebapların sarhoş edici kokuları karışıyordu. Açlığım son derecede artmıştı. Şenliğe katılan gruplardan birine yaklaşarak:

«Hey, hayır sahibi hristiyanlar,» dedim, «meşhur Assisi şehrinde kim sadaka verebilir bana? Sadece birşeyler yemek, uyumak ve sabaha gitmek istiyorum.»

Beni tepeden tırnağa kadar süzdüler ve güldüler.

«Acaba kim olduğunu sanıyorsun, güzelim,» diye alay ettiler, «yaklaş da sana hayran olalım.»

Onları korkutmak için, «Belki de Hazreti İsa'-

yım,» dedim. «Yeryüzünde dilenci gibi görünür bazen.»

«Başını derde sokmak istemiyorsan bunu tekrarlama sakın biçare adam. Eğlencemizin tadını kimseye bozdurtmayız. Haydi yallah, yürü! Yoksa teker teker kalkar, seni çarmıha gereriz.»

Yeniden gülüştüler, ama sonra aralarında en genci acıdı bana.

«Pietro Bernadone'nin oğlu Francis, meşhur 'Avucu delik' sana sadaka verir. Şansm varmış hem de. Dün süklüm püklüm Spoleto'dan döndü. Git onu bul.»

O sırada çirkin hantal bir dev atıldı ortaya. Fareye benzer yüzü, sararmış bir teni vardı, ismi de Sabbatino idi. Birkaç yıl sonra tekrar karşılaştık, Francis'in müritlerinden biri olmuştu. Yalınayak dünya yollarını dolaştık bir arada. Ama bu gece Francis'in adını duyunca kötü kötü söylenmeye başladı:

«Altınları, giyim kuşamiyle niçin Spoleto'ya dövüşmeye gitti acaba? Büyük işler görmek, şövalye ünvanını kazanmak ve bu sahanın horozu olmak istiyordu galiba. Ama Allah işin içyüzünü bilir. Kafasına bir yumruk indirdi ve kibirli horozumuz tüyleri yolunmuş olarak yuvasına döndü.»

Ellerini çırparak havaya sıçradı. Gülerek, «Şarkı bile uydurduk,» dedi. «Haydi çocuklar — hep beraber.»

Birdenbire hepsi el çırpmaya ve yüksek sesle şarkı söylemeye başladılar.

«Spoleto'ya gitti, la-la la-la
Spoleto'ya gitti niyeti yün bulmak,
Spoleto'ya gitti ta-ra ta-ra
Ama geri döndü kırpılmış olarak!»

Şarap ve lezzetli yemeklerin manzarası içimi bayıltı, kapıya dayandım, güçlükle soluk alıyordum.

«Peki, Tanrı onu korusun, nerede bu 'Avucu delik?' Ayağına kapanmak için nerede bulabilirim onu?»

«Şehrin yukarı kısmına git, pencerenin altında bir hanıma serenad yaparken görürsün,» diye genç adam bana yol gösterdi.

Açlıktan yarı ölü bir halde yola koyuldum, inişli çıkışlı dar sokaklardan geçtim. Bacalardan dumanlar yükseliyordu. Yemek pişiriyordu — akıllı insanlar—, ben de güzel kokuları içime çekiyordum. Bacaklarım, kuş ve farelerin dadandığı üzüm salkımlarının kuru sapları gibi sarkıyordu içimde. Daha fazla dayanamayıp sövmeye başladım. «Of, Tanrıyı aramasaydım tembel tembel geçirirdim günümü duygusuzluğun kucağında. Ne zevkli bir şey olurdu bu! Beyaz ekmekle çok sevdiğim domuz kızartması veya etrafı arpacık soğanı, defne yaprağı ve kimyonla süslenmiş bol yağlı tavşan yahnisini yemekten başka birşey yapmazdım. İçimi serinletmek için de, bir testi Umbria şarabı yuvarlardım. Sonra beni ısıtması için dul bir kadına giderdim: Dul kadının sıcaklığının dünyanın en tatlı şeyi olduğunu söylerler. Elbette mangalla kıyas edilemez... Ama ne yapabilirim ki, Tanrıyı arıyorum!»

Isınmak çabasıyla mümkün olduğu kadar çabuk yürüyordum. Yeniden temiz havayı teneffüs etmek, çekici günahlardan kurtulmak, nefis kokular ve dul kadınlardan kaçmak için birden hızla koşmaya başladım. En sonunda tepeye, kaleye eriştim. Meşhur Rocca kalesi. Heybetli duvarları, yıkılmış kapıları kömür olmuştu. Geriye yer yer yarılmış iki kuleden başka birşey kalmamıştı. Yabani otlar şimdiden ku-

leleri sarmış, taşların arasından dışarı çıkmıştı. Birkaç yıl önce hükümdarlarına dayanamayan halk atmaca yuvasına saldırarak yok etti onu. Bizim günümüz gelinceye dek yiyeceği, içeceği oburcasına tıkıştıran bu hükümdarların talihsizliklerinin zevkini çıkarmak için harabeleri dolaşmak istedim, ama soğuk ve yakıcı bir rüzgâr esiyordu. Üşüdüm, koşarak aşağıya indim. Evlerdeki lambalar söndürülmüştü, insanlar horluyordu. Tıka basa karınlarını doyurmuşlardı, şimdi de horluyorlardı. Hayalci olan ben, açsusuz, yalınayak Assisi sokaklarında dolaşıp cennet kapılarım çalarken, bir ara sövüp sonra ısınmak için şevkle **Kyrie eleison**'u (Kiliselerde âyinlerde söylenen ve «Rabbim merhamet et» anlamına gelen dua. Ç.N.) söylerken bu saygı değer ev sahipleri aradıkları Tanrıyı bulmuşlardı, yeryüzünde bulmuşlardı onu, tam istedikleri gibi: Çocukları, karıları ve hayatın tüm iyi şeyleriyle birlikte.

Gece yarısına doğru piskoposun kilisesinin civarında gitar ve ut sesleri duydum. Herhalde sevgililerine serenad yapıyordu gençler. Aralarında biri şarkı söylüyordu. Ayak uçlarıma basa basa yaklaştım, kapı boşluğunun duvarına yapışarak saklandım. Kont Scifinin konağı önünde beş altı genç duruyordu. Ötekilerden daha kısa boylu biri, başlığında uzun bir tüy, kollarını kavuşturmuş, başını arkaya atmış parmaklıklı pencereyi gözlüyordu. Şarkı söylüyordu, etrafındakiler de kendilerinden geçmiş bir halde gitar ve utla refakat ediyorlardı kendisine. Aman Allahım ne sesti bu, ne kadar tatlı ve ateşli. Nasıl yalvarıyor, nasıl emrediyordu! Şarkıyı hatırlamıyorum ve gelecek nesillere saklamak üzere buraya kaydedemiyorum. Yalnız bir atmaca tarafından kovalanan beyaz bir güvercine ait olduğunu, delikanlının güvercine gelip ba-

ğırına sığınması için seslendiğini hatırlıyorum... Sanki parmaklıklı pencerenin ardında uyuyan kızı uyandırmaktan korkarcasına usulca ve sakin bir sesle söylüyordu şarkıyı. Kızın uyuyan vücuduna değil de, uyanık olan ruhuna söylediğini hissediyordunuz. Gözlerim yaşla doldu. Korkmuştum: Bu sesi daha önce nerede duymuştum — bu tatlılık, yalvarış ve egemenlik. Nerede ve ne zaman duymuştum bu çağrıyı: İnce tiz çığlıklarla kovalayan atmaca, korkudan yüreği çarpan güvercin, ve çok çok uzaklardan kurtarılışın tatlı çağırıcı sesi.

Gitar ve utlarını omuzlarına asarak gitmeye hazırlandı gençler. Şarkı söyleyene gülerek:

«Gidelim Francis», diye seslendiler, «Niçin bekliyorsun, küçük kontesin sana gül atacağını mı sanıyorsun? Penceresini hâlâ açmadı, bu gece de açmıyacaktır!»

Şarkıcı cevap vermeden köşeyi dönüp, açık meyhanelerden yükselen şarkıların duyulduğu meydana gitmek üzere arkadaşlarından önce yola çıktı. Tam o sırada önüne fırladım. Onu kaybetmek korkusu dehşet içinde bırakmıştı beni. Çünkü birdenbire ruhumun bir güvercin, atmacanın şeytan ve bu gencin de sığınabileceğim kucak olduğunu anlamıştım. Paçavraya dönmüş eski cübbemi çıkartıp üstünde yürüsün diye ayaklarınm altına serdim. Vücudundan güzel bir koku yayılıyordu, bal, balmumu, güllere benzer. Kokuyu sezince anlamıştım: Evliyaların kokusuydu bu. Kutsal gümüş sandukaları açtığınızda azizlerin kemikleri aynen böyle kokar.

Döndü, gülümsiyerek bana baktı. Usulca, «bunu neden yaptın?» diye sordu.

«Bilmiyorum efendim, nasıl bilebilirim ki? Cüb-

be kendiliğinden omuzlarımdan ayrılıp üstünde yürümeniz için yere serildi.»

Olduğu yerde durdu, yüzü gülmüyordu artık. Öne doğru eğilerek korkuyla:

«Havada bir işaret mi gördün?» diye sordu.

«Bilmiyorum efendim, herşey bir işarettir — açlığım, mehtap, sesiniz. İyisi mi sormayın: Ağlamaya başlıyacağım.»

Huzursuzca etrafına bakındı: «Herşey bir işarettir,» diye mırıldandı.

Elini uzattı, kalın dudakları, sanki beni sorguya çekecekmiş de karar veremiyormuş gibi kımıldadı. Yüzü kuvvetli ay ışığında erimiş, elleri şeffaflaşmıştı. İleriye bir adım attı, bana biraz daha yaklaşmıştı. Söyleyeceklerini duymak için ona doğru eğilince alkol kokan nefesini hissettim yüzümde.

Öfkeyle fısıldadı, «Bana öyle bakma, sana söyleyecek hiçbir şeyim yok. Hiçbir şey!»

Adımlarını hızlandırarak tekrar yürümeye başladı, kendisini takip etmemi istedi. Ay ışığında ona baka baka arkasından koşuyordum. İpekler giymişti, kadife başlığında uzun kırmızı bir tüy vardı, kulağında da bir karanfil. Bu adam Tanrıyı bulmaya çalışmıyor dedim kendime, ruhu sefahat alemine dalmış.

Birdenbire acıdım ona. Elimi uzatıp dirseğine dokundum.

«Özür dilerim efendim, size bir şey sormak istiyorum: Yiyorsunuz, içiyorsunuz, ipekli giysiler üzerinizde, pencerelerin altında şarkı söylüyorsunuz. Hiçbir eksiğinizin olmadığı anlamında mı bu?»

Genç adam birden döndü, kendisine dokunmama engel olmak için şiddetle kolunu çekti. «Doğrudur, hiç

bir eksiğim yok,» diye cevap verdi öfkeyle. «Niçin soruyorsun? Bana soru sorulmasını sevmem.»

Kendime cesaret vererek, «çünkü size acıyorum efendim,» dedim.

Genç adam bunu duyunca gururla başını kaldırdı. «Sen, sen mi acıyorsun bana!» Güldü, birazdan soluyan bir sesle, «Niçin acıyorsun bana — niçin?» dedi.

Cevap vermedim.

Öne doğru eğilerek gözlerimin içine bakıp tekrar sordu, «Niçin? Kimsin sen? Dilenci gibi giyinmişsin. Gece yarısı Assisi sokaklarında beni bulman için kim gönderdi seni?»

Öfkelenmişti. «İtiraf et gerçeği! Seni biri gönderdi. Kim?»

Cevap alamayınca ayağını yere vurdu: «Hiçbir eksiğim yok! Bana acımalarını istemiyorum, kıskanılmak istiyorum... Hiçbir eksiğim yok diyorum sana!»

«Hiçbir şey mi,» diye sordum, «cennet de mi?»

Başını eğip sustu, bir dakika sonra:

«Cennet çok yükseklerdedir benim için. Yeryüzü iyidir, fevkalâde iyi — ve bana yakın.»

«Cennetten daha yakın birşey yoktur. Yeryüzü ayağımızın altındadır, üstüne basıyoruz, oysa cennet içimizdedir.»

Ay batmaya başlıyordu, birkaç yıldız asılı gibi duruyordu gökyüzünde. Uzak mahallelerden ateşli serenadlar duyuluyordu. Aşağıdaki meydan kalabalıktı. Bu yaz gecesinin havası güzel kokular ve aşkla dolmuştu.

«Cennet içimizdedir genç efendimiz,» diye tekrarladım.

Ürkek bir bakışla sordu, «Nereden biliyorsun?»

«Çok acı çektim, aç susuz kaldım — ve öğrendim.»

Kolumdan tuttu, «Evimize gel benimle. Seni doyurur, yatacak bir yatak veririm, ama bana cennetten söz etme — belki senin içindedir ama benim içimde değildir.»

Gözleri ızdırapla parlıyordu, sesi kısılmıştı.

Meyhanelerin gürültüsünün devam ettiği pazar yerine indik. Sarhoş delikanlılar, önlerinde kırmızı fenerler asılı basık evlere girip çıkıyorlardı. Köylerden sebze ve meyva yüklü eşekler gelmeye başlamıştı. Adamlar masaları hazırlayıp üzerlerine şarap, kanyak ve rom şişelerini diziyorlardı. İki cambaz, direkleri dikip iplerini germeye çalışıyordu... Pazar günü panayırının hazırlığı başlamıştı.

Ay ışığında Francis'i gören iki sarhoş belli etmeden güldüler. Sarhoşlardan biri omuzundaki gitarı aldı. Alay edercesine Francis'e bakarak şarkı söylemeye başladı.

Yuvanı boşuna kurdun yükseklerde
Dal kırılacak
Kuş uçacak
Acınla kalacaksın başbaşa sen de.

Francis başı eğik, hareket etmeden dinledi.

«Haklıdır,» diye mırıldandı, «haklıdır.»

Nezaketen susmam gerekirdi, ama, budala gibi sordum, «Hangi kuş?»

Francis dönüp bana baktı. Gözlerinde öylesine bir keder vardı ki, dayanamadım, elini yakaladım ve öptüm. «Bağışlayın beni,» dedim.

Bakışı yumuşadı. «Hangi kuş, acaba bilmem mümkün mü?» Derin derin içini çekti. «Hayır bilmiyorum, bilmiyorum,» diye inledi. «Bana sual sormak-

tan vazgeç... Gel!» Onu bırakacağımdan korkmuş gibi elimi sımsıkı kavradı.

Fakat onu nasıl bırakabilirdim, nereye gidebilirdim? Bundan sonra daima yanındaydım. Yıllarca aradığım sen miydin Peder Francis? Seni takip etmek ve dinlemek için mi doğmuştum? Kulaklarım vardı, ama dilim yoktu — bunun için dinliyordum. Bana kimselere anlatmadıklarını anlattın. Elimden tuttun, ormanlara daldık, dağlara tırmandık ve konuştun.

Bana şöyle derdin, «Birader Leo yanımda olmasaydın bütün bunları bir taşa, karıncaya, zeytin yaprağına anlatırdım. Kalbim öylesine taşmaktadır ki, içimdekileri boşaltamazsam kırılır bin parça olur.»

Senin hakkında hiç kimsenin bilmediği şeyleri biliyorum. İnsanların tahmin ettiklerinden pek çok günahların var; insanların inandıklarından çok daha fazla mucizeler yarattın. Cennete yükselmek için gücünü cehennemin derinliklerinden alırdın. Bana sık sık, «Gücünü ne kadar alçaktan alırsan o derecede yükseklere erişirsin. Cenkçi bir hristiyanın en büyük değeri, erdemli olmasından çok, içindeki küstahlığı, şerefsizliği, hainliği ve kötülüğü erdeme çevirmesinde gösterdiği çabasındadır. Şeytan, müthiş gafletinden kurtulup ışığa kavuştuktan sonra, günün birinde, Tanrı'nın yanı başında muhteşem baş meleğinin — Cebrail, Mikail veya İzrafil — yerini alacaktır,» derdin.

Seni ağzım açık dinlerdim. Ne tatlı sözler bunlar diye düşünür, günahın bile bizi Tanrı'ya götüren bir yol olduğuna göre, günahkâr bir insan da kurtuluşu umut edebilir mi acaba diye sorardım kendime. Anlamı bu muydu sözlerinin?

Kont Favorini Scifi'nin kızı Clara'ya beslediğin cinsel aşkı da yine yalnız ben biliyorum. Ötekiler,

kendi gölgelerinden korktuklarından sadece kızın ruhunu sevdiğini sanırlardı. İlkin Clara'nın vücudunu sevdin ve işte oradan harekete geçip yoluna yöneldin. Şeytanın tuzaklarına karşı mücadele ettikten sonra, Tanrının yardımıyla kızın ruhuna eriştin. Vücudunu asla inkâr etmeden ve elini sürmeden ruhunu seviyordun. Clara'ya karşı beslediğin cinsel aşk, Tanrıya erişmene engel olmadığı gibi, bedenin ne şekilde ve ne gibi çabalarla ruhlaştığının sırrını açıkladığından, yardımı olmuştur sana. İster karısı, oğlu, anası, vatanı, bir fikir veya Tanrı sevgisi olsun, bütün sevgiler birdir. Sevginin en alt basamağındaki bir başarı, Tanrıya götürecek yolu şekillendirmeye yardım eder. Sen bedeninle cenkleştin, onu amansızca yendin, kan ve göz yaşlarınla yoğurup yıllarca süren çetin bir mücadeleden sonra ruhlaştırdın. Tüm erdem ve kusurlarınla aynı şeyi yapmadın mı? Onlar da bedeninden bir parça idiler, Clara idiler. Ağlıyarak, gülerek yüreğini parçalıyarak ruhlaştırdın onları. Yönelecek yol budur, yoktur başkası. Sen yol gösterdin, ben de soluk soluğa takip ettim seni.

Bir gün vücudun yara içinde, kanlı kayalardan inliyerek kalktığını seyrederken sana acıdım, koşup dizlerine sarıldım, «Birader Francis, vücuduna niçin bu kadar işkence yapıyorsun?» diye bağırdım, «Onu da Tanrı yarattı, hürmet edilmesi gerekir. Kanına, dökülen kanına acımıyor musun?»

Başını sallayıp cevap verdin, «Birader Leo, dünyanın bugünkü durumunda her kim ki erdemli ise, evliya gibi, hatta ondan da üstün olmalı. Her kim ki günahkâr ise canavar gibi, hatta ondan da alçak olmalı. Bugün yolun ortası yoktur artık.»

Yine başka bir gün, umutsuzluk içinde toprağa bakıp onun seni yutmak istediğini, cennete bakıp sa-

na yardımda bulunmayı reddettiğini anladığın zaman tekrar bana döndün. Sözlerini duyduğum vakit tüylerin ürperdi:

«Dinle Birader Leo,» dedin, «Sana çok ciddi bir şey söyliyeceğim. Dayanamazsan Tanrının kuzusu, unut sözlerimi. Dinliyor musun?»

«Dinliyorum Peder Francis,» cevabını verdim. Titremeye başlamıştım bile. Desteklemek ve beni düşmekten alıkoymak ister gibi elini omuzuma koydun.

«Birader Leo, evliya olmak, dünyaya ait herşeyden başka, Tanrısal olan herşeyden vazgeçmek demektir.»

Küfürlerle dolu sözleri söyler söylemez dehşet içinde kaldın. Eğildin, yerden bir avuç çamur alıp ağzına attın. Sonra parmağım dudaklarına bastırıp korkuyla baktın bana. Birazdan: «Neler söyledim? Konuştum mu?.. Sus.» diye bağırdın.

Ve ağlamaya başladın.

★

Her akşam lambanın ışığı altında sözlerini, hareketlerinin her birini, kaybolmamaları için tesbit ettim. Dudaklarından çıkan tek bir kelime, bir insanı kurtarabilir dedim kendime. Yazmaz, açıklamazsam o insan kurtulmayacak ve suç benim olacaktı.

Bundan önce tüy kalemi alıp birkaç defa yazmaya başlamış, ama her seferinde içimi korku kapladığından hemen bırakmıştım. Evet, Tanrı beni affetsin, ama alfabenin harfleri beni çok korkutuyor. Kurnaz, arsız şeytanlardır onlar — hem de çok tehlikeli. Mürekkep hokkasını açtınız mı fırlayıp kaçarlar — onları tekrar nasıl kontrol edebilirsiniz acaba? Canlanıyor, birleşip ayrılıyor, emirlerinize aldırmadan

kâğıdın üzerine sıralanıyorlar. Bağırmanız, yalvarmanız boşuna — istediklerini yaparlar. Sıçrayarak, birlerini itip kaktıklarını sezdim. Boğuluyorlardı, zıplayarak utanmadan önünüzde çiftleşirler, meydana çıkarmak istemediklerinizi açığa vururlar, içinizden taşıp insanlığa anlatmak istediklerinizi açıklamazlar.

Her nasılsa geçen pazar günü kiliseden dönünce cesaretlendim. Tanrı şu şeytanları beğenip beğenmediklerine aldırmadan sıkıştırıp 'Dört İncil'i yazdırmamışmıydı? Öyle ise dedim kendime, cesaret ruhum, korkma onlardan. Al kalemi ve yaz... Ama hemen baygınlıklar geçirdim yeniden. Dört İncil kutsal havarîler tarafından yazılmıştı gerçekten. Birinin meleği, ötekinin arslanı, diğerinin öküzü ve sonuncusunun kartalı vardı. Onlar emrediyor, havarîler de yazıyordu. Ya ben...?

Sözlerini teker teker ve sadakatle yazdığım derileri, kâğıt parçalarını ve ağaç kabuklarını yanımda taşıyarak tereddüt ettim yıllardır. Of, ne zaman ihtiyarlıyacağım diye tekrarlardım kendime. Acaba ne zaman yürüyemiyecek hale gelip manastırdaki sakin hücremde gücümü Tanrı'dan alarak, insanların kurtuluşu için — sözlerini ve yaptıklarını Rahip Francis, bir evliyanın efsanesi olarak sıralıyacaktım?

Acele ediyordum çünkü deri, kâğıt parçaları ve ağaç kabuklarındaki kelimelerin canlandıklarını, birbirlerini itip kaktıklarını sezdim. Boğuluyorlardı, kurtulma çabasıyla ayaklanmaktaydılar. Francis'in de manastırımın dışında yorgun argın, evsiz barksız dolaştığını kimseye belli etmeden hücreme girdiğini hissettim. Geçen akşam, eski bir parşömen kâğıdının üzerine eğilmiş, azizlerin hayatını okuyordum ki, arkamda birinin bulunduğunu farkettim. Kuzey rüzgâ-

rı esiyordu. Çok soğuktu. Toprak mangalımı yakmıştım. İhtiyar ve dayanıksız olduğum için manastırın başrahibi odamda ateş bulundurmama izin vermişti. Azizlerin mucizeleri beni alevler gibi sarmıştı. Yeryüzünde değildim, havada uçuyordum. İşte o zaman arkamda birini sezdim. Dönünce Francis'i gördüm, mangalın yanında çömelmişti.

«Rahip Francis cenneti terk mi ettin?» diye bağırdım ayağa fırlayarak.

«Üşüyorum ve açım, başımı koyacak hiçbir yerim yok.»

Hücremde ekmek ve bal vardı. Açlığını dindirmesi için biraz ekmekle bal getirmeye koştum. Döndüğümde kimseler yoktu.

Tanrının bir işaretiydi bu: Francis yeryüzünde evsiz barksız dolaşıyor, ona bir ev inşa et... Ama yine korkuya kapıldım. Kendimle epeyce mücadele ettikten sonra yoruldum. Parşömen kâğıdının üstüne başımı dayayıp uyuya kaldım. Bir rüya gördüm. Sanki bahar açmış, bir ağacın altında yatıyordum, Tanrı da güzel kokulu bir meltem gibi üzerimden esiyordu. Ağaç, cennet ağacı idi ve çiçek açmıştı. Dalların arasından gökyüzüne bakarken, alfabenin harflerine benzeyen küçücük kuşlar gelip, her biri bir dala kondu. Önce birer birer, sonra ikişer ikişer, sonra da üçer üçer ötmeye başladılar. Daha sonra daldan dala sıçrayarak ikili, üçlü ve beşli gruplar halinde kendilerinden geçercesine cıvıldaştılar. Ağaç bir şarkı olmuştu. Aşk, istek ve elem dolu tatlı bir şarkı. Toprağın derinliklerine gömülmüştüm sanki. Çiçek açan ağaç içimden yükseliyor, kökleri bütün vücudumu sarmış emiyordu beni.

Uyandım. İçimdeki cıvıltıyı hissediyordum hâlâ, Tanrı da üzerimden esiyordu.

Şafak vaktiydi. Başım parşömen kâğıdının üstünde bütün gece uyumuşum. Kalktım, yıkanıp temiz elbiseler giydim. Çanlar sabah ibadeti için çalıyordu. İstavroz çıkardıktan sonra şapel'e gittim. Alnımı, ağzımı ve göğsümü yere yapıştırarak dua ettim. Dua bitince, nefesim kirlenmesin diye kimseyle konuşmadan hücreme koştum. Uçuyordum, melekler tutuyordu beni. Onları görmiyordum ama sağımda ve solumda kanatlarının hışırtısını duyuyordum. Kalemimi alıp istavroz çıkardım.

Ve Peder Francis, hayatım yazmaya koyuldum.

Tanrı yardımcım ve yol gösterenim olsun.

İKİ

Gerçeği anlatacağıma yemin ederim. Rabbim, hafızama kuvvet ver, zihnimi aydınlat, ilerde pişman olabileceğim tek kelime söyletme bana. Umbria'nın dağ ve ovaları kalkın tanıklık yapın; kalkın üzerlerinde şehit kanı serpilmiş taşlar; kalkın İtalya'nın tozlu ve çamurlu yolları, karanlık mağaraları, dağların karlı dorukları, kalkın onu vahşi doğuya götüren gemiler, cüzzamlılar, kurtlar ve haydutlar, siz kuşlar ki vaazını dinlediniz, kalkın — Birader Leo'nun sizlere ihtiyacı var. Gelin sağımda ve solumda durun. Bana gerçeği, bütün gerçeği anlatmama yardım edin. Ruhumun kurtuluşu buna bağlıdır.

Titriyorum, çünkü çoğu zaman gerçekle yalanı ayıramadığımı anlıyorum. Francis bir su gibi akıp geçiyor hayalimde. Hep şekil değiştiriyor, tesbit edemiyorum bir türlü. Kısa boylu muydu, yoksa çok uzun muydu, kesinlikle söyliyemiyeceğim. Çoğu zamanlar kısa görünürdü bana, bir deri bir kemikti. Yüzü, yoksulluğun izlerini taşıyordu. Kalın kabarık dudakları, kestane renginde seyrek sakalı, görünen ve görünmeyen dünyaları dikkatle dinleyen, tavşan gibi dik, kıllı kulakları vardı. Mamafih ince elleri ve narin parmakları asil bir aileden geldiğini belirtiyordu... Konuştuğu, dua ettiği veya kendisini yalnız sandığı zamanlar, vücudundan gökyüzüne erişen alevler yükselirdi. Kırmızı kanatlarını havada sallayan bir başmelek olurdu. Bu olay, gece alevlerin görünebildiği zaman olduğunda, yanmak korkusu ile geri çekilirdiniz.

«Söndür kendini Birader Francis,» diye bağırırdım, «söndür kendini evreni yakmadan.»

Sonra gözlerimi kaldırarak, insanlığın sevincini, acısını ve sıkıntısını belirten yüzünde bir gülümseyişle, sakin bir halde bana doğru gelmesini seyrederdim.

Ona bir gün şöyle sorduğumu hatırlıyorum, «Birader Francis, karanlıklarda yapayalnız bulunduğun zaman Tanrı nasıl belirtiyor kendisini sana?»

«Bir bardak soğuk su gibi Birader Leo,» diye cevap verdi bana, «ebedî gençlik pınarından bir bardak su. Susamış olduğum için içiyorum onu ve susuzluğum sonsuzluğa kadar giderilmiş oluyor.»

Hayretle «Bir bardak soğuk su gibi mi Tanrı?» diye bağırdım.

«Ne sandın Birader Leo? Neye telaşlanıyorsun? Tanrıdan daha basit, insan dudağını serinlendirmeye daha uygun hiçbir şey yok.»

Ama birkaç yıl sonra, bir deri bir kemik kalan Francis, iki büklüm olarak rahiplerin duymaması için öne eğilip titriyerek bana «Tanrı bir alevdir, Birader Leo, o yanmakta ve bizler de onunla yanmaktayız,» dedi.

Boyunun ölçüsüne gelince ancak kesinlikle şunu söyleyebilirim: Ayaklarının toprağa bastığı yerden başına kadar kısa boyluydu ama başından ötesi muazzamdı.

Vücudunun iki kısmını gayet açık olarak hatırlıyorum: Ayakları ve gözleri. Bir dilenciydim ve ömrümü dilenciler arasında geçirdim. Taş, toz, çamur, kar üzerinde yürüyen binlerce çıplak ayak gördüm, ama onunkiler gibi perişan, zayıf, yolların yitirdiği yaralı ayaklar görmemiştim hayatımda. Peder Francis uyuduğu zaman gizlice eğilir, onları öperdim — insanlığın tüm elemini öpüyordum sanki.

Ve bir kez gözlerine baktıktan sonra onları kim

unutabilirdi acaba? İri, badem biçiminde ve zift gibi kara idi gözleri. Onlar kadar yumuşak, tatlı kadifeye benzer gözler görmediğinizi söylerdiniz ama, düşüncelerinizi tamamlamadan, bu gözlerin, vücudunun içini kalbini, ciğerlerini görmenizi sağlayan birer kapak olduğunu ve içten içe alev alev yandığını anlardınız. Sizi görmeden bakardı sizlere. Neler görüyordu? Ne derinizi, ne etinizi, ne de başınızı... beyninizi görürdü. Bir gün başını okşuyordu elinin ayasıyla. Gözleri merhamet ve tatlılıkla doldu, «seni seviyorum Birader Leo,» dedi, «Çünkü solucanların, dudak ve kulaklarının üzerinde dolaşmalarına aldırmıyorsun onları kovmuyorsun.»

«Hangi solucanlar, Peder Francis, solucan görmüyorum?»

«Elbette onları dua ettiğin veya rüyanda cenneti gördüğün zaman fark ediyorsundur. Onları görmektesin ama kovmuyorsun, çünkü Tanrının, Cenabı Hakkın ulakları olduğunu anladın. Tanrının düğün ziyafeti var cennette ve davetiyelerini onlarla gönderiyor bize: Sizi bekleyen Ulu Tanrıdan selamlar. Geliniz.»

Francis insanların arasında bulunduğu zaman güzel neşelenirdi. Birdenbire havaya sıçrayıp dans eder veya iki değneği yakalayıp bestelediği kutsal şarkıları söyleyerek 'viyol' çalardı. Ruhun elemle dolu olduğunu, vücudun açlık çektiğini, insan tahammülünün sıfır olduğunu bildiğinden arkadaşlarına cesaret vermek için yapıyordu bunları mutlaka. Yalnız kaldığı zaman göz yaşları akmaya başlardı. Göğsünü yumruklayıp diken ve ısırganların içinde yuvarlanırdı. Ellerini göğe kaldırarak, «Bütün gün seni umutsuzlukla arıyorum Rabbim: Geceleri uykuda iken sen beni arıyorsun. Rabbim ne zaman kavuşa-

cağız, gecenin gündüze kavuştuğu gibi?» diye bağırırdı.

Bazen de gözlerini gökyüzüne kaldırarak şöyle bağırdığını duyardım, «Yaşamak istemiyorum artık Tanrım. Beni bedenimden kurtar, al beni...»

Her şafak, kuşlar öttüğünde veya öğle zamanı serinletici ormanlara daldığında veya geceleri ay ışığında yahut da yıldızların altında oturduğu zaman anlaşılamaz bir sevinçle titriyerek gözleri yaşlarla dolardı. «Bunlar ne gibi mucizeler Birader Leo,» derdi. «O ki bu güzellikleri yarattı... Şu halde 'O' ne olmalı? 'O' nu nasıl adlandırabiliriz?»

«'Tanrı' Birader Francis,» cevabını verdim.

«Hayır 'Tanrı' değil, 'Tanrı' değil» diye bağırdı, «Bu isim çok ağırdır, kemikleri ezer... Tanrı değil... Baba!..»

Bir gece Francis, Assisi'nin dar sokaklarında dolaşıyordu. Dolunay gökte asılıydı sanki. Francis etrafına bakındı, bu güzel mucizenin tadını çıkartacak kimseyi görmedi kapıların eşiğinde. Koşarak kilisenin çan kulesine çıktı ve bir felâket olmuşcasına çanları çalmaya başladı. Korku içerisinde uyanan halk, yangın var diye, yarı çıplak, Francis'in öfkeyle çaldığı çanın bulunduğu San Ruffino avlusuna koştu.

«Neye çanı çalıyorsun?» diye bağırdılar, «Ne oldu?»

Çan kulesinin tepesinde Francis cevap verdi onlara. «Gözlerinizi kaldırın arkadaşlar ve mehtaba bakın.»

Kutsal Francis böyle bir insandı, yahut da bana öyle göründü. Bunları söylüyorum, ama asla emin olamam. Onun nasıl, kim olduğunu bilebilir miyim? Belki de kendisi bile bilmiyordu. Portiuncula'da kapının eşiğinde güneşlendiği bir kış gününü hatırlıyorum.

Genç bir adam nefes nefese gelip önünde durdu.

«Bernadone'nin oğlu Francis nerede?» diye sordu. Dili ağzından sarkıyordu. «Bu yeni evliyayı nerede bulabilirim ki ayaklarına kapanayım. Aylardır sokakları dolaşıp onu aramaktayım. Mesih aşkına bana nerede olduğunu söyleyin.»

«Bernadone'nin oğlu Francis nerede mi?» Francis başını sallayarak cevap verdi. «Bernadone'nin oğlu Francis nerede?.. Nedir bu Francis? Kimdir o? Ben de onu arıyorum kardeşim. Yıllardır bulmaya çalışıyorum. Elini ver bana gidip arıyalım onu.»

Kalktı, genç adamın elinden tuttu ve uzaklaştılar.

★

O gece Assisi'de karşılaştığım, beresinde uzun kırmızı tüy, sevgilisine serenad yapan gencin evliya olacağını nasıl bilebilirdim? Elimi sımsıkı tuttu ve hızlı adımlarla şehri geçerek Bernadone'nin evine vardık.

Canavarın bizi duymaması için nefesimizi tutup eve girdik. Francis bana yemek verdi, yedim, yatak hazırladı, uyudum. Şafakta uyanınca, usulca kapıya açtım ve dışarıya çıktım. Pazar günüydü. San Ruffino'da büyük âyin yapılacaktı, ben de dilenmek için gidiyordum oraya.

Kiliseye baktığınız zaman, solunda bulunan arslan heykeline oturup hristiyan cemaatinin gelmesini beklemeye koyuldum. Pazar günü etkiliyordu ruhlarını. Cennet ve cehennemi düşünürlerdi; korku ve umut belirirdi içlerinde — fakirlere para vermek üzere keselerin ağzını açacaklardı.

Şapkamı çıkarmıştım başımdan. Zaman zaman paralar atılıyordu içine. Yarı deli, kibar, ihtiyar bir kadın, bana yaklaşarak, kim olduğumu nereden gel-

diğimi, oğlunu görüp görmediğimi sordu. Savaş sıralarında bir süvari alayı — kahrolsunlar — onu esir almıştı.

Tam ağzımı açıp cevap verecektim ki karşımda Sior Bernadone'yi, Francis'in babasını gördüm. Yıllardan beri tanırdım kendisini, bana bir çöp dahi vermemiştir. «Kolların ve bacakların var,» diye bağırırdı, «Çalış...»

Bir gün ona, «Tanrıyı arıyorum,» demiştim.

«Şeytan alsın götürsün seni,» diye gürlemişti. Yanındaki tezgâhtarlar da katılmışlardı gülmekten.

Karısı Lady Pica ile birlikte, âyine katılmak üzere, ağır ağır gururlu adımlarla kiliseye doğru yürüyordu. Tanrım, amma da vahşi bir adamdı! Kenarları gümüşlü, uzun koyu kırmızı, ipekli bir kaftan giymişti. Başında siyah kadifeden bir kep, ayaklarında sivri burunlu siyah ayakkabılar. Göğsüne kaldırdığı sol eliyle, ince altın zincire asılı bir haç'la oynuyordu. Genç kalmıştı, dinçti. İri kemikli ve tavana değecek kadar uzun boyluydu. Kuvvetli çene kemiği, kat kat çenesi, etli çarpık bir burnu ve atmacanınkine benzer, kurşuni, buz gibi gözleri vardı.

Onu görür görmez top gibi büzüldüm, beni farketmemesi için. Sior Bernadone'yi, ipek, kadife, altın kaytanlar ve şahane işlemeler gibi değerli eşyalarla yüklü beş katır takip ediyordu. Yollar haydutlarla dolu olduğu için katırcılar silahlanmışlardı. Kısacası, Bernadone eşyalarını, âyinde bulunmaları, Aziz Ruffino'nun heykeli tarafından görülmeleri, sonradan her hangi bir tehlikede, bunun Aziz'e malum olması için kiliseye götürüyordu. Bernadone yolculuğa çıkmadan önce Aziz Ruffino'nun önünde diz çökmeyi ve pazarlığa girişmeyi âdet edinmişti — sen bana şunları ver, ben sana şunları veririm. Sen mallarımı

koru ben de sana Floransa'dan kabartmalı gümüşten, büyük bir kandil getiririm. Sadece küçük cam kandillere sahip olan öteki Aziz'leri kıskandıracaksın.

Yanına elleri önünde kavuşmuş, gözleri yerde kibar adımlarla fransız olan karısı Lady Pica yürüyordu. Saçlarını deniz mavisi bir tül örtüyordu. Güzel, güler yüzlü, tatlılığın ta kendisiydi. Yüzü, sadaka verenlerin yüzüydü. Elimi uzattım ama beni görmedi — görmedi veya yanındaki canavardan korktuğu için bana sadaka vermeye cesaret edemedi. Karı koca, kilisenin büyük kapısından geçerek gözden kayboldular.

Yıllar sonra, köylerde sevgi, dostluk hakkında vâzetmek üzere yolculuğa hazırlandığımız bir sabah Francis anne ve babasını hatırlıyarak içini çekti, «Yazık. Onları hâlâ uzlaştıramadım,» dedi.

«Kim? Kimden sözediyorsun Birader Francis?»

«Annem ve babamdan, Birader Leo. İkisi de çoktan beri içimde mücadele ediyorlar. Bu mücadelenin ömrüm boyunca devam ettiğini anlamanı istiyorum. Belki başka isimler kullanılabilir — Tanrı ve şeytan, ruh ve beden, ışık ve karanlık — ama hep annem ve babam kalırlar. Babam içimde şöyle seslenir, «Para kazan, zengin ol, altınlarınla hanedan arması al, asilzade ol. Ancak zengin ve asiller bu dünyada yaşamaya hak kazanırlar. İyilik yapma sakın, bir defa iyi davrandın mı mahvolursun. Bir kimse tek dişini kırarsa, tüm çene kemiğini parçala. İnsanlara kendini sevdirmeye çalışma, korksunlar senden. Af etme: Vur...» Ve annem, sesi içimde titriyerek, babam duymasın diye korka korka, usulca şöyle demekte: «İyi bir insan ol sevgili Francis, o zaman hayır dualarımı alırsın. Yoksulları, zavallıları, ezilenleri sevmelisin. Sana fenalık yapan olursa affet onu.» Annemle ba-

bam içimde mücadele ediyor ve ben ömrüm boyunca onları uzlaştırmak için uğraşıyorum. Bundan dolayı acı çekmekteyim Birader Leo.»

Gerçekten Sior Bernadone ve Lady Pica, Francis'in kalbinde birleşmişlerdi ve ona eziyet ediyorlardı. Ama oğullarının kalbinin dışında ikisinin de ayrı bedeni vardı ve bu pazar günü dua etmek için kiliseye girmişlerdi.

Gözlerimi kapadım. Koronun bulunduğu balkondan dışarıya taşarak havayı titreten orgun sesi, koroda şarkı söyleyen oğlanların taze sesleriyle birleşerek yükselmekteydi kiliseden. Tanrmm sesi budur, diye düşündüm: Tanrınm ve halkın sert, güçlü sesi... Mermer arslanın üstünde ata binmiş gibi oturarak dinlemeye devam ettim. Mutluydum, cennete giren bir süvari sanıyordum kendimi. Cennet, tatlı ilahiler, tütsüler, ekmek zeytin ve şarap dolu torbanızdan başka bir şey olamazdı. Başka ne olabilirdi ki — Tanrı beni bağışlasın böyle konuştuğum için, çünkü bilgili ilâhiyatçıların bahsettikleri bedensiz ruhun, uçuşun, özün anlamını kavrıyamıyordum doğrusu. Toprağa bir ekmek kırıntısı düşse, eğilip kaldırıyor, cennetin bir parçası olduğunu bilerek öpüyorum onu. Bunu yalnız dilenciler anlar ve ben dilencilere sesleniyorum.

Mermer arslanın üstünde cenneti dolaşırken bir gölge düştü üzerime. Gözlerimi açınca Francis'in önümde durduğunu gördüm. Âyin bitmişti. Uyumuştum herhalde. Kıymetli eşyalarla yüklü katırlar kilisenin önündeki meydandan yok olmuşlardı.

Francis rengi sararmış, dehşete kapılmış, dudakları titriyerek, gözleri hayallerle dolu duruyordu karşımda. Boğuk sesini duydum.

«Gel sana ihtiyacım var.»

Fildişi saplı bastonuna dayanarak önden yürüyordu. Ara sıra dizleri bükülüyor ve duvara dayanmak zorunluğunda kalıyordu.

«Hastayım,» dedi dönerek, «bana yardım et de eve gidip yatayım. Yanımda kal, sana anlatacaklarım var.»

Cambazlar, meydana direklerini dikmiş, iplerini geriyorlardı. Alacalı elbiseler giymişlerdi, sivri kırmızı külahları da zilliydi. Pazar olduğundan marifetlerini gösterecek, sonra para toplıyacaklardı. Kucaklarında sepetleriyle, ihtiyar adamlarla basit köylü kadınları yere bağdaş kurmuş, tavuk, yumurta, peynir, yararlı bitkiler, merhemler ve kem gözlere karşı muskalar satıyordu. Ak sakallı kurnazın biri, kafeste bulundurduğu bir fare aracılığıyla falmıza bakmayı teklif ediyordu.

«Durun ve falınıza baktırın Sior Francis,» dedim. «Bu farelerin cennetten geldiklerini duydum — cennetin bile fareleri vardır, bu yüzden beyazdırlar. Gizli, pek çok şey bilirler.»

Ama Francis direklerden birini tutmuş güçlükle nefes alıyordu. Ona yardım ettim ve Sior Bernadone'nin evine geldik.

Aman Tanrım, zenginler acaba nasıl ölmeye tahammül ederler! O mermer merdivenler, o yaldız tavanlı odalar, o keten ve ipek çarşaflar. Onu yatağına yatırdım, bitkin bir halde hemen gözlerini kapadı.

Üzerine eğildiğim zaman, solgun yüzünde kâh parlak ışıklar, kâh gölgeler dolaştığını gördüm. Göz kapakları şiddetli bir aydınlıktan rahatsız olurmuşcasına titriyordu. Üzerinde müthiş bir varlığın bulunduğunu sezdim.

Sonunda bir çığlık attı, gözlerini açıp korkudan

donmuş bir halde yatağında oturdu. Hemen kuş tüyünden bir yastık getirdim, dayanması için arkasına yerleştirdim. Niçin korktuğunu sormak üzere ağzımı açarken eliyle kapadı dudaklarımı.

«Sus,» dedi ve kuş tüyü yastığa gömüldü. Ürperiyordu. Göz bebekleri yok olmuştu. Göz yuvarlakları da aşağı dönük korku ile bedeninin içini izlemekteydi. Çene kemikleri birbirine çarpıyordu.

O zaman anladım hemen, «Tanrıyı gördün,» diye bağırdım. «Tanrıyı gördün!»

Elimi tutup acıyla soluyarak, «Nasıl bildin? Kim söyledi sana?» dedi.

«Kimse söylemedi. Nasıl sarsıldığını gördüm ve anladım. İnsan böylesine titredi mi, karşısında ya bir arslan yahut da Tanrıyı görüyor demek.»

Başını güçlükle yastığından kaldırdı. «Hayır O'nu görmedim, diye mırıldandı. «O'nu işittim.»

Korkulu gözlerle etrafına baktı. «Otur. Ellerini değdirme bana, dokunma.»

«Sana dokunmadım, dokunmaya korkuyorum. O an sana değmiş olsaydım, ellerim yanıp kül olurdu.»

Başını sallıyarak gülümsedi. Göz bebekleri meydana çıkmıştı yeniden. «Bir şey soracağım sana,» dedi. «Annem âyinden döndü mü?»

«Hayır. Arkadaşları ile çene çalıyordur.»

«İsabet. Kapıyı kapa.» Bir müddet sustuktan sonra, «Bir şey soracağım sana,» diye tekrarladı.

«Emrinizdeyim, sir. Devam edin.»

«Ömrün boyunca Tanrıyı aradığını söylemiştin bana. Bunu nasıl yapıyordun? Seslenmek, ağlamak, şarkı söylemek, oruç tutmakla mı? Her insanın kendini Tanrıya götürecek ayrı bir yolu olmalı. Sen hangi yolu seçtin?.. Sorum budur işte.»

Başımı eğdim, düşünüyordum. Acaba söylesem

mi, yoksa söylemesem mi? Çoğu zamanlar bunu düşünmüş ve yolumu bulmuştum, ama açıklamaya utanıyordum. O devirlerde insanlardan utanıyordum, çünkü Tanrı huzurunda utanç duymamıştım henüz.

«Neden cevap vermiyorsun? Çok güç bir durumdayım, yardımına muhtacım. Yardım et bana.»

Ona acıdım. Yüreğim heyecanlı, herşeyi anlatmaya karar verdim.

«Yolum, Sior Francis — ve duyduğunuz zaman şaşırmayın sakın — Tanrıyı bulmak için seçtiğim yol... tembellikti. Evet, tembellik. Tembel olmasaydım dürüst, saygıdeğer insanların yolunu izlerdim. Herkes gibi bir sanat edinirdim — doğramacı, dokumacı, duvarcı — ve bir dükkân açardım. Bütün gün çalışmam gerekeceğinden Tanrıyı aramak için nasıl vakit bulabilecektim? Samanlıkta iğne aramak gibi bir şey olurdu diyecektim kendime. Bütün düşüncelerim, hayatımı kazanmak, çocuklarımı doyurmak ve karımın hakkından gelmek olacaktı. Bu kahrolasıca üzüntülerle Ulu Tanrıyı düşünmek için gereken zamanın, hevesim ya da temiz bir kalbim olabilir miydi? Allahın inayetiyle tembel olarak yaratılmışım. Çalışmak, evlenmek, çocuk yetiştirmek kendime bir sürü sorunlar yaratmak gereksiz dertlerdi. Kış aylarında güneşte, yaz aylarında gölgede oturur, geceleri de evimin dammda sırt üstü yatarken mehtapla yıldızları seyrederdim. Mehtapla yıldızları seyrederken Tanrıyı düşünmemeyi nasıl umabilirsiniz? Artık uyuyamıyordum. Bütün bunları yaratan kim, diye sorardım kendime. Ve niçin?.. Beni kim yarattı, ve niçin? Bunları sormak için nerede bulabilirdim Tanrıyı?.. Kendini O'na bütünüyle vermek için insanın boş zamanı ve işsiz olması gerekir. — Başkalarının söylediklerine aldırmayın. Kazancı ancak boğazı-

na yeten işçi, akşamları yorgun argın evine döner. Yemeğe atılır, çabucacık atıştırdıktan sonra yok yere karısıyla kavga eder, çocuklarını döver, çünkü yorgun ve sinirlidir. Arkasından da yumruklarını sıkarak yatar, uyur. Bir ara uyanıp yanında karısını bulunca, cinsel isteğini yerine getirir, sonra yine yumruklarını sıkarak uykuya dalar... Tanrıyı düşünecek zamanı bulabilir mi? Ama işi, çocukları, karısı olmayan bir insan Tanrıyı düşünür elbette. İlkin, sırf meraklandığından yapar bunu, sonra derin bir elemle. Başınızı sallamayın Sior Francis. Sordunuz ben de cevap verdim. Bağışlayın beni.»

«Konuşmaya devam et Birader Leo, susma. Öyleyse şeytanın Tanrıyı kandırdığı, tembelliğin Tanrıyı kandırdığı doğru mudur? Çok cesaret vericisin Birader Leo. Konuşmaya devam et.»

«Size daha ne anlatabilirim Sior Francis, gerisini biliyorsunuz. Anam, babam, bana ufak tefek bazı şeyler bırakmışlardı, harcadım bitirdim onları. Sonra torbamı alıp yola koyuldum. Kapı kapı; manastır manastır; köy köy dolaşarak Tanrıyı aradım. Yırtıcı bir hayvanmış, onu avlamaya gidiyormuşum gibi durmadan soruyordum: 'O nerede?.. Kim gördü O'nu?.. Nerede bulabilirim O'nu?..' Bazıları taş atarlardı, başkaları da yere yuvarlayıp, pestilimi çıkarıncaya kadar döverlerdi beni. Ama her seferinde tekrar ayağa fırlar Tanrıyı aramaya koyulurdum.»

«O'nu buldun mu, O'nu buldun mu?» Francis soluyordu, ılık nefesini tenimde hissettim.

«Nasıl bulabilirdim ki efendimiz? Her çeşit insana sordum: Bilginler, azizler, deliler, piskoposlar, saz şairleri ve yüz yaşındaki adamlara... Her biri öğütlerde bulunarak bir yol gösterdi bana... 'Bu yoldan gidersen, bulursun O'nu!' demişlerdi. Ama hep

ayrı yollar göstermişlerdi bana. Hangisini seçmeliydim. Aklımı kaçıracaktım nerdeyse... Bolonyalı bir bilgin, «Tanrıya giden yol, karısı ve çoluk çocuğu olmak demektir. Evlen,» demişti. Başka birisi, Gubbio'lu çılgın bir evliya şunları söyledi: «Şayet Tanrıyı bulmak istiyorsan O'nu boşuna arama. Görmek istiyorsan O'nu, gözlerini kapa, duymak istiyorsan O'nu kulaklarını tıka. İşte bunları yapıyorum ben de... Sözlerini bitirdikten sonra gözlerini kapadı, kulaklarını tıkadı, ellerini kavuşturarak ağlamaya başladı... Herkesten uzak, ormanlarda münzevi bir hayat yaşayan bir kadın, çam ağaçlarının altında çırılçıplak dolaşarak göğsünü yumrukluyor ve, «Aşk. Aşk. Aşk,»diye bağırıyordu. Verebileceği tek cevap buydu.

«Başka bir gün mağarada oturan bir evliyaya rasladım. Ağlamaktan körleşmişti gözleri. Kutsallık ve bakımsızlıktan pul pul olmuştu derisi. Hem doğru, hem korkunçtu bir öğütte bulundu. Aklıma geldikçe tüylerim diken diken oluyor.»

Francis elimi tuttu, titriyordu. «Neydi verdiği öğüt? Öğrenmek istiyorum,» dedi.

«Önünde eğilip ayaklarına kapandım. Kutsal keşiş'im, Tanrıyı aramaya koyuldum. Bana yol göster,» dedim.

Deyneğini yere çarparak, «Yol yoktur,» cevabını verdi.

«Ne var öyleyse?» diye dehşet içerisinde sordum.

«Uçurum var, atla!»

«Uçurum mu,» diye bağırdım, «bu mudur yolumuz?»

«Evet uçurum. Bütün yollar toprağa yönelirler, uçurum Tanrıya götürür insanı. Atla!»

«Yapamam pederim.»

«Öyleyse git evlen ve dertlerini unut,» dedikten sonra iskelet gibi elini uzatıp gitmemi bildirdi. Ayrıldığım zaman uzaktan bile feryatlarını işitebiliyordum.

Francis korkuyla mırıldanarak: «Herkes mi ağlıyordu? Tanrıya erişenlerle erişemiyenler de mi?»

«Herkes.»

«Neden Birader Leo?»

«Bilmiyorum ama herkes ağlıyordu.»

Sessizce oturduk. Francis başını yastığa gömmüştü, güçlükle nefes alıyordu.

Onu teselli etmek amacıyla, «Dinleyin Sior Francis,» dedim. «Bir iki defa O'nun izine rastladım gibi geliyor bana. Bir defasında sarhoş olduğum zaman, bir an için O'nu arkasından gördüm. Arkadaşlarımla eğlendiğim bir meyhanedeydi, kapıyı açmıştı dışarıya çıkmak için. Başka bir gün ormandan geçmekteydim, yağmur yağıyor, şimşekler çakıyordu. Şimşeğin parlak ışığı içinde O'nun elbisesinin ucunu görebildim. Işığın kaybolmasıyla elbise de yok oldu. Acaba şimşek O'nun elbisesi miydi?.. Yine başka bir gün, gerçekten geçen kıştı, yüksek bir dağın üstündeki karlarda O'nun ayak izlerini görmüştüm. Bir çoban geçiyordu. «Bak Tanrının ayak izleri,» dedim. Ama çoban güldü, «Aklını kaçırmışsın zavallı dostum. Bunlar kurt izleridir. Bir kurt geçmişti buradan.» Sustum. Aklı koyun ve kurtlarla dolu kalın kafalı budalaya ne söyleyebilirdim ki? Üstün bir kudreti anlıyamazdı asla. Bana gelince bunların Tanrının ayak izleri olduğuna emindim... O'nu on iki yıldan beri aramaktayım Sior Francis, gördüğüm tek işaretler bunlardı. Beni affedin.»

Francis başını eğerek derin düşüncelere daldı.

«Üzülme Birader Leo, belki Tanrı, O'na erişmenin çabasının kendisidir.»

Bu sözler beni ürküttü. Francis'i de korkutmuştu. Yüzünü ellerinin arasına sakladı.

«İçimde konuşan hangi ifrittir bu,» diye umutsuzlukla homurdandı.

Tek kelime söylemeden titriyordum sadece. Tanrı, Tanrıyı aramak demekse, vay halimize.

İkimiz de konuşmadık. Francis'in gözleri çukurlarına gömülmüştü yine, yalnız aklarını görüyordum. Yanakları kızarmıştı, dişleri birbirine vuruyordu. Üstüne kalın yünlü bir battaniye örtmüştüm, atıverdi bir yana. «Üşümek istiyorum,» dedi. «Bırak beni. Bakma bana böyle. Başka bir tarafa bak!»

Gitmek için ayağa kalktım, ama öfkelendi. «Nereye gidiyorsun? Otur! Tehlikedeyken beni yalnız mı bırakacaksın? Sen konuştun ve ferahladın. Şimdi ben de konuşmak ve ferahlamak istiyorum. Aklın nerede — yemek mi? Öyle ise kilere git, karnını doyur ve şarap iç. Sana çok çirkin şeyler anlatacağım. Beni dinleyebilmen için alkolle kuvvetlendir kendini. Terketme beni sakın.»

Güvenmiştim. «Yiyecek ve içeceğe ihtiyacım yok. Yalnız midemi mi düşündüğümü sanıyorsun? Dinlemek için dünyaya geldim ben. Yalnız dinlemek için — bunu bilmeni istiyorum. Konuşmaya başla, ne söylersen söyle tahammül ederim.»

«Bir bardak su ver, susadım.»

İçtikten sonra yastığına dayandı. Kulağını vermiş dikkatle bir şeyler dinliyordu. Ev sessiz ve boştu. Avluda bir horoz ötüyordu.

«Dünyada yalnız ikimiz kalmışız gibi geliyor bana Birader Leo. Evin içinde veya dışında hiçbir ses

duyuyor musun? Dünya yıkıldı, geriye yalnız ikimiz kaldık.»

Bir an sustuktan sonra, «Tanrıya şükürler olsun,» dedi. İstavroz çıkardı ve bana baktı. Ruhumun derinliklerine baktığını hissettim. Yine sustuktan sonra uzanıp dizlerime sarıldı. «Beni takdis et Peder Leo, sen günahımı çıkaran papazımsm, günahlarımı itiraf etmek üzereyim.»

Tereddüdümü görünce emretti, «Elini başımm üzerine koy Peder Leo ve söyle: Bernadone'nin oğlu Francis, günah işledin, Tanrı adına günahlarmı itiraf et. Kalbin günahlarla dolu, içini boşalt ki derman bulasın.»

Ses çıkarmadım. Bu sefer kızmıştı, «Sana söylediklerimi yap,» dedi.

Elimi başmın üstüne koydum. Yanan, için için yanan bir kömürdü başı.

«Bernadone'nin oğlu Francis, günah işledin, Tanrı adına günahlarını itiraf et. Kalbin günahlarla dolu, içini boşalt ki derman bulasın.»

Başlangıçta Francis sakindi, ama gittikçe heyecanlanıyor ve güçlükle nefes alıyordu sonunda. Günah çıkarmaya başladı:

«Hayatımda bugüne kadar ziyafet, eğlence, çalgı, kırmızı tüyler ve ipekli elbiselerden başka hiçbir şey yoktu. Bütün gün — ticaretle meşguldüm. Müşterileri dolandırır, kumaşları eksik ölçerdim. Para biriktirir, sonra iki elimle harcardım. Bu yüzden bana 'Avucu delik' derlerdi. Gündüzleri iş, geceleri de şarap ve şarkı: Hayatım buydu işte.

«Ama dün akşam, gece yarısı eve döndüğümüz zaman ve sen yatıp uyuyunca üzerime büyük bir ağırlık çöktü. Ev sıkıyordu beni, boğuluyordum. Usulca aşağı indim, avluya çıkıp hırsız gibi sokak ka-

pısını açtım ve sokağa fırladım. Ay batmak üzereydi. Ortalık sessizdi. Lambalar sönmüştü. Şehir uyuyordu Tanrının bağrında.

«Kollarımı açıp derin bir nefes aldım. Kendimi daha iyi hissediyordum. Sonra sokakları geçerek yokuşu tırmanmaya başladım. San Ruffino'ya vardığımda yorulmuştum. Kilisenin giriş kapısını koruyan mermer arslanın üzerine oturdum. Seni bu sabah gördüğümde, dilenmek için orada oturuyordun. Ağır ağır okşuyordum arslanı, elim ağzına değince yutmakta olduğu küçük adamı buldum.

«Bu korkuttu beni. Nedir bu arslan, diye sordum kendime. Niçin kilisenin kapısını korumak için konmuştu buraya? İnsan yediğine göre kim olabilir: Tanrı mı? Şeytan mı?.. Nasıl bilecektim? Kim söyleyebilirdi bana Tanrı mı, şeytan mı olduğunu?.. Birdenbire sağımda ve solumda uçurumlar hissettim. Bu çift uçurumlar arasında bir ayak izi genişliğinde bir yerde duruyordum. Gözlerim kararmış. Etrafımdaki âlem, hayatım hızla dönüyordu. Bağırdım. 'Beni duyacak kimse yok mu? Yeryüzünde tek başına mı kaldım? Tanrı nerede? Beni işitmiyor mu, başıma uzatacak eli yok mu? Gözlerim kararıyor, düşeceğim.'»

Francis konuştukça kollarını açmıştı: Soluk alamadığı için boğuluyordu. Gözlerini kaldırmış gökyüzüne bakıyordu. Onu sakinleştirmek isteğiyle elini tutacaktım ki, geri çekilip heyecanla homurdandı: «Bırak beni, yatıştırılmak istemiyorum.» Nefes nefese yatağın kenarına büzüldü. Sesi büsbütün boğuklaşmıştı.

«İlkin Tanrıya, sonra şeytana seslendim, hangisi görünse umurumda değildi. Yalnız kalmak istemiyordum sadece. Yalnızlık korkusu içimi kaplamıştı bir-

denbire? O dakikada ruhumu ikisinden birine vermeye hazırdım. Tek isteğim — yalnızlıktan kurtulmak için bir arkadaştı. Umutsuzlukla göklere bakarken bir ses duydum —» soluk alamadığından durakladı.

«Bir ses duydum,» diye tekrarladı. Ve birdenbire iri damlalar halinde ter boşandı alnından.

«Bir ses mi? Hangi ses Francis? Söylediği neydi?»

«Kelimeleri seçemedim. Hayır, ses değildi, vahşi bir hayvanın — bir arslanın kükremesiydi. Üstünde oturduğum insan yiyen mermer arslan olabilir miydi?.. Şafağın tatlı ışıkları henüz parlamaya başlamıştı. Ayağa fırladım. Ses, bir gök gürlemesi gibi etrafımı, içimi kaplıyor, kalbimi, bütün benliğimi sarıyordu. Kilise çanları sabah duası için çalmaya başladı. Yola koyuldum, yükseklere, kaleye doğru koşuyordum. Koşarken buz gibi bir ter kapladı vücudumu. Arkamdan biri seslendi: 'Nereye koşuyorsun Francis, nereye kaçıyorsun? Asla kurtulamıyacaksın?' Dönüp arkama baktım, kimseyi göremedim. Koşmaya devam ettim. Birazdan sesi tekrar duydum: 'Francis, Francis, sen — şarkı söylemek, eğlenmek ve kızları baştan çıkarmak için mi dünyaya geldin sadece?'

«Bu sefer dönüp bakmaya korktum. Sesten kurtulmak amacıyla daha hızlı koşuyordum. Derken önümdeki bir taş bağırmaya başladı: 'Francis, Francis sen şarkı söylemek, eğlenmek ve kızları baştan çıkarmak için mi dünyaya geldin sadece?'

«Tüylerim diken diken olmuştu. Koşuyordum, ama ses de benimle birlikte koşuyordu. Sonra herşeyi anladım, ses dışardan gelmiyordu. Her ne kadar kaçmaya çalışsam kurtulamıyacaktım ondan, çünkü içimden yükseliyordu. Biri sesleniyordu içimde.

Bu Bernadone'nin oğlu, eğlenceye düşkün, sefih insan değildi, hayır ben değildim — başka biri, benden daha iyi biriydi. Kim? Bilmiyorum. Nasıl bilebilirim ki? Başkasıydı, o kadar...

«Soluk soluğa kaleye vardım. O sırada dağların ardından güneş yükseldi ve ısıttı beni. Yeryüzü de yavaş yavaş aydınlanıyordu. İçimdeki yine konuşmaya başladı, ama bu sefer fısıltı halinde, bir sır verir gibi konuşuyordu. Başımı eğip dinlemeye koyuldum. Rahip Leo, yemin ederim ki anlattıklarım gerçek. 'Francis, Francis' diyordu ses, 'ruhun bir güvercin, seni kovalayan atmaca da şeytandır. Gel bağrıma sığın.' Bu kelimeler, vaktiyle yazıp lavta için bestelediğim kelimelerin ta kendisiydi. Her gece bir pencerenin altında saz çalarak bunları söylerdim. Birader Leo, bu kelimeleri neden yazdığımı, gizledikleri anlamı ilk defa olarak şimdi anladım.»

Dudaklarında bir tebessüm, sustu bir an. Sonra kendinden geçmişcesine başını eğip fısıldıyarak: 'Francis, Francis, ruhun bir güvercin, seni kovalayan atmaca da şeytandır. Gel bağrıma sığın,' diye tekrarladı.

Yine sustu. Sakinleşmişti. Ona dokunabileceğimi anladım, kavrulmıyacaktım artık. Eğilerek elini öptüm. «Birader Francis,» dedim, «her insanın, dinsizin bile et ve yağ tabaklarına bürünmüş kalbinin derinliklerinde Tanrı vardır. Seni de çağıran içindeki Tanrıdır.»

Francis gözlerini kapadı. Bütün gece uyanık kaldığından uykusu gelmişti. «Uyu Francis,» dedim usulca. «Uyku Tanrının meleklerinden biridir, güvenle kendini terkedebilirsin ona.»

İrkilerek doğruldu. Boğuk bir sesle: «Ne yapmalıyım şimdi,» dedi. «Bana akıl öğret.»

Acıdım kendisine. Ben de yıllardır öğrenmeye çalışmamış mıydım?

«Başını göğsüne yaklaştır ve kalbini dinle. İçindeki 'Başkası' yine konuşacaktır. O zaman söylediklerini yaparsın.»

Sokak kapısının usulca açıldığını ve avludan geçen ayak seslerini duydum. Lady Pica duadan dönüyordu — yalnızdı. Ferahlamıştım. Sior Bernadone atına binmiş Floransa yolundaydı galiba. «Annen döndü Francis, uyu artık. Ben gidiyorum,» dedim. «Gitme. Babam uzaklarda. Burada yatacaksın. Beni yalnız bırakma diyorum sana!»

Elimi yakalamıştı: «Tehlikeler içinde beni yalnız bırakma,» diye bağırdı.

«Yalnız değilsin artık Francis. Güçlü bir arkadaşın var içinde, sesini duydun. Neden korkuyorsun?»

«Anlamıyor musun Birader Leo, işte asıl O'ndan korkuyorum. Gitme.»

Elimi alnma koydum, yanıyordu. Annesi gülümsiyerek içeriye girdi.

«Meryem Ana'mızın heyekelinden selam getirdim sana çocuğum. Ruhunun tesellisi ve desteği olsun.»

Bunları söyledikten sonra Francis'in avucuna bir fesleğen filizini koydu.

ÜÇ

Francis'in hastalığı kaç gün, kaç gece sürmüştü acaba? Herşeyi değerlendirebilirim, zaman kavramının dışında. Onun için ayın gökyüzünde küçüldüğünü, büyüyüp tekrar küçüldüğünü ve Francis'in yataktan kalkmadığını hatırlıyorum yalnız. Uykusunda güreştiğini sanırdınız. Birdenbire öfkeyle bağırıp ayağa fırlar, sonra titriyerek yatağının bir köşesine büzülürdü. İyileştiği zaman bana hastalığı boyunca ilkin Araplarla çarpıştığını, omuzunda kutsal haç'ı taşıyarak Kudüs'e girdiğini — sonra topraktan yükselen, ağaçlardan inen, gecenin karanlıklarından fırlayan iblislerle mücadele ettiğini anlatmıştı.

Baş ucundan ayrılmayan annesiyle bendim. Lady Pica, arada sırada bir köşeye çekilip ağlardı. Sonra küçük beyaz mendiliyle gözyaşlarını silip tekrar otururdu, ateşler içinde yanan oğlunu, tavus kuşu tüyünden bir yelpaze ile serinletmeye çalışırdı.

Bir gece hastamız bir rüya görmüştü. Etkisinden kurtulamadığı için rüyasını ertesi akşam, gecenin serinliğinin başladığı, bakır lambaların yakıldığı ve ortalık tatlı bir havaya büründüğü zaman anlattı. Rüyasında ölmek üzere bulunduğunu görmüştü. Kapı açılmış, ölüm girmişti. Resimlerde olduğu gibi elinde tırpan yoktu, bekçilerin kuduz köpekleri yakalamak için kullandıkları uzun demir bir kıskaç tutuyordu. Yatağa yaklaşarak, «Kalk Bernadone'nin oğlu. Gidelim,» dedi.

«Nereye?»

«Nereye mi? Sormana lüzum var mı? Bol bol vaktin vardı ama sen, davetler, pahalı elbiseler ve

serenatlarla geçirdin günlerini. Hesaplaşma saati geldi artık.» Ölüm, kıskacı uzattı. Francis yastığına sarıldı, titriyordu. «Bir yıl müsaade et,» diye yalvardı, «Sadece bir yıl. Tövbe etmeme fırsat ver.»

Ölüm güldü, dişleri ipek ve keten çarşaflara döküldü. «Çok geç kaldın. Hayatını yaşadın. Kumar oynadın ve kaybettin. Şimdi gel bakalım.»

«Sadece üç ay... bir ay... üç gün... bir gün.»

Ama bu sefer ölüm cevap vermeden kıskacını uzatıp Francis'i boynundan yakaladı. Yürek parçalayıcı bir feryatla uyandı Francis.

Etrafına bakındı. Lady Pica'nın, hastayı oyalandırır düşüncesiyle getirdiği kanarya, pencerenin yanındaki kafeste şakır şakır ötüyordu.

«Tanrıya şükürler olsun,» diye bağırdı Francis mutlulukla. Alnından terler akıyordu. Çarşafları, demir karyolayı elledi, sonra annesinin dizlerini yokladı.

Bana döndü, gözleri parlıyordu. «Gerçek mi? Gerçek mi? Yaşıyor muyum?»

«Korkmayınız genç efendimiz. Yaşıyor ve iyileşiyorsunuz.»

Ellerini çırptı yüzü sevinçliydi.

«Demek ki vaktim var. Tanrıya şükürler olsun.» Gülerek annesinin ellerini öpmeye başladı.

«Rüya mı gördün oğlum? Ümit ederim ki, hayra alâmettir.»

O gün, akşama kadar bir daha konuşmadı. Gözlerini kapayıp derin bir uykuya daldı. Nur içindeydi yüzü ve boynu.

Lady Pica oğlunu yelpazelemeğe devam etti. Birdenbire dudakları aralandı. Oğlunu bebekken sakinleştirip nasıl uyuttuğunu hatırlayarak, tatlı yumuşak sesiyle ninni söylemeye başladı...

Her bebeği bağrına basan uyku,
Gel benimkini de götür.
Mini mini bebek veriyorum sana,
Yetişmiş olarak getir bana.

Uzun süre ninni söyliyerek çocuğunu yelpazeledi. Ben de eğilip Francis'in yüzüne baktım. Nasıl da parlıyordu yüzü. Yavaş yavaş, ağzının yanında ve alnındaki çizgiler yok olmuştu. Cildi, küçük bir çocuğun teni kadar gergindi. Serin, durgun denizlerin dibindeki taşların pırıltısı vardı yüzünde.

Akşama doğru gözlerini açtı. Dinlenmiş ve sakindi. Yatağında oturarak, dünyayı ilk defa görmüşcesine etrafına baktı. Bizi görünce güldü ve rüyasını anlatmaya başladı. Ama anlatırken içini yine korku kapladı, gözleri donuklaştı. Annesi, elini okşayınca sakinleşti yeniden.

«Anne,» dedi, «demin uyurken bebek olduğumu, beni sallayıp bana ninni söylediğini hissetmiştim sanki. Adeta beni yeni baştan doğurduğunu sanmıştım anne.» Seni, okşamaya hasret bir çocuğun sesine benzemişti.

«Anneciğim bana bir masal anlat.»

Peltek peltek konuşuyordu. Bebek olmuştu ansızın. Lady Pica korktu. Avignon'da ünlü bir saz şairi olan, Francis gibi müsrif ve eğlence düşkünü bir kardeşi fazla içki ve şarkı yüzünden aklını oynatmıştı. Kendini kuzu sanır, meleyerek çayırlara otlamaya giderdi... Şimdi de oğlu bebek olmuş, masal söylemesini istiyordu. Acaba kendi kanı mı bozuktu? Buna imkan var mıydı? Bu düşüncelerinden dolayı kendisini af etmesi için yalvardı tanrıya.

«Hangi masalı, çocuğum,» dedi. Serinlemesi için elini Francis'in alnına koydu.

«Hangisini istersen. Memleketinden bir masalçıplak ayaklı çılgın keşiş Peter hakkında.»

«Hangi Peter?»

«Liyon'un sapkım.»

«Ama bu masal değil ki, gerçek.»

«Çocukken sık sık anlatırdım, ben masal sanmıştım. Bu mübarek devden, cinlerden korktuğum kadar korkardım. Her hangi bir suç işlediğim zaman — şimdi keşiş gelip alacak seni — derdin. Ben de iskemlenin altına saklanır, beni bulup götürmesin diye sesimi çıkarmazdım.»

«Ünlü keşiş Liyon'lu Peter hakkında mı hikâyeler anlattınız?» diye sözünü kestim. «Onu tanır mıydınız Lady Pica? Onun hakkında o kadar inanılmıyacak, hayret edilecek şeyler söylendi ki. Madam, yalvarırım size, karşınızdaki alçak gönüllü yoksula, onu cidden görüp görmediğinizi söyler misiniz? Nasıl dı? Vaktiyle onu aramaya çıkmış, ama geç kalmıştım. Ölmüştü çünkü.»

Francis gülümsedi. Annesine takılmak için, «Sandallarını fırlatmıştı,» dedi. «Galiba keşişi yalınayak takip edecekti, ama bırakmadılar. Eve hapsettiler ve evlendirdiler. Sonra oğlu oldu, herşeyi unuttu. Görüyorsun ya, istediği bir erkek evlattı. Tanrı değil.»

Güldü, ama Lady Pica sinirlenmişti.

«Onu asla unutmadım, yalnız başka üzüntülerim var şimdi. Onu nasıl unutabilirim? Sık sık rüyamda görüyorum hâlâ.»

«Ona ilk defa nasıl rastladığını anlat anne.» Francis yastıklara dayandı. Bütün gün uyuduğundan vücudu dinlenmişti. Gözlerini kapadı.

«Dinliyorum...»

Lady Pica kıpkırmızı kesildi. Başı önüne eğik, bir süre sustu. Göz kapakları yaralı bir kuşun kanatları

gibi titriyordu. Keşişin içinde, kalbinin derinliklerinde gömülü olduğu belliydi. Onu tekrar meydana çıkarmaya cesaret etmiyor, arzulamıyordu. Sonunda oğluna yalvardı. «Sana gerçek bir masal anlatmamı istemez miydin çocuğum?»

«Hayır! Bize Peter'den söz et. Ona ne zaman, nerede rasladın? Sana neler söyledi ve nasıl kurtuldun? Keşişin hakkında çok şeyler duydum, ama inanmıyorum bunlara. Şimdi zamanı geldi artık — gerçeği öğrenmek istiyorum!»

Bana döndü.

«Herkesin gizli bir devresi var hayatında,» dedi. «Bu da anneminki.»

Lady Pica sinirliliğini belirten bir sesle: «Pekâlâ oğlum, herşeyi anlatacağım» dedi. «Sakin ol.»

«Akşam üzereydi. Cumartesi akşamı...» Hatırlamaya çalışıyormuş gibi ağır ağır konuşuyordu. «Evimizin avlusunda dolaşıyor, çiçekleri suluyordum. O gün, kırmızı çiçekleri yeni açılan bir sardunyanın önünde durmuş hayranlıkla seyrediyordum ki, sokak kapısı şiddetle açıldı, birisi girdi içeriye. Korkuyla dönünce karşımda çılgın bakışlı bir keşiş gördüm. Cübbesi yamalıydı, kemer yerine bir ip bağlamıştı beline, yalınayaktı.

«Bağırmak üzere ağzımı açarken avucuyla dudaklarımı örttü. 'Huzur içinde olsun bu ev,' dedi, elini kaldırarak evimizi takdis etti. Sesi kalın ve kabaydı, buna rağmen anlatılmaz bir şefkat seziyordum derinliklerinde. Ona kim olduğunu, ne istediğini, neden soluk soluğa bulunduğunu, kimin tarafından takip edildiğini sormak istedim ama boğazım kurumuştu, tek kelime söyliyemedim. 'Evet takip ediliyorum' dedi — dudaklarımın hareketinden sorumu anlamıştı. 'Isa'nın düşmanları tarafından takip edili-

yorum. Benden söz edildiğini duymamış mıydm? Keşiş Peter'im ben, beyaz zambaklar sancağını — İsa'nın sancağını yükselten, şehir ve kasabaları yalınayak, açsusuz dolaşan, İsa'nın kırbacını elinden alıp zina yapanları, yalancı ve dolandırıcıları Tanrının mabedinden kovmak gayesiyle bu kırbacı kullanan keşişim.'

«O konuşurken sokakta müthiş bir gürültü duydum. Büyük bir kalabalık geçiyordu. Kapılara vurup yuhalıyarak tehditler savuruyorlardı. Kilisemizin çanı çılgınca çalmaya başladı. Yumruklarını sıkan keşiş sokak kapısına dönerek alaylı alaylı dudak büktü. 'O'nun kokusunu aldılar havada,' diye homurdandı, 'büyük düşmanları İsa'nın kokusu. Şimdi O'nu yeniden çarmıha germek için deliler gibi koşuyorlar. Hey sen Pilates, sen Caiaphases, O geliyor, O geliyor: Mahşer günü yaklaştı.'

«Kalabalık kapımızı çalmaya cesaret edemeden evimizin önünden geçti, sonra köprüye doğru ilerliyerek gözden kayboldu. Keşişle yalnız kalmıştım avlumuzda. Gözlerini bana dikmişti, bakışı acaip bir öfke ve şefkatle doluydu. Titriyordum, gözlerimi kırmızı sardunyadan ayırmadım. Bu vahşi keşişten öylesine bir güç taşıyordu ki, dayanamıyordum. Birden sardunyayı yakalayıp büktü, çiçeğin yaprakları yere döküldü hep. Bağırdım, gözlerim yaşlarla doldu, ama o kalın kaşlarını çattı sadece.

«'Yaratan'a bakacağına yaratıklara bakmakla ruhunu lekeliyeceğinden utanmıyor musun? Yeryüzündeki bütün güzellikler öbür dünyaya görmemizi önlüyor, bunun için yok olmalılar.'»

Francis, başı önünde dinlemişti söylenenleri. Birdenbire başını kaldırdı, yanakları ateş gibi yanıyordu.

«Hayır, hayır, hayır,» diye bağırdı. Bana döndü. «Sen ne dersin Birader Leo?»

«Ne söyliyebilirim ki sir? Budala herifin biriyim, bir şeye inanabilmem için onu görüp, işitip ellemeliyim. Ancak gözle görülebileni gördükten sonra öbür dünyayı hayalimde canlandırabilirim. Hiçbir şey görünmiyecekse mahvolurum.»

Francis açık pencereden avluyu, asma çardağı ve gökte uçuşan beyaz bulutları izlerken, «Güzellik, kızıdır Tanrının,» dedi. «Güzellik, kızıdır Tanrının, eminim bundan. Tanrıyı hayalimizde canlandırmanın tek çaresi güzel şeylere bakmaktır. Keşişiniz tarafından çiçeklerinden yoksun kalan sardunya onu cehenneme atacaktır anne.»

«Bunu, ruhumu kurtarmak için yaptı,» diye itiraz etti Lady Pica. «İnsan ruhunun yanında bir sardunya nedir ki? Keşişiniz dediğin adam, sırf ruhumu kurtardığından dolayı, elinde kırmızı sardunya ile cennete girecektir.»

«Ne, ruhunu mu kurtardı?» Francis hayretle annesine baktı. «Baban gelip onu kovmamış mıydı ve böylelikle herşey bitmemiş miydi? Eskiden anlattıkların bunlar, oysa şimdi — Neden gerçeği söylemedin bana?»

«Çünkü çocukluğunda anlıyamıyacak, büyüdüğün zaman da benimle alay edecektin. Ama hastalandın şimdi, benliğini saran şehvet alevi de yatışıyor gittikçe. Tanrının kudretini kavrayabilirsin alay etmeden artık. Onun içindir ki sana bunları anlatmaya karar verdim.»

«Konuş anneciğim, konuş. Hayır gülmiyeceğim, hatta ağlıyabilirim belki de. Haklısın anne—herşeyi öğrenmemi gerektiren an geldi.»

Francis sözlerini bitirir bitirmez ağlamaya başladı. Korkuya kapılan annesi ona sarılarak sordu:

«Neden ağlıyorsun yavrum— Niçin titriyorsun?»

«Çünkü kanını hissediyorum içimde, senin kanını anneciğim...»

Lady Pica mendiliyle şakaklarındaki teri sildi. Bana baktı, yanımda konuşmaktan çekinircesine durakladı. Hemen kalktım.

«Çıkmamı istiyorsanız madam, gidiyorum.»

Francis emreden bir hareketle elini uzattı.

«Burada kal. Hiçbir yere gidemezsin... Anne utanma, konuş.»

Lady Pica'ya baktım, kaşları titriyordu. Keskin bir bakışla süzdü beni: Bir karara varmak istiyordu hakkımda.

«Kal,» dedi sonunda. «Utanacak bir şeyim yok. Kalbim temizdir: Konuşacağım.»

Francis annesine sabırsızlıkla bakarak, «Pekâlâ... dedi.»

«Keşiş elini başıma koydu, beynimi, boynumu ve içimi kaplayan bir alev hissettim. Neydi bu alev? Hıçkırıklarla ağlamak, avlunun ortasında dansetmek, sokağa fırlayıp sandallarımı atmak, bir daha babamın evine dönmemek üzere çıkıp gitmek isteğini uyandırıyordu bende. Yanıyordum. Neydi bu alev? Tanrı olmalı, Tanrı olmalı, diye bağırıyordum kendi kendime. Tanrı bu şekilde insanların benliğini kaplıyordu.»

Lady Pica'nın boğazı kavrulmuştu. Kalkıp pencere kenarında duran kristal sürahiyi aldı, bardağa su doldurarak içti. Sonra bardağı yeniden doldurup tekrar içti, içindeki alevleri söndürmeye çalışıyordu sanki.

Kendini tutamayan Francis, «Sonra...» dedi.

Lady Pica başını eğdi.

«Sonra çocuğum, şuurumu kaybettim. Babamın evi bana dar geliyordu artık. Keşiş kapıyı açıp, durduğu yerden gelmem için işaret edince sandallarımı avlunun ortasına atıp peşinden koştum.»

Francis, gözleri yuvalarından fırlayacakmış gibi annesine baktı. Konuşmaya çalıştı, ama beceremedi. Onu merakla seyrediyor, yüzünü buruşturan heyecanı anlamaya çalışıyordum. Korku, sevinç yoksa öfke miydi — belki de üçü bir arada, birbirini izliyerek. Çünkü yüzü bir anda sararıp soluyor, içindeki ateş sönüyordu, hemen arkasından alevlenip kavruluyor ve yine nar gibi kızarıyordu.

Franeis güç halle dudaklarını kımıldattı, konuştu: «Gittin mi? Baba evini terkedip ardından mı gittin?»

Lady Pica sakin ve huzurlu bir sesle, «Evet,» dedi. «On altı yaşındaydım o zaman. Kalbim saf ve temizdi, her mucizeyi kabule hazırdı. Ve o akşam Allah istediği şekle bürünerek göründü bana. Bazı kızlara, yakışıklı genç asilzade kılığında görünür; bana da yalınayak, çılgın, dilenci bir keşiş olarak belirtti kendini. Benimle fakirlik, namusluluk, cennet ve cehennem hakkında konuştu. Çıplak ayaklarımın altından yeryüzü kayıyordu adeta: Bir tekme attım ve keşişle birlikte cennete yükseldim.

«Dağlara çıktık, dağlardan indik. Köylere ünlü fatihler gibi girdik. Köy meydanında bir taşa çıkar, kolunu kaldırarak dinsizlere, hilebazlara ve dünyaya hükmedenlere beddualar yağdırırdı. Geceleri de keşişin önünde durup köylülerin daha iyi görmeleri ve dehşete düşmeleri için korkunç yüzünü bir meşale ile aydınlatırdım.

«Bu sıralarda babam, beni buluncaya kadar bütün köyleri ve dağları taramaları için şövalyeleri yola çıkarmıştı. Aralarmda erkek kardeşim de vardı. Beni yakaladığı gibi atına aldı ve eve götürdü.»

Lady Pica bir an sustu, oğluna bakıp gülümsedi.

«Birkaç gün sonra evlenmiştim.»

Francis gözlerini kapdı. Hiç birimiz konuşmuyorduk. Ortalığı kaplayan sessizlik içinde kanaryanın ötüşünü farkettik. Başını göğe kaldırmış, kendinden geçercesine ötüyordu. Evin hanımı konuşurken cıvıldamıştı mutlaka, ama aklımız çıplak ayaklarıyla soluyarak, vahşi keşişin arkasından koşan genç kızla meşgul olduğundan duymamıştık onu.

Francis birdenbire gözlerini açtı.

«Çıkın, ikiniz de çıkın. Yalnız kalmak istiyorum!» Sesi daha da boğuklaşmıştı.

Tek kelime söylemeden annesiyle birlikte kalktık, kapıyı açıp çıktık.

★

Bütün geec Francis odasına kimseyi sokmadı. İnlediğini, temiz hava almak için ara sıra kalkıp pencereyi açtığını duyabiliyorduk.

Sabah bana seslendiğini duydum, «Birader Leo!»

Koştum, onu sırt üstü yatmış, çarpıntısı tutmuş bir durumda buldum. Yüzü kireç gibiydi.

«Mahvoldum ben, Birader Leo,» dedi bana bakmadan. «Sağımda Tanrının uçurumu, solumda şeytanın. Kanatlarım olmadıkça ölüme mahkûmum. Düşeceğim!»

Ona sarıldım. «Neyin var Francis? Neden titriyorsun?»

«Annemin kanı,» diye mırıldandı. «Annemin kanı... İşitmedin mi? Cinnet!»

«Onu sürükleyen cinnet değildi Francis. Allah'tı.»

«Cinnet!.. Bütün gece rüyamda sandallarımı babamın avlusuna fırlattığımı ve aşağa yuvarlandığımı gördüm. Bir yere tutunmak için ellerimi uzattıkça havadan başka bir şey yakalıyamıyordum.»

Kollarını yukarıya kaldırmış, açıp kapıyor, havaya sarılıyordu sanki.

Alnını okşıyarak ovdum ağır ağır. Gittikçe sakinleşti, başını yaralı kuş gibi göğsüne dayadı. Hemen uyudu.

★

Onu izliyor, uykunun gevşettiği yüreğinde olup bitenleri anlamaya çalışıyordum. Yüzü her an niçin değişiyordu acaba? Bazen hayretler içinde kalmış gibi kaşlarını kaldırıyor, bazen sonsuz acılar çekercesine dudaklarını geriyordu. Bazen de yüzüne yayılan parlaklığa dayanamıyan göz kapakları titreşiyordu. Birdenbire elini uzatıp korkuyla kolumu kavradı.

«Birader Leo, sen misin? O'nu gördün mü?»

«Kimi?»

«Şimdi havada yok oldu. Odada bulunmalı hâlâ!»

«Kim, efendimiz? Rüya gördünüz mutlaka.»

«Hayır, rüya değildi. Birader Leo gerçekten daha gerçek bir şey var mı? İşte O oydu!»

Oturup gözlerini ovdu.

«Uyuduğumu sanıyorsun değil mi? Ama uyumuyordum. Kapı kapalıydı, buna rağmen girdi. Körler gibi kollarını önüne doğru uzatmıştı. Paçavralara bürünmüştü, binlerce yaması olan paçavralar ve çürü-

müş leş gibi kokuyordu. Yatağıma yaklaştı, arayıp buldu beni:

«'Sior Bernadone'nin şımarık oğlu sen misin?' 'Benim,' diye titriyerek cevap verdim.

«'Gel öyleyse, kalk, soy ve yıka beni, bir de yiyecek ver.' Yalvarmıyordu, emrediyordu.

«'Kimsin sen?'

«'Önce beni soy, yıka ve yiyecek getir.'

«Kalktım, onu soymaya başladım. Ama ne paçavralar, Yarabbim, paçavralar ve pis bir koku! Ya vücudu, çıplak haliyle ne kadar bitikti! Başındaki kukuleteyi kaldırdığımda kızgın demirlerle dağlanmış şakakları meydana çıktı. Alnında haç şeklinde kırmızı bir yara vardı. Ama beni en çok dehşete düşüren, el ve ayaklarındaki kanlı deliklerdi. Nefret ve korkuyla bakarak, 'Kimsin sen?' diye sordum. 'Yıka beni,' dedi. Gittim su ısıttım, onu yıkadım. Sonra, senin şimdi oturduğun sandığın üstüne oturdu ve 'Yiyecek istiyorum,' dedi. Büyük bir tabak dolusu yiyecek getirdim. Eğildi, ocaktan bir avuç kül alıp yemeğin üzerine serptikten sonra yemeğe başladı. Bitirince kalktı, ellerime sarıldı. Sakinleşmişti. Bana merhamet ve şefkatle baktı. 'Şimdi kardeşimsin artık,' dedi. 'Sen bana doğru eğilirsen kendi yüzünü göreceksin, ben sana doğru eğilirsem kendi yüzümü göreceğim. Kardeşimsin. Allahaısmarladık.'

«'Nereye gidiyorsun?'

«'Sen nereye gidersen! Tekrar buluşuncaya kadar Allahaısmarladık.'

«Bunları söyler söylemez kayboldu, havada yok oldu. Odada hâlâ kokusu var! Kimdi o? Kim?.. Ne dersin Birader Leo?»

Cevap vermeden oturuduğum sandıkta çeki-düzen verdim kendime. Görünmeyen ziyaretçiye dokun-

maktan korkuyordum. Kim olabilirdi — Kara iblislerin mi, yoksa nurlu güçlerin mi bir habercisiydi? Yalnız şunu biliyordum ki... varlıklı genç adamın çevresinde müthiş bir savaş yapılmaktaydı.

★

Üç gün daha geçti. Francis'in solgun yanakları kanlanıyor, etleri sertleşiyor, dudakları kızarıyordu. Vücudu, acıkmaya başladığından yiyecek istiyordu. Eski halini bulup güçlendikçe, ruhu da, dünyası da değişiyordu. Avlu, asma çardak, sokaktaki sesler, gökyüzündeki yıldızlar, teker teker Tanrının uygun bulduğu yerlerine yerleştiler. Francis'in kanıyla birlikte dünya da normal haline dönmüştü.

Dördüncü günün sabahı, San Ruffino'nun çanları çalmaya başladı. Lady Pica, ihtiyar dadısıyla birlikte kiliseye gitmek üzere yola çıktı. Sior Bernadone, seyahatinden dönmemişti henüz. Çan sesleri neşe saçıyordu, çünkü yirmi üç eylül günüydü bugün ve Assisi'nin sevgili azizi San Damiano'nun Bayramı kutlanıyordu. Küçücük kilisesi, şehrin dışında ovaya giden yamaçta bulunuyordu. Şimdi oldukça harabeye dönmüştü, ama zamanında çok şaşaalıydı. Bayramlarda şenlikler tertiplenir, azizin heykeli altın ve gümüş hediyelerle donatılırdı. Ama delik deşik duvarları çökmekteydi artık. Sağlam kalan tek şey, üstünde İsa'nın heyekli bulunan Bizansa ait haçtı. İsa'nın bu heykelinde tatlı bir acaiplik, ilahi olmaktan çok beşeri bir hüzün vardı. O'nun, insan gibi ağladığını, öldüğünü seziyordunuz. Önünde diz çökenler ürperirlerdi hep. Kendilerini çarmıha gerilmiş, acılar içinde kıvrandıklarını sanırlardı.

O sabah, Francis'in odasına erkenden girdim.

Lady Pica, kocasmm seyahatte bulunduğu süre için küçük bir oda ayırmıştı bana. Böylelikle oğlunun yanında kalabiliyordum. Hastalığı sırasında Francis daima beni sormuş, yanından ayrılmamamı istemişti. Onu, yatağında oturuyor buldum. Mutluydu. Gözleri kapıda, beni bekliyordu.

«Gel, gel, Tanrının arslanı,» diye bağırdı beni görünce. «Yeleni taramış, bıyığını da arslanvâri bükmüşsün. Dudaklarını yalıyorsun, yemek yedin herhalde.»

«Allah bağışlasın anneniz kiliseye gitmeden önce dadısıyla ekmek, peynir ve süt göndermişti bana... Evet genç lord'un hissettiklerimi nasıl anlatabilirim size? Allah yardımcım olsun, arslan kesiliyorum galiba.»

Güldü. Bana ince oymalarla süslü bir sandığı göstererek, «Otur,» dedi.

Kanarya yeniden ötmeye başladı. Francis, ağzı yarı açık, gözleri yaşlı onu uzun uzun seyretti konuşmadan.

«Kanarya insanın ruhu gibidir,» diye fısıldadı. «Etrafındaki parmaklıkları görüp umutsuzlaşacağına ötüyor boyuna. Ötüyor ve günün birinde parmaklığı yıkacaktır Birader Leo.»

Güldüm. Keşke bu parmaklıklar kolaylıkla yıkılabilseydi!

Francis güldüğümü görünce kızdı. «Bana inanmıyor musun?» dedi. «Bedenin — yani kemik, saç ve etten ibaret olan bedenin — varlığını, yoksa bunun da bir ruh olduğunu sordun mu kendine hiç?»

«Asla Francis, asla. Beni affet. Kaba adamın biriyim, düşüncelerim de budalaca.»

«Böyle bir şüphe, benim de içime doğmamıştı, Birader Leo. Daha doğrusu hastalanıncaya kadar.

Tanrı seni tembelliğinle yaklaştırdı kendisine, beni ise, hastalık yoluyla — geceleri uykudayken, O'na karşı gelemiyeceğim bir zamanda. Rüyalarımda şunları sorardım kendime: — vücut gibi bir şey yok mudur aslında, yalnız ruh mu vardır, görebildiğimiz ve dokunabildiğimiz vücut, ruhun bir parçası mıdır acaba? Hastalığım boyunca, her gece uykuya daldıktan sonra ruhumun neşe ve huzurla yatağımın üzerinde dolaştığını sezerdim. Pencereden çıkar, avluda gezinir, çardağın üstüne konar, sonra Assisi'nin damları üzerinde dalgalanır dururdu. İşte o zaman büyük sırrı keşfettim. Vücut denen şey yoktur, var olan yalnız ruhtur.»

Yüzünde bir parlaklık, yatağından fırladı.

«Ruhtan başka hiçbir şey var olamayınca, ne kadar uzaklara erişebiliriz, düşün bir defa Birader Leo. Vücudumuz bize engel olmayınca bir sıçrayışta cennette bulabiliriz kendimizi!»

Sustum. Mantığım kelimelerini kavrıyamıyordu, ama kalbim gayet iyi anlıyordu. Devam etti:

«Ve rüyamda bu sıçrayışı yaptım — işte böyle.» Kollarını birer kanatmış gibi göğe uzattı. «Rüyada bundan yalın, bundan kolay bir şey yok. Ama ben bunu yapacağım, göreceksin — kararımı verdim. Annemin kanı içimden sesleniyor — şimdi, uyanıkken yapacağım. Çok, çok güç olacak. Bana yardım etmen gerekecek Birader Leo.»

«Sana yardım etmek isterdim Birader Francis, memnuniyetle — ama nasıl? Bahse değer bir tahsilim yok, çok akıllı da sayılmam. Bir kalbim var sadece, bunula da ne yapabilirsin ki? Zavallı yüreğim doğuştan kararsızlık içinde bocalıyor, yoksulluğuna rağmen de horoz kadar kibirlidir. Onun için pek gü-

venme ona... Bu durumda, sana nasıl yardım edebilirim?»

«Edersin ,edersin — hem de derhal. Dinle: Yarın yataktan kalkacağım, düşmemem için beni kolumdan tutacaksın. San Damiano'ya gideceğiz.»

«San Damiano mu?» Hayretle bağırmışım. «Damiano'nun bayramı bugün, çanları duymadın mı?»

«Bugün mü?» Francis ellerini çırptı. «Öyle ise bunun için...»

«Ne demek istiyorsun?»

«Rüya gördüm, O'nu gördüm rüyamda. Dün gece uyurken yanıma geldi. Paçavralar içinde yalınayaktı, koltuk değneklerine dayanmış ağlıyordu. Korktum, onu tutmak için koştum. Ellerini öperek, 'Ağlama Tanrının mübarek kulu,' dedim. 'Ne oldu sana? Cennettesin değil mi? Demek ki orada bile gözyaşı dökülüyor.' Başını salladı. 'Evet, cennette bile gözyaşı dökülür, ama hâlâ yeryüzünde sürünenler için dökülmektedir bu yaşlar. Güzel kuş tüyü yatağında huzurla uzandığını gördüm ve acıdım sana. Neden uyuyorsun Francis? Utan!! Kilise (İsa Peygamber tarafından tesis edilen dinî cemaat. Hristiyan cemaati — Bu mânada büyük harfle yazılır. Ç. N.) tehlikede.'

«'Kilise mi tehlikede? Ama ben de yapabilirim ki? Neler umuyorsun benden?'

«'Ellerini uzat, omuzlarınla destekle. Yıkılmasını önle.'

«'Ben mi? Ben, Bernadone'nin oğlu?'

«'Sen, Assisi'li Francis. Evren çökmekte, Mesih tehlikede. Kalk, sırtınla destekle ki yıkılmasın. Hristiyan cemaati küçük Kiliseme benzedi: Çöken harabe halindedir. Onu yeniden kurmaya çalış!'

«Omuzlarımdan tutup hızla itti. Korkuyla uyandım.»

Francis sırtını açtı.

«Bak,» dedi. «Omuzlarımda hâlâ parmak izlerini görebilirsin. Yaklaş biraz.»

Yanına gitim, ama hemen ürkerek geri çekildim ve istavroz çıkardım.

«Allahım koru bizi,» diye mırıldandım. Francis'in sırtında parmak izlerine benzeyen koyu, mor izleri farketmiştim.

«Onlar San Damiano'nun parmaklarıdır, korkma,» dedi Francis.

«Neden kilisesine gideceğimizi anladın mı şimdi? İkimiz Birader Leo, onu taşlar ve çimento ile yeniden kuracağız. Mabedin sönmüş lambasma yağ dolduracağız ki azizin yüzü tekrar ışıklansın.»

«İstediği, verdiği emir bu muydu Francis, yoksa?..»

Francis başka şeyler söyliyeceğimden ürkmüş gibi eliyle ağzımı kapadı.

«Hayır, hayır bunları istedi. Sus! Bununla başlıyalım.»

Sustum, kalbim çarpıyordu. Bu rüyanın Tanrı buyruğu olduğunu ve gizli bir haber taşıdığını sezmekteydim. Allah, kulunu bir defa seçti mi, ona asla merhamet etmediğini, kurbanını — kırılsa da, bin parça olsa da — tepeden tepeye fırlattığını biliyorum.

★

Ertesi sabah Francis'i ayakta buldum. Annesinin koluna dayanmış, ilk adımlarını deneyerek evi dolaşıyordu. Geniş odaları, oymalı sandıkları, triptik (Birbirinin üstüne kaplanan üç parçalı tablo Ç. N.) deki azizlerin resimlerini sevinçle izliyordu. Onu gör-

düğüm anda, avluya çıkan kapının önünde durmuş, sokak kapısına en yakın köşede, kucağında İsa'yı taşıyan Hz. Meryem'i tasvir eden taş heykeline, havuza ve havuzun mermer kenarını kuşatan güzel kokulu çiçeklere hayranlıkla bakıyordu. Mercanköşk otu, kadife çiçekleri ve fesleğenler — Lady Pica'ya çok sevdiği güneşli ülkesini hatırlatmaktaydı.

Beni görür görmez gülerek seslendi:

«Hoş geldin Tanrının arslanı! Bu arslan, kuzulara gidip onları parçalıyacağına sadaka dilenir.» Annesine döndü.

«Anne, Dört İncili yazanlardan hangisinin arkadaşı arslandı? Luka'mı?»

«Hayır yavrum, Markos'tu.» Lady Pica içini çekti. «Kiliseye o kadar seyrek gidiyorsun ki, bilemezsin bunları.»

«İşte, ben Markos'um, bu da arslanım.» Francis yanıma gelerek bana dayandı. «Haydi gidelim.»

«Nereye gidiyorsun çocuğum? Doğru dürüst ayakta duramadığını farketmiyor musun?»

«Korkma anne. Yanımda arslanım var, görmüyor musun?»

Kolumu tuttu. «Tanrı adına!» diyerek istavroz çıkardı ve sokak kapısına kadar ilerledi.

«Anne, günlerden hangisidir bugün?»

«Pazar, çocuğum.»

«Hangi ay, hangi tarih?»

«Yirmidört eylül, çocuğum. Neden sordun?»

«Eve dön anne, triptik'i al, İsa peygamberin resminin arkasına şöyle yaz: 'Pazar günü yirmidört eylül 1206 M. S. tarihinde oğlum Francis yeniden doğdu'.»

DÖRT

Ne güzeldi yola çıkışımız o sabah! Assisi'nin dar sokaklarından uçarak gidişimiz neydi! Piazza San Giorgio'ya geldik, kale kapısından geçtik ve ovaya inmeye başladık.

Kusursuz bir sonbahar sabahıydı. Hafif bir sis dalgalanıyordu zeytin ağaçları ve üzüm bağlarının üzerinde. Üzümler, bağ bozumcularını beklemekteydiler. Salkımları yere değiyordu. İncir ağaçlarındaki son incirler, bal kadar tatlılaşmışlardı. Zeytin ağaçları meyva doluydu, her küçük yaprağın üstünde bir damla ışık titreşmekteydi. Ova hâlâ uykudaydı. Sabah pusu henüz kalkmamıştı üstünden. Biçili buğdaylar altınla kaplamıştı tarlaları. Buğday saplarının arasında, kalplerinde birer siyah haç, kraliçeler gibi kırmızılar giymiş gelincikler pırıldamaktaydı.

Kalplerimiz sevinçle atıyordu! Yalnız bizim değil bütün dünyadakilerin de!

Francis tanınmıyacak kadar değişmişti. Bu gücü, bu neşeyi nerede bulmuştu? Artık bana dayanmıyor, saz şairlerinin şarkılarını söyliyerek önde yürüyordu. Bir melek kadar hafif ve kıvrak, çevresindeki âlemi ilk defa izliyordu. İki mübarek öküz geçti yanımızdan. Parlak boyunlarını soldan sağa sallıyor, nemli burun deliklerini sert dilleriyle yalıyorlardı. Bembeyazdılar, güçlü kalın boyunlarında başaktan çelenkler asılıydı. Francis şaşırmıştı, onları hayranlıkla seyretmek için durdu ve selamlamak için elini uzattı.

«Ne asalet,» diye mırıldandı. «Büyük savaşçılardır Tanrının bu işçileri!»

Yaklaşarak geniş beyaz sırtlarını okşadı. Öküzler dönüp, Francis'e tatlı, iyilik dolu bakışlarla baktılar, tıpkı insanlar gibi.

«Ben Kâdiri Mutlak olsaydım,» dedi gülerek. «Azizlerle birlikte cennete öküzleri de yerleştirirdim. Eşek, öküz ve kuşsuz bir cennet düşünebilir misin Birader Leo? Ben edemem. Meleklerle azizler kâfi değildir. Cennetin eşekleri, öküzleri, kuşları da olmalı.»

Güldüm.

«Ve bir de arslan olmalı. Sen Birader Leo!»

«Ve bir de saz şairi, sen Francis,» dedim, omuzuna dökülen saçlarını okşadım.

Tekrar yürümeğe koyulduk. Yamacın meyli bize yardım ettiğinden koşmaya başladı.

Birdenbire Francis durdu. «Nereye gidiyoruz?» diye sordu hayretle. «Nereye koşuyoruz?»

«San Damiano'ya gitmiyor muyuz genç efendimiz? Unuttunuz mu?»

Francis durdu. Sesi üzüntülü ve kederliydi.

«Ben de kutsal kabri kurtarmıya gittiğimiz için koşuyoruz sanmıştım.»

«Yalnız ikimiz mi?» diye sordum şaka kabilinden.

Francis yüzü alevlenerek, «Yalnız ikimiz değil, ikimiz değil, üçümüz!» dedi.

Ürperdim. Gerçekten üç kişiydik. Neşemizi, güvenimizi açıklıyordu bu... Allah yardımcım olsun, bu yolculuğumuz sakin olmaktan çok bir savaşa atılışa benziyordu ve ordu bizlerdik — genç efendim, dilenci olan ben ve bize saldırımızda yol gösteren Tanrı.

O günden bu yana kaç yıl geçti! Francis cennete yükseldi, ama ben hâlâ hayat bağlarından kurtulmaya lâyık görülmedim. Yaşlandım. Saçlarım ve diş-

lerim döküldü. Dizlerim şişti, damarlarım odun gibi sertleşti. Tüy kalemi tutarken elim titriyor. Önümdeki kâğıt gözlerimden akan yaşlarla lekeli. Buna rağmen o sabah yola çıkışımızı hatırladıkça, ayağa fırlamak, evreni uyandırmak için tepeye çıkıp çanları çalmak istiyorum... Gerçekten Rahip Francis, sen haklısın: Vücut denen nesne yok. Var olan ruhtur — ve egemen olan o. Kalk ruhun, San Damiano'ya uçtuğumuz sabahı hatırla, ve herşeyi anlat. Alçak imansızlardan korkmadan, herşeyi...

Koşarken genç kızların sevinçli kahkahalarını işittik. Adımlarımızı hızlandırarak San Damiano harabelerine yaklaştık. Duvarlar dışarıya doğru bel vermiş, çan kulesi çökmüş, taşları avluya yayılmıştı. Küçük sessiz çan da yanlarında yatıyordu. Etrafı kahkahalar ve tiz sesler kaplamıştı, ama görünürde kimse yoktu. Francis dönüp hayretle baktı bana.

«Harabe gülüyor, melekler olmalı burada.»

«Ya şeytanlarsa,» dedim. Huzursuzlanmaya başlamıştım. «Gel, dönelim.»

«Şeytanlar böyle gülmez Birader Leo, melektir bunlar. Sen bekle, korkuyorsan kiliseye ben girerim.»

Utandım. «Hayır seninle geleceğim,» dedim. «Birader Leo korkak değildir.»

★

Kapı menteşelerinden sarkıyordu. Ot kaplı eşiği geçip içeriye girdik. İki güvercin küçük pencereden uçup kayboldu. Önce yarı karanlıkta birşey seçemiyorduk, ama sonra mihrabın üstünde eski bir haç gördük, üzerinde solgun bir vücudun — hayalet gibi — dalgalandığını sezdik adeta. Altında da San Damiano'nun resmi bulunmaktaydı.

Yavaş yavaş güçlükle ilerliyorduk. Hava kanatlarla dolmuştu sanki.

«Şimdi koltuk değnekleriyle San Damiano görünecek,» dedi Francis usulca. Yiğitlik taslamak istiyordu ama sesi titriyordu.

Biraz daha ilerledik. Mabedin iç kısmındaki pencereden yeşilliği farkedebiliyorduk: Kilisenin ufak bahçesiydi mutlaka. Hanımeli ve biberiye kokuları kaplamıştı ortalığı.

«Bahçeye çıkalım,» dedi Francis. «Burada kalırsak boğuluruz.»

Eşiği geçeceğimiz sırada mihrabın arkasında solumalar, ipekli elbiselerin hışırtılarını duyduk — yoksa kanat hışırtısı mıydı? Francis kolumu yakaladı.

«İşittin mi? İşittin mi? Bana öyle geliyordu ki...»

Düşündüklerini tamamlayamadan, mabedin arkasında, saklandıkları yerden beyazlar giymiş üç genç kız fırladı. Önümüzden üç şimşek gibi geçip haykırışarak avluya koştular.

Orada üçü de gülmeye başladı. Korktuğumuzu anlamış, bize takılmak istiyorlardı sanki.

Francis'i rahatsız etmişti bu. Birdenbire o da avluya koştu, ben de arkasından.

Kızlar bizi gördüler, ama korkmamışlardı. Belli ki Francis'i tanıyorlardı, çünkü en büyükleri kızarmaya başladı. Francis'e gelince kapının yanında dayanmış terini siliyordu yüzünden.

Büyük kız gittikçe yaklaşıyordu Francis'e. Taşkın bir neşesi vardı, saçlarını zeytin dalından çelenk süslüyordu.

Francis bir adım geri çekildi: Ürkmüş gibiydi.

«Onu tanıyor musun?» dedim fısıldıyarak.

«Sus!» dedi. Yüzü yanıyordu.

Kız cesaretlenmişti. «Gösterişsiz evimize hoş geldiniz Sior Francis,» dedi alayla.

Francis cevap vermeden baktı ona, ama çenesi titriyordu. Francis'in sessizliğini gizlemek için ben cevap verdim.

«Burası San Damiano'nun evi, küçük hanım. Ne zamandan beri sahip çıktınız?»

Öteki kızlar da yaklaşıyordu, gülmelerini belirtmemek için avuçlarıyla dudaklarını örtmüşlerdi. Onlar daha gençtiler — onüç, ondört yaşlarında.

Büyük kız, «Bu sabah,» diye cevap verdi. «Bütün gün burada kalacağız. Bu kardeşim Agnes'dir, bu da komşumuz Ermelinda. Bir sepet yiyecek biraz da meyva getirdik.»

Tekrar Francis'e döndü:

«Eğer Sior Francis yemeğimize şeref verirse, onu memnuniyetle kabul ederiz. O evimize geldi, biz de konukseverliğimizi gösteririz.»

«Seni gördüğüme memnun oldum Clara,» dedi Francis usulca. Sesinde neşe, alay yoktu. Kalbinin derinliklerinden yükseliyor ve genç kızı rahatsız ediyordu.

«Biz buraya eğlenmeğe geldik.» Clara'nın sitemliydi sesi. Francis'i gelip eğlencelerini bozduğu için azarlıyordu sanki.

«Ben eğlenmeye gelmedim, rüya gördüğüm için geldim.»

«Hasta mıydın—» Bu sefer gizli bir şefkatle doluydu kızın sesi.

«Hastalanmadan hastaydım ben.»

«Anlıyamadım.»

«Allah'ın izniyle bir gün anlarsın.»

«Şarkı söylediğini duymuştum bir gece.» Genç

kız konuşacak söz bulamıyor, bu karşılaşmalarını hangi bahane ile uzatacağını bilemiyordu.

«Her gece duydun beni Clara, ama bundan sonra duymıyacaksın.»

Genç kız başmı hırsla salladı. Uzun saçları omuzlarına çarptı ve saçlarını tutan kordelâ çözüldü.

«Niçin?» diye sordu. Yere bakıyordu.

«Henüz bilmiyorum Clara. Sorma bana. Belki başka bir pencerenin altında şarkı söyliyeceğim.»

«Başka bir pencere mi?.. Hangi pencere? Kimin?..»

«Tanrının...» Ama Francis'in sesi o kadar hafif çıkmıştı ki kız duymadı.

Bir adım yaklaşarak, «Kimin?» diye tekrarladı. «Hangi pencere?»

Bu sefer Francis cevap vermedi.

«Gel Clara, gidelim, oyun oynıyalım. Onunla konuşma. Niçin konuşuyorsun onunla?»

Kızlar Clara'nın ellerini tutup çekmeye başladılar, biran önce gitmek istiyorlardı.

Ama Clara inat ediyor, çözülen kordelâ ile oynuyordu. İnce uzundu. Beyazlar giymişti. Boynundaki — vaftizine ait — altın haçtan başka süsü yoktu. Henüz olgunlaşmamış dik göğüsleri arasında bir tılsım, gümüş bir zambak gibi durmaktaydı. İnsanı şaşırtan şey, kızın kaşlarıydı. Gözlerinin üstünde ince, ok gibi olan kaşları ortaya doğru birdenbire yukarıya kalkıyor, siyah, badem biçimindeki gözlerine daima haşin ve öfkeli bir ifade veriyordu.

Dağınık saçlarını hınçla yakalıyarak büktü, yeşil ipek kordelâsıyla bağladı. Sonra arkadaşlarına dönüp hırsla, «Gelin,» dedi. «Biz öteki kiliseye, Portiuncula'ya gidelim. Sior Francis burada kalsın. Galiba rüya görmüş!»

Ermelinda homurdanarak sepeti kaldırdı, Agnes de meyva sepetini aldı. Önlerinde Clara, zeytin ağaçlarının arasmdan ovaya yürüdüler.

«Kurtulduk...» diye mırıldandı Francis. Büyük bir tehlike atlatmış gibi derin derin soluk alıyordu.

★

Kapının eşiğine çöküp, genç kızların zeytin ağaçlarının arasında ilerleyişlerini ve gözden kayboluşlarını izliyordu.

«Kurtulduk...» diye tekrarladı.

Öğle vakti olmuştu neredeyse. Francis bana baktı. Korku izleri silinmişti yüzünden.

«Birader Leo» - Sesi değişmiş daha ciddi ve kararlı olmuştu. - «Birader Leo, bir ordu olduğumuz ve Kutsal Kabri kurtarmıya gideceğimizi söylememiş miydik? Gülme — İnanmanı istiyorum! En önce küçük, kolay işlerle başhyacağız, sonra büyük meseleleri ele alacağız. Onları da bitirdikten sonra imkânsız olanı yapmıya çalışacağız. Söylediklerimi anlıyor musun, yoksa, hâlâ Bernadone'nin evinde hasta olduğumu ve sayıkladığımı mı sanıyorsun?»

«İmkânsız olanı mı yapmak?» Korkuyla sordum bunu. «Ne demek istiyorsun? Nerelere kadar ilerlemeyi düşünüyorsun?»

«Birader Leo, bir zamanlar, ağaç tepesinde yaşıyarak nefsini terbiye eden ünlü bir keşişe gittiğini, 'Bana öğüt ver Kutsal Pederim,' dediğini, keşişin 'İlerliyebildiğin kadar ilerle,' cevabını verdiğini, ikinci defa, 'Bana daha öğüt ver Kutsal Pederim,' diye bağırdığını ve cevabı 'İlerliyebildiğinden de ileri git,' olduğunu kendin bana anlatmamış mıydın? İşte Birader Leo, biz de ilerliyebildiğimizden de ileri gide-

ceğiz. Şu an San Damiano harabelerini kullanıyoruz hız almak için. Söylediklerimi anlıyor musun?»

«Bana soru sorma Francis,» dedim. «Hiç birşey, hem de herşeyi anlıyorum! Sen yalnız emret!...» Kalbim alevlenmişti bütün ormanı tutuşturabilirdi.

«Taş toplıyacağız. Bernadone'nin parasından bir miktar para kaldı kesemde: Çimento ve duvarcı aletleri alıp duvarları sağlamlaştırma işine koyulacağız. Yağmur yağdığında içeriye akmasın diye kiremitler, kapı ve pencereleri boyamak için boya, azizin lambasına da yağ alacağız. Kaç yıl aydınlatılmadan kaldı acaba? Onu ışıklandıralım, kabul mu?»

Kollarımı sıvadım. Sözleri kanımı ateşlendirmişti.

«Ne zaman başlıyoruz?»

«Şimdi. San Damiano yağmurda kaldı, harabeye döndü, karanlıkta tökezliyor, bekleyemez artık. Ya ruhlarımız, Birader Leo. Onlar bekliyebilir mi sanıyorsun? Onlar da yağmurda kaldı, harabeye döndü ve karanlıkta tökezliyorlar. İleri arkadaş! Tanrı adına!»

Kadife ceketini çıkarıp, avluyu dolduran köşe taşlarını düzeltmeye başladı. Ben cübbemin eteklerini toplayarak büyük bir cep gibi taşlar dolduruyor, sonra bir tarafa yığıyordum. Çalışırken Francis çocukluğunda öğrendiği şarkıları söylemeye başladı tekrar. Saz şairlerinin şarkıları hep aşkla ilgiliydi. Onlar sevdikleri kadınların meziyetlerini övmekteydiler. Oysa Francis mutlaka Kutsal Meryem'i düşünüyordu şarkı söylerken.

Eve döndüğümüzde akşam olmuştu. İki duvarcı gibi — yol boyunca, heyecanla taş, çimento ve malalardan konuştuk: Ama Allah'tan, çökmek üzere olan dünyanın kurtarılışından sözeder gibiydik. O ak-

şam ilk defa olarak tüm şeylerin aynı değer taşıdığını ve günlük en yalın bir işin insan kaderinin bir parçası olduğunu anladım. Francis de coşmuştu, o da, büyük veya küçük iş diye birşey olmadığını, yıkılan bir duvarın çatlağına tek bir çakıltaşını tıkamak, evreni çökmekten kurtarmak, kendi ruhunu çökmekten kurtarmakla bir olduğunu seziyordu.

Eve yaklaştığımız zaman Lady Pica penceresinin önünde oturmuş merakla yolu araştırıyordu. Karanlık basmamıştı henüz. Bizi farkedince inip kapıyı açtı. Hasta haliyle kendisini yorduğu için oğlunu azarlamak niyetindeydi. Ama yüzünü görünce hayretle bakakaldı ve bir süre konuşamadı. Sonra yavaş yavaş dudakları aralandı.

«Yüzün neden böyle parlıyor oğlum?»

«Eğer yüzümün parladığını sanıyorsan, hele bir bekle anne. Bu henüz bağlangıçtır. İlk basamaktayız, yetmişyedibin basamak var.»

Francis annesinin koluna girerek kulağına doğru eğildi.

«Bu gece Birader Leo bizimle aynı masada yemek yiyecek!»

★

Ertesi sabah şafak vakti, evden hırsızlar gibi sıvışarak çarşıya gittik. İki çekiç, iki mala, boya ve fırçalar aldık — kiremitle çimento ısmarladık. Sonra koşarak San Damiano'ya gittik.

Gökyüzünde dağınık bulutlar vardı, hava soğuktu, ısırıcı bir rüzgar esiyordu dağlardan. Avluda horozlar ötüyor, insan ve hayvanlar uyanıyorlardı yavaş yavaş. Öküzler günlük yorucu işlerinin başına gitmişlerdi.

«Ruh işte böyle uyanır,» dedi Francis bana dönerek. «Onun da öküzleri var, beş tane. Sabah erkenden boyunduruklarım takar ve sürüp ekmeye başlar.»

«Ne ekecek?» dedim, anlıyamamıştım.

«Allahın cennetini, Allahm cennetini veya cehennemi.» Francis yolun kenarında bulıman sarı bir papatyayı koparmak için eğildi. Ama elini uzatırken, tuttu kendini. Fikrini değiştirmişti.

«Tanrı, çiçeği, yolu süslesin diye yaratmış. Biz, Tanrı yaratıklarını görevlerini yapmaktan alakoymamalıyız.» Bunları söyledikten sonra papatyayı selamlar gibi elini salladı.

Harap kiliseye geldiğimiz zaman, kilisenin papazını eşikte oturmuş güneşlenirken bulduk. Yılların yıprattığı ihtiyar bir adamdı. San Damiano kilisesi gibi yoksulluk çökertmişti onu da. Francis yaklaşmadan durakladı. Şaşırmıştı.

«San Damiano olabilir mi acaba?» diye mırıldandı.

Hemen hatasını anladı, birkaç adım yaklaşarak adamı tanıdı.

«Rahip Antiono, tanırım onu.»

Rahatlamıştı. İlerleyip papazın elini öptü.

«Müsaadenizle rahip efendi, kiliseyi tamir edeceğiz. Aziz San Damiano rüyada göründü bana, kendisine söz verdim.»

«Niçin benim rüyalarımda görünmüyor? Onun hizmetinde ihtiyarladım, öyle değil mi? Lambasını yakmak için yağ, ortalığı temiz tutmak için süpürge, güzel koksun diye tütsü, resmini yıkamak için şaraba harcadığım paralar beni evimden barkımdan etti. Uyurken bana gelir mi hiç, tatlı bir söz söyler mi? Asla! Ondan sonra senin gibilerine gelir... Sen Sior

Bernadone'nin sabahlara kadar gitar çalarak sokaklarda sürten, serseri çapkın oğlu değil misin?»

«Evet efendim, serseri ve sefil oğlu.»

«Öyleyse Allah senden ne bekliyebilir?»

«Hiçbir şey, hiçbir şey. Ama ben ondan herşeyi bekliyorum.»

«Herşey demekle neyi kastediyorsun?»

«Ruhumun kurtuluşunu.»

Papaz utançla sustu, gözüne güneş girmesin diye elini siper etmişti. Kollarımızı sıvayarak Francis'le işe koyulduk. Farkına varmadan şarkı söylemeye başladık. Sağa sola koşuşturarak taş topluyorduk. Çimento gelince malalarımız aldık. Yuva yapan iki kuş gibiydik.

«Neye benziyoruz Francis?» diye sordum arkadaşıma. O da gülerek, «Bahar vakti yuvalarını yapan iki kuş,» cevabını verdi.

Papaz ayağa kalkmıştı, sesini çıkarmadan bizi izliyordu. Arada bir Francis'e bakıp istavroz çıkarıyordu. Öğleye doğru kilisenin bitişiğindeki küçük evine gitti. Birazdan döndü, üstünde iki arpa ekmeği ,iki avuç zeytin, bir soğan, bir de küçük bir testi şarap bulunan tahta tepsi vardı elinde.

«'İnsan çalışırsa, yemek yemeli,' diye emretmişti Aziz Pol,» dedi.

Ancak o zaman acıktığımızı anlamıştık. Avluya bağdaş kurup yemeğimizi yemeğe başladık.

Francis zevkle arpa ekmeğini çiğniyerek, «Bu kadar tatlı zeytinler ve lezzetli ekmek yemiş miydin, bunun kadar enfes şarap içmiş miydin?»

«Yalnız bir defa, bu da rüyalarımda (aç insanlar herhalde ekmek görürler rüyalarında). Henüz cennete girmiştim ki tıpkı buna benzer, üstünde arpa ekmeği, zeytin, bir soğan ve küçük bir testi şarap

bulunan bir tepsi taşıyan melek geldi. 'Uzaktan geldin, açlıktan ölüyorsundur,' dedi. 'Otur bunları ye ve iç, Tanrının huzuruna çıkmadan. Cennetin yeşil çimenliğine oturdum ve yemeğe başladım. İçime giren her lokma ruhlaşıyordu. Ekmek, şarap, soğan hep ruhlaştılar. Şimdi de öyle.»

Tekrar çalışmaya başladık. Taş kırarak, çimento kararak, şarkı söyliyerek çatlak duvarları tıkıyorduk. Karanlık çökmekteydi. Bir an, San Damiano çıkmış kapıda bizi seyrediyor sandım, sonra bunun papaz olduğu ve bize gülümsediğini anladım.

«Kim bilir belki de San Damiano'nun kendisidir.» Francis saygıyla eşikte duran ufak tefek ihtiyara baktı. «Yıllarca devam eden yoksulluk ve dualardan sonra tek vücut olmuşlardır.»

Ve işimizi bitirip ona iyi geceler dilerken yüzü gerçekten azizinki kadar parlamaktaydı.

★

Kaç gün, kaç hafta çalıştığımızı anlatmıyacağım. Hatırlıyamam. Zaman coşan bir çay gibi akıyordu, biz de onunla birlikte coşup damı kiremitledik, boyadık, çekiç, mala ve fırçalarımızı kullandık. Hergün güneş doğuyor batıyor, akşam yıldızı yükseliyordu batıda. Assisi'ye dönerken ellerimiz çamurluydu ama mutluyduk... Yalnız şunu söyliyebilirim ki, o kutsal günler ve haftalar zarfında kuşların yuva yaparken duydukları sevinç ve sevgiyi hissetmiştik içimizde. O günler, hayatımızın sonuna kadar değerini kaybetmiyecekti. Şefkat dolu hayırlı günler, sanki ruhlarımız Tanrı ile nişanlanıyordu.

Francis bir sabah çalışmaya başlarken, «Ne oldu Birader Leo, ne oldu?» diye sordu. «Dünya mı de-

ğişti yoksa biz mi? Ağlıyor, gülüyorum, gülerken ağlıyorum. Havada yürüyorum, havada asılıyım sanki... Ya sen Birader Leo?»

«Ben mi? Toprağın altında gömülü bir tırtıl olduğumu sanıyorum. Ve üstümdeki toprak beni ezmekte, ben de çıkmak, ışığa kavuşmak için delik delmeye çalışıyorum. Tüm yeryüzünü delmek güç bir iş, ama sabredebileceğim, çünkü ışığa çıkar çıkmaz kelebek olacağımı seziyorum içimde.»

Francis neşeyle bağırdı: «Tamam, tamam! Şimdi anladım. Allah seni takdis etsin. Kelebek olmak isteyen iki tırtılız... Haydi iş başına! Harç karıştır, taşları getir, bana malayı uzat!»

★

San Damiano'nun tamir işini bitirirken ihtiyar Bernadone seyahatinden döndü. Oğlunu dükkânda bulamayınca şaşmıştı. Francis artık dükkânda yardım etmiyordu. Sabah çıkıp karanlıkta dönüyor, tek başına yemeğini yiyordu. Bernadone onu bir daha işinde görmedi.

«Sevgili oğlun dükkânda çalışacağına her sabah nereye gidiyor?» diye sordu karısına hırslanarak.

Kadın yüzüne bakmaya cesaret edemediğinden gözlerini indirdi.

«Rüya görmüştü. San Damino geldi, ona kiliseyi tamir etmesini emretti.»

«Sonra...»

«Her sabah gidip çalışıyor.»

«Tek başına mı, kendi elleriyle mi?»

«Kendi elleriyle.»

«Yalnız mı?»

«Hayır, arkadaşı dilenciyle.»

Sior Bernadone kaşlarını çattı avuçlarını yumdu.

«Demek oğlunuz kötü yola saptı Lady Pica, kabahat senin.»

«Benim mi?»

«Evet sen ve kanın! Kanında saz şairleri, sersemler ve akıl hastaları var. Bunu da bilmektesin.»

Annenin gözleri yaşla doldu. Bernadone bastonunu aldı.

«Kendim bulup getireceğim. Yalnız senin kanın yok içinde, benim kanım da var. Umut besleyebilirim.»

San Damiano'ya öğleye doğru geldi. Suratı asık, yorgunluktan soluyordu. Francis kilisenin damında kiremitleri yerleştirmekle meşguldü. O gün işimizi bitirecektik. Francis şarkı söylüyordu çalışırken.

Bernadone bastonunu kaldırdı. «Hey yapı ustası, in aşağıya, sana ihtiyacım var,» diye bağırdı.

Francis damın tepesinden, «Hoş geldiniz Sior Bernadone,» diye cevap verdi. «Ne istiyorsunuz?»

«Dükkânım yıkılıyor, gel tamir et.»

«Özür dilerim Sior Bernadone, dükkân onarmam ben, onları yıkarım«»

Bernadone ulumaya benzer bir ses çıkararak bastonunu öfkeyle avludaki çakıl taşlarına indirdi. Konuşmak istiyor, ama kelime bulamıyordu hırsından.

«Hemen aşağıya in,» diye gürledi. «Sana emrediyorum in aşağıya. Kim olduğumu bilmiyor musun? Babanım.»

«Özür dilerim Sior Bernadone, babam Allahtır! Allahtan başkası değil!»

«Ya ben kimim?» Bernadone'nin dudaklarını köpükler kaplamıştı. Saçlarından duman çıkıyordu sanki.

«Ya ben kimim? Neyim ben? Kimim ben?»

«Sior Bernadone'siniz. Assisi meydanında büyük dükkânı olan, altınlarını kasada saklayan, etrafındaki insanları giydireceğine soyan adamsınız.»

Bağırışmayı duyan papaz küçük evinden çıktı, Bernadone'yi görünce durumu anladı. Korku içinde, Francis'in lambaya yağ alsın diye verdiği para kesesini cübbesinin altından çıkararak:

«Bu para sizin Sior Bernadone,» dedi. «Beni af edin. Oğlunuz verdi ama elimi sürmedim.»

Bernadone papaza bakmadan keseyi alıp cebine attı. Bastonunu kaldırarak salladı.

«Allah belânı versin. İn aşağıya da hak ettiğin dayağı ye!»

Malamı yere koydum ve olacakları bekledim.

Tozu ve harcı elbisesinden silkeleyen Francis, babasına doğru yürüdü. Bernadone'nin gözleri ateş saçıyordu. Kımıldamadan, konuşmadan, bastonu havada oğlunun yaklaşmasını bekledi. Francis geldi eğilerek babasını selâmladı. İhtiyar Bernadone, kaba elini kaldırıp sağ yanağına bir tokat indirdi. Francis bunun üzerine öteki yanağını uzattı.

«Öteki yanağımı da tokatlayın Sior Bernadone, öteki yanağımı da tokatlayın, yoksa gücenir.»

Arkadaşımı korumaya koşuyordum ki Francis elini kaldırdı.

«Allahın işine karışma Birader Leo. Sior Bernadone oğlunun kurtarılışına yardım etmekte... Vurun Sior Bernadone.»

Bernadone çileden çıkmıştı artık. Bastonunu oğlunun başına indirmek üzere kolunu kaldırdı, ama eli havada kaldı. Alnından terler fışkırmaya başladı, dudakları morardı. Yüzü çirkinleşmişti korkudan.

Bastonu oğlunun kafasına indirmeye çaba gösterdiğini farkediyordunuz, ama kolu taş kesilmişti adeta.

Francis, babasının korku içinde havaya baktığını gördü. Çılgına dönmüş bir melek ihtiyarın kolunu tutmuş olmalı.

«Birşey değil baba, birşey değil. Korkma.»

İçinden acıyordu babasına. Kolundan tutmak istedi, ama Bernadone birdenbire sendeliyerek çakıl taşlarının üstüne düştü.

Kendine geldiği zaman, papaz hâlâ elinde, baygın adamın şakaklarına serpmek için getirdiği su kabını tutuyor, Francis de bağdaş kurmuş uzaktaki Subasio Tepesinin güneşli yamaçlarını seyrediyordu.

İhtiyar Bernadone oturdu ve bastonunu aldı. Ona yardım etmek için koştum, beni eliyle kovdu. Bitkin bir halde kalktı. Tek kelime söylemeden, yerde oturan oğluna bakmadan elbiselerini silkeledi ve bastonuna dayanarak yokuşu çıkmaya başladı. Biraz sonra da dönemecin arkasında kayboldu.

★

Francis o gece eve dönmedi, ben de yanında kaldım. San Damiano civarında bir mağara bulmuştu. Ve sık sık oraya gidip saatlerce kalırdı. Dua ediyor olmalıydı orada, çünkü dönüp çalışmaya başladığında titrek ışıktan bir hale kuşatırdı yüzünü. Tıpkı resimlerde azizlerin başı etrafına konulan nurdan daire gibi.

Mağaraya gidip sürüklenerek içeriye girdik. Nemliydi toprak. Yastık yerine iki taş koyarak, yemek yemeden, konuşmadan yattık. Çok yorgun olduğumdan hemen uyumuşum. Sabaha karşı uyandığım zaman Francis'i, başı dizlerinin arasında mağa-

ranın önünde oturmuş buldum. Boğuk mırıltılar duydum. Sessizce ağlıyor beni uyandırmamaya çalışıyor gibiydi. Sonraki yıllar sık sık Francis'in ağlamasını duymaktı kaderim.

Sürünerek mağaradan çıktım, yamna diz çöktüm. Yıldızlar solmaya başlamıştı, ama içlerinde en büyüğü yeşil, pembe, mavi ışıklar saçmaktaydı.

«Bu hangi yıldız Birader Francis,» dedim onu oyalamak için. «Biliyor musun?»

«Her halde başmelek olmalı.» Göz yaşlarını tutmaya çalışıyordu. «Kimbilir — belki Cebrail'dir. Bir sabah, bütün ihtişamiyle gökten inen ve Hazreti Meryem'i selamlayan buna benzer bir başmelekti.» Bir an sustu.

«Ve bu parlak yıldız — gökyüzünün doğusunda oynaşan ve yakında güneş ışınları tarafından söndürülecek olan yıldız — şeytandır.»

«Şeytan mı? Hayır, doğru olamaz bu. O başmelek Cebrail'in yıldızından daha parlak. Tanrı onu böyle mi cezalandırıyor?»

«Evet,» dedi Francis boğuk bir sesle. «Kötülüğe iyilikle karşılık vermekten büyük ceza olamaz...» Biraz durduktan sonra devam etti.

«Neden şaştın? Allah aynı şeyi bana — alçak, sefil, işe yaramaz bir şeytan olan bana yapmadı mı? Bir akşam ,tıka basa ziftlenmiş, sarhoş bir halde şarkı söylerken gökten şimşekler fırlatıp beni yakacağına, ne yaptı? Uykumda San Damiano'yu gönderdi ve bana arkamı 'Klise'ye dayamamı emretti. 'O tehlikededir, güçlendir onu. Sana güvenim var,' dedi. Yıkılan küçük kiliseden sözettiğini sanmıştım o zaman, ve onu onardım. Ama şimdi—»

İçini çekti. Kollarını açarak derin bir soluk aldı.

«Şimdi?» diye sordum.

«Şimdi kalbim hâlâ huzura kavuşmadı. Hayır, hayır küçük kiliseden sözetmiyordu — bütün gece bunu düşündüm. Birader Leo, korkunç manayı anlamaya başladım!»

«Ben de öğrenemez miyim? Anlat bana ki, seninle birlikte sevineyim.»

«Sevinmiyeceksin zavallı Birader Leo. Sevinmiyeceksin, dehşet içinde kalacaksın. Sabırlı ol — Benimle gel, bana güven. Zamanla anlamaya, sonra ağlamaya başlıyacak, belki de dönmek istiyeceksin. Yukarlara çıkan yol cidden çok çetindir. Ama — kim bilir? — belki de dönmek için geç kalmış olacaksın.»

Elini tuttum, öpmek istedim bırakmadı.

«Her nereye gidersen, ben de giderim Birader Francis. Soru sormıyacağım artık... İleriye götür beni!»

Gittikçe artan ışığı seyrederek sustuk. Dağın yamacı eflatundan pembeye, pembeden parlak beyaza döndü. Güneş kayaların ardından yükseldi. Karanlık mağaranın önünde oturan bizler kollarımız kaldırdık onu selamlamaya.

San Damiano'yo gidip, aletleri toplamak, kiliseyi süpürmek, herşeyi yerli yerine koymak için kalktım. Francis:

«Aletleri ihtiyar papaza ver,» dedi, «ama ilkin teker teker öp onları. Artık ihtiyacımız kalmadı, çünkü güçlendireceğimiz 'Kilise' asla mala ve harçla kuvvetlendirilemez.»

Ağzımı açıp, niçin diye soracaktım ama hemen kapadım. Bir gün anlıyacağım nasılsa, dedim kendime. Sabırlı olmaya çalışalım.

«Git, yolun açık olsun. Ben, günümü mağarada geçirmek niyetindeyim. Allah'a yalvaracağım — O'na söyleyecek çok şeyler var — beni güçlü kılması için

yalvaracağım. Önümde bir uçurum bulunuyor. Nasıl atlıyabilirim üzerinden? Atlamazsam, Tanrıya nasıl erişebilirim acaba?»

Oradan ayrıldım. Uzun yıllar sonra, Francis ölmek üzere iken, mağarada o gün neler olduğunu öğrendim. Portiuncula'daydık. Toprağın üstüne yatmıştı. Hatırlıyorum, tarla fareleri rahatsız ediyordu onu. Uyuyamadığından, yanında oturup fareleri kovmam için çağırmıştı beni. İşte yanında oturduğum gece bana mağarada olanları açıklamıştı.

Mağarada yalnız kalır kalmaz başını yere değdirmiş, toprağı öpmeye ve Allah'a seslenmiye başlamış. «'Senin her yerde olduğunu biliyorum Tanrım. Hangi taşı kaldırsam seni bulacağım; hangi kuyuya baksam yüzünü göreceğim; baktığım her tırtılın sırtında, kanatlarının çıkacağı noktada adını bulacağım. Şu halde sen bu mağarada ve öptüğüm bu toprakta da varsın. Beni görmekte ve duymaktasın, merhamet et bana.

«Allah'ım, dün gece bu mağarada sevinçle: 'Senin emirlerini yerine getirdim. San Damiano'yı onardım, sağlamlaştırdım,' diye bağırmıştım.

«Ve sen cevap verdin bana, 'Kâfi değil.'

«'Kâfi değil mi? Ne yapmamı istiyorsun? Emret!'

«Ve sonra sesini tekrar duydum: 'Francis, Francis — sen Francis'i sağlamlaştır, Bernadone'nin oğlunu onar!'

«Tanrım onu nasıl güçlendirebilirim? Çeşitli yollar var, benim yolum hangisi? İçimdeki şeytanları nasıl yeneceğim. Yardımıma gelmezsen mahvolurum. Aramıza girmemesi için vücudumdan, hislerimden nasıl kurtulabilirim Allah'ım. San Damiano'da genç kızla karşılaştığım, babamla karşılaştığım

zaman kalbimin ne kadar üzgün olduğunu gördün. Annem ve babamdan, kadın arkadaşlarımdan, rahat bir hayat, gurur ve mutluluktan nasıl kurtarabilirim kendimi? Yedi öldürücü iblis var içimde, hepsi de yüreğimi emmekte. Tanrım kendimi Francis'den nasıl koruyabilirim?»

Bütün gün çılgınca bağırıp çağırdı, yüzü koyun yere yattı ihtilâçlar içinde. Akşama doğru, ben hâlâ Assisi'de dilenirken Francis bir ses duydu:

«Francis!»

«Buradayım Tanrım. Emret.»

«Francis, Assisi'ye gidip — doğduğun ve herkesin seni tanıdığı yer — babanın evinin önünde benim adımı haykırarak şarkı söyler, danseder, el çırpabilir misin?»

Francis ürperdi, cevap vermedi. Bir daha sesi duydu — ama bu sefer daha yakın — kulağındaydı: «Francis'i ayaklarının altında ezer, kibrini kırabilir misin? İşte bu Francis birleşmemize engel olmakta. Onu yok et. Çocuklar arkandan koşacak taş atacaklar, genç hanımlar pencerelerine gelip gülmeye başlıyacaklar. Ve sen, taşlamak yüzünden kanlar içinde kalacak ama, sevinçle dayanacaksın. 'Kim bana bir taş atarsa Allah onu bir defa mübarek kılsın; kim iki taş atarsa Allah iki defa mübarek kılsın; kim üç taş atarsa Allah üç defa mübarek kılsın.' diye bağıracaksın... Bunu yapabilecek misin?.. Neden konuşmuyorsun?»

Francis ürpererek dinlemekteydi. Yapamam, yapamam diyordu kendi kendine, ama düşündüklerini açıklamaktan utanıyordu. Sonunda konuştu.

«Tanrım, meydanın ortasında oynayıp adını söyliyeceksem, başka bir şehire gönderemez misin?»

Ses öfkeyle, «Hayır, Assisi.» diye cevap verdi.

Francis gözleri yaşlarla dolu, dudaklarını değdirdiği toprağı ısırmaya başladı. 'Merhamet Tanrım. Ruhumu, bedenimi hazırlamaya zaman bırak bana. Üç gün üç gece istiyorum senden.»

«Hayır, şimdi.» Ses Francis'in içinde kükrüyordu artık.

«Neden bu kadar acele ediyorsun Tanrım? Niçin beni böylesine cezalandırmak istiyorsun?»

«Seni sevdiğim için...» dedi Tanrının sesi. Artık ses sevgiyle doluydu ve Francis'in kalbinden geliyordu .

Birdenbire güçlendiğini, Tanrısal bir güce kavuştuğunu sevdi. Yüzü parlıyordu. Mağaranın giriş yerinde durdu biran. Güneş batmak üzereydi.

O sırada dilendiğim bir torba bayat ekmekle döndüm. Francis'i mağaranın önünde buldum. Yüzü doğan güneş gibi ışıl ışıldı. Gözlerim kamaşmasın diye elimle örttüm. Ona, ekmek getirdim Francis, acıkmış olacaksın, bütün gün yemek yemedim, diyecektim. Ama utandım, çünkü onu görünce ekmeğe ihtiyacı olmadığını anladım.

Beni farkeder etmez elini kaldırdı:

«Gidelim,» dedi.

«Nereye?»

«Atlamaya.»

Atlamak mı? Neyin üstünden — ve neye? Açıklaması için sormaya çekindim yine. Hızlı adımlarla önümde yürümeye başladı, birlikte Assisi'ye yöneldik.

BEŞ

Gün kararmaya başlıyordu. Gök, yaban kirazı rengine bürünmüştü. Acayip görünüşlü bulutlar, sıcaktan kavrulan toprağı serinletmek için yükselmeye başladı. Umbria'nın bereketli ovası dinleniyordu. Görevini yapmış, insanlara buğday, şarap, zeytinyağı vermişti. Şimdi dinlenirken güvenle göğe bakıyor, tohumları canlandıracak yağmurları bekliyordu.

Francis düşüncelere dalmış önde yürüyordu. Zaman zaman durup, göğe bakıyor, biri seslenecekmiş gibi bekliyordu. Fakat rüzgârın hışırtısı ve Assisi köpeklerinin havlamasından başka ses gelmedi kulağına. Her seferinde iç çekerek yokuşu tırmanmaya devam ediyordu.

Bir ara durdu, arkasından yetişmem için bekledi. Yumuşak, güven dolu bir sesle:

«Dans etmesini biliyor musun, Birader Leo?» diye sordu.

Güldüm. «Dans mı? Düğüne mi gidiyoruz yoksa?»

«Evet, düğüne gidiyoruz, Birader Leo — ve gülme. Tanrının kulu evleniyor.»

«Allahı mı kastediyorsun?»

«Evet Allah ve biz, Bernadone'nin evi önünde, meydanın ortasında dans edeceğiz. Düğün orada olacak. Ellerimizi çırpıp şarkı söyliyeceğiz. Halk toplanacak, mutluluk dileyerek bademli pasta ikram edeceklerine, bizi taş ve limon kabuğu yağmuruna tutacaklar.»

«Bademli pasta, defne dalları ve limon çiçekleri-

ne oldu sanki? Neden taşlarla limon kabukları atacaklar?»

«Ulu damat istemektedir bunu.»

Konuşmadan tekrar yürümeye koyuldu. Sıska baldırlarını, taşlara çarpıp tökezliyen kanlı ayaklarını izliyordum. Assisi'ye bakarak koşuyordu artık: İçini büyük bir istek kaplamıştı. Assisi'nin duvarlarına gelince dizleri gevşedi, durmak zorunluğunda kaldı.

«Birader Leo,» diye sordu yalvaran bir sesle. «İsa'nın o gece 'Zeytinler Tepe'sinde kollarını havaya kaldırarak, 'Tanrım, bu kadeh alınsın benden, alınsın artık,' diye bağırdığını hatırlıyor musun? Ter boşanıyordu alnından. Titriyordu. Onu gördüm Birader Leo, oradaydım, gördüm O'nu. Titriyordu!»

«Sakin ol Birader Francis, sakin ol. Gel, mağaramıza dönelim. Sen günlerini dua etmekle geçinirsin, ben de dilenmekle. Akşamları, önümüzde bir parça ekmek, Tanrıyı anarız.»

Usul usul, tatlılıkla konuştum, çünkü alevli gözleri korkmuştu beni. Ama o beni duymadı bile, çok uzaklarda 'Zeytinler Tepe'sindeydi.

«Titriyordu, titriyordu. Sonra kadehi aldı bir yudumda içti.»

Kolumu bırakarak kararlı adımlarla şehrin kapısından geçti, sonra bana baktı elini kaldırdı.

«Gidelim.» Sesi gürdü, ama hemen arkasından fısıltı halinde, «'İsa' yardımcım ol benim!» dedi.

Ardından koştum. Çektiklerini sezdiğimden, acılarını paylaşmak için yanında bulunmak istiyordum. Francis'in solgun yüzüne ve ürpertilerle sarsılan vücuduna bakarken 'İnsan ruhu neye benzer' diye sordum kendime. Yumurtalarla dolu kuş yuvası mı? Gökyüzüne bakıp yağmur bekleyen susamış toprak

mı? — İnsan ruhu bir iç çekmesi, bir 'Of' dur — gökyüzüne yükselen bir inilti.

Francis döndü bana baktı.

«İstersen geri dönebilirsin Birader Leo.»

«Dönmeyeceğim,» dedim. «Sen vazgeçsen bile kalacağım.»

«Of... Vazgeçebilsem, kurtulabilsem. Ama yapamam.» Gözlerini göğe kaldırdı.

«Tanrı, yüzün, suyun, ekmeğin, her öpüşün arkasındadır. O susuzluğun, açlığın, arıkhğın arkasındadır. Senden nasıl kaçabilirim Tanrım?»

Hoplıyarak, sıçrayarak dar sokaklardan birine saptı, birazdan da Piazza San Giorgio'ya vardı. Meydanda zıplayıp el çırpmaya ve: «Biriniz gelin, hepiniz gelin! Yeni çılgınlığı dinlemeye gelin,» diye bağırmaya başladı.

★

Şehirlilerin, yüklü eşekleriyle bağlar ve kavun tarlalarından döndükleri saatti. Dükkân sahipleri mağazalarını kapatıyor, bir bardak şarap içmek ve arkadaşlarıyla çene çalmak için tavernalarda toplanıyorlardı. İhtiyar kadınlar evlerinin önündeki basamaklara oturmuştu. Gözlerinin feri sönmüştü ama aldırdıkları yoktu, çünkü çoktandır Assisi'nin sokakları, insanları ve eşekleriyle ilgilenmemekteydiler artık. Öte yandan, temiz elbiseler giymiş genç kızlarla delikanlılar elele tutuşmuş, piyasaya çıkmışlardı, bu cumartesi akşamı. Bulutlar dağılmıştı. Hafif esen rüzgâr, kızların saçlarındaki kordelâları titrettikçe erkekler heyecanlanıyor, kadınlar istekle bakıyorlardı.

Birdenbire kahkahalar ve yuhalamalar duyuldu. Herkes ne olduğunu görmek için döndü. Meydanın

yan tarafında Francis göründü. Sıçrıyarak, dansederek: «Biriniz gelsin, hepiniz gelin,» diye bağırıyordu. «Gelin kardeşlerim, yeni çılgınlığı dinlemeye gelin.»

Kahkahalarla gülen çocuklar Francis'i kovalıyor, taş atıyorlardı.

Koştum, sopamla çocukları tehdit ettim ama her sokaktan başkaları geliyor, diğerleriyle birlikte Francis'i kovalıyorlardı. O gayet sakin ve gülümsiyerek atarsa Allah iki defa mübarek kılsın; kim üç taş atarsa Allah onu bir defa mübarek kılsın; kim iki taş atarsa Allah iik defa mübarek kılsın; kim üç taş atarsa Allah üç defa mübarek kılsın.» diye bağırıyordu. Bunun üzerine taşlar yağmur halinde inmeye başladı.

Alnından ve çenesinden kanlar akıyordu. Şehirliler kahkahalar atarak tavernalardan fırladılar. Assisi'nin köpekleri bile coşmuştu, bir araya toplanarak havlamaya başladılar. Taşlardan payımı almak için Francis'in önüne geçtim, ama yana itti beni. Kanlar içinde kendinden geçmiş dansediyordu.

Herkes kahkahadan kırılıyordu. Gençler Francis'in sesini bastırmak için kedi gibi miyavlıyor, ıslık çalıyorlardı, kızlar da haykırışıyorlardı. Biri karşıdaki tavernadan seslendi:

«Hey, sen Bernadone'nin eğlenceye düşkün oğlu değil misin? Haydi bize yeni çılgınlığı anlat, bakalım neymiş?»

«Anlat, anlat,» sesleri yükseliyordu her taraftan.

Francis mabedin merdivenlerine çıktı. Yuhalayan kalabalığa kollarını açtı ve bağırdı: «Sevgi. Sevgi. Sevgi.» Sonra sıçrıyarak, dansederek, şarkı söyliyerek meydanda bir uçtan bir uca koşmaya başladı.

Büyük bir sarayın balkonunda genç bir kız hem seyrediyor hem ağlıyordu. İçerden bir ses yükseldi.

«Clara, Clara.»

Ama genç kız kımıldamadı, yerinden.

Ansızın kanımın donduğunu hisettim. Bir gürültü duyuldu, kalabalık geriye çekildi, yuhalamalar da kesildi. İri bir dev ileriye fırlıyarak Francis'i ensesinden yakaladı. Babasıydı bu, Bernadone.

Oğlunu öfkeyle sarsarak; «Benimle gel!» diye bağırdı.

Francis mâbedin sütunlarından birine sarılabilmişti.

«Nereye gelecekmişim? Ben, bir yere gitmiyorum.»

«Eve dön!»

«Evim burası — bu meydan. Annem, babam da, beni yuhalıyan kadın ve erkekler.»

İhtiyar Bernadone çılgına dönmüştü. Oğlunu belinden yakaladı, tutunduğu sütundan ayırmaya çalıştı. Francis daha sıkı sarıldı sütuna.

«Gitmiyeceğim. Benim ne babam, ne annem ne de evim var — yalnız Allahım var.»

Biraz sustu, sonra tekrar bağırmaya başladı: «Yalnız Allah, yalnız Allah!»

Halk kırılıyordu gülmekten. Sıçan suratlı biri, (Sabbatino'ydu, tanıdım onu):

«Bizi eğlendirecek palyaçomuz yoktu. Şükür Allaha, Bernadone'nin oğlu var şimdi. Hey Tanrının ehlileşmiş ayısı. Hopla, sıçra bizim için! Dans et!»

Assisi'nin piskoposu o sırada meydanı geçmekteydi. Muhteşem bir ihtiyar, iyi kalbli, tatlı dilli, yalın bir adamdı. Cehennemi düşündükçe titriyen, cenneti düşündükçe titriyen ve şeytana, tövbe edip cennete dönmesi için yalvaran bir insandı. Eelinde piskopos asası, ilerlerken gürültüyü duydu. Francis hâlâ

bağırıyordu: «Evim barkım yok. Yalnız Allahım var! Yalnız Allah!» Halk da çatlıyordu gülmekten.

Piskopos, Allah'ın vekili olduğundan, kendisinden yardım dileğinde bulunulduğunu sanarak adımlarını hızlandırdı. Yarı karanlıkta Francis'i, tepesinde, onu sürüklemeye çalışan Bernadone'yi tanıdı. Piskopos âsâyı kaldırdı.

«Sior Bernadone,» dedi. Sesi sertti. «Memleketin ileri gelen adamlarmdan birinin, herkesin gözü önünde tiyatrovari davranışlarda bulunması ayıptır. Eğer oğlunuzla anlaşamadığınız bir nokta varsa, bize gidelim, orada bir karara varırız.»

Francis'e döndü. «Çocuğum karşı gelme. Tanrıya yalvarıyordun. O'nun vekili benim. Gel benimle.»

Francis sütunu bıraktı. Yanında beni görünce:

«Sen de gel Birader Leo,» dedi. «Yükseliş başlıyor.»

Önde yürüyen Piskoposun ardından gidiyorduk. Arkamızda da Bernadone homurdanıyordu. Francis bana döndü:

«Korkmuyor musun, utanmıyor musun Birader Leo? Tekrar ediyorum: İstersen dön. Neden karışacaksın bu işe? Git!»

«Seninle beraber oldukça ne korkar ne de utanırım Birader Francis. Yaşadığım kadar seni bırakmıyacağım.»

«Daha vaktin var, sana acıyorum. Git!»

Artık dayanamayıp ağlamaya başladım. Francis omuzumu okşadı.

«Pekâlâ, Tanrının küçük arslanı, kalabilirsin.»

Piskoposun sarayına vardık, karanlık avluya girdik. Arkamızdan bir sürü insan ve şehrin belli kişileri, Bernadone'nin oğlunun düştüğü durumu izlemek için içeriye süzüldüler.

Uşaklar büyük toplantı salonunu ışıklandıran şamdanları yaktılar. Piskopos tahtının arkasında, üstünde İsa heykeli olan bir haç vardı. Güzel, iyi beslenmiş, tombul yanaklıydı İsa bu heykelde. Piskopos istavroz çıkardı tahtına oturdu. Sior Bernadone sağına, Franeis soluna geçti. Arkada tanınmış kişilerden beş altısı, duvara yakın da halk duruyordu.

O gece olanları hep hatırlıyorum. Piskoposun sözleri, Francis'in göz kamaştırıcı hali, Bernadone'nin öfkesi. Ama Francis'in Allah ve kul huzurunda çıplak durduğu büyük anı anlatmak için kısa keseceğim sözlerimi.

Piskopos: «Sior Bernadone,» dedi. «Tanrı adına dinliyorum, oğlunuzdan şikâyetiniz ne?»

«Piskopos hazretleri, benim şu oğlum aklını kaçırdı. Geceleri saçma sapan rüyalar görüyor, havada sesler duyuyor, kasamdan altınlar alıp boş yere harcıyor. Mahvediyor ben. Bu son günlere kadar paramı eğlencelerde harcardı. Gençtir, diyordum kendime, zamanla geçer bunlar. Ama şimdi bütün umudumu yitirdim. Serserilerle dolaşıp mağaralarda yatıyor, gereksiz yere gülüp ağlıyor. Son zamanlarda da harap olmuş kiliseleri onarmaya merak sardı. Ama bu gece iş çığrından çıktı. Assisi'ye geldi, herkes kahkahalarla gülerken meydanın ortasında şarkı söyliyerek dansetmeye başladı... Rezil etti beni. Onu istemiyorum artık.»

Piskopos Bernadone'nin durakladığını görünce sordu:

«Öyleyse ..?»

«Öyleyse onu Tanrı ve kul huzurunda evlatlıktan reddediyor, mirasımdan mahrum kılıyorum.»

Etraftan fısıltılar yükseldi, piskopos elini sallı-

yarak susturdu herkesi. Başı eğik babasını dinleyen Francis'e döndü.

«Kendini savunmak için ne söyliyeceksin Francis, İsa'nın evladı?»

Francis başını kaldırdı: «Hiç,» dedi. «Yalnız şunu—»

Ve kimse önleyemeden kadife elbiselerini çıkardı, çıkın yaparak Bernadone'nin ayaklarının dibine bıraktı. Anadan doğma, çıplak bir halde, piskoposun önünde durdu.

«Piskopos, bu elbiseler bile onun. Geri veriyorum. Oğlu yok artık, benim de babam yok. Ödeştik!»

Ağzımız açık kalmıştı. Bir çoğumuzun gözleri yaşardı. Bernadone çıkını koltuğunun altına sıkıştırdı. Piskopos tahtından indi. Gözleri ıslaktı. Cübbesini çıkarıp Francis'in çıplaklığını örttü.

«Bunu niçin yaptın çocuğum?» Sesi sitem dolu ve üzgündü. «Şuradaki insanlardan utanmadan mı?»

«Hayır piskopos, ben yalnız Tanrıdan utanırım. Bağışlayın beni piskopos.»

Orada bulunan tanınmış kişilerle halka döndü.

«Kardeşlerim, dinleyin Tanrının bana emrettiklerini. Bugüne kadar Sior Bernadone'ye baba diyordum. Bundan sonra — 'Tanrım, gökteki Baba'm diyeceğim. Beni dünyaya bağlayan zincirleri koparıp, asıl yuvam, cennete dönmek için güçleniyorum. İşte kardeşlerim — budur yeni çılgınlık.»

Bernadone kendini tutamıyordu artık. Yumruğu havada Francis'in üstüne atıldı. Ama piskopos önledi.

«Ona gücümüz yetmez artık Sior Bernadone. Öfkenize hakim olmaya çalışın.»

Bernadone kudurmuşcasına etrafına bakındı. Elbise çıkınını koltuğuna sıkıştırarak çıktı. Kapıyı hırsla çarptı çıkarken.

Piskopos bana, «Git bahçıvandan eski elbiselerinden birini iste,» dedi. «Francis'in çıplaklığını örtmek için.»

Koştum, birazdan eski püskü, üstüste yamanmış bir paltoyla döndüm. Francis paltonun arkasına tebeşirle bir haç çizdikten sonra onu sırtına geçirdi.

Eğilip piskoposun elini öptü, etrafında toplananlara dönerek, «Vedalaşıyorum hepinizle kardeşlerim. Tanrı merhametini esirgemesin sizlerden.»

Piskopos Francis'i avluya kadar geçirdi, usulca. «Dikkat et Francis, fazla özeniyorsun,» dedi.

«İnsan Tanrıyı böyle bulabilir ancak.»

Piskopos başını salladı. «Meziyetler bile ölçülü olmalı, yoksa küstahlık olur.»

«İnsan ölçülü davranmak zorunluğundadır, Tanrı değil... Ben, Tanrıya ulaşmaya çalışıyorum Piskopos.» Francis bunları söyledikten sonra telâşla kapıya yöneldi, kaybedecek zamanı yoktu.

Pispokos elinden tuttu. «Telâş etme çocuğum,» dedi. «Etrafını saran havanın ızdırap, keder ve kanla dolu olduğunu görüyorum. Mücadeleye girişmeden önce bana uğra. İhtiyarım, hoş olmayan çok şey gördüm. Senin şimdi geçirdiklerini ben çoktan geçirdim. Sana yardım edebileceğimi sanıyorum.»

«Beni takdis etmeniz için geleceğim Piskopos.»

Ve eşikten geçti.

★

Arkasından koştum, birlikte sokağa çıktık. Ay yükselmemişti henüz. Çevremiz simsiyahtı. Serin bir rüzgâr esiyordu; dağlarda yağmur yağmıştı anlaşılan.

Sokakta kimseler yoktu. Evlerde yemeğe otur-

maktaydı herkes. Biz nereye gidecektik? — Dağlara mı, yoksa ovaya mı yönelecektik: Tanrı hem sağımızda, hem solumuzdaydı, dağlarda ve ovadaydı. Yollarımız kutsal yollardı.

Francis karar verememişti. Hareket etmeden sokağın ortasında duruyordu.

«Nereye gidiyoruz Birader Francis,» diye sordum.

Francis sessiz, çocuksu güldü. «Cennete,» dedi. «Anlamıyor musun?» Dünyayla vedalaşmış, ileriye atılmış bulunuyoruz. İleri Birader Leo. Tanrı adına ileri!»

Sağa döndü, Subasio Tepesine doğru.

Şehrin kuzey kapısından çıkarak, boş kırlardan geçip dağa tırmanmaya başladık. Francis konuşmadan önde yürüyordu. İnce vücudu yolu ikiye bölen bir kılıç, büyük ve bol olan paltosu da birer kanattı sanki.

Bana gelince: Yorgundum, açtım. Durup Assisi'ye baktım. Işıklar hâlâ yanıyor, şehrin gürültüsü duyuluyordu. Gümüş ay gökte yükselmekteydi dertli dertli.

Ayak seslerimi duymayan Francis arkasına baktı. Karanlık şehri seyrettiğimi görünce; «Neden durakladın Birader Leo?» diye bağırdı.

«Neden arkaya bakıyorsun? Tanrının buyruğunu hatırlamıyor musun?.. Assisi'nin tozunu toprağını, anne ve babanın, insanlığın tozunu silkele ayaklarından.»

«Merak etme birader Francis, ben de onu yapıyorum, tozu toprağı silkeliyorum ayaklarımdan.»

Ne çare ki, beni ne korkak, ne de kahraman yaratmış Allah. Ruhum ikisinin arasında çırpınıp duruyordu.

Yeniden yola koyulduk. Francis mutluydu, şarkı

söylüyordu yürürken. Tanrının buyruklarını yerine getirmiş, Assisi'nin ortasında oynamış, şarkı söylemiş, anne ve baabsını terketmiş, dünyaya bağlıyan zincirlerini koparmıştı. San Damiano'yu onarmakla Tanrının ilk buyruğunu yerine getirirken de şarkı söylemişti, ama ikincisi daha zorlu bir iş olduğundan mutluluğu daha büyüktü.

Meşe ormanından geçiyorduk. Ayın solgun, kasvetli ışığı dallara ve taşlara vuruyor, arada sırada bir baykuş uçuyordu üzerimizden. Birdenbire ağaçların arasından ayak sesleri ve solumalar geldi kulağımıza. Francis şarkısını yarıda kesti, hareketsiz bekledik.

«Haydutlar burada saklanırlar,» dedim. «Mahvolduk.»

Francis, «kaybedecek bir şeyimiz olmadıktan sonra nasıl mahvolabiliriz?» diye cevap verdi.

Ayak sesleri yaklaşmıştı. Ellerinde kamaları, beş altı kişi üzerimize atıldı. İkisi beni yakalayıp yere attı, diğerleri Francis'e hücum etti.

«Kimsin sen?» diye bağırdılar.

«Ulu Tanrının vekiliyim.» Francis'in cevabı gayet sakindi.

«Burada işin ne?»

«Haydut kardeşlerimi cennete davet etmeye geldim. Ulu Tanrının oğlu evleniyor ,düğün şenliğine katılmanızı istiyor. Ben O'nun vekiliyim.»

Haydutlardan biri, elindeki meşaleyi yaklaştırarak Francis'in solgun yüzüne, çıplak kanlı ayaklarına ve yamalı paltosuna baktı. Haydutlar gülmeye başladılar.

«Sen misin Tanrının vekili?» diye bağırdılar. «Sen, yalınayaklı bir dilenci, bir serseri.» Sonra para kesesini aramaya koyuldular. Birşey bulamayınca

sırtımda taşımış olduğum torbaya baktılar. Ama yine birşey bulamamışlardı — kuru bir ekmek kabuğu bile. Meşalenin ışığında şaşkınlıkla Francis'e baktılar. İçlerinden birisi söylendi:

«Delinin biri olmalı, boşuna zaman kaybediyoruz.»

Başkası da:

«Onları adamakıllı dövelim, sonra hendeğe atalım. Bunu yapmakla vaktimizi boşa harcamamış oluruz,» dedi.

Bizi amansızca dövmeye başladılar. Ben avazım çıktığı kadar bağırıyordum, ama Francis dövüldükçe istavroz çıkarıp, «Allaha şükürler olsun,» diyordu sadece.

Haydutlar güldüler. İçlerinden biri:

«Bu deli değil, bir evliyadır,» dedi.

Görünüşe göre başkanları olan adam:

«İkisi de bir,» dedi. «İyice patakladık, şimdi hendeğe atalım.»

Bizi hendeğe attıktan sonra küfür ede ede uzaklaştılar.

Francis arkamı sıvazladı. «Ağrıyor mu, Birader Leo?» diye sordu. Öfkelenmiştim.

«Sanki seninki ağrımıyor mu? Benim sırtım et ve kemikten yapılı, öyle zamanlar oluyor.....»

«Vücuduna sövme Birader Leo. Onun da ergeç ruhlaşacağını söylememiş miydik? İşte ruhlaştı bile! En ufak bir acı sezmiyorum, yemin ederim sana.»

Hendek derindi. Çıkmak için çabaladıkça dibine yuvarlanıyorduk.

«Birader Leo, burası gayet güzel. Barınacak bir yer aramıyor muyduk, işte Tanrının büyüklüğü sayesinde bulduk. Burada uyuyalım, sabah yolumuza devam ederiz.»

Soğuk olduğundan birbirimize sokularak gözlerimizi kapadık. Sırtımın ağrımasına rağmen yorgunluktan hemen uyumuşum. Acaba Francis uyudu mu? Sanmıyorum, çünkü uykumun arasında hep şarkı söyleyen sesini işittim.

Sabah olunca hendekten çıkıp yolumuza devam ettik. Kâh susuyor, kâh Tanrı, hava veya yaklaşan kış mevsiminden söz açıyorduk. Uzaklarda bir köy gördükçe Francis sevinçle koluma sarılıyordu.

«Gel Birader Leo, çabuk ol. Küçük evlerin içinde kurtarılmak isteyen bir can vardır mutlaka. Gidip onu bulalım.»

Köye girince Francis bir çığırtkan gibi bağırmaya başlardı:

«Hey köylüler! Gelin, size bedava dağıtacağım yeni malları görün. Bedava! Bedava! Bedava!»

Yolda koçlara takılan bir çıngırak bulmuştuk. Francis bu çıngırağı çalardı bağırırken. Erkek, kadın, çoluk, çocuk, bütün köy sakinleri bedava dağıttığımız malları görmeye koşarlardı. Francis bir taşa çıkıp, sevgiden söz açardı... Allah'ı sevmek, dost veya düşman olsun, insanları sevmek; hayvanları, kuşları hatta bastığımız toprağı sevmek. Coştukça coşuyor, kelime bulamadıkça ağlamaya başlıyordu. Onu dinleyenlerin çoğu gülüyor, bazıları da kızıyordu. Çocuklar taşa tutarlardı. Birkaç kişi gizlice gelir, ellerini öperdi. Sonra evleri dolaşır, dilenirdik. Bayat ekmek parçalarını verirlerdi bize. Köyün çeşmesinden su içip başka bir köye gitmek üzere yola çıkardık. Kaç gün, kaç hafta dolaştığımızı hatırlıyamıyacağım, zaman çabuk geçiyor çünkü.

Küçük bir şehirde Francis'in arkadaşlarından birine rastladık. Francis'in meydanda sıçrayıp oyna-

dığını, mallarının çığırtkanlığını yaptığını görmüştü. Hayretle yanına koştu.

«Francis dostum,» diye bağırdı. «Seni bu hale kim koydu?»

«Allah.»

«İpek elbiselerin başlığındaki kırmızı tüy, altın yüzüklerin nerede?»

«Şeytan ödünç vermişti onları, şimdi iade ettim.»

Arkadaşı Francis'i tepeden tırnağa süzdü. Binbir yamalı paltosunu, çıplak ayaklarını inceledi. Hâlâ şaşkmlığı geçmemişti. Merhamet dolu bir sesle sordu:

«Nereden geliyorsun Francis?»

«Öbür dünyadan.»

«Nereye gidiyorsun?»

«Öteki dünyaya.»

«Neden şarkı söylüyorsun?»

«Yolumu kaybetmemek için.»

Arkadaşı umutsuzlukla başını salladı. İyi kalbliydi mutlaka, çünkü Francis'i elinden tutup, kendilerini takip etmek için işaret etti bana. Arkalarından koştum.

«Yanılmıyorsam evreni kurtarmak istiyorsun Francis. Ama beni dinle lütfen: Kış mevsimindeyiz, bizim eve gidelim sana kalın bir palto vereyim. Yoksa soğuktan donacaksın—evreni nasıl kurtarabilirsin o zaman?»

«Allah içimdedir,» dedi Francis. «Üşümüyorum.»

Arkadaşı güldü: «Allahın içinde olması yeterli değil. Paltoya da ihtiyacın var. Solucanlara acıyor, üstlerine basmıyorsun; bedenine de acı. O da bir solucandır, palto giyerek koru onu... Unutma ki evreni kurtaracaksan, vücudunun var olması gerekir. Vücut olmayınca...»

«Haklısın,» dedi Francis. «Beni uyardın... İşte eğitimin etkisi... kurnaz bir herifsin doğrusu!... Vücudum hâlâ gerekli bana. Haydi yürü.»

Eve vardık. Arkadaşının zengin olduğu belliydi. Odaların birine girip, uzun, kalın yünlüden bir kepenekle bir çift çarık — çobanların giydiğinden — getirdi. Bir de başı kıvrık çoban değneği.

«Bunlar çobanımın elbiseleri,» dedi. «Giyiver onları.»

Farncis kepeneğin boyunu ölçmek için üstüne doğru tuttu. Ayaklarına kadar uzanıyordu. Başlığı denedi, sonra çıkardı. Çocuk gibi gülüyordu.

«Beğendim,» dedi sonunda. «Beğendim, çünkü yeni sürülmüş tarla renginde: Bana toprağı hatırlatmakta. Ruffino, Tanrı adına arkadaşım Birader Leo'ya da bir eşini ver.»

Arkadaşı sevindi bunu duyunca.

«Rahip cübbesine çevirdiğin bu kepeneği sana vermemden dolayı ilerde anılırsam çok hoş bir şey olur. St. Benedikt gibi bir tarikat mı kuracaksın?»

«Bunu ben mi yapacağım yoksa Allah mı? O'na sorman gerek.»

Kenara çekilip yeni elbisesini giydi, kemer yerine avluda bulduğu bir ipi bağladı. O sırada arkadaşı bana da giyeceklerimi getirdi. Onları sırtıma geçirip belime bir ip bağladım. Sırtım hemen ısınmıştı. Arkadaş kilerden yiyecek koymak için torbamı almak istedi.

Francis, arkadaşı döner dönmez elini uzattı: «Şu balçıktan yapılmış eli sık!» dedi. Arkadaşı gülerek sıktı elini.

«Sevgili dostum, kardeşim Ruffino, Allahın izniyle bu cübbenin sayesinde cennete girersin bir gün... Tekrar buluşuncaya kadar!»

«Nerede—cennette mi?» diye sordu Ruffino gülerek.

«Hayır yeryüzündeki cennette. Ve Allahın izniyle, 'tam mutluluk'a kavuşturacak yolu bulursun günün birinde.»

Yeniden yola çıktık. Hava soğuktu; gök yüzünü bulutlar kaplamıştı.

Francis gülerek: «Gördün mü,» dedi. «Giyeceğini ve yiyeceğini hiç düşünmediğin bir anda, Tanrı seni düşünerek iki takım giyecek ve bir torba dolusu yiyecekle Ruffino'yu çıkarıyor karşına.»

★

Doğuya doğru ilerliyorduk, çocuklar gibi elbiselerimize sevinerek. Savaş elbiselerimizi giymiş cenge koşuyorduk sanırdınız.

«Birader Leo, dünyada tek mutluluk Tanrının isteğini yerine getirmektir. Neden bilmiyorsun?»

«Nasıl bilebilirim, Birader Francis? Öğret bana.»

«Çünkü Tanrının istediği, bizim de istediğimizdir — yalnız biz bunu bilemiyoruz. Tanrı ruhlarımızı diriltip, gerçek arzularını açıklıyor onlara. Büyük sır budur Birader Leo. Tanrının isteğini yerine getirmek, içimizde, en gizli derinliklerimizde saklı kalan isteklerimizi yerine getirmek demektir. En değersiz insanın bile Tanrıya boyun eğen bir tarafı vardır.»

«Bu yüzden mi San Damiano'yu onardın? Bu, aslında senin mi isteğindi? Farkına varmadığın için mi Tanrı uykunda görüp bildirdi bunu sana? Anneni babanı bu yüzden mi terkettin?»

«Evet. Sen de bu yüzden herşeyi bırakıp beni takip ettin.»

«Ama bazen pek çok şeyler yapmak isteriz, bunların hangisi Tanrının isteğidir?»

«En güç olanı.» Francis içini çekti.

Gök gürlüyordu uzaklarda. Havada yağmur kokusu vardı.

«Şimdi içindeki gizli isteğin nedir, Birader Francis? Anlıyabilir misin Tanrı bildirmeden?»

Francis birşeyler dinlermiş gibi başını eğdi.

«Bilemiyorum,» dedi. «İstemediklerimi seçiyorum da, istediklerimi bilemiyorum.»

«İstemediğin nedir? Dünyada en çok korktuğun ve nefret ettiğin şey nedir? Sorduğum için özür dilerim.»

Francis bir an durakladı. Ağzım açıp tekrar kapadı, sonra konuşmaya karar verdi.

«Cüzzamlılardan nefret ederim. Onlara bakmaya dayanamam. Geçenleri uyarmak için çaldıkları çıngırak seslerini uzaktan duysam bile baygınlıklar geçiririm. Allah beni bağışlasın ama, cüzzamlılardan iğrendiğim kadar başka şey yok dünyada.»

Tükürdü. Gönlü bulanmış, başı dönmüştü. Toparlanmak için ağaca dayandı.

«İnsan ruhu kötü, belâlı, aşağılık birşeydir... kötü, belâlı aşağılık...» diye mırıldandı. «Ne zaman merhamet edecek onu kurtaracaksın Tanrım?»

Yağmur yağmaya başladı. Bir köye varmak umudiyle adımlarımızı hızlandırdık. Genç bir kız geliyordu karşıdan. Bizi selâmlıyarak, kendisini takdis etmemizi istedi. Francis kızın yüzüne bakmadan selâmladı onu. Güzel, biçimli, canlı bir kızdı.

«Neden yüzüne bakmadın?» diye sordum.

«İsa'nın nişanlısına gözlerimi kaldırıp nasıl bakabilirim ki.»

Yürüdük, yürüdük ama bir köye, bir eve rast-

lamadık. Issızdı her taraf. Hava kararmaya başlıyor, yağmur da sıklaşıyordu.

«Bir mağara arıyalım,» dedim. «Allah daha uzağa gitmemizi istemiyor.»

«Haklısın Birader Leo, Allah daha uzaklara gitmemizi istemiyor. Yani biz de istemiyoruz.»

Karanlıkta her tarafı aradıktan sonra bir mağara bulabildik. Francis hemen yattı, memnundu.

«Tanrı yağmuru gönderiyor, yağmur sıklaşınca mağarayı gönderiyor.»

«Derin bir hikmet,» dedim.

Francis doğrulttu sözümü. «Hayır derin bir şefkat,» dedi.

Torbayı açıp, Ruffino'nun ayrılmadan önce verdiği yiyeceklerden bir kısmım çıkardım. Yemeğimizi yer yemez, çok yorgun olduğumuzdan yatıp uyumaya çalıştık. Ben hemen uyumuşum. Ne yazık ki beni uykusuz bırakacak kaygularım yoktu. Ama Francis'in uyuduğunu sanmıyorum. Şafak vakti bağırarak ayağıya fırladı.

«Kalk, kalk Birader Leon. Uyan, gün başladı.»

«Dışarısı henüz karanlıktı Birader Francis. Telaşın ne?» diye cevap verdim.

«Ben telaşlanmıyorum, O... Tanrı telaşlanıyor. Haydi uyan.»

Kalktım. «Rüya mı gördün?»

«Hayır. Bütün gece uyuyamadım. Şafak vakti gözlerimi kapadım ve dua etmeye başladım... 'Rabbim,' dedim. 'Uyumama izin ver. Hizmetinde çalışan bir işçiyim. Buyruğunu yerine getirdim — San Damiano'yu onardım, dansedip Assisi'nin maskarası oldum, anamı babamı terkettm. Neden uyutmuyorsun beni? Ne istiyorsun, yaptıklarım yetmedi mi?'

«Havada, hayır havada değil içimde korkunç bir

ses duydum: 'Yetmedi...' Uyuyamıyordum Birader Leo. Rüya değildi bu. Belki sen, ben, mağara, yağmur birer rüya idi, ama ses asla.

«Korkuyla: 'Yetmedi mi?' diye bağırdım. 'Başka ne istiyorsun benden?'

«Gün doğdu şimdi. Kalk ve yoluna devam et. Yağmuru dindireceğim senin için. Yolda çıngırak seslerini duyacaksm. Tarafımdan gönderilen bir cüzzamlıdır bu. Koşarak gidecek ona sarılacak ve öpeceksin... İşittin mi? Duymamış gibi davranıyorsun. Niçin cevap vermiyorsun?'

Artık kendimi tutamadım: 'Sen Allah değilsin, insanlığı sevmiyorsun,' diye bağırdım. 'Sen merhametsizsin, sonsuz kudretine rağmen oynuyorsun bizimle. Yolda arkadaşıma bir cüzzamlıya dokunamıyacağımı söylediğimi işittin, hemen cüzzamlıyı kucaklamamı buyuruyorsun. Zavallı, bahtsız insanların, sana kavuşmak için seçebilecekleri daha kolay yollar yok mu?'

«Ses biraz sonra: 'Hayır, yoktur.' dedi ve birdenbire sustu...»

Francis sendeliyerek, mağaranın kapısında durmuş korkuyla dışarısını izliyordu. Sözleri ürpertmişti beni.

«Şimdi ne olacak,» dedim, ama beni duymamıştı. «Şimdi ne olacak,» diye tekrarladım.

Bu sefer döndü. «Şimdi, şimdi demekten vazgeç. 'Şimdi' diye birşey yok. Kalk, gidip bulahm onu.»

«Kimi?»

«Cüzzamlıyı.» Francis sesini alçaltmıştı.

Mağaradan çıktık. Yağmur dinmişti. Tanrının soluğundan kaçarcasına uzaklaşıyordu bulutlar. Sislerin örttüğü ovaya doğru inmeye başladık. Francis uzun adımlarla önde yürüyordu. Acele ediyordu.

Güneş dağların ardından yükseldi. Ortalık ısınmaya başladı. Uzaklardan, çam ağaçlarının arkasında büyük bir şehir gördük.

«Bu hangi şehir Birader Leo?»

«Zihnim karıştı Birader Francis. Herşeyi ilk görüyormuşum gibi geliyor bana... Ravenna olsa gerek.»

Birdenbire Francis durdu koluma sarıldı. Ölü gibi sararmıştı yüzü. Alçak sesle:

«İşitiyor musun? diye sordu.

«Hayır... Ne var?»

«Çıngırak sesleri...»

Bunları söylerken ben de ovadan yükselen çıngırak seslerini duydum. Kıpırdamadan olduğumuz yerde kaldık. Francis'in çenesi titriyordu. Çıngırak sesleri gittikçe yaklaşmaktaydı.

«Geliyor...» diye kekeledi Francis. Bana dayandı. Bütün vücudu titriyordu şimdi.

«Gel kaçalım buradan,» dedim. Francis'in beline sarılmış, selâmete eriştirmek istiyordum.

«Nereye gidebiliriz ki? Kaçmak mı — Tanrıdan mı kaçmak? Ama nasıl, zavallı, mutsuz Birader Leo, nasıl?»

«Başka bir yoldan gideriz.»

«Her yerde karşımıza cüzzamlılar çıkacak, bütün sokaklar onlarla dolacak. Bağrımıza bastırıncaya kadar kaybolmayacaklar ortadan. Onun için cesaret göster Birader Leo — haydi ilerliyelim.»

Çıngıraklar hemen yanımızda, ağaçların arkasında duyulmaktaydı.

«Cesur ol Francis kardeşim. Tanrı dayanabilecek gücü verecektir sana.»

Ama Francis ileriye atılmıştı bile. Cüzzamlı ağaçların arasından çıktı. Elinde çıngıraklar iliştirilmiş

bir sopa taşıyordu. Sopayı salladıkça çıngırak sesleri geçenleri uyarmaktaydı. Cüzzamlı Francis'in kendisine doğru koştuğunu görünce bağırdı. Dizleri büküldü, yorgunluktan yürüyemiyecek bir haldeymiş gibi olduğu yerde kaldı. Yaklaşıp dehşetle yüzüne baktım. Çürümeye yüz tutmuş burnunun yarısı yoktu. Ellerinin parmakları dökülmüştü. Yanlarından irin sızan kocaman bir yaraydı ağzı.

Francis cüzzamlıyı kucaklıyarak dudaklarından öptü. Sonra kollarının arasına aldı, cübbesiyle örterek ağır adımlarla şehre yöneldi. Fakir cüzzamlılar için bir hastane olmalıydı şehirde, onu oraya götürecekti.

Francis yürüdü, ben de arkasından gittim. Tanrı isteği, aslında içimizdeki gizli istek olduğunu söylememişmiydi bana. Hayır, hayır! Tanrı istemediğimizi istiyor, nefret ettiğimizi seviyor, hoşlanmadıklarımızdan hoşlanıyordu. Ve işte zavallı Francis, cüzzamlıyı öptükten sonra, kollarında taşımakta onu.

Yaz yağmurunu farkettiğimiz zaman güneş epey yükselmişti. Şehir, parlayan kule, kilise ve evleriyle hayal gibi belirdi karşımızda.

Francis'in ansızın durduğunu gördüm. Eğilip cüzzamlıyı örttüğü cübbesini kaldıracaktı. Birdenbire çığlık attı... Cübbesinin altında kimse yoktu.

Francis bana baktı. Konuşmaya çalışıyordu, ama bütün gayretleri boşunaydı.

Alev alev yanıyordu yüzü. Gözleri yaşlarla doldu. Yere kapanarak toprağı öpmeye başladı. Ben ayaktaydım, titriyordum. Cüzzamlı sandığımız, aslında, Francis'i denemek için yeryüzüne inip cüzzamlı şekline bürünen İsa'nın kendisiydi.

Bir köylü geçmekteydi. Yağmurda ağlıyarak yere kapanmış olan Francis'i görünce durdu.

«Neden ağlıyor,» diye sordu. «Haydutlar mı hücum edip dövdüler yoksa?»

«Hayır.» dedim. «Biraz önce Tanrı geçti buradan, O'nu gördüğü için sevinçten ağlıyor.»

Köylü omuzlarını silkti, telaşla yanımızdan uzaklaştı.

Francis gözlerini açıp bulutlu göğe ve yağan yağmura baktı. Sonra beni gördü. Konuşmuyordu hâlâ. Gülümsedi bana, ben de yanına çöktüm, yüzünü okşayıp öpmeye başladım. Tanrısal yıldırımın etkisini hafifletmeye çalışıyordum.

Hiç konuşmadan, yere kapanmış bir halde kaç saat kaldığımızı söyliyemiyeceğim. Kalktığımız zaman güneş batmak üzereydi. Francis konuşabiliyordu artik.

«Gördün mü Birader Leo? Anladın mı?»

«Gördüm Birader Francis, ama anlıyabildiğim tek şey, Tanrının bizimle eğlendiği oldu.»

«Birader Leo, benim de anlıyabildiğim şu... bütün cüzzamlılar, sanatkâr ve günahkârlar dudaklarından öpüldü mü ———» Düşündüklerini tamamlamaktan korkmuşcasına sustu.

«Beni aydınlat Birader Francis, karanlıkta bırakma.»

Epeyce sustuktan sonra ürpererek mırıldandı:

«Bunların dudaklarından öptün mü — Tanrım bağışlasın — birer Mesih olmaktalar.»

★

Büyük şehre vardığımızda akşam olmuştu. Yarın karanlıkta uzun çam ağaçlarını, yuvarlak kulelerini farkedebiliyorduk, etrafımızda sınırsız denizlerin kokusunu seziyorduk. Ünlü Ravenna şehrine gelmiştik.

Francis: «Sarayları, kiliseleri ve eski zamanlardan kalma ihtişamıyla pek beğendim bu ulu şehri,» dedi.

«Kışı burada geçirelim. Yağmur mevsimi başladı; nehirler kabardı. Bu durumda nereye gidebiliriz? Başka yerlerde olduğu gibi, burada da seni bekleyen ruhlar olmalı Birader Francis.»

Yorgunduk. Yolumuza devam edemiyeceğimizden şehrin dışında bulunan meşhur San Apollinarius manastırının önünde durduk. Kapılar kapatılmıştı. Gece olduğundan içeriye giremezdi kimse. Yağmur kovalardan boşanırcasına yağıyordu.

«Burada, kapının önünde uyuyalım. Allah isterse yarın sabah ibadet etmek üzere içeriye gireriz.

Birdenbire acıktığını anladı.

«Torbada yiyecek bir şey kalmadı mı Birader Leo?» diye sordu.

«Çıngıraktan başka bir şey yok. Bütün gün tek bir köyden geçmedik. Acıktm mı?»

«Önemli değil. Bir ev kadınının pişirdiği ekmek nasılsa bize kısmet olacaktır yarın.»

İstavroz çıkararak yattık. Kapıya sülükler gibi yapışmıştık. İliklerimize kadar ıslanmış ve donmuş bir halde birbirimize sarıldık.

«Birader Francis,» dedim. «Ömrüm boyunca aklımı karıştıran bir nokta var. Bazı insanlara dilenmemelerine rağmen sadaka verilir, ama onlar bu sadakayı reddeder, dilenirler. Bunu bana açıklar mısın?»

«Kutsal alçak gönüllülük, elini uzatıp dilenmek, verileni kabul etmek demektir. Gerisi küstahlıktır... Zenginlerin yoksullara borçları vardır, bırak borçlarını ödesinler. Artık fazla sorma, ikimiz de yorgunuz uyuyalım. İyi geceler.»

Francis'in Tanrıyla başbaşa kalmak istediğini

anladım. Bütün gece konuştuğunu, kâh gülüp kâh ağladığını sezdim uykumun arasında.

Ertesi sabah kapının önünde kapıcıyı bekledik. Parmaklıklardan avluya bakınca, defne ve selvi ağaçlarını, mermer kenarlı kuyuyu, sıralanmış kemerli hücreleri gördük. Geride, doğudan gelen büyük sanatkârlar tarafından inşa edilmiş ve süslendirilmiş olan ünlü kilise bulunuyordu.

Güneş doğunca elinde anahtarıyla kapıcı göründü. Zayıf, asık suratlı bir adamdı. Ayakları çıplaktı. Dişsiz ağzında birşeyler çiğnemeye çahşıyordu. Bizi görür görmez sertleşti yüzü.

«Dilenciler,» dedi öfkeyle. «Manastırın sizin gibi aylaklara verecek ekmeği yok.»

«Dilenci değiliz, kâhya efendi. Biz de sizin gibi çalışıyoruz, bizim de kilitleri açacak ve kapayacak anahtarımız var.»

«Yalancılar, hangi kilidi açıp kapayacaksınız?»

«Cehennemi.»

«Cehennemi mi?»

«Evet kalplerimizdeki cehennemi.»

Kapıcı huysuz bir köpek gibi hırlayarak kapının kilidini açtı, kol demirini kaldırıp içeriye girmemize izin verdi. Sabah duası başladığından rahipler hücrelerinde bulunmuyorlardı. Manastırın bahçesi iyice aydınlanmıştı. Genç bir papaz kuyudan su çekiyordu. Kilisenin her bir yanında ince kılıçları andıran iki uzun selvi vardı. Avlunun ortasındaki defne ağacından güzel kokular yayılmaktaydı.

Defne ağacından bir yaprak koparan Francis, onu öptükten sonra yanan bir mum gibi elinde tutarak kiliseye girdi. Ben susamıştım, papazın kovayı çekmesini bekledim, Allah, bize susuzluğu ve suyu gönderdiğinden dolayı şükrettim ve kiliseye girdim.

Papazlar kendilerine mahsus koltuklarında oturmuş yüksek sesle dua ediyorlardı. Renkli camlardan sızan güneş ışınları, kırmızı, yeşil ve maviye boyanmıştı. Francis döşeme taşlarına diz çökmüştü, kendinden geçmişcesine mihrabın üstündeki kemere bakıyordu.

Ben de gözlerimi kaldırdım. Gördüğüm bu mucize neydi? Cennet miydi yoksa? Karşımda yeşil, beyil, beyaz, altın zeminli büyük mozaik tablo vardı. Ortasında, üzerinde altından cübbesi, ellerini duaya kaldırmış St. Apollinarius görünüyordu. İki yanında melekler, selviler, kar gibi beyaz koyunlar bulunuyordu. Aman Allahım, neydi bu yeşillik, bu tazelik, bu tatlılık? Bu kedersiz, ölümsüz durgunluk; ruhun, sonsuzluğa kadar othyabileceği bu yeşil çayır ne güzeldi! Ben bile, köylü olmama rağmen heyecanımı tutamıyordum. Francis'in yanına diz çöküp hıçkırmaya başladım.

«Sus,» dedi Francis. «Ağlama, gülme, konuşma. Kendini bırak sadece!»

Bütün gün tek bir kelime konuşmadık galiba. Kiliseden nasıl çıktığımızı, şehre nasıl girdiğimizi hatırlamıyorum. Sokakları dolaşıp, insanlar, kuleler ve saraylara bakmamıza rağmen, yalnız yeşil çayırı, ortasında ak koyunların koşarak sevinçle karşıladıkları evliyayı, ve daha yukarıda kollarını açmış havayı kucaklayan büyük haç'ı gördüğümüzü hatırlıyorum.

Akşama doğru, ortasında İsa'nın heykeli bulunduğu meydana vardık. Omuzunda küçük bir kuzu taşıyordu İsa — yolunu şaşıran kuzuyu ağıla götürmekteydi — Dükkân sahipleri dükkânlarını kapıyor, genç kızlarla delikanlılar görmek ve görünmek için toplanıyorlardı. Yağmur dinmişti. Çam kokuları sa-

rıyordu yeni yıkanmış havayı. Francis çıngırağını çalacakken fikrini değiştirdi. Beline bağladığı ipe asarak, gezinen şehir halkını seyretmek için yere oturdu.

Yanına çömeldim. Ansızın bana döndü.

«Birader Leo, ben o çayırı, St. Apollinarius ve çobanı, meleklerin koyunları otlattıkları yeşil çayırı bir yerde görmüştüm. Ama nerede? Hatırlamaya gayret ediyorum ama bilemiyorum. Rüya mıydı acaba?»

Sustu, sonra sevinçle ellerini çırptı.

«Buldum,» diye bağırdı. «Tanrıya şükürler olsun, buldum. Saatlerdir bunu merak ediyordum, cevabını buldum şimdi.» Yüzü ışıl ışıl yanıyordu.

«İçimde bunu cevabı,» dedi. Mutluydu.

Gece ilerledikçe Ravenna'nın sesleri daha iyi anlaşılıyordu. Karanlıkta uzanan şehir, çeşitli ağızlarla gülen, havlayan, kişneyen, lavta ve gitar çalarak şarkı söyleyen sayısız başlı, tıka basa doymuş bir canavara benzemekteydi. Bir an için İsa'nın şehrin ortasında durduğunu, omuzunda, koyun sürüsüne götürmek için, yolunu şaşırmış kuzu yerine 'Ravenna'yı taşıdığını sandım.

İsa'nın taştan heykeline gözlerimi diktiğimi gören Francis sordu:

«Neler düşünüyorsun?»

«İsa'nın kuzuyu taşımadığını, Ravenna'yı taşıdığını düşünüyordum Birader Francis.»

«Hayır, Ravenna'yı değil Birader Leo, Ravenna'yı değil. Evreni, tüm evreni taşıyor.»

★

Tekrar susmuştuk. Hırçın bakışlı ihtiyar bir adam gelip önümüzde durdu. İri yarıydı, uzun beyaz

sakalı vardı. Güneşten yanmış yüzünde yara izleri, kılıç darbelerinden meydana gelmiş izler vardı.

Yanımıza bağdaş kurdu. Konuşmalarımıza kulak misafiri olmuştu. «Affedersiniz,» dedi. «Konuşmadan sokakları dolaştığınızı gördüm. Elinizdeki torbanın içi boş. Hem dilenciye benziyorsunuz, hem de dilenci değilsiniz sanki. Demin konuştuklarınızı dinledim ve söylediklerinizi beğendim. Kimler olduğunuzu merak ediyorum. Dilenci mi, hasta mı, yoksa evliya mısınız?»

Francis güldü. İsa'nın heykelini gösterdi.

«Bak, biz yolumuzu şaşırmış koyunlarız. Her yerde Tanrıyı arıyoruz. O bizi aramıyor, O'nu bulmaya çalışan biziz.»

İhtiyar alaylı bir sesle: «O'nu burada Ravenna'da mı bulacaksınız?» diye sordu.

«Ulu Tanrımız her yerdedir. Kendini nerede ve nasıl belirteceğini bilemeyiz. Ravenna'da bile belirtebilir kendini.»

Yaşlı adam ak saçlı başını salladı: «Vaktiyle O'nu ben de aramıştım,» dedi. «Çok uzaklarda, dünyanın öbür ucunda, savaş gürültüleri arasında buldum O'nu. Kendini bana belirtmek için — büyük bir kral şekline bürünmüştü.»

İçini çekti, kalbi parçalanıyordu sanki. Francis elini adamın dizine koydu. «Üstadım, Tanrı adına yalvarırım sana, O'nu nasıl ve ne zaman buldun? O'nu bulabilmemiz için bize yardım et.»

İhtiyar adam başını eğip bir süre sustu. Nasıl başlıyacağını, neler söyleyeceğini düşünüyor gibiydi. Sonunda:

«Yirmi yıl önce, Kutsal Kudüs şehrinde,» diye başladı. «Doğu aleminin güzel ve pis kokulu, acaip şehri. Azizlerin resimlerindeki hurma ağaçları, insan

boyunu geçen asmalar ve bilmediğimiz çeşitli ağaçlar var oralarda. Kadınlar tepeden tırnağa örtünürler hayaletler gibi. Tırnaklarına, avuç ve tabanlarına kırmızı bir boya sürerler. Birkaçını esir aldığımızdan biliyorum, gördüm çünkü... Erkeklere, yasa tanımayan Haçlı Ordusu düşmanlarına gelince: Atlarına bindikleri zaman onlarla tek bir vücut oluyorlar. Atın nerede bittiğini, insanın nerede başladığını anlamanız imkânsız. İki kafa, altı bacak ve bir ruh... Hele hükümdarları Sultan Salahaddin, dünyanın en yiğit ve güçlü insanıdır. Üstünde altın ve incili elbiseleriyle dörtnala koşan atın sırtına atlar. Sarayı, kadın, çeşme ve yatağanlarla doludur. Kutsal kabrin üzerine bağdaş kurmuş, bıyığını bükerek Hristiyan alemini tehdit etmektedir.»

Francis içini çekti.

«Ve biz,» dedi. «Kutsal Kabri kurtaracağımıza Ravenna'nın sokaklarında dolaşıyor veya dileniyoruz boşu boşuna. Kalk Birader Leo! Niçin oturuyorsun? Ruhunu serbest kılmak istiyorsan Kutsal Kabri kurtar!»

«Sen Kutsal Kabri kurtarmak istiyorsan, ruhunu serbest kıl,» diye karşı geldim.

İhtiyar başını salladı.

«İşte gençlik. Mücadeleye kalkıştı mı dünyayı fethedeceğini sanır. Zamanında ben de böyle davranmıştım. Ravenna'nın tanınmış bir vatandaşıydım. Çocuklarım, tarlalarım, koyunlarım, bir de çocuğum gibi sevdiğim beyaz bir atım vardı. Atımdan başka her şeyimi terkettim — onu yanımda götürdüm. Kırmızı bir kumaştan iki şerit kesip, haç şeklinde sırtıma diktim ve Kutsal Kabri kurtarmak için yola çıktım.»

Bir an durdu, eliyle bir hareket yaptı.

«Nereden başlamalı?» Karar veremiyordu sanki. «Hayalimde denizler, çöller, üzerinde hilâller bulunan müstahkem kaleler canlanıyordu hep. Bunların ortasında kutsal Kudüs şehri durmaktaydı. Yolculuğuma kâh vapurla, kâh atımın sırtında devam ettim. Akla gelen her dili konuşan kaba, hoyrat adamlarla karşılaştım. Yolum, iki kıta — Avrupa ve Anadolu — üzerine kurulan ünlü Bizans şehri İstanbul'dan geçti. İstanbul'u görünce aklımı kaçırıyordum. Rüyalar hiç kalır yanında. İnsan böylesine bir mucizeyi hayal edemez asla. Şehri gezdim: Saraylarını, kilise ve bayram şenliklerini, kadınlarını izlemeye doyamıyordum. Tanrı beni bağışlasın, Kutsal Kabri unutmuştum tamamen. Sonunda Kudüs'e vardığım zaman, hristiyanlar şehri elde etmişlerdi.»

Sakalını kaldırarak yüzünü örttü. Birazdan tekrar başladı.

«Kral yirmi yaşında bir delikanlıydı. Adı Baudouin'di. Ama kısa bir zamanda onun yalın bir insandan bambaşka bir şey olduğunu anlamıştım. Acaba aradığım O'muydu? Kralı ilk gördüğümde ürperdim... Düşmanlarımız Kudüs'ü geri almak için at ve develeriyle yeniden saldırıya geçmişlerdi. Kral bir çığlık attı... Borazanlar çalmaya başladı, haçlı sancaklar havalarda dalgalandı. Zırhlarımızı giyerek, Kudüs'ün dışındaki ovada toplandık. Binlerce asker ve atlı, kralı bekliyordu.

«Sonra — yüreğim parçalanmadan nasıl anabilirim ki — onu ilk defa gördüm. O zaman insan ruhunun herşeyi yapabileceğini, Tanrının insanın içinde bulunduğunu, O'nu aramak için dünyanın bir ucuna gitmenin gerekmediğini anladım. Kendi kalbimize bakmamız yeterdi.

«Kralı bir sedyede taşıyorlardı. Etleri çürümüş,

yarısı kalmıştı yüzünün. Ne el, ne de ayak parmakları vardı. Yürüyemediği için taşıyorlardı onu. Cüzzam hastalığı gözlerini de kör etmişti. Yanında bulunuyordum. Görebilmek için eğilince burnumu tıkamaya mecbur oldum, öylesine kötüydü koku.

«Kral bir avuç kokmuş, çürümüş etten ibaretti. Ama ruhu dimdik ve ölümsüzdü. Nasıl oluyor da Tanrı bu çürüyüşlüğün ortasında tahtını kurmaktan iğrenmemişti? Korkunç sultan, Ölü Denizin ötesinde Moab çölündeki 'Crac' kalesini kuşatmaktaydı. Kral, dayanılmaz sıcaklarda çölü geçti. Bizler, soluk almaya çalışarak onu izliyorduk. Sedyeden bir kudret, bir alev fışkırıyordu; tutuşan bir çam ağacınınkine benzer çatırdılar vardı havada.»

İhtiyar adam sustu. Ya devam edemiyor, ya da konuşamıyordu. Elimi yaşlı savaşçının dizine koyarak devam etmesini istedim. Ama o, hıçkırıkları bastırmak istercesine elleriyle boğazına sarıldı.

«O manzarayı hatırladıkça içim kaynıyor, öfkelenmeye başlıyorum. Tanrısal sırrı bu kadar yakından görmedim bir daha. Yirmi dört yaşındaki kral öldüğünde Kudüs'teydim. Ruhunu teslim ettiği zaman sarayda bulunuyordum. Yanında doymak bilmeyen deli anası — gururlu, güzel ve zevkine düşkün kız kardeşi Sybil vardı. Bunlardan başka kana susamış asilzadeler doldurmaktaydı odayı. Bu baronlar, kont ve markiler, aç kalmış kuduz köpekler gibi, Kudüs'ü parçalamak ve bir parçasını kapmak için sabırsızlıkla kralın ölmesini bekliyorlardı. Nezaket örneği yirmidört yaşındaki kral bu sırada sessizce ruhunu Tanrıya teslim etti.»

İhtiyar cenkçi dudaklarını ısırdı. Gözlerinden iri yaşlar akıyordu, güneşten kararmış yanaklarına.

Francis de başını dizlerine dayıyarak karanlıkta ağlamaya başladı.

Yaşlı adam öfkeyle yaşlarını sildi, utanıyordu ağladığı için. Sonra ayağa kalktı. Bize selâm vermeden, tek kelime söylemeden gözden kayboldu.

Francis ağlamaya devam etti. Sonra başını kaldırdı.

«İşte ruhun gerçekten ne olduğunu gördün,» dedi. «Tanrının ne olduğunu ve insan olmanın gerçek anlamını anladın. Bundan böyle cüzzamlı yolumuzu gösterecek bize. Kalk Birader Leo, gidelim.»

«Nereye gidiyoruz Allahını seversen.»

«Assisi'ye dönüyoruz. Atlamak için oradan hız alacağız. Haydi kalk Tanrının tembel kulu.»

«Şimdi, gece yarısı mı?»

«Şimdi! Tanrı sabaha kadar bekler mi sanıyorsun?»

ALTI

Cüzzamlı kral bize yol boyunca kılavuzluk etti. Yağmur dinmeden yağıyor, yağıyordu. Nehirler taştı, yolları sel bastı. Dizlerimize kadar batıyorduk çamurlara. Karnımız açtı, üşüyorduk. Birçok köylerde bizi taşlamışlar ve kovmuşlardı. Francis «Sevgi! Sevgi! Sevgi!» diye bağırınca köpeklerini saldırmışlardı üzerimize.

«Tanrı uğruna çektiğimiz bu önemsiz şeyler nedir ki,» diye teselli ederdi Francis beni.. «Cüzzamlı kralı hatırla.»

Bir akşam, iliklerimize kadar ıslanmış, aç ve soğuktan donmuş bir halde, uzaklarda bir manastırın ışıklarını gördük. Keşişler bize ekmek verirler, ocağın yanında ısınmamıza müsaade ederlerdi belki. Koşmaya başladık. Çukurlara düştük, kalkıp yine koşmaya devam ettik. Yağmura, karanlığa ve soğuğa küfrediyordum. Ama önümden yürüyen Francis kafasında lirik'ler besteleyip, şarkı söylüyordu.

«Ne mucizeler görmekteyiz! Çamurun içinde kanatlar,

Havalarda Tanrı! Seni düşününce tırtıllar, kelebekleşiyorlar Tanrım!»

Kollarını açarak sevinçle yağmur ve havayı kucakladı. «Kardeşim Çamur! Kardeşim Rüzgâr!» diye bağırdı.

Ansızın durup, kendisine yetişmem için bekledi beni. Hendeğe düşmüştüm yine, topallıyarak yürüyebiliyordum ancak.

«Küçük bir şarkı besteledim Birader Leo, dinlemek ister misin?»

Öfkelenmiştim. «Şarkının sırası mı şimdi?»

«Şimdi şarkı bestelemezsek, ne zaman besteleyebiliriz ki Birader Leo? Dinle: Cennetin kapısında ilk görünen hayvan sümüklüböcekti. Petrus eğilerek elindeki asâ ile onu okşayarak sordu: 'Burada ne arıyorsun, benim güzel, küçük sümüklü böceğim?'

'Ölümsüzlüğü.' dedi sümüklü böcek.

Petros kahkahalarla güldü. 'Ölümsüzlük... Ne yapacaksm ölümsüzlüğü?'

'Gülme,' diye cevap verdi sümüklü böcek. 'Başmelek Mikail gibi, ben de Tanrının bir oğlu değil miyim. Başmelek Sümüklüböceğim ben!'

'Saltanatını gösteren altın kanatların, enli kılıcın, kırmızı sandalların nerede?'

'İçimde, uykuda bekliyorlar.'

'Neyi bekliyorlar?'

'Ulu An'ı.'

'Hangi Ulu An'ı?'

'Şimdi... bu anı.'

Ve sümüklüböcek 'Şimdi' sözünü bitirmeden, kanatlanmışcasına atlıyarak cennete girdi...

Anladın mı Birader Leo? Biz de sümüklü böcekleriz. Kanatlarımız ve enli kılıcımız yüreğimizde. Cennete girmek istiyorsak atlamamız gerekir... Ruhunun kurtuluşu için atla, atlet arkadaş.»

Elimden tuttu, koştuk. Birkaç dakika sonra soluk soluğa durdu.

«Birader Leo söylediklerimi iyi dinle... yaşadığımız hayatı pek beğenmediğini seziyorum. Sana sıkıcı geliyor ve üzülüyorsun.»

«Hayır Birader Francis, üzülmüyorum, ama ne de olsa hepimiz insanız. Sen bunu unutmaktasın, ama ben unutmuyorum. Hepsi bundan ibaret.»

«Birader Leo 'Tam Mutluluk'un ne olduğunu biliyor musun?»

Cevap vermedim, gayet iyi biliyordum ne olduğunu. 'Tam Mutluluk', manastıra gitmemiz, kapıcının bize kapıyı açması, ısınmamız için ocakta yakılacak büyük ateş, içmemiz için keşişlerin mahzenden çıkaracakları şarap demekti. Böyle akla uygun şeyleri nasıl söyleyebilirdim Francis'e. Tanrıya olan aşkı, gerekenin tersini yaptırıyordu ona. Ekmeğin yerini açlık, su ve şarabın yerini susuzluk alıyordu. Öyleyse aç ve susuz olanları nasıl anlıyabilirdi ki... dilimi tuttum.

«Dünyanın en büyük evliyaları, Tanrının en çok sevdiği kulları olsak bile — söylediklerimi unutma Birader Leo, yine 'Tam Mutluluk' olmazdı.»

Biraz yürüdükten sonra Francis tekrar durdu.

«Birader Leo,» karanlıkta beni görmediği için bağırıyordu. «Birader Leo, körlerin gözlerini açsak, insanların yüreklerinden şeytanı kovsak, ölüleri diriltsek bile — söylediklerimi unutma Birader Leo, yine 'Tam Mutluluk' olmazdı.»

Konuşmadım. Bir evliya ile nasıl münakaşa eder insan. Şeytanla tartışabilir, ama bir evliya ile asla. Onun için konuşmadım.

Sellerin getirdiği taş ve dallara takılarak ilerliyorduk. Francis bir daha durdu.

«Birader Leo, insan ve meleklerin bütün dillerini konuşsak, İncili müjdeliyerek bütün imansızlara Hristiyanlığın kurallarını kabul ettirsek bile — söylediklerimi unutma Birader Leo, yine 'Tam Mutluluk' olmaz.»

Sabrım tükenmişti artık. Üşüyordum, karnım acıkmıştı. Ayaklarımın sızısından yürüyemiyordum.

«Peki 'Tam Mutluluk' nedir öyleyse?»

«Birazdan görürsün.» Francis adımlarını sıklaştırdı.

Manastıra vardık. Kapıları kapalıydı ama hücrelerde lambalar yanıyordu hâlâ. Francis kapının zilini çaldı. Ben de soğuktan donmuş bir halde köşeye büzüldüm.

Kapıcının kapıyı açmak için gelip gelmiyeceğini merak ediyorduk. Tanrının bu çılgın canavarına, Francis'e bağlayan kaderimi sessizce lanetliyordum içimden. Bunu söylediğimden dolayı utanıyorum, ama itiraf edilen bir günah artık günah sayılmaz... Bilmediği halde Kudüs'ün cüzzamlı kralı gibiydi — bir avuç et ve kemik: Yüreğinin derinliklerinde Tanrı, bütünlüğü ile oturmaktaydı. Bundan dolayı herşeye katlanabiliyor, açlık çekmiyor, susamıyor veya üşümüyordu. Atılan taşlar çiçek serpintileri gibi geliyordu ona. Ama ben, bir insandım, aklı başında zavallı bir insan. Acıkırdım ve taşlar da taştı benim için.

İçerden bir kapı açıldı. Ağır adımlar duyuldu avluda. Kendi kendime, kapıcı acıdı bize dedim. Tanrıya şükürler olsun.

Öfkeli bir ses: «Kim o bu saatte?» diye homurdandı.

«Kapıyı aç Birader Kapıcı.» Francis'in sesi yumuşaktı, tatlıydı. «Tanrının zavallı kullarıyız. Açız ve üşüyoruz, bu kutsal manastıra sığınmak istiyoruz.»

«Haydi işinize. Siz mi — Tanrının kullarısınız? Öyleyse bu saatte sokaklarda niçin dolaşıyorsunuz? Siz, insanları pusuya düşürüp öldüren, manastırları ateşe veren haydutlarsınız. Defolun!»

«Acımıyor musun Birader Kapıcı?» diye bağırdım. «Buz gibi soğuktan donmamızı mı istiyorsun? Mesih'e inanıyorsan kapıyı aç. Yağmurdan sığınabi-

leceğimiz bir köşe bul bize, biraz da ekmek ver. Hristiyanız biz! Acı bize!»

Avlunun taşlarına çarpan sopa sesini duyduk. Kapıcı kudurmuşcasına haykırdı:

«İstediniz bunu alçaklar. Şimdi çıkıp ikinizi de adamakıllı pataklıyacağım!»

Kapının kilidi gıcırdamaya başladı. Francis bana döndü.

«Erkekçe dayanmaya çalış Birader Leo, karşı koyma sakın.»

Kapı açıldı, dev gibi bir keşiş elinde kalın bir sopayla dışarıya fırladı. Francis'i ensesinden yakaladı.

«Alçak, katil, hain. Manastırı soymaya mı geldiniz, öyle mi? Al işte, şunu da al...»

Sopa Francis'in çelimsiz hasta vücuduna inip kalkıyordu. Onu kurtarmak için atıldım, ama Francis elini uzattı.

«Tanrının isteğine karşı gelme Birader Leo!.. Vur Birader Kapıcı vur. Kurtuluşumsun!»

Kapıcı alaycı bir gülüşle bana döndü, ensemden tuttu.

«Sıra sende alçak.»

Tam sopamı kaldırıp ona vuracaktım ki, Francis umutsuz, üzgün bir bakışla bağırdı: «Birader Leo, Tanrı adına yalvarırım sana, karşı gelme!»

«Beni öldürsün demek.» Öfkeden titriyordu sesim. «Hayır, karşı koyacağım, senin de bunu bilmeni istiyorum!»

«Birader Leo, Birader Leo, beni seviyorsan karşı koyma. Birader Kapıcının görevini yapmasına izin ver. Tanrı ona bizi dövmesini buyurdu, onun için dövmeli bizi.»

Sopamı fırlatıp kollarımı kavuşturdum.

«Vur Birader Kapıcı,» dedim öfkeyle. «Vur ve Tanrının lânetine uğra!»

Kapıcı sözlerimize güldü. Şarapla sarmısak kokuyordu nefesi. Sopasını indirdikçe kemiklerimin çatırdadığını duyuyordum. Francis yere oturmuştu. Durmadan konuşuyor bana cesaret veriyordu.

«Bağırma, Birader Leo, küfretme, korunmak için elini kaldırma. Cüzzamlı kralı, çarmıha gerilen İsa'yı düşün, yüreğini güçlü kıl!»

Kapıcı işini bitirip bir de tekmeledikten sonra kapıyı kilitledi, kol demirini indirdi.

Köşeye büzüldüm, ölüyordum acımdan. Kendi kendime küfrediyor, ama ağzımı açmaya cesaret edemiyordum. Francis sürünerek yanıma geldi, elimi tuttu, acıyan omuzlarımı okşadı. Bulunduğum köşeye sokuldu. Isınmak için birbirimize sarıldık.

Kimsenin duymasını istemiyormuşcasına kulağıma fısıldadı:

«İşte Birader Leo, işte 'Tam Mutluluk'.»

Artık fazla ileri gitmişti! Çılgın gibi: «'Tam Mutluluk'mu?» diye haykırdım. «Birader Francis, daha çok tam küstahlık gibi geliyor bana. İnsan kalbi, kötü şeyleri sevinçle kabul ederse küstahlaşmış olur. Allah ona, 'sana yiyecek yemek, içecek şarap, seni sıcak tutacak ateş getirdim,' diyor. İnsan kalbi de, 'Özür dilerim, istemiyorum onları,' diye saygısızca cevap veriyor... Ne zaman 'Evet' diyecek bu kendini beğenmiş budala!»

«Tanrı kollarını açıp onu çağırır çağırmaz Birader Leo. İnsan yüreği küçük, değersiz şeylere Hayır! Hayır! Hayır! diyor. Ve bunu niçin yapıyor dersin? Büyük Evet'e erişebilmek için koruyor kendini.»

«Oraya başka bir yoldan varamaz mı?»

«Varamaz. Büyük 'evet' bu küçük 'hayır'lardan meydana gelmiştir.»

«Öyleyse Allah yeryüzündeki bütün zenginlikleri neden yarattı? Bu parlak şöleni neden önümüze serdi?»

«Dayanıklılığımızı denemek için, Birader Leo.»

«Seninle tartışmanın hiçbir yararı yok. Bırak uyuyayım... Uyku Tanrıdan daha merhametlidir ... belki rüyamda ekmek somunları görürüm.»

Tostoparlak oldum. Gözlerimi kapamamla beraber tanrısal uyku gelip sardı beni.

Ertesi sabah şafak vakti, biri beni dürtüklemeye başladı. Francis'ti. Uyandım.

«Dinle Birader Leo, geliyor.»

«Tanrıya şükürler olsun. Üzüntülerimiz bitti artık. «Ayağımı kaldırmış eşiği geçmeye hazırlanıyordum.

Francis dönüp bana baktı. Pırıltılı gözleri mübarek bir kurnazlıkla doluydu.

«Gidelim mi içeriye, ne dersin Tanrının küçük arslanı — gidelim mi?»

Anlamıştım. Acıktığım ve mideme dayanamadığım için takılıyordu bana. Ama onurum açlığı yendi.

«Hayır,» dedim. «Gitmiyelim. Ben gitmiyeceğim.» Arkamı çevirdim.

Francis kucakladı beni: «Aferin Birader Leo. Böyle olmanı istiyorum — gerçekten yiğit ve güçlü bir insan!»

Manastıra döndü: «Allahaısmarladık, konuk sevmeyen kutsal manastır. Birader Leo'nun sana ihtiyacı yok; gelmiyecek.»

İstavroz çıkararak yolumuza devam etmeye koyulduk. Francis o kadar mutluydu ki uçuyordu adetâ. ★

Güneş çıkmış, yağmur dinmişti. Ağaçlarla taşlar gülüyordu, yeni yıkanmış toprak pırıl pırıldı. İki kara tavuk ıslak kanatlarını çırpıyorlardı. Bize bakıp, bizimle alay eder gibi ötmeye başladılar. Evet bizimle alay ediyorlardı. Francis elini sallıyarak selâmladı onları.

«Bunlar da kuşlar ülkesinin keşişleridir. Giysilerine bak.»

Güldüm. «Haklısın Birader Francis. Perugia yakınlarında bir manastırda, 'Kyrie eleison'u makamla okumasını öğretmiş oldukları bir karatavuk gördüm! Gerçek bir keşiş!»

«Of, of, keşke birisi kuşlarla öküzlere, koyun, köpek, kurt ve yaban domuzlarına yalnız şu iki kelimeyi: 'Kyrie eleison'u söylemesini öğretebilse! Keşke her sabah evren bütünüyle bu şekilde uyanabilse. Ormanlarm derinliklerinden, her ağaç, her ahır ve her avluda hayvanlar 'Kyrie eleison' diyerek Tanrıyı övselerdi!»

«İlkin insanlara bu iki kelimeyi söylemelerini öğretelim,» dedim. «Kuşlarla hayvanların bunu öğrenmeleri gereksiz bence. Onlar günah işlemiyorlar ki!»

Francis gözlerini açarak bana baktı: «Haklısın Birader Leo. Canlı yaratıkların arasında günah işleyen insandır yalnız.»

«Evet Birader Francis, ama öbür taraftan doğayı aşarak cennete girebilen tek varlık insandır. Hayvanlarla kuşlar yapamaz bunu.»

«O kadar emin olma. Kimse Allah'ın lûtuf ve merhametinin derecesini bilemez...»

Tanrı, kuşlar ve insanlardan bahsede ede bir sabah sevgili Assisi'mize vardık. Çan kulelerini, kalesini, zeytinliklerle selvi ağaçlarını görmek mutlu kılı-

yordu bizi. Francis'in gözleri yaşlarla dolduğundan bulanık görüyordu çevresini.

«Ben buranın toprağından yaratıldım. Bu toprağın balçıktan bir kandiliyim.»

Eğilip yerden biraz çamur aldı ve öptü onu.

«Assisi'ye bir avuç toprak borçluyum; ona geri vereceğim bu toprağı. Nerede ölürsem öleyim, gömülmem için beni buraya getirmeni istiyorum Birader Leo.»

Üstü örtülü dar bir geçite saptık. Pazar günüydü, çan sesleri âyinin bittiğini bildiriyordu. Francis sözlerini henüz tamamlamıştı ki, duvara dayanıp boğulurmuşçasına soluk almaya çalışıyordu. Arkasından koşmaktaydım, benim de soluğum kesildi. Karşımızda Kont Scifi'nin kızı duruyordu. Göğsündeki kırmızı gülden başka hep beyazlar giymişti. Ama ne kadar üzgündü, rengi ne kadar solgun. Ne kadar morarmıştı gözlerinin altı. San Damiano'da gördüğümüzden beri kim bilir nice geceler uykusuz kalmış, ağlamıştı! Küçük kız, kadın olmuştu birdenbire!

Ağırbaşlı, yaşlı dadısı ardından geliyordu. Hanımı durunca, o da durup bekledi. Oturdukları büyük eve kapanmalarını geciktirmek için, kiliseden dönerken en uzun yolu seçmişlerdi.

Clara, Francis'i görür görmez bir hoş oldu, dizlerinde derman kalmadı. Geri dönmek istiyor ama utanıyordu. Cesaretli davranmaya çalışarak, Francis'e ciddi ve üzgün bir bakışla baktı. Sonra biraz yaklaştı, başını uzatıp Francis'in paçavralarını, çıplak çamurlu ayaklarını, açlıktan incelmiş yüzünü uzun uzun izledi. Alayla başını salladı.

«Utanmıyor musun?» dedi boğuk ve üzgün bir sesle.

«Utanmak mı? Kimden utanacakmışım?»

«Babandan, annenden, benden. Niçin başka yerlere gidiyorsun? Niçin bağırıp çağırıyorsun? Niçin karnaval cambazı gibi sokakların ortasında dansediyorsun?» Yarı diz çökmüş bir halde, başı eğik dinliyordu Francis. Clara'nın gözlerinden yaşlar taşıyordu.

«Acıyorum sana. Yüreğim parçalanıyor seni düşündükçe.»

«Benim de,» dedi Francis. Ama sesi öylesine hafif çıkmıştı ki, düşmesini önlemek için yanında bulunduğum halde, güçlükle işitebildim sözlerini.

Clara irkildi. Yüzü neşelendi birden. Francis'in dudaklarının hareketinden sözlerini sezmişti. Göğsü kabararak sordu:

«Francis... sen de beni düşünüyor musun?»

Francis başını kaldırdı: «Asla!» diye bağırdı. Yana çekilip kendisine yol vermesini ister gibi kolunu uzattı.

Genç kız tiz bir çığlık attı. Dadı onu tutmaya koştu, ama Clara ihtiyar kadını itti. Öfkeyle dolu bir bakışla elini kaldırdı:

«Tanrı buyruğuna karşı gelen insan lânetlidir. Evlenmememizi, çocuk doğurmamamızı, yuva kurmamamızı va'zeden insan lânetlidir. Erkeklerimize, savaşı, şarabı, kadınları seven gerçek erkeklerden olmamaları; kadınlarımıza aşkı seven, güzel elbiseler ve sıkmtısız bir hayat arzulayan kadınlardan olmamaları için dinsel öğütlerde bulunan lânetlidir.»

Evet, evet gerçek insan olmanın anlamı budur zavallı Birader Leo, diyordum kendi kendime, kızın yetkin sözlerine, vahşiliğine ve güzelliğine sevinç duyarak.

Dadı yaklaştı, hanımının beline kolunu doladı. «Gel kızım,» dedi. «Görecekler seni.»

Kız başını ihtiyar dadının göğsüne dayadı, ansızın ağlamaya başladı. Francis'i görünce ferahlamak kaygısıyla yüzüne haykırdığı bu kelimeleri, kaç aydan beri yüreğinde kurduğunu Tanrı bilir ancak. Ve şimdi, konuştuktan sonra rahatlıyamamıştı hiç. Kalbi çatlıyacakmış gibi çarpıyordu.

Dadı kızı yavaşça götürmekteydi, ama dar sokağa sapacakları zaman Clara durdu. Göğsündeki kırmızı gülü çektiği gibi, dönüp hâlâ yere eğilmiş duran Francis'e fırlattı.

«Al gülü, zavallı kadersiz Francis, hatıram olsun — bu dünyanın bir hatırası.»

Gül Francis'in ayaklarının dibine düşmüştü.

«Gel,» dedi kız dadısına. «Her şey bitti artık.»

Francis, gözleri kaldırımda hareket etmeden kaldı. Usul usul başını kaldırıp korkuyla etrafına baktı. Sonra elimi sıktı. Yavaşça sordu:

«Gitti mi?»

«Gitti,» dedim. Gülü kaldırdım yerden.

«Dokunma ona, üstüne basmamaları için yolun kenarına koy. Gel benimle ve arkana bakma.»

«Nereye? Hâlâ Assisi'ye mi? Bu rastlantı kötü bir belgeydi Birader Francis. Gel, plânlarımızı değiştirelim.»

«Assisi'ye» dedi ve koşmaya başladı. «Koç çıngırağını al ve çalmaya başla! Ya Rabbim, evlenmek, çocukları olmak, yuva kurmak — tükürürüm tümünün üstüne!»

«Çok yazık, Birader Francis, ama — Tanrı böyle düşündüğümden beni bağışlasın — kız haklıydı sanırım. Gerçek bir insan...»

«Gerçek insan, insanlık hududunu aşan kimsedir — Söyleyeceklerim bu kadar. Yalvarırım sus Birader Leo!»

Dilimi tuttum. Ne cevap verebilirdim ki? Francis'le birlikte yaşadıkça Tanrıya giden iki yol olduğunu anlamaktaydım — Doğru ve düzenli yol, insanı Tanrıya götüren yol — evlenmek, çoluk çocuğu olmak, yeni traşıyla, tıka-basa yiyecekle dolmak, şarap kokmaktı. Ve bir evliyanın, yırtık paçavralar içinde, bir avuç deri kemik, pislik ve tütsü kokarak Tanrıya eriştiren, yokuşlu yolu... Birincisi bana uygundu, ne var ki kimse fikrimi sormaya zahmet etmedi! Ben de yokuşlu yolu seçtim — Tanrı beni güçlü kılsın, bu yola katlanabilmem için.

Şehrin ortasına vardık. Francis önde yürüyor, çıngırağı çalarak, «gelin, yeni çılgınlığı dinleyin,» diye bağırıyordu. İnsanlar duruverdi sokaklarda. Şimdi bizi taşlamaya başlıyacaklar diyordum kendime; çocuklar ara yollardan çıkıp var güçleriyle alay edecekler... Ama hiç birşey olmadı. Sessizlik... Korkmuştum. Bizi bağırıp çağırmadan, yuhalamadan mı karşılıyacaklardı bundan böyle?

Kimse elini kaldırmadı bizi durdurmak için, biz de devam ettik yolumuza. Bernadone dükkânının önünde duruyordu. Omuzları çökmüş, rengi sararmıştı. Francis onu görünce, biran korkuya kapıldı, başka bir sokağa sapmak düşüncesiyle döndü.

«Cesaret Birader Francis,» dedim ona. Usulca kolundan tuttum. «Ne kadar yürekli olduğunu göstereceksin burada.»

Bernadone dönüp bizi gördü. İlkin bir ürperme kapladı vücudunu, sonra içeriye koştu, bastonunu alıp bağırmaya başladı. Francis ilerliyerek beni gösterdi.

«Sior Bernadone işte babam. Siz beni lânetlerken o takdis ediyor beni. Babamdır o!» Elimi tutup öptü.

Bernadone'nin gözleri yaşlarla doldu. Enli kollu-

ğun kenarıyla sildi onları. Yoldan geçenler durup, varlıklı tüccarla pejmürde kılıklı oğluna nefretle baktılar. San Niccolo mıntıkasının papazı Peder Silvester de geçmekteydi o sırada. Araya girip, baba oğulu barıştırmayı tasarladı, sonra vazgeçti. «Kendi işlerini kendileri halletsin,» diye mırıldanarak kilisesine yöneldi.

Bernadone başını eğip tek kelime söylemedi. Yüzünü buruşuklar kaplamıştı ansızın. Dizlerinin kuvveti kalmadığını sezince bastonuna dayandı. Bir süre konuşmadan oğluna baktı. Sonunda elem dolu bir sesle sordu:

«Annene acımıyor musun? Gece gündüz ağlıyor durmadan. Eve dön, görsün seni.»

Francis sarardı. Cevap vermek üzere ağzını açtı, ama çenesi titriyordu.

«İlkin Tanrıya sormalıyım,» diyebildi.

«Anneni görmeni önleyen bir Tanrı, nasıl Tanrıdır ki?» Yalvararak oğluna bakıyordu.

«Bilmiyorum,» dedi Francis. «O'na soracağım.»

Şehrin üst kısmına, kaleye doğru yöneldi. Arkama bakıp, Bernadone'nin taş kesilmiş gibi sokağın ortasında durduğunu gördüm. Küfür veya hıçkırıklarını boğmak istercesine boğazını kavramıştı sol eliyle. Çoktan ölen zavallı talihsiz anamı hatırlayarak, 'Bu nasıl Tanrıdır gerçekten' diye sordum kendime. Hangi Tanrı anneyi oğlundan ayırabilir?

Telaşla önümde yokuşu çıkan Francis'e baktım. Kaleye varmıştı bile. Onun yarı ölü, zayıf bedeninde, ana babayla ilgilenmiyen merhametsiz ve insanlık dışı bir güç saklı olduğunu seziyordum. Ne biçim Tanrı — gerçekten, anlıyamıyorum. Çıkacak bir yol bulup kaçabilseydim keşke. Ah bir tavernaya gitsem, masaya oturup ellerimi çarparak şöyle desem:

«Garson bana ekmek, şarap ve et getir ölüyorum açlıktan! Hepsi çift porsiyon olsun! Eğer Bernadone'nin oğlu Francis gelir, Birader Leo'yu görüp görmediğinizi soracak olursa, görmediğini söylersin.»

Francis dağın yamacında bulunan derin bir mağara biliyordu. Benimle vedalaştı.

«Birader Leo, burada üç gün kalmam gerekiyor. Allahaısmarladık. Tanrıya soracak çok şeyler var, O'nunla yalnız kalmalıyım. Allahaısmarladık, üç gün sonra beraber oluruz yine.»

Konuşurken gittikçe incelmekteydi, eridi ve mağaranın loş ışığında — yokoldu, hava oldu havada. Mağaranın giriş yerinde diz çöktü, kollarını göğe kaldırarak yürek paralayıcı bir çığlık attı. Kendini belirtsin diye Tanrıyı çağırıyordu gibiydi. Durup ona baktım bir ara, sonra sessizce vedalaştım. Bu duadan sağ olarak çıkıp çıkmayacağını bilemezdi kimse! Mücadelenin çok şiddetli geçeceğini, Francis'in hayatının tehlikede olacağını seziyordum adeta.

★

Üç gün Assisi'yi dolaştım dilenerekten. Her sabah hayır sahibi Hristiyanların verdikleri sadakaları mağaranın önündeki taşa koyuyordum. Francis beni görür, daldığı düşünceleri yeryüzüne çöker diye hemen ayrılırdım oradan. Ertesi gün, yiyecekleri hiç dokunulmamış olarak taşın üstünde bulurdum hep.

O günlerin birinde Bernadone'nin evinin önünden geçiyordum ki, beni pencereden gören Lady Pica aşağıya inip içeriye aldı beni. Konuşmak, sorular sormak istiyordu, ama benliğini saran göz yaşları arasında bana uzun uzun bakabildi sadece.

Ne kadar değişmiş, yaşlanmıştı! Pembe yanakla-

rı solmuş, dudaklarının yanındaki çizgiler derinleşmişti. Kızarmıştı gözleri.

Küçük mendiliyle yaşlarını silerek: «Nerede, ne yapıyor?» diyebildi.

«Mağarada dua ediyor Lady Pica.»

«Tanrı oğluna, gelip beni görmesi için izin veremez mi?»

«Bilmiyorum efendim. Dua edip sormaktadır O'na, henüz cevap alamadı.»

«İskemle al, otur. Bana her şeyi anlat. Bir annenin acısı büyüktür — Rabbim beni affet — Tanrının kendisi kadar büyük. Bana acı ve konuş.»

Ona herşeyi, piskoposun önünde soyunmasından başlıyarak, Mesih olan cüzzamlıya rastlayışımızı, ihtiyar savaşçıyı bulduğumuz Ravenna'yı, dayak yediğimiz manastırı ve sonunda asilzade kızı Clara ve üzüntülerini anlattım.

Lady Pica dinliyordu. Gözyaşları yanaklarından süzülerek beyaz yakasına akıyordu. Sözümü bitirir bitirmez pencereye gidip derin derin soluk aldı. Korkunç bir soru vardı dudaklarının ucunda. Anlıyor ve ona acıyordum.

«Oğlunuz tek tek basamakları çıkıyor, ve emin, güven dolu adımlarla Tanrıya yükseliyor. Belki içinde, derinliklerinde bir yanardağ püskürmekte ve etten var olan dünyayı çökertmekte. Ama zihni — Tanrıya geri vereceğim ruhum üstüne yemin ederim Lady Pica — aydınlık ve sarsılmaz bir haldedir zihni.»

Lady Pica bunu duyunca neşeyle başını kaldırdı. Donuk gözleri yeniden parlamaya başladı. Yeniden gençleşmişti.

«Rabbime şükürler olsun,» diye mırıldandı istav-

tavroz çıkararak. «Senden başka bir ihsan beklemiyorum artık Tanrım.»

Dadıyı çağırdı.

«Torbasını al, dolduruver.»

Sonra tekrar bana döndü. «Üşüyor mu? Sana yünlü elbiseler versem giyer mi onları?»

«Hayır, efendim giymez.»

«Üşümüyor mu?»

«Hayır. Derisinin üstüne Tanrıyı giydiğini söyliyor. Buymuş kendisini sıcak tutan.»

«Ya sen? Sen de üşümüyor musun? Isıtacak bir şeyler vereyim sana.»

«Evet, söylemeye utanıyorum, ama gerçekten üşümekteyim madam. Bununla beraber vereceğiniz elbiseleri giymeğe de utanırım.»

«Kimden utanıyorsun?»

«Nasıl bilebilirim ki efendim? Belki Francis'ten, belki kendimden, belki de Tanrıdan. Ne yazık ki seçtiğim yol bu gibi rahatlıkları kaldırmıyor.»

İç çektim... Oh, ne kadar isterdim ki faniladan sıcacık bir gömleğim, kalın yünlü çoraplarım, ayaklarımı kesilmekten kurtaracak sağlam sandallarım olsun, bir de daha az delikli ağır bir palto!

Dadı, ağzına kadar dolu torbayla geldi. Lady Pica ayağa kalktı:

«Git, Tanrı sizleri korusun,» dedi. «Git, oğluma, vaktiyle yapmak istediğim ve yapamadığımı onun başarmasının en büyük arzum olduğunu söyle. Kendisini takdis ettiğimi bildir.»

★

Üç gün sona erdi. Dördüncü gün erkenden mağaraya çıkmış, bekliyordum önünde. Lady Pica'nın

kalbi ve kileri sayesinde torbam, insanın ağzını sulandıracak kadar tadı hoş yiyeceklerle doluydu. Çok keyifliydim, buna rağmen Francis'i görmek düşüncesi titretiyordu beni. Üç gün Kadiri Mutlak'la konuşmak insanı sınırsız tehlikelerle karşı karşıya bırakmak demekti. Tanrı, ancak kendisinin var olduğu, insanoğlunun yaşamıyacağı uçuruma fırlatabilirdi insanı. Bu üç günlük sohbetin beni bile hangi uçurumlara atacağını kim söyleyebilir! Cesaret ruhum, diye tekrarlıyordum kendime. Francis'in cübbesine tutunurum — düşsem de, kimin umurunda olur...

Bütün bunları aklımdan geçirdiğim sırada, Francis mağaradan çıkageldi ansızın. Neşeden parlıyordu — parıldayan bir küldü. Dualar etini eritmiş, ama geri kalan kısmı kusursuz bir ruh gibi ışık saçmaktaydı. Elini uzattı bana. Yüzünde tuhaf bir ifade dolaşıyordu.

«Birader Leo, hazır mısın? Cenk için zırhını, demir dizliklerini, giyip mavi tüylü tunç miğferini geçirdin mi başına?»

Sayıklıyor gibiydi. Gözleri kızarmıştı. Yaklaştığında göz bebeklerinde meleklerle hayaletler fark ediyordum. Aklını mı oynatmıştı yoksa?

Beni anladı ve güldü, buna rağmen içindeki ateş yatışmadı.

«İnsanlar, bugüne kadar, Tanrıyı övmek için birçok deyimler kullandılar. Ben başkalarını ekleyeceğim. Bak dinle, O'na ne adlar takacağım: Dipsiz Uçurum, Doymak Bilmeyen, Yorulmayan, Tatmin Edilmeyen... Zavallı talihsiz insanlığa bir defa 'Yeter' demiyen.»

Biraz yaklaşıp dudaklarını kulağıma değdirerek gürler gibi bir sesle bağırdı:

«'Yetmez'... Buydu bana haykırdığı. Birader

Leo, Tanrının durup dinlemeden neler buyurduğunu sorarsan anlatayım sana, çünkü mağarada geçirdiğim şu üç gün, üç gecede neler olduğunu öğrendim. Dinle... 'Yetmez! Yetmez! Yetmez!' diye haykırıyor zavallı bahtsız insanlığa. 'Yetmez! Yetmez! Yetmez!..' 'Daha fazla ileriye gidemem,' diye yalvarıyor insan. Allah da 'Gidebilirsin' cevabını veriyor. 'Parçalan,' cevabını veriyor.»

Francis'in sesi kısılmaya başladı. İri bir damla gözyaşı yanağından süzüldü. Öfkelenmiştim: Bir haksızlık yapılmaktaydı. Francis'e karşı sonsuz bir acıma duydum.

«Senden başka ne bekliyor?» diye sordum. «San Damiano'yu onarmadın mı?»

«Yeterli değil!»

«Anneni, babanı terk etmedin mi?»

«Yeterli değil!»

«Cüzzamlıyı öpmedin mi?»

«Yeterli değil!»

«Peki, daha neler bekliyor Tanrı senden?»

«Sordum O'na Birader Leo. 'Başka ne istiyorsun benden Rabbim?' dedim. Şöyle cevap verdi: 'Portiuncula kilisesine git, orada söylerim...' İşte Birader Leo, gidip ne istediğini anlayalım. İstavroz çıkar ve belindeki ipi sıklaştır. İşimiz Tanrıyla, O'ndan kaçamaz insan.»

Koşarak dağdan indik, durup dinlenmeden Assisi'yi geçip ovaya vardık. Şubat ayıydı: Isırıcı bir soğuk vardı, ağaçlar çıplaktı, toprağı kaplayan kıraği, insana kar yağmış hissini vermekteydi.

San Damiano'yu geçip, zeytinlikleri arkamızda bırakarak çam ve meşe ağaçlarından küçük bir ormana girdik. Güneş ışınları çam ağaçlarının iğne gibi yapraklarına değince ortalığı hoş bir koku kapladı.

Francis durup derin bir soluk aldı. Mutlulukla mırıldandı:

«Ne güzel ıssızlık, bu. Öylesine hoş bir koku, tatlı bir huzur.»

Francis konuşurken küçük bir tavşan yeşilliklerin altından çıkıp kulaklarını dikti, sonra dönüp bizi gördü. Korkmamıştı, arka ayaklarının üstünde dans edercesine, bize sessizce baktı. Birazdan çalıların arasında kayboldu.

«Gördün mü Birader Leo? Küçük tavşan kardeşimiz bizi gördüğünden ne kadar sevinçliydi. Minik ayaklarım sallayıp selamladı bizi. Hayırlı bir işaret! Birader Leo vardığımızı seziyorum.»

Biraz ilerledik, meşelerin arasında, tek başına durmaktaydı San Maria degli Angeli'nin küçük kilisesi, Portiuncala... Yılların eskittiği mermerden yapılmıştı. Sarmaşıkların ve hanımellerinin sardığı yıkık hücreler vardı etrafında. Ve ansızın, bütün dalları bahar açmış genç bir badem ağacı — bizi karşılamak üzere kiliseden çıkmış gibi — çıktı önümüze.

«Bu Santa Maria degli Angeli'dir,» diye mırıldandı Francis.

Gözlerimiz yaşlarla doldu, istavroz çıkardık. Francis kollarını açarak:

«Tatlı kız kardeşim badem ağacı,» dedi. «Giyindin, süslendin. Geldik işte. Seni görmek ne güzel.»

Ağaca yaklaşıp gövdesini okşadı.

«Seni diken el, sana can veren badem mübarek olsun. Korkusuzca soğuk kış aylarına karşı koyuyorsun. Çiçek açanların önderisin. Tanrı isterse, önder olan biraderlerimiz de çiçek açan dallarının altında oturmaya gelecekler.»

Kapıyı itip girdik. Kilise toprak ve küf kokuyordu. Küçük penceresi çarpılmıştı. Çimento ve tahta

parçaları düşmüştü damdan. Örümcekler, Santa Maria heykelini incecik ağlarıyla sarmıştı.

Örümcek ağlarını iterek tapınmak üzere yaklaştık heykele. Üstümüzde Kutsal Meryem anamızın freski vardı. Maviler giymiş, çıplak ayakları ince bir hilâle dayanmaktaydı. Yanakları kara tüylü, kuvvetli kollarıyla onu göğe çeken birçok tombul melek vardı etrafında.

Mihrabın üstünde kutsal İncili şerif bulunuyordu, açıktı — sık sık ellenmekten yıpranmış, eski, böceklerden delik deşik, küften yeşillenmiş bir İncil.

Francis kolumu yakaladı. «Bak Birader Leo, işte Tanrının bize bildirdiği işaret önünde bulunan ayetleri oku. Tanrı İncil yoluyla açıkladı bize. Yüksek sesle oku ki, Santa Maria degli Angeli çınlasın, yıllardan sonra tekrar sesle dolsun, sevinsin.»

Darmadağın olmuş camlardan süzülen güneş ışınları İncil'in üstüne değdiler. Eğilip yüksek sesle okumaya başladım: «'Gidin, va'zedip söyleyin, Allahın egemen olduğu ülke elinizin altındadır... Kuşağınıza altın, gümüş veya bakır sikke koymayın, yolculuğunuzda ne torba, ne de iki elbise, sandal, âsâ bulundurmayın...»

Birdenbire tiz bir çığlık duydum arkamda. Döndüğümde Francis'in dökülen sıvaların arasında diz çökmüş olduğunu gördüm. Keskin, şahine benzer bir sesle haykırıyordu:

«Hiçbir şey! Hiçbir şey! Hiçbir şey! Rabbim yanımıza hiçbir şey almıyacağız, Ya Rabbim. İsteğin yerine getirilecektir. Hiçbir şey! Yalnız gözlerimizi, ellerimizi, ayaklarımızı ve 'Allahın egemen olduğu ülke elinizin altındadır,' sözünü açıklamak üzere ağzımızı götüreceğiz!»

Beni zorla dışarıya sürükledi. Orada sandallarını, âsâsını fırlattı.

«Sen de at, seninkileri,» diye buyurdu. «Duymadın mı, ne sandal, ne de âsâ.»

Yiyecek dolu torbaya sarılarak: «Bunu da mı?» dedim.

«Evet, torbayı da! Duymadın mı!.. Ne de torba!'»

Söylenerek torbayı ağır ağır omuzlarımdan indirdim. «Tanrı insandan pek çok şey beklemekte,» dedim. «Neden bu kadar merhametsiz davranıyor?»

«Bizi sevdiğinden. Şikâyet etmekten vazgeç.»

«Şikâyet etmiyorum Birader Francis. Karnım acıktı ve bugün torbamız insanını ağzım sulandıracak yiyeceklerle dolu. Hiç değilse yemeğimizi yiyelim.»

Francis acıyarak baktı bana. Gülümsedi:

«Sen karnını doyur, Birader Leo,» dedi. «Bekleyebilirim ben.»

Diz çöküp torbayı açtım, yiyeceklere saldırdım. Küçük bir testi şarap da vardı, bitirdim şarabı. Yiyebildiğim, içebildiğim kadar — hatta ondan da fazlasını — yedim, içtim. Çölü geçmeye hazırlanan bir deve gibi.

Francis o sırada yanıma diz çökmüş benimle konuşmaya başlamıştı.

«Birader Leo, Tanrının haklı olduğunu anlamışsındır. Bugüne kadar yalnız küçük değerli varlığımız, ruhumuzla ilgilendik; nasıl kurtulacağımızı merak ettik. Yeterli değil! Herkesi kurtarmaya çaba göstermeliyiz, Birader Leo. Başkalarını günahlarından kurtaramazsak, biz nasıl kurtulabiliriz? 'Nasıl mücadele edelim, Rabbim,' diye haykırdım Tanrıya. Şöyle cevap verdi: 'Portiuncula kilisesine git, orada söyliyeceğim.' Şimdi duymuş oldum — sen de işit-

tin Birader Leo, kendi kulaklarınla. 'Gidin, vaaz edip söyleyin, Allah'ın egemen olduğu ülke elinizin altındadır!' İşte yeni ödevimiz bu kardeşim ve cenkçi arkadaşım: Elimizden geldiği kadar kardeşlerimizi, öğüt verecek dudakları, sevecek yürekleri, uzun yolculuklara dayanacak ayakları harekete geçireceğiz. Haçh seferine giden erler olacağız, birlikte Kutsal Kabri kurtarmaya gideceğiz. Hangi Kutsal Kabir mi Birader Leo? İnsan ruhunu!»

Bir süre sustuktan sonra devam etti.

«Gerçek Kutsal Kabir budur Birader Leo. Çarmıha gerilmiş İsa, insanın içindedir. Yalnız kendi ruhumuz değil — insanlığın ruhuna erişmek üzere yola çıkıyoruz Birader Leo. Haydi ileri! Yemeğini yedin, susuzluğunu giderdin; gidip yeni arkadaşlarımızı seçelim. İki kişi yetmiyor artık. Binlercesi gerekmekte... Tanrı adma, ileri!»

Assisi'ye yöneldi. Kalenin üzerinden güneş yükselmişti. Şehir açılan bir gül gibi parlıyordu. Francis istavroz çıkararak elimi tuttu.

«Gidelim. Beni bugüne kadar kim alakoydu Tanrıya erişmekten?.. Francis. Onu bir kenara ittim. Sen de aynı şeyip yap, Birader Leo'yu bir kenara it... Yeni bir mücadele başlamakta.»

Dilimi tutup takip ettim onu. Uçurum başhyor, diye düşündüm kendi kendime. Francis'in cübbesine yapışıverdim.

Assisi'ye çıkıp meydanın ortasında durduk. Francis belindeki çıngırağı aldı, halkın yaklaşması için çalmaya başladı. Geçenlerin bir çoğu durup etrafımızda çember oldular. Tavernalarda oturup, günlerini şarap içerek geçiştirmeye (Pazar günüydü çünkü) başlıyanlar da koşarak dışarıya çıktılar.

Francis onları selâmlamak üzere kollarını açtı. Yaklaşan her insana:

«Huzur ve barış içinde olun,» diyordu. «Huzur ve barış!»

«Yüreğinizde, evinizde, düşmanlarınıza karşı, huzur ve barış içinde olun. Dünya huzur ve barış içinde olsun! Allah'ın egemen olduğu ülke elinizin altındadır!»

Sesi sık sık kesiliyordu. Aynı sözleri durmadan tekrarladı. Konuşamadığı zaman ağlamaya başlıyordu. Kendisini dinliyenlere, Tanrıyla, insanlarla, kalbleriyle uzlaşmaları için yalvarıyordu, «Huzur ve barış!» diye bağırarak. Nasıl yapılacaktı bu?.. Bir yol vardı ancak: Sevmekle!

«Sevgi! Sevgi!» diye bağırdı ve ağlamaya başladı.

Kadınlar kapılarının önüne veya evlerinin damlarına çıkıyorlardı dinlenmek için. İnsanlar artık gülmüyorlardı ona, alay etmiyorlardı. Francis her gün Assisi sokaklarını dolaşıp aynı sözleri tekrarlıyor, aynı yaşları döküyordu. Yanında durup ben de ağlardım, ama sesimi çıkarmazdım hiç. Her sabah erkenden çıngırağı alıp sokaklarda koşarak, «Biriniz gelsin, hepiniz gelin, Francis konuşacak!» diye bağırırdım.

Bir akşam, vaaz bittikten sonra, geceyi geçirmek için mağaramıza gitmek üzereyken, Bernard Quintavalle adında bir tüccar Francis'e yaklaştı. Sior Bernadone gibi manifaturacıydı ve Francis'ten biraz büyüktü. Düşünceli bir yüzü, dalgın mavi gözleri vardı. Francis'in gece eğlencelerine katılmazdı. Sonraları bana gizli olarak, gecelerini Kitabı Mukaddesi inceliyerek geçirdiğini açıklamıştı. Ahti Atik'de

Yehova'nın hiddeti onu korkuturmuş. İsa'ya gelince yüreği hüzün ve mutlulukla dolarmış.

Francis'ten bahsedildiğini duymuş, önceleri gülmüştü. Kiliseleri onarması, cüzzamlıları öpmesi, elbiselerini çıkarıp babasına geri vermesi Bernadone'nin şımarık oğlunun yeni oyunlarından sanmıştı. Ve şimdi elinde çıngırak, sokakları dolaşıyor, yeni çılgınlığı müjdeliyordu. Bernard bu 'yeni çılgınlığın' ne olduğunu anlıyamamıştı bir türlü. Her gün Francis'in meydanın ortasında bağırıp ağladığını gördü. İnsanları günahlarından kurtarmaya çalıştığını söylemekteydi. Bugüne kadar gecelerini içki sofralarında geçiren Francis, insanları nasıl günahlarından kurtarabilirdi ki? Ama bu çılgınlık tahmin edildiğinden çok sürmüştü. Çıplaklığa, açlığa, hakaretlere dayanacak gücü Tanrı mı vermişti yoksa? Utanmasam, demişti Bernard kendi kendine, gidip konuşurdum Francis'le. Kaç gecedir uyuyamadım. Sık sık aklıma geliyor bazı hareketler, zihnimi çeliyor. İşaretlerle neyi bildiriyor bana, ne yapmamı istiyor?..

En sonunda kendini tutamadı, Francis'e yaklaştı.

«Beni hatırlıyor musunuz Sior Francis? Bernard Quintavalle'yim. Bu gece evimde yatmaya tenezzül eder misiniz?»

Francis ona baktı; Bernard'ın gözlerindeki keder ve özleyişi farketti.

«Bu nasıl bir mucizedir Birader Bernard? Dün gece seni rüyamda görmüştüm! Tanrı gönderdi seni — hoş geldin! Gelişinin gizli bir anlamı var. Haydi, düş önümüze, evinin yolunu göster.» Başını salladı bana. «Sen de gel Birader Leo. Sen ve ben ayrılmayız birbirimizden.»

Bernard'ın konağına gittik. Hizmetçiler yemeği-

mizi hazırladılar, sonra Francis'in Allah, sevgi ve insan ruhu hakkında konuşmalarını dinlemek için kapıya dayandılar. Hava meleklerle dolmuştu; açık duran pencerelerden bakan hizmetkârlar, cenneti gördüler. — Yemyeşil, parlak ışıklarla donatılmış, ölümsüz çayırlarda el ele dolaşarak çene çalan azizlerle melekler, ve başlarının üstünde yıldız gibi ışıldayan kanatlı Kerubi'ler çocuk başlarıyla yüksek melaikeler vardı.

Francis konuşmasını kesince herşey normal haline döndü. Avlu, etrafı çiçek saksılarıyla süslenmiş havuz yeniden belirdi pencerelerin ardında. Hizmet edenlerden bir kız hıçkırarak ağlamaya başladı. Bir an için cennetin bahçesine girmiş, şimdi yeryüzüne geri gelip yine hizmetçi olmuştu.

Gece yarısı olmak üzereydi. Bernard, başı önüne eğik, kendinden geçmişcesine konuğunun sözlerini dinlemekteydi. Francis bir süre konuşmadığı halde, ev sahibi, konuğun varlığını içinde hissediyordu: Yalınayak, paçavralar giymiş, şarkı söyliyerek önce yürüyor, işaretle bildirmek üzere başını çeviriyordu...

«Sior Francis, konuşmalarınızı dinledikçe bütün evren yok oldu, uçurumun — Tanrının uçurumu — üzerinde ruh kalmıştı sadece — şarkı söyleyerek. Ama bunun hangisinin gerçek, hangisinin rüya olduğunu bilemiyeceğim. Sior Francis, Tanrının en sevgili habercisi geceymiş, derler. Bakalım bu gece bana nasıl bir haber getirecek.»

Ayağa kalktı. «Sior Francis, ikimiz aynı odada yatacağız bu gece.» Heyecanını saklamak için gülmeye başladı.

«Evliyalık bulaşıcı bir hastalıkmış. Görürüz elbette.»

Ama Bernard'ın maksadı vardı: Francis'i deneyecekti. Yatar yatmaz, uyumuş gibi horlamaya başladı. Hilesi başarıya ulaştı. Francis uyuduğunu görünce yatağından çıkıp, ellerini kavuşturdu duaya başladı hafif sesle. Bernard kulak kabarttı yalnız şu kelimeleri duyabildi:

«Tanrım ve herşeyim! Tanrım ve herşeyim!»

Şafak vaktine kadar böyle devam etti. Sonra Francis yatağına yatarak uyuyormuş gibi yaptı. Bütün gece Francis'i dinlerken ağlayan Bernard kalkıp avluya çıktı. Ben çoktan kalkmış kuyudan su çekiyordum. Dönüp ona baktım, gözleri kızarmıştı.

«Ne oldu Sior Bernard? Gözleriniz neden kızardı?»

«Francis bütün gece hiç uyumadı. Dua etti, büyük bir alev yüzünü sardı.»

«Alev değildi Sior Bernard, Tanrıydı o.»

Francis geldi ve Bernard hemen ayaklarına kapandı.

«Bir düşünce beni huzursuz kıldı Sior Francis. Acıyın bana, yatıştırın yüreğimi.»

Francis, Bernard'ın elinden tutup ayağa kaldırdı.

«Dinliyorum Birader Bernard. Ben değil, Tanrı yatıştıracak kalbini. Derdini anlat bana.»

«Ünlü bir asilzade saklamam için büyük bir hazine verdi bana. Yıllardır korumaktayım onu, ama şimdi uzun ve tehlikeli bir yolculuğa çıkmak niyetindeyim. Bu hazineyi ne yapayım?»

«Sana hazineyi emanet eden adama geri ver Birader Bernard. Bu ünlü asilzade kim?»

«Tanrı. Bütün zenginliğimi O'na borçluyum. Bunu nasıl kendisine geri verebilirim ki?»

Francis düşünceye daldı.

«Bu çok ciddi bir mesele, Birader Bernard. Tek başıma cevabını veremiyeceğim. Kiliseye gidip Tanrı'ya soralım.»

★

Üçümüz de sokak kapısına yöneldik. Ama o sırada kapıya vuruldu. Bernard gelenin kim olduğunu anlamak üzere koştu ve sevinçle haykırdı.

«Siz misiniz Sior Pietro? Neden bu kadar erken geldiniz? Ölü gibi sarı renginiz.»

Sior Pietro, Bolonya Üniversitesinin tanınmış hukuk profesörüydü. Assisi'nin yerlisi olduğundan sık sık dinlenmeye gelirdi şehrine. Bu kez, en sevdiği öğrencisinin ölümü dolayısıyla ayrılmıştı Bolonya'dan. Zaptedemediği kederi yüzünden babadan kalma evine kapanmış kimseyi görmek istememişti.

«Yalnız mısın Bernard?» diye sordu.

«Hayır. Sior Bernadone'nin oğlu Francis de burada, bir de arkadaşı.»

«Ziyanı yok, onların yanında konuşabilirim.» Pietro avluya girdi.

İri yapılı aristokrat bir insandı. Sert kurşuni gözleri, kısa kıvırcık sakalı vardı. Gece yarılarına kadar okuyup çalışması yüzünden yanakları çökmüş, yüzü, keşişlerin, Hazreti İsa'nın çarmıha gerildiği vakit çektiği elemleri kaydetmek için kullandıkları pahalı parşömenler gibi kuru ve sarıydı.

İskemleye çöktü, güçlükle nefes alıyordu. Söyliyeceklerini duymak için etrafına toplanmıştık üçümüz. Derin bir soluk aldı.

«Başından başlayıp anlatacağımdan dolayı beni bağışlayın. Guido adında bir öğrencim vardı. Öz oğlum gibi severdim onu. Kitaplardan başını kaldır-

mazdı asla. Henüz yirmi yaşında olmasına rağmen, yaşlı bir insanın duygusuna, geniş bilgisine sahipti. Bu keskin zekâsına, nadiren bulunan bir şey karışmıştı: — Bir özlem, alevli bir özlem. Bunun için sevdim onu... Öldü birkaç gün önce.»

Yükselen hıçkırıklarını tutmak için dudaklarını kıstı. Gözlerinden iki iri yaş damladı. Bernard bir kâseye su doldurup verdi Pietro'ya.

«Can cekişirken üzerine eğilip, 'Guido, yavrum,' dedim. 'Tanrı seni yanına çağırıyor. Senden bir ricam var.'

'Ne gibi pederim? İstediğinizi yapmaya hazırım.'

'Bir gece rüyalarımda görünüp, öteki dünyada neler olduğunu söylemeni istiyorum.'

'Geleceğim,' diye mırıldandı genç adam. Elimi tutarak ruhunu teslim etti.

Hemen Bolonya'yı terkedip buraya geldim. Uykumda gelmesini beklerken yalnız olmak istiyordum.»

Sior Pietro'nun sesi kısıldı. Susmaya mecbur oldu. Sonunda yeniden devam edebildi:

«Geldi... Bu sabah, şafakta...»

Bernard yanına çömelip eline sarıldı.

«Cesaret Pietro. Derin bir soluk al, söylediklerini anlat bize.»

Francis ve ben merakla öne eğilmiştik.

«Acaip bir cübbe giymişti. Hayır cübbe değildi, yüzlerce kâğıt parçaları dikilmişti bedeninin etrafına — derslerine çalıştığı sıralarda, yazdığı yazılar. Tüm problemler, sorular, felsefe ve kanunla ilgili karışıklıklar... cehennemden kurtulup araf'a, oradan da cennete yükselmenin çareleri gibi ...ilahiyat ilmine ait hususlar yazılıydı hep... Bu kâğıtlar öylesine ağırdı ki, bütün çabalarına rağmen yürüyemiyordu. Rüz-

gâr esmekteydi, yazılı kâğıtları oynatınca çocuğun çamura bulanmış iskeleti meydana çıktı. 'Guido, yavrum,' diye bağırdım. 'Seni saran, yürümeni önleyen bu kâğıt parçaları nedir?'

'Şimdi cehennemden geliyorum. Araf'a ulaşmaya çalışıyorum, ama bu kâğıtların ağırlığı engel oluyor bana...' Bunları söyledikten sonra gözlerinin biri, gözyaşı olup elime damladı, yaktı elimi. İşte bakın.»

Sağ elini uzattı. Göze benzeyen, yuvarlak bir yara vardı üstünde. Bernard'la ben dehşet içerisinde kalmıştık, ama Francis gülümsedi sadece.

Sior Pietro ayağa kalktı. «Herşey bitti artık,» dedi. «Buraya gelmeden önce bütün kitaplarımı, yazdığım yazıları ateşe attım — Kurtuldum, kurtuldum! Cehennemden haber ileten öğrencimin ruhu şad olsun. Yeni bir hayat başlıyor benim için... Şükür Allaha!»

«Hangi yolu izliyeceksin,» diye sordu Bernard. «Başlayan yeni hayat nedir?»

Bilgin dalgın dalgın cevap verdi: «Bilmiyorum henüz... bilmiyorum.»

«Ben biliyorum,» dedi Francis. Elini uzatıp sokak kapısını açtı. «Biliyorum. İkiniz de benimle gelin.»

Francis önde yürüyordu. İki arkadaş, kol kola onu izliyor, arkalarından da ben. Bu iki ruh hazırdı... yükselişe hazırdı, diye düşünüyordum kendi kendime.

San Ruffino'yu geçtik. Ayin başlamış, kilise dolmuştu. San Ruffino'ya uğramadık. Köşeyi dönüp, San Niccolo'nun terkedilmiş küçük kilisesine vardık. Francis kapıyı itti, içeriye girdik hepimiz. Mihrabın üstünde küçük bir lambanın aydınlattığı haç vardı.

San Niccolo destanı duvarda tasvir edilmişti... evliyanın etrafında balıklar, sandallar ve sonsuz denizler...

«Birader Bernard, bana bir sorguda bulundun,» dedi Francis. «Diz çök. Tanrı cevabını verecek.» Mihraba ilerleyip istavroz çıkardı, gümüş kaplı İncili kaldırdı.

«Tanrının ağzıdır bu.»

İncili açıp, parmağını bir ayetin üstüne koydu ve yüksek sesle okumaya başladı.

«'Kusursuz olmayı diliyorsanız, malınızı mülkünüzü satın, fakirlere dağıtın. Cennetin hazineleri sizin olacaktır.'»

İncili kapadı, tekrar açıp yeniden okudu:

«'Ardımdan gelecek olan olursa, herşeyden feragat etsin, çarmıhını yüklenip takip etsin beni.'»

Francis diz çökmüş, kendisini ağlayarak önlemekte olan Bernard'a döndü.

«Hâlâ şüphe ediyor musun Birader Bernard? Tanrı tekrar konuşsun mu?»

Bernard heyecana kapılarak, «Hayır, hayır,» diye bağırdı. Ayağa fırladı: «Hazırım ben.»

«Ben de hazırım.» Sior Pietro'ydu bunu söyleyen. Taşlara yüzü koyun kapanmış, dinlenmişti konuşulanları.

«Öyleyse gidelim.» Francis sevinçle iki yeni müridinin arasına girip, bellerine doladı kollarını.

«Siz Sior Pietro, Tanrının buyruğunu yerine getirdiniz:... Servetinizi yaktınız. — yazılarınızı, kitaplarınızı, kalemlerinizi yok etmek, mürekkebinizi dökmekle huzura kavuştunuz... Şimdi sıra sende Birader Bernard! Dükkânının kapılarını aç, fakirleri çağır, eskiden sattığın pamuklu kumaşları dağıt onlara — çıplakları giydir! Ölçü değneğini parçala, ka-

salarını açıp içindekileri dağıt yoksullara, huzura ulaş... Fukara kardeşlerimizden ödünç aldıklarımızı mutlaka geri vermeliyiz onlara. İnsan incecik bir altın zincir bile alakoysa, ağırlığı ruhunun yükselmesini önleyecektir!»

Mihraba, İsa'nın heykeli bulunduğu çarmıha döndü.

«Rabbim, ne kadar ucuza satıyorsun malını. Biz küçücük bir dükkânın içinde bulunanları verip, Allahın egemen olduğu ülkeyi, cenneti satın alıyoruz. Eski kâğıt yığınlarını yakıp, ölümsüzlüğe ulaşıyoruz!»

«Haydi vakit kaybetmiyelim,» dedi Bernard. Dükkânın anahtarını kemerinden çıkarıp koşmaya başladı.

İman sahipleri âyinden çıkıyorlardı. Kiliseler kapanıyor, meyhaneler açılıyordu. Halk meydanda toplanmaktaydı.

Bulutlar dağılmıştı, pırıl pırıl ışıldıyordu güneş. Yirmi sekiz günü olan zavallı şubat ayı, haziran kadar ılıktı. Ağaçlar da ilk küçük yapraklar kıvrımlarını açmaya başlamışlardı bile.

Kaç kere baharın gelişini seyretmiştim hayatımda! Ama ilk defa olarak gerçek anlamını kavramaktaydım şimdi. Bu yıl, herşeyin birbirinin aynı olduğunu anlamıştım. (Francis'ten öğrendim) — ağaçlar, insanın ruhu, herşey Tanrının kurallarına uymaktaydı. Ruhun tıpkı ağaç gibi baharı vardı, kıvrımlarını açmaktaydı...

Piazza San Giorgio'ya varır varmaz Bernard anahtarını kilidine sokup dükkânı açtı. Eşiğinde durarak haykırıyordu:

«Yoksul olan, çıplak olan — gelsin! Tanrı adına mallarımı dağıtıyorum!»

Francis sağına, Sior Pietro da soluna geçmişti.

Ben, dükkânın arka kısmındaki kumaş toplarını taşıyıp önlerine yığdım.

İnsanlar nasıl da koşuyorlardı! Kadınlar, kızlar, yaşlı adamlar, serseriler... Gözleri parlıyor, hırsla ellerini uzatıyorlardı! Ve Bernard gülüyor, neşeleniyordu. Biriyle şakalaşarak, ötekine takılarak elinde büyük bir makas, kumaşları kesip servetini dağıtıyordu.

Zaman zaman Francis, Bernard'a dönerdi. O da iç çekerdi.

«Ne büyük sevinçtir bu Birader Francis! Ne huzur!»

O sırada Peder Silvester geçti. Bernard'm mallarını yağma edip dağıtması yüreğini parçaladı.

«Bu malın böyle ziyan olması günah,» diye mırıldandı. «Çılgın Francis aklına sokmuştur şüphesiz.»

Durup seyretti başını sallıyarak. Francis düşündüklerini sezmişti.

«Peder Silvester, İsa'nın sözlerini hatırlıyorsunuz değil mi? Eğer hatırlatıyorsam bağışlayın beni... 'Şayet kusursuz olmak istiyorsanız malınızı, mülkünüzü yoksullara dağıtın, cennetin büyük hazinesini kazanacaksınız!' Neden başınızı sallıyorsunuz öyleyse?»

Peder Silvester öksürdü, ateş gibi kızararak yoluna devam etti.

Francis onu incittiğinden üzüntü duydu. «Peder Silvester, Silvester,» diye bağırdı. Papaz döndü.

«İsa'nın sözlerini hatırlattığım için, bağışlayın beni. Tanrının papazı olan siz, tabii ki benim gibi bir günahkârdan iyi bileceksiniz onları.»

Eğer Francis yakında bulunsaydı, rahibin gözlerindeki yaşları farkedebilecekti.

Akşam olunca dükkânın yalnız çıplak dört duva-

rı kalmıştı. Bernard ölçü değneğini aldı, parçalayıp su yoluna fırlattı. Makasını da attıktan sonra istavroz çıkardı.

«Şükürler Tanrıya. Huzura ulaştım.»

Koluhu Sior Pietro'ya doladı, ikisi Francis'in ardından gittiler.

Aklı başında, zengin mal sahibiyle bilgin hukuk profesörünün acaip davranışları hemen yayıldı Assisi'ye. Aynı gece Assisi'nin tanınmış yaşlı kişilerinin çoğunun bu belâyı ne şekilde defedeceklerine karar vermek üzere Bernard'ın amcalarının birinin evinde toplanmış olduklarını sonradan öğrendik. Hastalık bulaşıcıydı galiba ve gençlere musallat olmaktaydı. Dikkat edelim, diye düşündüler. Olmaya ki hastalık oğullarımızın da akıllarını çelsin, atalarımızın ve bizim yıllardır alın terimizle biriktirdiğimiz serveti, paçavralılar, yalınayaklılar arasında dağıttırsın. Şimdi yeni türeyen deli, insanların aklına türlü fikirler sokup el altından mahvımıza çalışıyor. Onu kovalım, şehrimizin sınırlarından çıksın — cehennem olup gitsin!.. Sonra piskoposa, arkasından şehrin ihtiyarlar meclisine gidip, bu rezil adamı Assisi'den kovulmasını sağlamaya karar verdiler.

Bu arada Dul Giovanna'nın gösterişsiz evinde sağlam yapılı, iri yarı, neşeli bir genç ateşin yanına oturmuş ısınmaya çalışıyordu. İhtiyar teyzesinin istavroz çıkarıp yeni evliyayı takdis etmesini izledi. — Francis'e son zamanlarda bu adı takmışlardı—. Yaşlı kadına takılarak: «Bir zampara böylesine çabuk azizleşemez... Senin meşhur evliyanı — Francis'i görmeğe gideceğim. Evet bulacağım onu, adım Giles olmasın, bulamazsam. Bir şişe şarap, iştihasını açsın diye biraz da domuz kızartması alacağım yanıma. Gör bakalım onu zil zurna sarhoş etmezsem. Sonra

boynuna bir ip geçirerek meydana sürükleyeceğim. Ellerimi çırpmaya başlayınca terbiyeli ayı gibi sıçrayıp oynacak!» Bunları kendisi anlattı bize birkaç gün sonra.

★

Günler geçiyordu. Dört papazdan meydana gelmiş grubumuz, Assisi'yi geride bırakıp, Portiuncala adında, terkedilmiş küçük bir kilisede barındı. Çiçek açmış badem ağacının önüne, dalları alçıyla sıvayarak bir kulübe yaptık — ilk manastırımızı.

Saatlerce diz çöküp gözlerimiz gökte dua ederdik. Francis bize, sevgi yoksulluk ve huzurdan söz açardı hep — hem insan ruhunun, hem de evrenin huzuru. Bugüne dek, sorup soruşturmak, herşeyi araştırmaktan başka bir şey yapmayan ben, rahiplerin gelmesiyle susmasını öğrendim. Bir gün Sior Pietro, ömrüm boyunca unutamıyacağım bir şey söyledi: «Zihin konuşmak, soru sormak ve anlamları araştırmaktan başka şey yapmaz; yürek ise, konuşmaz, soru sormaz anlamlar aramaz. Sessizce Tanrıya yükselir ve erişir O'na. Zihin şeytanın avukatı, yürek Tanrının kulu!»

Francis söylenen sözleri dinledi ve gülümsedi.

«Sior Pietro,» dedi. Saygısından böyle hitap ederdi hep. «Sior Pietro haklısınız. Genç bir öğrenciyken, Noel bayramında âlim bir ilâhiyatçı gelmişti Assisi'ye. San Ruffino kilisesinin minberine çıktı, saatlerce İsa'nın doğuşu, evrenin kurtuluşu, Tanrısal varlığın, Tanrının İsa'nın bedeniyle birleşmesi o müthiş sır hakkında uzun uzun konuştu. Zihnim bulandı, başım dönmeğe başladı. Artık dayanamadım: 'Üstad, biraz susunuz ki İsa'nın beşiğinde ağladığını du-

yalım!' diye bağırdım. Eve döndüğümüzde babam bana dayak attı ama annem kenara çekerek gizlice takdis etti beni...»

Birader Bernard pek az konuşurdu. Her gün, şafak söker sökmez ağacın altında diz çöker, kendinden geçmişcesine dua ederdi. İndirdiği göz kapaklarından, çökük yanaklarından ve dudaklarının titremesinden Tanrıyla görüştüğü belliydi. Arada sırada bizimle konuştuğu zamanlar, Tanrının adını andıkça dudaklarını yalardı. Sanki bal sürülmüştü dudaklarına.

Güneş doğar doğmaz dağılırdık. Biri su getirmeye, ötekisi odun, başkası da dilenmeye giderdi. Francis, Assisi'yi ve yakın köyleri dolaşır, 'yeni çılgınlığı' — Sevgiyi, va'zederdi. Çoğu zaman yanında bir süpürge bulundururdu köy kiliselerini süpürmek için.

«Tanrı evidir onlar,» derdi. «Ben de bekçisi: Onlardan sorumlu olan benim.»

Bir sabah kulübemizde dua ederken — San Giorgio bayramıydı — iri yarı bir adamın usulca yaklaştığını gördüm; bizi gözetlemekteydi. Kolunun altında kocaman bir şişe şarap, bir de limon yapraklarına sarılı bir paket taşıyordu. Kızarmış et kokusu geldi burnuma.

Kilise kulesi kadar uzun, sağlam yapılı biriydi. Hafif sessiz adımlarla kulübemize yaklaşarak, yüzünü duvara dayadı, dalların arasından gözetlemeye başladı.

Gözlerimin ucuyla onu izliyordum.

Francis, her sabah yaptığı gibi, gece Tanrıya neler söylediğini, Tanrının kendisine neler dediğini açıklamaktaydı bizlere.

Gizlenmeye çalışan dev, kulaklarını kabartıp, ağzı açık dinliyordu. Birdenbire hızlı hızlı ağaçların

yanına gitti, birazdan elleri boş geri geldi. Yüzünü kulübeye yapıştırdı ve dinlemeye devam etti.

«Rabbim,» diyordu Francis o esnada. «Seni, cennette yerim olsun diye seviyorsam, cennetin kapılarını kapaması için meleğini gönder enli kılıcıyla. Seni, cehennemden korktuğum için seviyorsam, ilelebet yanan alevlere fırlat beni. Ama seni, senin hatırın için, yalnız sen olduğun için seviyorsam, kollarını aç beni bağrına kabul et.»

Gizlice dinleyen adam, büyük bir adım atarak kapının önünde durdu. Yüzü sapsarı kesilmişti. İki iri gözyaşı süzülüyordu yanaklarından. Francis'in ayaklarına kapandı. «Beni affet Birader Francis,» diye bağırdı. «Adım Giles, Assisi'den geldim. Seni alaya aldım. Bahse tutuşmuştum — seni sarhoş edip, boynuna bir ip geçirecek Piazza San Giorgio'ya götürecek, orada ellerimi çırpıp oynatacaktım seni.»

«Birader Giles,» Francis gülüyordu. «öyleyse niçin, herkesin bugün toplandığı Piazza San Giorgio'ya gitmiyorsun? Sen ellerini çırparsın ben de dansederim. Bahsi kaybetmeni istemem.»

Elini adamın kolunun altına koydu ve ayağa kaldırdı.

«Haydi gidelim, halk bekliyordur.»

Ayrıldılar bizden. Akşama doğru üçümüz, Bernard, Pietro ve ben, kulübenin dışında oturmuş bekliyorduk.

«Birader Francis geç kaldı, acaba hâlâ dansediyor mu?» dedim. Sior Pietro:

«Evet dansediyordur,» dedikten sonra sustu bir an. «Ne yazık ki böyle bir şeyi yapmaya cesaret edemezdim. Hâlâ insanlardan utanıyorum, bu da hâlâ Tanrıdan utanmayı öğrenmediğimi gösterir.»

Bunları konuşurken Francis geldi, arkasında

— iri yarı, şen, kanatlanmışcasına yürüyen, Giles vardı. Francis arkadaşını kolundan tutup yanımıza geldi.

«Dans ettirdi bana, ama ben de onu oynattım. İlkin tek başıma zıplayıp oynamaya başladım Tanrının huzurunda. O, el çırpıyordu. Ama kısa bir zaman sonra Birader Giles beni kıskanmaya başladı. El çırpmasını kesti, omuzlarımdan tuttu, birlikte dansetmeye başladık. Sanki bütün evren omuzlarımızdan tutmuş, bizimle Tanrının önünde dansetmekteydi.

«Ne oynayıştı bu kardeşlerim! İnsanın tek başına dansetmesi başka, kalabalıkla oynaması başkadır — önce iki, sonra üç, otuzüç, yüzüçbin sonradan tüm insanlık, arkasından hayvanlarla kuşlar, ağaçlar, okyanuslar, dağlar: Evren, Yaratan'ın huzurunda dansediyor... Öyle değil mi Birader Giles?»

«Bana başka bir iş vermeyin,» dedi Giles gülerek. «Dansetmek çok güzel... Elimi omuzuna koyup ebediyete kadar dansedeceğim Birader Francis.»

Francis kollarını açtı.

«Yeni kardeşimizi sevinçle karşılayalım.»

«Hoş geldin! Hoş geldin,» diye bağırarak Giles'i kucaklamaya koştuk.

Yeni rahip kızardı. Bir şeyler söylemek istiyor ama karar veremiyordu. Sonunda cesaretlendi.

«Birader Francis, yiyecek ve bir şişe şarap getirmiştim.»

Francis, Giles'in geniş omuzlarını okşadı.

«Bugün doğum gününü kutluyoruz, şerefine içelim. Biraz şarap içmenin önemi yok: Kutsal açlığa, kutsal susuzluğa arasıra sadakatsızlık yapmamızı Tanrı bağışlar bize.»

Giles bir hamlede çalılığa koştu, kızarmış domuz etiyle şarap şişesini çekip çıkardı.

Francis şişeyi kaldırdı.

«Birader Giles'in sağlığına. Bugün doğdu: Başarıya ulaşabilsin! Bugün evlendi! Bugün kız çocuğu oldu — mutluluk dileyelim kendisine. Kızının adı Yoksulluk'tur!

★

Birkaç gün geçmemişti ki Portiuncula'nın kapısında Peder Silvester göründü. Bizler de günlük işlerimizi yapmaya gidiyorduk o sırada. Başını eğmiş, utanç içindeydi. Durmadan ağlamaktan gözleri kızarmıştı, elleri titriyordu. Kolunun altında bir çıkın taşıyordu.

Francis kollarını açarak karşıladı onu. «Sizi görmek ne şeref Peder Silvester. Hangi rüzgâr attı sizi kulübemize?»

«Tanrı rüzgârı,» diye cevap verdi papaz. «Geçenlerde azarladın beni, Birader Francis, sözlerin birer alevdi: Yüreğimi yakıp temizlediler.»

«Benim sözlerim değildi onlar Peder Silvester. Tanrının sözleriydi.»

«Evet Tanrının sözleriydi, ama öyle bir söyleyişin vardı ki, onları ilk defa duymuşum, Kitabı Mukaddesi hiç okumamışım gibi geldi bana. Her gün okurdum onları, ama Tanrının sözleri birçok harf ve gürültüydü benim için — asla alevlendirmemişlerdi içimi. Birader Francis, ilk defa olarak fakirliğin, sevginin, Tanrı buyruğun gerçek anlamını öğrenmiş bulundum sayende... Ve geldim işte.»

«Yanımızdaki çıkında neler var?»

«Değişik elbise, sandallarım ve sevdiğim birkaç eşyam.»

Francis güldü.

«Vaktiyle Tanrıyı görmek için yıllar yılı çabaladığı halde başarıya ulaşamayan bir derviş vardı. Daima önüne birşeyler dikilip görmesine engel oluyordu. Talihsiz adam ağladı, haykırdı, yalvardı — boşunaydı hepsi! Bir türlü Tanrıyı neden göremediğini anlıyamıyordu. Bir sabah sevinçle fırladı yatağından. Sebebini bulmuştu... Çok sevdiği küçük, süslü bir ibrik alakoymuştu eşyalarının arasından, işte buydu sebep. İbriği yakaladığı gibi yere çarptı, bin parça etti onu. Sonra gözlerini kaldırdı ve ilk kez Tanrıyı gördü... Peder Silvester, Tanrıyı görmek istiyorsan çıkmını atıver.»

Papazın durakladığını farkedince şefkatle kolundan tuttu.

«Benimle gel. Yol boyunca yürüyelim, Tanrı aşkına karşımıza çıkacak ilk yoksulu çıkınını verirsin. İnsanlar çıkınlarıyla cennete giremezler, Peder Silvester!»

«Sandallarımı alakoyamaz mıyım, yalnız sandallarımı?»

«Yalınayak olman gerekir cennete girebilmek için. Pazarlık etmeyi bırak ve gel!»

Böylece, kurt kuzuyu nasıl kaparsa, Birader Francis, cennete fırlatmak üzere kaptı Peder Silvester'i.

Lütfun, merhametin öylesine büyüktür ki Ya Rabbim, dünyayı bir uçtan öbür uca kaplıyor, en değersiz ruhlar yayılıp nurlandırıyor onları. Aradan çok zaman geçmeden Assisi'nin işe yaramaz iki serserisi gelip Francis'in elini öptüler. Kardeşliğe kabul edilmek istediler. Biri Sabbatino'ydu, diğerinin adı

Capella. Uykusunda bile kırmızı kordelâlı yeşil kadifeden şapkasını giydiğinden ona bu ismi takmışlardı. Sabbatino'yu hemen hatırladım. Assisi'ye gidip, bana sadaka verecek temiz yürekli bir hristiyan aradığımda Francis'le alay eden adamdı. Sıska, sarı benizli, fare suratlı, burnunda kıllı siğili olan bir insandı. Capella ise, sırık boylu ve çirkindi. Uzun, sarkık bıyığı, kocaman bir burnu, tavşana benzer dudakları vardı. Kekeliyordu konuşurken.

«Hiç uyuyamıyorum artık Birader Francis,» diye başladı Sabbatino. «Kötü şeyler söyledim senin için, çünkü kıskanıyordum seni. Zengindin, ben ise yoksul; yakışıklıydm, ben ise çirkin; güzel elbiseler giyerdin, benim ise paçavralardan başka şeyim yoktu. Bir türlü uyuyamıyordum son zamanlarda. Biraz dalacak olsam, rüyalarımda gelip, 'Ziyanı yok, Birader Sabbatino, sana kin beslemiyorum, uyu,' diyordun. Şefkatin yüreğimi parçalıyordu. Dayanamayıp geldim. İstediğini yap bana, ölünceye kadar takip edeceğim seni.»

«Ben de,» dedi Capella. «Ben de ölünceye kadar seninle olacağım Birader Francis. Bıktım dünyadan, dünya da benden bıktı. Tanrıdan başka sığınacak yer var mı benim için? Yalnız bir şartla gelirim, Birader Francis. Şapkamı giymeme izin vereceksin! Kukulete istemiyorum. Deliliktir bu diyeceksin belki ama şapkama alıştım artık, kendi başımmış gibi geliyor bana. Şapkamı çıkarttırırsan, başımı kestiğini sanacağım.»

Francis güldü, sonra ciddileşti hemen.

«Dikkat et kardeşim, şeytan şapka şeklini alarak başına kondu belki. Dikkat et, yokuş aşağıya itmesin seni. Şapkadan sonra belki cübbeyi istemiye-

ceksin. Cübbeden sonra rahipleri, rahiplerden sonra sevgiyi, sevgiden sonra da Tanrıyı istemiyeceksin.»

Câpella düşünceye dalmış susuyordu.

«Yokuşun doruğu vardır: Tanrı — inişin dibi vardır: Cehennem. Bu şapka seni cehenneme fırlatabilir çocuğum.»

Capella'nın gözlerinin içine uzun uzun baktı. O da dayanamayıp hıçkırmaya başladı.

«İzin vermezsen eğer, seni bırakır giderim, o zaman mahvolurum.»

«Kal,» dedi. «Tanrının kazanacağını umut etmekteyim.»

★

Yeryüzünde, kurtuluşu özleyen, çağıran sesi duyar duymaz Allahın açık kollarına atılan kaç ruh vardır kimbilir. İster namuslu aileler, ister rezil serseriler olsun, sessiz gecede kendilerine seslenildiğini duyarlar. Kalpleri çarparak ayağa fırlarlar, o zamana kadar yaptıkları faydasızmış, boşunaymış gibi gelir onlara. Şeytanın öksesine yakalanmış sanırlar kendilerini. Seslenen insanın ayaklarına kapanırlar: 'Al beni, kurtar beni; bugüne dek Sen'sin beklediğim,' diye haykırırlar.

Gün geçmiyordu ki Portiuncula'yı saran ağaçların arasından bir kişi çıkıp Francis'in ayaklarına kapanmasın.

«Al beni, kurtar beni; bugüne dek sensin beklediğim!» diyerek elbiselerini çıkartıp cübbeyi geçirirlerdi sırtlarına.

Bir gün, otuz yaşlarında, yalın, sokulgan bir köylü geldi. Elinde üzerine yedi öldürücü günahın resimlerini çizdiği ve altına da isimlerini yazdığı — Gu-

rur, Hırs, Haset, Şehvet, Oburluk, Öfke, Tembellik — bir çömlek vardı.

«Birader, Peder, söyliyeceklerimi dinleyin.» Francis'in ayaklarına kapandı. «Köyümde sakip sakin oturuyor üzüm bağımı yetiştirip, budayıp, üzümleri topluyordum: Geçimimi temin ediyordum. Karım yoktu, çocuklarım yoktu, üzüntülerim de yoktu — yahut da öyle sanmıştım. Sesini duyunca bir zavallı olduğumu anladım. Masum sandığım kalbimin derinliklerine baktım ve yedi öldürücü günahı gördüm. Bu çömleği alarak hepsinin teker teker resmini çizip altına adlarını yazdım. Şimdi — bakın — ayaklarınızın dibine, yere çarpacağım — ümit ederim ki yedi günah cehennemi boylasın.»

Çömleği taşa vurdu, yüz parça etti.

«Yüreğim de böyle parçalansın, öldürücü günahlar taşlara dökülsün.»

«Adın ne kardeşim?»

«Juniper.» (Ardıç. Ç. N.)

«Juniper, Tanrı lutfederse, dallarında binlerce ruh yuvalarını kursunlar!»

YEDİ

Adem'le Havva, cennette oturup çene çalıyorlardı.

«Kapıları açıp çıkabilseydik keşke,» dedi Havva.

«Nereye sevgilim?»

«Kapıları açıp çıkabilseydik.»

«Dışarda hastalık, acılar ve ölüm var...»

İçimdeki bu sesleri farketmekteydim — Rabbim beni bağışlasın — Francis'i dinlerken, ruhum cennetteydi. Açlığımı, çıplaklığımı, yeryüzünün zevklerini unutuyordum. Ve ansızın isyankâr bir çağırış yükselirdi: «Çık, git.»

Bir gün Francis beni ağlarken buldu. Eğilip omuzlarımı sarstı.

«Neden ağlıyorsun Birader Leo?»

«Hatırladım, Birader Francis, hatırladım.»

«Neyi hatırladın?»

«Bir sabah, bir incir kopardım incir ağacından.»

«Bundan başka?»

«Hayır, hiçbir şey Birader Francis — bunun içindir ki ağlıyorum.»

Francis yanıma yere oturdu ellerimi tuttu.

«Birader Leo sana söyleyeceklerimi iyi dinle, ama kimseye tekrarlama.»

«Dinliyorum Birader Francis.» Elimi tutarken vücudunun sıcaklığını duymaktaydım. — hayır vücudu değil, ruhuydu ve benim ruhumu ısıtıyordu.

«Dinliyorum Birader Francis,» diye tekrarladım, çünkü susmuştu.

Elimi bıraktı ayağa kalktı. Birdenbire boğulur gibi bir ses duydum:

«Birader Leo, erdemlilik tek başına ıssız bir kayanın tepesinde oturmaktadır. Zihninden tatmadığı yasak zevkleri geçirerek ağlamakta.»

Bunları söyler söylemez, başı eğik uzaklaştı, ağaçların arasında kayboldu.

★

Derler ki bir yere bal damladı mı bütün arılar kokusunu ahrlar havada ve tatmak için uçuşurlar her taraftan. Bal damlası olan Francis'in ruhunun kokusunu alan insan ruhları da Portiuncula'ya toplandılar. Günün birinde tam güneş batarken kim çıka gelsin?.. Giydiğimiz cübbeleri veren eski arkadaşımız Ruffino! O zaman bize gülerekten, «Kış geliyor,» demişti. «Yalnız Allah sizi ısıtmaya yetmez, sıcak tutacak elbiseler de lâzım!» Francis'le bana giydiğimiz palto ve sandalları, bir de âsâyı vermişti.

Francis onu görür görmez gülerek seslendi.

«Bak bak, görüyorum ki yalnız sıcak tutacak elbiseler yetmiyor dostum, Tanrı da lâzım!»

Ruffino gözlerini indirdi.

«Beni bağışla Birader Francis, o sıralar kördüm. Kör demekle, gözle görünen dünyayı kastediyordum, ardındaki gizli alemi değil. Evime gelip biraz kaldıktan sonra evin havası başkalaştı. Kandırıcı seslerle, çağırışlarla, çıkıp gitmem için beni dürtükleyen ellerle doldu. Karşı koyamıyacağım gün geldi çattı. Kapımı ardına kadar açık bıraktım, anahtarlarımı nehire fırlatıp — geldim!»

«Buradaki hayatımız çok zor sevgili dostum, çok zor. Nasıl dayanabileceksin? Güzel yemeklere, yumuşacık giysilere ve kadınların sıcaklığına alışan erkeğe acıyorum!»

«Birader Francis, güzel yemeklerden, yumuşak giysilerden, kadınların sıcakhğından vazgeçemeyen erkeğe daha çok acı. Beni kovma Birader Francis, aranıza kabul et!»

«Başka bir şey daha var dostum Ruffino. Yanılmıyorsam Bolonya'lı bilgine gidenlerin arasındaydm, ve zihnini birçok sorunlarla doldurdun. Biz burada soru sormamaktayız. Kesinliğe erişmiş bulunuyoruz zaten. Belki açlığa, bekârlığa katlanabilirsin — zekân isyan bayrağını çekmeden bu kesinliğe dayanabilecek mi acaba? İlim ağacının dibine oturmuş, kulağını, gözlerini, ağzını İblis'in zehirlemesine boyun eğen her bahtsızın geçireceği bir imtihandır bu, dostum Ruffino.»

Ruffino cevap vermedi.

«Ne düşünüyorsun?» diye sordu Francis. Acıyarak bakıyordu Ruffino'ya.

«Hayır Birader Francis, yapamıyacağım, yapamıyacağım!» Umutsuzdu sesi.

Francis kalktı arkadaşını bağrına bastı.

«Yapacaksın, yapacaksın. Cesaretle hayır diyebilmen bunu yapacağını gösterir. Yürek, zihinden daha yakındır Tanrıya. Zihnini kendi haline bırak yüreğini izle, cennete giden yolu yalnız o bilmekte. Şimdi soyun, cübbeyi geçir sırtına. Bize verdiğin paltoları, çobanın eski kepeneklerini hatırlıyor musun?.. Cübbelerimizin örneğini onlardan aldık... Balçığa benzer renkleri var. Birader Ruffino balçığa bürün.»

Bir kez Francis köyleri dolaşırken, kılıç kuşanmış, tüylü başlıklı kadife elbiseli bir züppeye rastladı. Sabun kokuyordu, yeni yıkanmış kıvır kıvır saçları.

«Merhaba yiğidim,» diye bağırdı Francis. «Süslenmekten, bıyığını burmaktan bıkmadın mı? Beli-

ne ipi dolamak, başına kukuleteyi geçirmek ve çamurlarda yalınayak yürümenin zamanı geldi artık. Beni takip edersen Tanrının kutsal şövalyeliğine eriştireceğim seni.»

Züppe bıyığını okşadı, paçavralar içinde kendisiyle konuşana bakıp güldü.

«Aklımı oynatıncaya kadar bekle, keşiş. O zaman arkandan gelirim ancak.»

Ama üç gün sonra Portiuncula'ya gelmişti! Yılanın etkisi altında kalıp sersemleyen bir kuş gibi, Tanrının yuvasına düşmüştü Angelo Tancredi.

«Geldim,» dedi. Eğilerek Francis'in elini öptü. «Giyinip süslenmekten, bıyığımı burmaktan bıktım... Kabul et beni!»

Ama Tanrının ağlarına takılan o korkunç canavar, saldırıcı köpek balığı ancak birkaç gün geçtikten sonra belirdi aramızda.

Francis'le Portiuncula'nın önündeki basamaklarda oturuyorduk. Güneş batmadığından, rahipler dilenmekten dönmemişlerdi. Yalnız Bernard kalmıştı. O da gitti birazdan. Ama günahları bağışlansın diye, Francis'in ayaklarını öptü önce. Dua etmeye gittiğinde hep böyle yapardı, çünkü duadan, sağ salim çıkıp çıkmıyacağını bilmemekteydi.

Francis oturmuş, ellerine, ayaklarına bakarak derin düşüncelere dalmıştı. Epey sustuktan sonra içini çekti.

«Birader Leo, İsa'nın çarmıha gerildiği zaman çektiklerini düşündükçe, avuçlarımla ayaklarım delinmek isteğiyle sızlıyor. Fakat nerede o çiviler, nerede kan, nerede o çarmıh? Paskalyadan önceki bir cuma günü, oyuncuların Assisi'ye gelip İsa'nın çarmıha gerilmesini tanımlayan piyesi oynıyacakları San Ruffino meydanına gittiğimi hatırlıyorum. İsa'yı can-

landıran adam derin derin soluyordu çarmıhı taşırken. Onu çarmıha gerdiler sözde, ellerine ayaklarına kan hissini versin diye kırmızı boya döktüler. 'Eli, Eli, Lama Sabaktani,' diye yürek paralayıcı çığlığını atınca, gözlerimden yaşlar akmaya başladı. Erkekler inliyor, kadınlar haykırıp dövünüyorlardı. Gösteri sona ermişti. Aktör evimize geldi, annem yemek hazırlamıştı ona. Gülüp şakalaşıyordu, boyalarını yıkasın diye ılık su getirildi. Çok küçüktüm; anlıyamıyordum. Ona sordum, «Çarmıha gerilmiştin değil mi?» Adam güldü. «Hayır, hayır çocuğum, bu bir gösteriydi — anladın mı? — bir oyun. Çarmıha gerilmişim gibi yaptım sadece.» Öfkemden kıpkırmızı kesildim. «Öyleyse bir yalancısın,» diye bağırdım. Annem beni kucağına aldı. «Sus yavrum, bunu anlıyabilmek için küçüksün henüz,» dedi. Şimdi yaşlandım ve anlıyorum Birader Leo. Haça gerilmenin yerine, haç üstünde ölümü düşünmekteyim. Birader Leo biz de mi aktörüz acaba?»

«Ellerime bak, ayaklarıma bak, hani çiviler? Bu derin elem, oyun mu yoksa?»

Tam o sırada iri bir dev çıktı ağaçların arkasından. Güçlü adımlarla yürüyordu. Otuz yaşlarında vardı. Alnı genişti, uzun saçları arslan yelesine benziyordu. Şapkasızdı. Francis'in önünde durdu, elini kalbine koyarak selam verdi.

«Bir tarikat kurmak için rahipleri bir araya getiren Assisi'li Francis'i arıyorum. Cortona'lı Elias Bombarone'yım. Bolonya üniversitesini bitirdim. Kitaplar beni fazlasıyla sıkmakta, büyük işler yapmak istiyorum.»

«Bir tarikat kurmak üzere değil, ruhlarımızı kurtarmak çabasında bulunmamız için topladım ra-

hipleri etrafımda. Biz cahil insanlarız. Sen ki tahsil görmüşsün, aramızda ne işin var?»

«Ben de ruhumu kurtarmak istiyorum, Birader Francis. İlim yoluyla kurtulamıyacaktır. Hayatın hakkında epey bilgi edindim, öğrendiklerimi beğendim. Zihinin anlıyamıyacağım, okumamış basit bir insan yüreğini izlemekle sezebilir bazen. Ama zihin de lazım Birader Francis. Tanrının en çok sevdiği yaratığına, insana verdiği kutsal bir armağandır. Kusursuz insan kimdir öyleyse? Kalbiyle zihnini uygun bir şekilde birleştiren kişidir. Kusursuz düzen nedir? Yüreğin temel olup, zihnin bu temelin üstüne istediğini kurmasına izin veren düzendir!»

«Çok güzel konuşuyorsun, beklenmedik arkadaşım. Zihnin büyük bir ustalıkla açıklıyor nedenleri. Kısacası, korkuyorum senden! Kurtuluşunu başka yerde ara.»

«Birader Francis, va'zetmiş olduğunuz kurtuluş yolunu izlemek isteyen bir ruhu kovmaya hakkımız yok. Kimler için yaptın bunu? Yalnız okumamışlar için mi? Okumuşların — ki kendin söyledin — kurtarılmaya daha çok ihtiyaçları var. Çok şeyler isteyen, pek çok yollar gösterip hangisini izleyeceğini bilemeyen zihinleridir baştan çıkaran, onları. Birader Francis, senin yoluna güveniyorum.»

Francis sesini çıkarmadı. Ayağıyla toprağı kazıyordu. Elias izin almadan yanına oturdu.

«Ne güzel bir ıssızlık,» dedi. «Bu ne huzur!»

Güneş batmaktaydı artık. Kuşlar yuvalarına dönüyordu. Rahipler dilenmekten geliyorlardı. Geldiğinden beri bize ahçılık yapan Juniper, ocağın başına çömelip yemeği hazırlamak üzere ateşi yaktı. Bernard ağaçların arasından çıktı. Gözleri çukura kaçmış, donuklaşmıştı. Kör bir insan gibi yürüyor-

du. Bize baktığı halde görmeden girdi kulübeye.

Elias güneşin batmasını seyrederken, «Ne güzel, bir ıssızlık, bu ne huzur,» diye tekrarladı.

Francis yeni konuğumuza baktı. İçin için çabalıyor gibiydi. Bu iri yapılı devin, sakin kardeşliğe karışıklık getireceğini sezmekteydi sanki.

Sessizlik uzun süre devam etti. Birdenbire Juniper kalkıp ellerini çırptı.

«Mercimek çorbası hazır kardeşler. Gelin, yiyin Tanrı adına.»

Francis elini yeni gelene uzattı. «Aramızda bulunduğuna memnun olduk Birader Elias,» diyerek içeriye götürdü.

«Kardeşlerim, Tanrı bize yeni bir güç, yeni bir kardeş yolladı. Cortona'lı Elis Bombarone. Kalkın ve selamlayın onu.»

Hepimiz kulübeye girip diz çöktük. Juniper yemeği dağıttı. Hepimiz acıkmıştık, iştahla yemeğe başladık. Francis kaşığını bıraktı ansızın.

«Kardeşlerim, mercimek çorbası çok, çok lezzetli, beden fazlasıyla hoşlanıyor: — Büyük bir günahtır bu. Bir avuç kül katacağım.»

Bunu söyler söylemez, ocaktan biraz kül alıp tabağına serptikten sonra yemeğe devam etti.

«Beni bağışlayın kardeşlerim, sizlerden üstün olduğumdan yapmadım bunu. Hayır, hayır — bedenim daha günahkâr, baş kaldırmasına izin veremem.»

«Bedenden niçin bu kadar korkmamız gerek Birader Francis,» diye sordu Elias. «Tanrısal gücümüze inancımız yeterli değil mi?»

«Hayır Birader Elias.» Francis tekrar bir avuç kül attı yemeğine.

★

Francis ertesi gün sevinçle şöyle demişti bana:

«Allah kelâmını müjdeliyecek ağızlar çoğalmakta.»

«Yiyecek isteyen ağızlar da çoğalmakta Birader Francis. Onları nasıl doyuracaksın?»

Assisi halkı söylenmeye başlamıştı gerçekten; sadakayla yaşayan papazlardan bıkmışlardı. Bir sabah bir haberci gelip, piskoposun Francis'le görüşmek istediğini bildirdi. Francis istavroz çıkararak, «Emrindeyim,» dedi. Sonra bana döndü.

«Beni azarlıyacağını seziyorum Birader Leo, sen de gel.»

Piskoposu koltuğunda tesbih çeker bulduk. Cennetin ve yeryüzünün dertleri toplanmıştı üzerine. Ruhunu ikiye bölmekti görevi. En önce çobanıydı insanların. Tanrının emanet ettiği koyunlara göz kulak olması gerekiyordu. Uyuz illeti bulaşıcı bir hastalıktı. Eğer bir koyun bu hastahğa tutulursa diğerlerinin yakalanmamalarma dikkat etmeliydi. Aynı zamanda kendi ruhuyla ilgilenmesi de gerekiyordu. Kendisi de Tanrının koyunlarından biriydi, Ulu Çobanın ardınca gitmek göreviydi.

Francis'i görünce kaşlarını çatmak istedi ama yapamadı. İnsanların en çok değer verdikleri şeyleri bırakıp, en çok nefret ettikleri ve korktukları şeyleri bağrma basan bu asî evliyayı seviyordu çünkü. İnsanların kendisini küçültmelerini bile alt ederek yalınayak dolaşıp 'Sevgi'yi va'zetmişti.

Piskopos tombul elini uzattı. Francis diz çöküp uzatılan eli öptükten sonra kollarını kavuşturarak bekledi.

«Seni azarlamak zorundayım Francis oğlum.» Piskopos sesine sertlik vermeye çalışmaktaydı. «Hak-

kında pekçok şey duydum, hepsi de lehine. Hoşuma gitmeyen yalnız bir şey var, tek bir şey.»

«Söyleyin Ekselans, Tanrı isteğinizin yerine getirilmesini istiyorsa yapılacaktır. Kutsal itaat Tanrının değerli kerimesidir.»

Piskopos öksürdü. Francis'i hırslandırmamak için neyi, nasıl söyleyeceğini aklında tartarak durakladı.

«Bana anlatıldığına göre, seni izleyen iman sahipleri gittikçe çoğalmaktaymış. Yakın köy ve kasabalara dolaşarak, kapıları çalıp dileniyorlarmış. Bu doğru değildir, yapılmamalı! Herkes yoksul buralarda. Bu insanların sana ve arkadaşlarına daha ne kadar ekmek verebileceklerini sanıyorsun?»

Francis başı eğik, cevap vermeden bekledi. Piskopos elini yanında açık duran İncile koydu.

«Havarinin: 'Çalışmak istemeyen yemek de yememeli,' dediğini unutuyorsun üstelik.» Sesi öfkeliydi şimdi.

«Dua ediyoruz, va'zediyoruz — Bu da çalışmak demektir,» diye mırıldandı Francis, ama piskopos duymamıştı onu.

«Bundan ötürü, hem piskoposun, hem de seni seven bir baba olarak iki ricam var. Birincisi bütün arkadaşlarının çalışmasını sağla ki, başkalarının sırtından geçinmeyi ummasınlar; ikincisi de ihtiyat olarak, tarla, üzüm bağı veya zeytinlik gibi küçük bir mülkünüz bulunsun. Orada çalışıp Tanrının çiftçilere bağışladığını sizler de elde edin. Zengin olmak için çahşın demiyorum. Allah korusun. Sırf evleri, çoluk çocukları olan, dilencilere sadaka vermek istemelerine rağmen fazla azığı bulunmayan kardeşlerinize yük olmamanızı düşünerek gerekli buluyorum bunu. Mutlak yoksulluk çocuğum, Tanrıya ve insana karşı

gelmek demektir... Sana bunları söylemek istediğimden çağırttım seni. Şimdi iyicene düşün, işittiklerini ve cevabını ver.»

Konuşmak yormuştu piskoposu. Gözlerini kapadı, koltuğuna dayandı. Başı önüne düşmüştü. Tesbih parmaklarından kaydı, eğilip kendisine verdim. Elleri beyaz ve yumuşaktı, tütsü kokuyordu.

Francis başını kaldırdı. «İzninizle konuşacağım Piskopos,» dedi.

«Dinliyorum Francis yavrum. Konuş serbestçe.»

«Bir gece, — küçük bir tarla, küçük bir ev, içinde çok az para bulunan bir kese—ihtiyaç anında 'Bu benimdir' diyebileceğimiz bir şeye sahip olmamız hakkında beni aydınlatması için ağlayarak Tanrıya yalvarmıştım... Tanrı bana şöyle cevap verdi, 'Francis, Francis, kim ki ev sahibidir, bir kapı, bir pencere olur, kim ki tarla sahibidir toprak olur, kim ki altından ince bir yüzük sahibidir, yüzüğün ilmek olup kendisini boğduğunu anlar!' İşte Piskopos, Tanrı bunları söyledi bana.»

Piskopos kızardı. Cevap vermeye çalıştı, ama kelimeler birbirine karıştı dişsiz ağzında. Boynundaki damarlar şişmeye başladı. Kenarda bekleyen genç bir rahip koşup bir bardak su getirdi. Piskopos kendine geldi, Francis'e döndü.

«Seninle konuşanın Allah olduğunu kim garanti edebilir. Dua ettiğimizde kendi sesimizi Tanrının sesi sanırız çoğu zaman. Ayartıcı da çok defalar Allahın şekil ve sesini taklit eder, gelip ruhlarımızı baştan çıkartır. Elini İncilin üstüne koyup dua ettiğinde duyduğun kelimelerin hangilerinin senin, hangilerinin de Allah'ın olduğunu söyliyebilir misin?»

Francis sarardı, dudakları titremeye başladı.

«Hayır, söyliyemem...» diye mırıldandı.

Dizleri gevşedi, sessizce yere yığıldı.

«Piskopos, izninizle ağlayıp feryat etmeye başlayacağım. Bıçak gibi kalbime saplandı sözleriniz. Bundan böyle Tanrıyı Francis'ten veya Francis'i Şeytan'dan nasıl ayırdedebilirim ki?»

Avuçlarıyla yüzünü örterek ağlayıp sızlanmaya başladı. Ona acıyan piskopos koltuğundan eğilerek kollarından tutup kaldırdı. Genç rahibe döndü:

«Konuğumuza bir bardak şarap getir yavrum. Üç bardak getir ki hepimiz sağlığına içelim.»

Francis iskemleye çökmüş, yanaklarından ve sakalından gözyaşlarını silmekteydi.

«Beni bağışla Piskopos, dayanma gücüm kalmadı.»

Genç rahip tahta bir tepsiyle üç bardak şarap getirdi. Piskopos kendi bardağını kaldırdı.

«Şarap kutsal bir içkidir çocuğum,» dedi. «Papaz takdis ettiği zaman İsa'nın kanı olmakta. Sağlığına içiyorum Francis. Git şimdi, Tanrı seni takdis etsin. Hemen cevap vermeni istemiyorum. Konuşulanları iyice düşün, sonra gel bana kararını bildir. Yoksulluk bir noktaya kadar iyidir ancak; zenginlik bir noktaya kadar iyidir ancak. Her şeyde itidal gerekli yavrum. Şefkat, dindarlık ve dünya mallarını hor görmede bile. Bütün bunlar aşırı oldukça şeytanın pençesine düşmek o derecede kolaylaşır... bunun için koru kendini! Allahaısmarladık, talihin açık olsun.»

Francis eğilip piskoposun elini öpecekti, ama tuttu kendini. İçinden bir ses yükselmişti... 'Gitme, ondan korkma, cevap ver!' diyordu bu ses.

«Piskopos, bir ses yükseliyor içimde ve gitmemi önlüyor.»

«Bir ses mi çocuğum? Belki Âsi Olan'ın, İblisin sesidir bu. Ne söylüyor?»

«İnsanların fakirlikten korktuğunu görünce şeytanın sevindiğini söylüyor... Hiçbir şeye, asla hiçbir şeye sahip olmamak: — budur Tanrıya giden yol. Başka yol yoktur.»

Piskopos hiddetinden sapsarı kesildi. Yumruğunu hırsla İncil'e vurdu.

«Francis, buyruğuma karşı geldiğini görünce sevinir şeytan. Başka bir tek kelime söyleme ve git. Tanrı sana acısın, koruyucu elini uzatıp kurtarsın seni, hastasın çünkü!»

Francis diz çöktü, piskoposun elini öptü, ayrıldık oradan.

★

Assisi'yi geride bırakıp San Damiano'yu geçtik. Yol boyunca hiç konuşmadan Portiuncula'ya yöneldik. Bir yol kesiminde Francis durdu.

«Piskoposun sözleri çok sertti. Yalnız kalmak istiyorum Birader Leo. Ormanda ilk dağ köyüne varıncaya kadar nehrin sol kıyısında ilerliyeceğim.»

«Oradaki insanlar çok yabani Birader Francis. Sana hücum ederler. Korkuyorum senin için.»

«Ben de bu yüzden gidiyorum işte. Bu sakin hayata dayanamıyorum artık.»

Portiuncula'ya tek başıma döndüm. Dilenme hevesimi yitirmiştim. Piskoposun sözlerini ben de çok haşin buldum — haşin, ve Tanrı beni bağışlasın — çok doğru. Evet diye düşündüm, eğer insan çalışmazsa yiyecek de yememeli. Tanrının buyruğu üzerine herkes gibi, bizler de çalışıp alnımızın teriyle ekmeğimizi kazanmalıydık.

Portiuncula'nın kapısının eşiğine yığıldım. Akşam karanlığını, Francis'le kardeşlerin döneceği za-

manı beklemeye koyuldum. Üzülüyordu, yüreğim huzursuzlukla doluydu. Francis'i yalnız bırakmamalıydım. Gideceği köyde — Allah'ı inkâr eden vahşi canavarlar yaşamaktaydı. Francis'i dövebilirlerdi.

Ayağa fırladım. Güneş batmamıştı henüz. Nehrin kıyısında hızla ilerliyerek yabanilerin köyüne girdim. Sokaklar boştu. Köpek havlamaları ve kahkahalarla karışık bağırışmalar duydum. Gürültünün geldiği tarafa koştum. Bir sürü erkek, kadın ve çocuk gördüm. Francis'i kuyunun kenarına sıkıştırmış, çılgına dönmüş bir halde taşlıyorlardı. Başından kanlar akıyordu. Zaman zaman kollarını uzatıp, «Teşekkürler çocuklar, Allah sizleri takdis etsin,» diye fısıldıyor ellerini tekrar kavuşturuyordu.

Francis'i korumak üzere ileriye atılacaktım ki geriden vahşi bir küreme duyuldu. Herkes döndü. İri yarı bir dev kalabalığı itekliyerek kendine yol açmış, Francis'i bebek gibi kollarının arasına almıştı. Üstüne eğilerek:

«Seni nereye götürmemi istiyorsun zavallı, bedbaht Francis?» diye sordu.

«Kimsin sen?»

«Adım Masseo, sürücüyüm. Herkes tanır beni. Nereye götürmemi istiyorsun?»

«Portiuncula'ya. Ben de bir sürücüyüm Birader Masseo, insanları yeryüzünden alıp cennete götürüyorum.»

Masseo Francis'i kollarında taşıyarak yola çıktı, arkalarından koştum. Portiuncula'ya vardığımızda güneş batmıştı. Masseo Francis'i kapının eşiğine bırakıp yanına çömeldi. Bernard köşede dua ediyordu. Capella ve Angelo dilenmekten henüz dönmüşlerdi. Öteki rahipler de birer birer geliyorlardı... yalınayak, açlıktan bitkin, bellerinde ip bağlı, yüzleri

mutluluktan ışıl ışıl. Herşey sakin ve huzur doluydu. Gölgeler ortalığı kaplıyor, kuşlar vedalaşıyorlardı gün ışığından. Akşam yıldızının pırıltısı görünmekteydi gökyüzünde. Giles sessizce su getirmemi ve Francis'in yaralarını yıkamamı izliyordu. Birader Juniper ateş yakmak üzere iki taşın arasına çalı-çırpı yerleştirmekteydi. Ruffino'yla Sior Pietro nehrin kıyısına defne dalları toplamaya gitmişlerdi. Şimdi kilisenin Santa Maria degli Angeli heykelini süslemekle meşguldular.

«Bu akşam bir düğünümüz var,» dedi Francis ansızın. «Masseo sağdıcım olmak ister misin?»

Herkes şaşırmıştı. Kadife şapkasını temizlemekte olan Capella sevinçle havaya sıçradı.

«Düğün mü Birader Francis,» diye sordu. «Kimin düğünü?»

Francis gülerek, «yolda dul bir kadına rastladım,» diye cevap verdi. «Yıllardır yalınayak, paçavralar içinde açlık çekerek gezmiş, kimse sadaka vermek için kapısını açmamış. Kardeşlerim ona kapıyı biz açacağız.»

«Allah aşkına anlıyabileceğimiz şekilde konuş Birader Francis. Kimden dul kaldı?» diye bağırdı rahipler.

«Tanrıdan, kardeşlerim. Gözleriniz fırlayacakmış gibi bakmayın bana. Tanrının dulu — yoksulluk. Birinci kocasının hatırı için onu eş alacağım kendime.»

Ayağa kalkıp kendi kendini süzdü.

«Güvey gibi giyinmiş bulunuyorum. Hiçbir değişikliğe lüzum yok — yamalı cübbem, düğümlü kaba bir ip, çamurlu ayaklar ve boş mide: Hiçbir eksiğim yok. Gelin de öyle. Neden başlamıyalım öyleyse? Gel sağdıcım — Düğün törenine başla.»

Francis önde yürüdü, sonra Masseo, arkaların-

dan da bizler. Kiliseyi doldurduk

«Peder Silvester nerede,» Francis etrafına bakındı. «Gelsin düğünü takdis etsin.»

«Peki gelin nerede?» dedim. «Göremiyorum kendisini.»

«Göremezsin Birader Leo, çünkü gözlerin açık. Gözlerini kapa, o zaman onu göreceksin.»

Mihrabın önünde diz çöküp sağma döndü.

«Kızkardeşim Yoksulluk,» dedi, sesi heyecan doluydu. «Kızkardeşim Yoksulluk, İsa'nın kıymetli, saygıdeğer, sevgili yoldaşı. Sen ömrü boyunca O'na sadık kaldın, mücadelesinde O'na cesur bir yardımcı oldun. Yol boyunca çarmıhının dibine — ta mezarına kadar O'nun yanında bulundun. Sana elimi uzatıyorum, sokaklardan aldım seni, gelinim olarak seçtim seni. Sevgilim ver elini bana!»

Sağına, havaya doğru uzattı elini.

Mihrabın önünde diz çökmüş, bu acaip damadın sözlerini dinleyip, görünmeyen geline elini uzatışını hayretlerle seyretmekteydik.

Gözlerimi kapadım. Francis'in sağında solgun yüzlü bir kadın gördüm. Yüzü üzgündü. Buna rağmen dul bir kraliçe gibi asil ve gururluydu. Önlerinde duran Masseo başlarına dikenden iki taç geçirmekteydi. Elinde bir mum tutan Peder Silvester makamla düğün ilâhilerini okuyordu.

Gözlerimi açtığımda kardeşleri gördüm. Yüzleri parlıyor, kutsal alevler fışkırıyordu gözlerinden. Birdenbire hepimiz ayağa fırladık. Francis'le görünmeyen gelinin etrafını çevirerek oynayıp şarkı söylemeye başladık. Birader Bernard ağlıyor, Birader Capella da ünlü şapkasını çıkarmış havada salhıyordu. Giles el çırpıyordu. Masseo cesaretlendi, tek başına yolculuk yaptığı gecelerde çaldığı flütünü göm-

leğinin altından çıkardı. Francis'in önünde diz çökerek neşeli çoban havaları çalmaya başladı. Gösterişsiz küçük kilise, çoban düğünündeki ağıl gibi çınladı. Ve Santa Maria degli Angeli bizim gibi hayretler içinde bu acaip düğüne bakarak — 'Yavrum, taşkın bir sevgi arkadaşlarını çıldırttı, şarap içmeden sarhoş, gelin bulunmadan damat oluyorlar. Açlık onları tıka basa doyurmakta, fakirlik onları zengin kılmakta sanki. İnsanlara ayrılan sınırları aşıyorlar, birazdan melek olacaklar. Aralarımda bulunanı görebiliyor musun? — O arkadaşımız Francis'tir, Tanrının sevgili soytarısı,' der gibi oğluna gülümsedi.

Kiliseden çıktığımızda, gök yıldızlarla donanmıştı. Francis karanlıkta ilerledi. Yalnız kalmak istiyordu. Bizler de yere uzanıp geceyi dinledik.

Konuşmadık. Bu acaip evlilik zihnimizi kurcalamaktaydı. İlkin rahiplerden bazıları gülmek istediler, ama yavaş yavaş gizli manayı anlamaya başladık. Kahkahalar gözyaşlarına, gözyaşları da mutluluğa çevrildi. Ruhlar cennette böyle ağlar, böyle gülerler diye düşündüm. Mutluluk bu olmalıydı orada, yükseklerde... Ruhlarımız bir an için zihin ve bedenlerimizden kurtulmuştu. Görünen ve hissedilebilinen adi gerçeklere ihtiyaçları yoktu artık. Her birimizin ruhu, Tanrının okyanusunda yüzen, merhametli buyruğuna göre inip yükselen genç bir martı olmuştu.

★

Francis ne o gece, ne de ertesi gün döndü. Yüreklerimiz huzursuzdu, ama sesimizi çıkarmadık. Karanlık çökünce Portiuncula'nın önünde oturup yemeğimizi yiyorduk. Gündüzün topladıklarımızı aramızda paylaşıyorduk. Ağzıma bir lokma ekmek attım, ama boğazım düğümlenmişti sanki. Kalktım.

«Birader Francis'i aramaya gidiyorum,» dedim. Assisi'ye yönelip Subasio Tepesine çıkmaya başladım. Onu, sevdiği mağaralarm birinde dua ederken bulacağımı seziyordum. Yine güç bir durumda olduğunu anlamıştım. Yüreğini yeni bir acı parçalamaktaydı mutlaka. Allah'ın yardımını ve şefaatini dilemek için yalnızlığı seçmişti.

Subasio'ya vardığımda gecenin yarısı olmuştu. İki, üç mağaraya girdim, Francis'i bulamadım. Ansızın bir ses duydum. Sakin, sitemli bir ağlayış, bir bebeğin sızlanması gibi. Sesin yükseldiği mağaraya yaklaştım. Karanlıkta solgun bir yüzle havada ileri geri hareket eden iki el görebildim. Nefesimi tutarak dinlemeye koyuldum. Biri konuşuyordu, Francis biriyle sohbet ediyordu sanki.

«Buyruğunu yerine getirmek istiyorum,» diye bağırıyordu Francis. «Buyruğunu yerine getirmek istiyorum, ama yapamıyorum.»

Ondan sonra ortalığı sessizlik kapladı: Francis'in hıçkırıklarını, göğsünü yumruklayan ellerinin sesini duydum. Sesi yeniden yükseldi:

«Lânetlenmiş bir günahkâr olan ben, başkalarını nasıl kurtarabilirim? Yarabbim, senden başka kimse kasıklarımdaki cehennemi, karanlığı, çamuru anlıyamaz!»

Yeniden sessizlik sardı ortalığı. Francis verilen cevabı dinliyordu sanki.

Oradan uzaklaşmak üzereydim. Aralarında sohbet ediyorlardı. Onları gizlice dinlemek, sırlarmı öğrenmek çok kaba birşey olurdu gerçekten. Ama önceden söyledim, yine de söylerim, ben kabayım... Yüzü koyun yere uzandım, tek kelime kaçırmamaya çalışarak kulak verdim konuşulanlara.

Francis'in sesi tekrar duyuldu. Izdırap doluydu bu sefer.

«Günahlarımı bağışlıyor musun? Bilmek istiyorum bunu. Günahlarımı bağışlıyor musun? Ya Rabbim, bağışlamazsan nasıl başlıyabilirim ki? İnsanların Francis dedikleri çamura inancım yoktur.»

Uzun bir süre ne ses, ne de ağlama duydum. Karanlıkta ileri geri sallanan elleri de görmüyordum. Birdenbire Franeis yürek paralayıcı bir çığlık attı.

«Ne zaman 'Yeter' diyeceksin Allahım? Ne zaman? Ne zaman?»

Ayağa fırladı. Şafak söküyordu; solgun titrek ışıklar mağaranm kayalarını yahyordu. Franeis bir adım attı, tökezleyip başını kayalara çarptı. Alnmdan fışkıran kanları görünce bağırarak yanına koştum.

«Korkma Birader Francis. Benim, Birader Leo!»

Gözlerini kaldırıp uzun zaman baktı bana, görmüyordu beni. Sonunda tanıdı. Soluk almaya çalışarak fısıldadı.

«Boğuşuyordum Birader Leo, boğuşuyordum ve yorgunum.»

Mağarayı terkettik. Düşmesin diye kolundan tuttum. Işık dağm doruğunu aşmış, etrafı aydmlatıyordu. Evren uyanmaktaydı. Francis durdu.

«Nereye gidiyoruz?» diye sordu. «Beni nereye götürüyorsun? Burada çok rahatım. Yorgunum Birader Leo, yorgunum.»

Tepeye baktı. Yamaçları yansıtan ışık taşları, dikenleri, toprağı uyandırmaktaydı. Bir keklik gıdaklıyarak önümüzden geçti. Doğuda sabah yıldızı oynaşıyordu gülümseyerek.

«Bulunduğumuz yerde gayet rahatız. Allaha şükür — gece bitti, bitti.»

İçini çekerek bir kayaya çömeldi. Isınsın diye ellerini güneşe doğru uzattı. Başını kaldırıp yanına oturmamı işaret etti. Sonra bizi duyacaklarından korkarmışcasına etrafına bakındı.

«Birader Leo, umudun en göz kamaştırıcı yönlerinden biri Tanrıdır, aynı zamanda umutsuzluğun da en göz kamaştırıcı yönüdür O. Ruhlarımız bu iki uçurumun arasında uçup dalgalanmakta.»

Sesimi çıkarmadım. Ne diyebilirdim ki? Francis'in çok uzaklardan geldiğini, vahşi bir tepeden indiğini, yükseklerden sert ve haşin bir haber getirdiğini seziyordum.

«Demir çarıkların var mı Birader Leo?» diye sordu birazdan. «Bunları ayağına geçirmelisin sadık yoldaşım. Zavallı, kadersiz Birader Leo — uzun, çetin bir yolumuz var önümüzde.»

«Ayaklarım var. Demirden de sağlamdır onlar. Nereye götürürsen götür, iletirler beni oraya.»

Francis gülümsedi. «Böbürlenme Birader Leo, çok uzaklardan geldim. Korkunç şeyler gördüm ve işittim. Dinle beni: Eğer çarşıda, Korku satılığa çıkarılsaydı, varımızı yoğumuzu satmalıydık onu elde etmek için Birader Leo.»

«Anlıyamadım,» diye mırıldandım.

«Anlıyamadığın daha iyi.» Francis tekrar sustu.

Dağ aydınlanmıştı artık. Önümüzde hoş kokulu çiçeklerle kaplı bir yığın katır çiçeği bulunuyordu. Küçük, pembe bir bulut, güneşin harareti altında eriyip kaybolunceya kadar sakin sakin uçmaktaydı gökyüzünde. Tepesi kırmızı tüylü ufak bir kuş karşımızdaki kayaya tünemişti. Kuyruğunu sallıyarak telâşla etrafına, sonra bize baktı. (Kim olduğumuzu bilmişcesine) cesaretlenip ötmeye başladı. Önce hafif, alaylı çıktı sesi, ama birazdan boynunu şişirerek,

göğe, ışığa, güneşe bakıp mestolmuş bir halde öttü. Herşey silindi evrende — Kuş ve Tanrıdan başka — Tanrı ve öten kuş kagası.

Francis gözleri kapalı dinliyordu. Izdıraplı, aynı zamanda anlatılamayan sevinçli bir ifade yayıldı yüzüne. Alt dudağı sarkmış titriyordu.

«Rabbim beni bağışla,» diye mırıldandı. «Bir an için unuttum kendimi.»

Kalktı, üzgündü.

«Gel Birader Leo!» dedi ve inmeye başladık.

«İnsan yüreği ne kadar sakin ve kararlı olsa bile, ufak bir kuşun ötüşünü duyar duymaz yolunu şaşırıyor.!»

Assisi'den geçmemek için bir dönemece sapıp Portiuncula'ya vardık. Kimsecikler yoktu. Rahipler dağılmıştı, akşama doğru döneceklerdi ancak.

«Tüy kalemle mürekkep hokkasını getir.»

İstediklerini getirdim. Önünde diz çöktüm. Francis kolunu uzatarak:

«Yaz,» diye emretti.

Uzun bir süre sustu. Elimde tüy kalem bekliyordum.

«Yaz: 'Yeter, yeter demektir! Çiçek açan ağaçların altında dolaşmaktan, vahşi hayvanların gelip beni yalamalarından, geçmemi sağlamak için bölünen nehirleri görmekten, beni yakmayan alevlerin arasından geçmekten yoruldum, bıktım artık! Burada fazla kalacak olursam, huzurdan, tembellikten ve rahat yaşamaktan çürüyeceğim. Aç kapıyı, bırak gideyim!'

«'Âdem, Âdem, balçıktan meydana gelmiş yaratık, küstahlanma.'

«'Melek değilim, ne de maymun. İnsanım ben. İnsan olmak, savaşçı, işçi, âsi olmak demektir. Dışarlarda ısıran hayvanların, insanı boğan nehirlerin, ya-

kan ateşlerin olduğunu hissediyorum. Cenge gidiyorum! Kapıyı aç.ve bırak beni.'»

Francis alnındaki terleri sildi. Kulak misafiri var mı diye etrafma bakındı.

«Söylediklerimi yazdın mı?»

«Evet Birader Francis. Mamafih ne demek istediğini anlıyamadığımdan bağışla beni.»

«Önemi yok. Başka bir kâğıt al ve yaz!»

«'Piskopos haklıdır. Ekmeğimizi alnımızın teriyle kazanmalıyız. Çalışmalıyız — budur Tanrının buyruğu. Yoksullukla evlendik, size karşı beslediğimiz bütün saygıya rağmen, Piskopos, onu terk etmiyeceğiz.'

«Yaz:

«'Sanat sahibi olan her papaz, bildiği iş'de çalışmalı, meğer ki şerefsiz, kurtarılışı engelleyen bir iş olmasın. Rahipler çalışmalarına karşılık yaşamaları için gerekli şeyleri alacaklar, asla para kabul etmiyecekler. Para çerçöptür onlar için. Eğer sanatları kendilerini doyurmuyorsa, kapı kapı dolaşıp dilenmekten utanmamalıdırlar. Sadaka vermek hepimizin borcudur. Hazreti İsa bile fukaralıktan, sadaka ile yaşamaktan utanmamıştır.'

«'Dünya malları gibi geçici, önemsiz şeyler yüzünden cennetteki yerimizi kaybetmemeye dikkat edin kardeşlerim. Alçak gönüllü, iyi yürekli olmalısınız. Yoksullar, hastalar, cüzzamlı ve dilenciler gibi aciz ve hor görünenlerin arasında bulunduğunuz zaman sevinç duymalısınız.'

«Yaz, Birader Leo:

«'Yoksulluk, boyun eğmek, ahlâk temizliği ve hepsinden üstün Sevgi'dir yolculuğumuzun ulu yoldaşları. Gece gündüz önümüzde yürüyecek olan, gözlerimizi kendisinden ayırmıyacağımız biri var — Me-

sih!.. O açlık çekti, biz de aç kalalım; O acı çekti, biz de acı duyalım. O'nu çarmıha gerdiler, biz de çarmıha gerilelim. O dirildi ölülerin arasında, belki günün birinde biz de diriliriz.'»

Yazdım, durmadan yazdım. Kâğıdı doldurdum. Francis elimden tüy kalemi alarak kaba, hantal harflerle yazının altma imzasını attı: Francis, Allahın Fukarası.

«Bu Yasa'mızdır bizim,» dedi. «Şimdi sahifenin üst kısmına, Çok Kutsal Pederimiz Papa İnnocent'e, diye yaz.»

Hayretle Francis'e baktım. «Bunu Papa'ya mı göndereceğiz?»

«Hayır Birader Leo. Kendimiz götüreceğiz — sen ve ben. Demirden yapılmış değil mi ayakların? Benimkiler de öyle. Yoksul hacılar gibi yürüyerek kutsal şehre gidip bu yazıyı elimizle sunacağız papaya. Şayet isterse mührünü koyacaktır altına; eğer istemezse, Tanrı koyacaktır mührünü — bana söz verdi!»

«Ne zaman hareket ediyoruz?»

«Bu akşam.»

«Bu kadar çabuk mu Birader Francis?»

«Tanrının beklemiyeceğini sana kaç defa anlatmam lâzım, Birader Leo.»

Konuşurken rahipler gelmeye başlamıştı. Yorgunluktan yere yıkıldılar.

«Bütün gün kapıları çalmakla zamanımızı — başka bir deyimle ruhlarımızı harcıyoruz boşuna.» diye fısıldadı Bernard komşusuna. «Bunun yerine diz çökmüş dua etmeliydik... Bu daha ne kadar sürecek Birader Pietro, ne kadar?»

«Ağzımız olduğu kadar, sevgili Bernard, onun için sabırlı ol.»

O sırada herkes, ayağa kalkıp konuşmaya hazırlanan Francis'e baktı. Bir süre gözleri üzüntüyle korku dolu, teker teker rahipleri izledi. Ayartıcının ne derece kurnaz, insan yüreğinin ne kadar saf, bedenin ne kadar yumuşak ve güçlü olduğunu biliyordu.

«Kardeşlerim, Tanrıdan bir haber aldım, kısa bir zaman için ayrılmam gerekiyor. Kardeşlerimiz çoğaldı, bir topluluk olduk. Şimdi Yasa'mızı belirtmemiz gerekli. Tanrının yeryüzündeki gölgesinin ayaklarına kapanıp bizi takdis etmesi için ayrılıyorum sizlerden. Kederlenmeyin. Görünmeyeceğim halde, gece gündüz aranızda bulunacağım. Gözle seçilmeyen biri daha kolay görür ve işitir, insanların düşüncelerini daha iyi anlar... Ama dikkat edin! Kutsal gece ibadetlerimizde söylediklerimizi unutmayn: İtaatkârlık, ahlâk temizliği, yoksulluk ve hepsinden üstün Sevgi! Son olarak şu emri bildiriyorum size: Dilenmekten vazgeçin. Her biriniz bir işe sarılsın... Biri hastahanede hizmet görecek, diğeri ormanda odun kesip satacak, başkası kapıcı olarak çalışacak, veya sepetler örecek, sandallar yapacak yahut da toprağı sürüp ekecek, ekin biçip üzüm toplayacak... Tanrının uygun bulduğu işlerde çalışacak. Yalnız yoksulluğa bağlı olduğumuzu unutmayın. Kimse ona ihanet edemez. Geçinecek kadar çalışacaksınız, günlük kazancınız o günkü ihtiyacınıza yetmeli ancak. Halkın karşısında söz söyleme yeteneği olanlar, istavroz çıkarıp yapsınlar bunu. Birbirinizi avutmak için, ikişer ikişer yola çıkın. Soydaşlarınızı gördüğünüz yerde durup Sevgi'yi duyurun — dostlar kadar düşmanlara, zenginler kadar yoksullara, dürüst olanlar kadar kötü yüreklilere karşı beslenecek sonsuz sevgi. Hepsi Allah'ın kuludur, her biri kardeşimizdir.

«Yerimi Peder Silvester'e bırakıyorum. Ona ita-

aat edin. O Tanrının papazıdır. Kutsal mihrabın önünde ekmek ve şarabın takdis ayinini yapıyor, şarabı İsa'nın kanma, ekmeği İsa'nın vücuduna çeviriyor. Hepimizden çok Allah'a en yakın O'dur.

«Peder Silvester, rahipleri sana teslim ediyorum. Onlara göz kulak ol. Bir koyunun hastalanması çobanın suçudur kısmen; bir koyun çitten atlayıp ağıldan kaçarsa çobanın suçudur kısmen. Dikkat et Peder Silvester!»

Kollarını açarak rahipleri teker teker kucakladı.

«Elveda kardeşlerim. Allahın kuzusu Birader Leo bana arkadaşlık edecek. Mehtap var, Roma'ya giden yol pırıl pırıl, bembeyaz. Artık gidiyoruz, istavroz çıkar Birader Leo. Tanrı adma!»

Giles, Masseo ve Bernard ağlamaya başladılar; başkaları Francis'in elini öptü konuşmadan. Ruffino yaklaşıp Francis'in kulağına bir şeyler fısıldadı, ama Francis başını salladı.

«Hayır Birader Ruffino, ne âsâ, ne de ekmek isteriz. Tanrı âsâmız, çarığımız ve ekmeğimiz olacak. Elveda çocuklarım.»

Birkaç adım ilerledikten sonra döndü. Gözleri yaşla dolmuştu.

«Sizler — hepiniz — babam, annem ve kardeşlerimsiniz. Şeytan sancağını kaldırdı!

Tanrı 'İmam olanlar, gelin,' diye sesleniyor. Çağırışına kulak verin, cevap olarak, 'Geliyoruz Rabbim, geliyoruz', diye bağırın... Cesaret kardeşlerim. İyilikle kötülük mücadele etmekte, ama iyi olanlar kazanacak. Korku, susuzluk, hastalık ve ölüm yoktur kardeşlerim. Var olan yalnız Allah'tır.»

Kolumdan tuttu beni.

«Haydi gidelim,» dedi. Başlamak için sabırsızlanıyordu. ★

Yola çıktığımız geceden bu yana kaç yıl geçti. Hücremde oturup gözlerimi kapıyor ve düşünüyorum: Kaç ay, kaç yaz ve sonbahar; ne kadar gözyaşı! Francis şimdi Allah'ın ayaklarının dibinde oturuyordur: Belki yeryüzüne bakıp Portiuncula'yı arıyordur — ama bulamayacaktır onu. Kuleleri, çanları, heykelleri ve avizeleriyle muazzam bir kilise kuruldu yerine ve Portiuncula'yı ezmekte. Rahipler artık yalınayak dolaşmıyor; sandallar, sıcak tutan cübbeler giyiyorlar. Bazıları — Tanrı beni bağışlasın — ipek kordonlar kuşanıyorlar!..

Mehtapta yürürken Francis'in dönüp korkuyla arkasına baktığını hatırlıyorum. Çan sesleri duyduğunu ve üç katlı büyük bir basilik gördüğünü sanmıştı. Bağırarak istarroz çıkardı, büyük yapı ay ışığında yok oldu.

«Allaha şükür gerçek değildi,» diye fısıldadı.

Yazık ki gerçekti Birader Francis. İnsanın oğlunun gurur ve kibirine gem vurulabilir mi? Ayaklarına çamur bulaştırmadan nasıl dolaşabilir yeryüzünde?

Yolculuğumuz uzun sürdü. Yol boyunca Tanrıyı öven ilahiler okumasaydık, Allah'tan söz etmeseydik, İsa'nın önümüzde yürüyüp ara sıra bize gülümsediğini sezmeseydik, bu yorgunluğa, açlığa ve gecelerin soğuna dayanamazdık sanırım.

Bir köye girdiğimiz zaman kapılara vurarak sadaka isterdik. Bazen bize bir lokma ekmek verirlerdi. Bazen de elimize bir taş veya fare ölüsü koyar kahkahalarla gülerlerdi. Bize bu zalimliği yapanların aile ocağını takdis eder uzaklaşırdık oradan.

Bahar mevsimiydi, hava çok güzeldi. Ağaçlar çiçek açmış, üzüm bağları tomurcuklanmıştı.

«İkinci geliş böyle olacak Birader Leo. Filiz gibi ışığa yükselecek ölüler.»

Bir akşam, içinde pazar kurulan büyük bir kasabaya geldik. Genç kızlarla delikanlılar 'Kış Babayı yakma' törenine başlamak üzereydiler. Kasabanın meydanına gittik. Kilisenin önünde, çalı ve samandan yapılmış beyaz pamuk sakallı Kış Babayı gördük. Kızlarla delikanlılar meşaleler taşıyarak halka halinde etrafında dansedip terbiyesiz bahar şarkıları söylüyorlardı. Heyecandan coşmuşlardı: Gençtiler, evlenmemişlerdi; bahar artı içtikleri şarap, göğüslerini, kasıklarını kabartmıştı, kanları kaynıyordu.

Evliler yaşlılar arkalarında durmuş onları seyredip gülüyorlardı. Meydanın kenarındaki ağaçların birine dayanan Francis de seyretmekteydi. Kızıp gideceğini, beni de sürükleyeceğini sanmıştım, ama doymak bilmeyen gözlerle izlemeye devam etti.

«İnsan ırkı yıkılmaz Birader Leo,» dedi bana. «Şu delikanlılarla kızlara bak. Yüzlerinin nasıl alevlendiğini, nasıl parladığını gör. Sanki 'Merak etme dünyada kalan tek insan biz olsak bile, oğul ve kızlarımızla tekrar doldururduk yeryüzünü!' der gibi birbirlerine bakıyorlar. Birader Leo onlar da, kendi yollarını izliyorlar, Tanrıya ulaştıracak bir yol. Biz ahlak doğruluğu ve yoksulluk ile ilerliyoruz, onlar bol yiyecek ve çiftleşme yolu ile.»

Biz konuşurken baş dansör ileri atılıp meşalesini Kış'ın karnına sapladı. İhtiyar baba hemen ateş aldı. Alevler yükselip alçaldı ve kısa zamanda külden başka şey kalmadı. Kızlar, delikanlılar bağırarak, inleyerek meşalelerini fırlatıp, karanlıkta birbirlerini kovalamak üzere kaçışmaya başladılar. Kasaba kahkaha ve soluma sesleriyle dolmuştu.

Francis elimi tuttu. Meydanın karşısında bulu-

nan kiliseye gidip kapı kemerinin altında bağdaş kurduk.

Kapının yanına dayanan Francis uyumaya hazırlanıyordu.

«Güzel bir gündü Birader Leo. Evet güzel bir gün. Mücadele eden insanın başka yönünü gördük. O da takdis edilsin.»

★

Sabah erkenden ayrıldık tekrar.

«Ne kadar özgürüz,» dedi Francis sevinçle. «Dünyanın en özgür insanlarıyız, çünkü en yoksuluyuz. Yoksulluk, sadelik ve özgürlük eşittir birbirine.»

Açlığımızı ve yorgunluğumuzu unutmak için şarkı söylemeye başladık.

Ama Francis'in yüreği acıyla doluydu her gün. Girdiğimiz her köy, her şehirde şeytan karargâhını kurmuştu. İnsanlar sövüp sayıyor, kavga edip bıçaklıyorlardı birbirlerini. Asla kiliseye adım atmıyor, istavroz çıkarmıyorlardı.

«İnsanın ruhu ayaklandı, Allah'tan korkmuyor artık, Birader Leo. Şeytan yol kavşaklarında durmuş, insanoğlunu baştan çıkarmak için istediği şekle bürünmekte. Bazen bir keşiş, bazen yakışıklı bir delikanlı, bazen de kadın olarak beliriyor.»

Bir gün, kutsal şehre yaklaştığımız zaman dinlenmek ve soluk almak için bir selvinin altına uzanmıştık. Öğle vaktiydi galiba — Ayaklarımızdan kanlar sızıyordu. Bacaklarımızı, başımızı toz kaplamıştı. Sabahtan beri İsa peygamberin çektiği eziyetler için ağlamaktan gözlerimiz kızarmış ve şişmişti. Uyku bize acır da uyuyabiliriz diye henüz gözlerimizi kapamıştık ki, selvilerin arasından geniş kırmızı şapkalı,

kırmızı sandallı, neşeli, şişman bir keşiş çıkageldi — yakışıklılığın canlı bir örneği. Acaba uykuya dalmış onu gördüğümüzü mü sanıyorduk yoksa?

Bize yaklaştı, çalımlı bir selâm verdikten sonra kayanın üstüne ipekli bir mendil sererek oturdu.

«Çıplak ayaklarınıza, delik deşik cübbenize göre, yeni bir tarikatın üyeleri olmalısınız. Çok haşin ve sıkı bir tarikat. Yanılmıyorsam Roma'yı ziyaret etmek üzere bu kutsal yolculuğa çıktınız.»

«Yoksul rahipleriz biz,» dedi Francis. «Günahkârız, cahiliz, tortusuyuz insanlığın. Papanın ayaklarına kapanıp bize bir ayrıcalık bağışlaması için Roma'ya gidiyoruz.»

«Hangi lütfu bağışlamasını istiyorsunuz?»

«Mutlak yoksulluğu. Hiçbir şeye sahip olmamak, hiçbir şeye.»

Şişman keşiş güldü. «Cübbelerinizin delikleri arasmdan kurnazca bakınan gururu sezmekteyim. Hiçbir şey ve herşey aynı yola çıkar. Hiçbir şey istemeyen, herşeyi istiyor demektir — bunu da çok iyi biliyorsunuz, sizi kurnaz tilkiler sizi. Engellerle karşılaşmadan, yaptıklarınızı kimseye — hatta Tanrıya bile, sezdirmeden herşeyi pençelerinizle kapabilmek için zavallı, sefil insanlar kılığına büründünüz.»

Francis'in vücudunu bir titreme sardı. Korkuyla dikiliverdi selvinin altında. Dudakları titreyerek, «Herşeyi mi?» dedi.

«Herşey. Zaten herşeye sahipsin ikiyüzlü adam. Evrenin en zengin insanısın.»

«Ben mi?»

«Evet sen — çünkü tüm umutlarını Allah'a bağladın. Günün birinde Tanrıyı görebilmek umudundan da vazgeçecek kadar yoksullaştığını görmek istiyorum. Yapabilecek misin bunu? İşte budur tam yok-

sulluğun, tam dervişliğin anlamı. Evliyalığın en yüksek aşaması... Yapabilecek misin?»

«Kimsin sen?» diye bağırdı Francis. «Çekil önümden! Havaya haç işareti yaptı ve ansızın keşiş eridi güneşte. Sadece selvilerin ardında gittikçe yok olan cırlak, bir kahkaha duyduk. Katran ve kükürt kokusu yayılmıştı çevremize.

Francis ayağa fırladı. «Çabuk, gidelim. Selvilerin gölgesinde oturmak ölümü aramak demektir. Gördün mü Birader Leo, duydun mu?..

«Gördüm Birader Francis, duydum. Haydi gidelim.»

Tekrar yola koyulduk. Yüreklerimiz altüst olmuştu. Francis bütün gün tek bir kelime söylemedi. Hızla önümde yürüyordu. Sık sık içini çektiğini duyabiliyordum. Akşama doğru bana döndü, yüzü yıpranmıştı.

«Haklı mıydı acaba?» diye fısıldadı. «Kahrolasıca keşişin haklı olduğunu sanıyor musun? Ama içimde bu umut olmazsa ölürüm!»

Onu teselli etmeye çalıştım. «Şeytanca sözler. Ayartıcının kurduğu tuzaklardır onlar. Kapana kısılma Birader Francis.» Ama o umutsuzlukla başını salladı.

«Ayartıcının ve Tanrının sözleri çoğu zaman aynıdır, Birader Leo. Tanrı kutsal buyruğunu bize bildirmek istediğinde, Ayartıcıyı gönderir bazen.»

Sustu, sonra üzgün bir sesle devam etti.

«Zengindir yoksulluğumuz — çünkü kasasının derinliklerinde cenneti saklamaktadır. Gerçek yoksulluk, kasanın büsbütün, ta dibine kadar boşalması demektir Birader Leo. İçinde hiçbir şey bulunmaz, ne cennet, ne de ölümsüzlük. Hiçbir şey, hiçbir şey.»

Bir an düşündü, içini çekti. Konuşmak istiyordu, ama korkunç sözler boğuklaşıyordu boğazmda.

«Ya Rabbim,» diye fısıldadı. «Umudumdan, seni görebilmek umudundan vazgeçebilmemi mümkün kılmak için güç ver bana. Kim bilir, belki mutlak yoksulluğun oluşumu budur.»

Gözyaşları sesini boğuyordu. Sendeledi, düşmesin diye tuttum onu.

«Bunu söyleme Birader Francis. İnsan gücünü aşmak demektir bu.»

«Evet Birader Leo, insan gücünü aşmak demektir. Ama Tanrı kesin olarak bunu beklemektedir bizden. Bunu hâlâ anlıyamadın mı zavallı talihsiz yoldaşım?.»

Anlamamıştım ve asla anlıyamıyacaktım. İnsanlığın hududu yok muydu ve bu hudutları Allah'ın kendisi tesbit etmemiş miydi? Neden onları aşmamızı bekliyor bizden? Bize kanat vermediğine göre neden uçmamız için zorluyor bizi?.. Kanat vermeliydi!

Kalın iğne yaprakh dalları yere eğilen ve doğal bir sığınak yaratan bir çam ağacı bulduk. Yere yığıhp geceyi orada geçirmeye hazırlandık. Torbamda kurumuş ekmek kabukları bulunuyordu, ama tadına bakacak kadar bile iştahımız yoktu.

İkimiz de konuşmadık. Uykum gelmemişti, buna rağmen gözlerimi kapadım, çünkü Francis'in yüzüne bakamıyordum artık. Onu hiç böyle üzüntülü görmemiştim. Kederini bastırmak gayretiyle dudaklarını ısırdığı halde, göğsünden yaralı bir hayvanın iniltilerinin yükseldiğini duyuyordum.

Yıldızlar ışıldamaya başladı. Evrenin gecelere mahsus sesleri yükseliyordu topraktan. Gecenin tatlılığı içimi sarıyordu yavaş yavaş.

Birdenbire gökten bir yıldız kaydı. «Gördün mü

Birader Leo? Tanrının yanağından süzülen bir damla gözyaşı... Ağlayan yalnız insan değildir. Sen de ağlıyor musun Rabbim? Sen de benim gibi acı çekiyor musun Tanrım?»

Bitkin bir halde çam ağacının gövdesine dayandı.Gözlerimi kapadım. Uykuyu müjdeliyen durgunluğu hissediyordum ki, Francis'in sesini duydum. Kısık, boğuk tanınmıyacak bir ses.

«Yalvarırım Birader Leo uyuma, beni yalnız bırakma! Varlığımın derinliklerinden korkunç bir düşünce yükselmekte, yalnız kalmak istemiyorum onunla!»

Gözlerimi açtım. Yürek parçalayıcı sesi ürküttü beni.

«Ne gibi bir düşünce Birader Francis? Ayartıcı mı yine? Anlat bana, biraz rahatlarsın.»

Francis yanıma gelip avcunu dizime koydu.

«İnsanın ufacık bir ot parçasına sarıldığını bilirsin Birader Leo. Meleklerle şeytanlar onu çekip bu ot parçasından ayırmaya çalışırlar. O açtır, susuzdur, alnından ter fışkırır, kanlar içerisindedir, ağlar söver — ama ot parçasını bırakmaz. Ufacık ot parçasını, yeryüzünü bırakmaya razı değildir. Birader Leo, cennet de bir ot parçasıdır!»

Susmuştu. Bütün vücudunun titrediğini hissediyordum. İrkilerek bağırdım:

«Francis değildir bunları söyleyen, Francis değildir. Ayartıcı konuşuyor.»

«Francis değildir, Ayartıcı değildir ve Tanrı da değildir. İçimde konuşan ses yaralı bir hayvanın sesidir Birader Leo.»

Ağzımı açıyordum ki Francis eliyle örttü.

«Artık konuşma» diye kükredi. «Haydi uyu!»

★

Ertesi sabah uyandığımda güneş doğmuştu. Francis'i yanımda bulmayınca bir bir çam ağaçlarını dolaşarak aramaya çıktım. Sesleniyordum durmadan. Birden gözlerimi kaldırınca onu yüksek bir dalın üzerine tünemiş gördüm. Yuvalarını yapmak için cıvıldaşarak ileri geri uçuşan, gagalarında saman, at kılı veya biraz çamur taşıyan iki kırlangıcı izlemekteydi yaprakların arasından.

«Aşağıya in Birader Francis,» diye bağırdım. «Güneş doğdu, yolumuza devam edelim.»

«Çok rahatım burada. Yolumuza mı devam edelim? Nereye? Roma burasıdır, papa buradadır. Vaaz vermek iznini burada alacağım.»

Dilimi tuttum. Sık sık efendimin aklını oynattığı korkusuna kapılıyordum. Çam ağacının köklerinden birine çömelip bekledim.

«Hiçbir yere gitmiyeceğim,» diye devam etti. «Kırlangıçlardan izin aldım, papaya gitmemize lüzum kalmadı artık!»

Yine sesimi çıkarmadım. Benliğini saran alevin yatışmasını bekliyordum. Uzun bir sessizlikten sonra üçüncü defa sesini duydum, sakin ve şefkat doluydu şimdi.

«Neden bir şeyler söylemiyorsun Birader Leo?»

«İçindeki Tanrı alevinin yatışmasını bekliyorum.»

Dalların arasından yükselen çocuksu, mutlu kahkahası kulaklarımda çınladı.

«Beklemeye fayda yok Birader Leo. Et ve kemikten var olduğum kadar bu ateş sönmeyecek. İlkin et ve kemiği, sonra ruhu mahvedecek, o zaman yatışacak ancak. Bunun için beklemekten fayda yok Birader Leo!.. Neyse, iniyorum!»

Dalları iterek inmeye başladı. Yüzü sakindi, parlıyordu.

«Bu sabah kuşların dilini anlamaya başladım. Onları dinledin mi? Tanrının sevgisinden sözediyorlar, tıpkı bizim gibi.»

«Kimi kastediyorsun Birader Francis?»

«Kırlangıçları.»

Gülmek istiyordum, sonra düşündüm: Hepimizin, dış alemi izleyen kulak ve gözlerimiz var, Francis ise gizli kulak ve gözlere sahipti üstelik. Kuşlar ötünce ezgiyi duyuyorduk sadece, Francis hem ezgiyi, hem de sözlerini duyardı.

Çamların altında diz çöküp dua ettik ve yolumuza koyulduk.

★

Yeni doğmuş oğlak gibi neşeliydi yüreğim. Yıllardır Kutsal Şehre gitmek, havarilerin mezarını ziyaret etmek, St. Peter kilisesinin sütunlarının dibinde durmak ve Allah'ın dünyadaki vekilinin üç kere — kutsal yüzünü görmek istiyordum. Elini gözlerine siper etmeden bu kamaştırıcı parlaklığa kimsenin bakamadığını işitmiştim.

Yaklaşıyorduk artık. Yakınlaştıkça Roma'nın güçlü böğürtüsünü daha iyi duyabiliyorduk. Bir ineğin yavrulamasına, veya bir hayvanın açlıktan kükremesine benziyordu. Arada sırada insan sesleri yükseliyordu havada. Borazanlar ötüyor, çanlar çalıyordu. Zırhlı asil lordlar, siyah, beyaz atlara binmiş zengin hanımlar geçmekteydi büyük caddede. Toz bulutları kaplıyordu ortalığı, bunaltıcı sıcaklar hüküm sürüyordu. At, öküz ve insan pislikleri berbat bir koku yayıyordu havaya.

«Havari Petrus'un evine giriyoruz,» dedi Francis bana. «Gördüğün ve işittiğin herşey gizli bir an-

lam taşımakta — onun için sakınmaya çalış! Siyah, beyaz atlarının üstünde geçen kibar hanımlara dikkat ettin mi? Ahlâksızlıkla dürüstlük aynı biçimde dolaşır burada: Ünlü kibar hanımlar gibi.»

«Ahlâksızlık mı Birader Francis? Burada, Havari Petrus'un evinde mi?»

Francis güldü. «Ne kadar basit ve safsın Birader Leo! Ne kadar tecrübesiz! Seni öylesine seviyorum ki!.. Ahlâksızlığın nerede bulunacağını sanmıştın? Burada Kutsal Şehirde tabii! Şeytanın tehlikede bulunduğu yer burasıdır, bundan dolayı güruhunu burada toplamakta. İstavroz çıkar, içeriye gir. Gelmiş bulunuyoruz.»

Geniş bir sokağa saptık. Büyük şehirlerin gürültüsüne alışmadığımızdan, bağırışmalar, uğultular havlamalar sağırlaştırmıştı bizi. Tüccarlar yüksek sesle mallarının çığırtkanlığını yapıyorlardı. Piskoposlar ipek döşeli sedyelerde önümüzden geçiyor, muhafızları yol açmak için önde koşuyorlardı. Orospular ortada geziniyordu. Bütün cadde misk ve yasemin kokuyordu... «Ahlâksızlıklar bunlardır işte,» diye mırıldandım, gözlerimi indirdim.

Ansızın Francis'le birlikte haykırdık. Acaip bir alay göründü yolun ucunda. Önde siyahlar giymiş, borazan çalan beş, altı haberci gelmekteydi. Atlarını sık sık durduruyorlardı. Deveye binmiş bir tellal gürler gibi bir sesle: «Hristiyanlar, Hristiyanlar, Kutsal Kabir geçiyor! İzleyin onu, utançla izleyin onu! Daha ne kadar çiğnenecek, lekelenecek imansızlar tarafından? Tanrı adına silahlarınıza sarılın, kardeşlerim! Kutsal Kabri kurtarmak üzere birleşelim hepimiz!» Bunları söyledikten sonra borazanlar tekrar çalmaya başladı. Arkadan, öküz arabasının boyunduruğuna koşulmuş dört öküz ağır ağır ilerledi. Ara-

banın üstüne Kutsal Kabrin tahta, demir ve renkli kumaşlardan yapılmış modeli yerleştirilmişti. Bu gösteriyi, tahta ata binmiş çirkin bir arap tamamlamaktaydı. Elinde tuttuğu — yeşil zemin üzerinde hilalli — sancağı havada sallıyor, at kuyruğuna kaldırarak içindekini kutsal mezara boşaltıyordu. Bunları siyah yas elbiselerine bürünmüş kadınlar takip etti. Saçlarını dökmüşlerdi, göğüslerini yumruklıyarak ağlaşıyorlardı.

Alay köşeyi dönüp gözden kayboldu. Ama bizim gözümüzden silinmedi. Sonu gelmiyecekmiş gibi yanımızdan geçiyordu durmadan. Akan gözyaşlarımızdan şehri sezemez olduk. Sadece tecavüze uğrayan Kutsal Kabri, tecavüze uğrayan ruhlarımızı görmekteydik.

«Yapacak çok işimiz var Birader Leo.» Francis gözyaşlarını sildi. «Hayat çok kısa. Vaktimiz olacak mı?... Ne düşünüyorsun kardeşim?»

«Yeryüzündeki hayatın bir değeri olduğunu görüyorsun işte. Niçin terkedelim onu?»

Francis cevap vermedi, düşünceye dalmıştı. Onu düşündürebildiğime sevinç duydum. Çünkü hayatı, o ufacık ot parçasını seviyor, bırakmak istemiyordum.

★

Karanlık çökmekteydi. Yorgunluktan yıklacaktık. Dar sokaklarda uyuyabilecek bir yer aradık. Çıplak ayaklı, sivri beyaz sakallı, ufak tefek bir ihtiyar bizi epeydir takip ediyordu. Sonunda yaklaştı.

«Özür dilerim,» dedi. «Yabancısınız galiba ve benim gibi yoksul. İsa peygamber gibi, başınızı dayıyacak yeriniz yok. Benimle gelin.»

«Seni Tanrı gönderdi, nereye götürürsen geliriz seninle.»

Fakirlerin karıncalar gibi kaynaştıkları pis, dar sokaklardan ilerledik. Çıplak çocuklar çamurlarda yuvarlanıyor, kadınlar sokağın ortasında çamaşırlarını yıkıyor, yemeklerini pişiriyorlardı. Erkekler çömelmiş zar atmakla meşguldü. Kılavuzumuz hızla ilerliyor, biz de onu izliyorduk.

Birdenbire Francis eğilerek kulağıma fısıldadı.

«Kim olabilir ki? Belki İsa'nın kendisidir ve bize acımıştır.»

«Şeytan da olabilir, dikkat etmeliyiz.»

Gittiğimiz yer, yarı yıkık bir handı. Geniş avlusunun ortasmda bir kuyu vardı. Bakımsız karanlık odaların kapıları yoktu, mağaralar gibi.

İhtiyar adam durup etrafına bakındı. Bizi odaların birine götürdü, lambayı yaktı.

«Burada güven içinde kalabilirsiniz kardeşlerim. Kötü bir şehirdir burası, geceleri tehlikeli olur. Allah size acıdı.»

«Kimsin sen kardeşim?» Francis ihtiyarı dikkatle izledi.

«İki iskemleyle bir testi su var burada. Şimdi size ekmekle zeytin getireceğim, sonra konuşuruz. Tanrıdan korkan, zavallı insanlara benziyorsunuz. Konuşacak çok şeylerimiz olacak. Birazdan dönerim.» Avlunun karanlığında yok oldu.

Francis'e baktım. «İhtiyar herifi beğenmedim. Uysallığı altında gizli bir maksat saklı.»

«Gözlerinin bakışına göre güvenilir birine benziyor. Adama itimat edelim Birader Leo.»

İki hasır serilmişti odanın tabanına. Birkaç yıldızın ışıltısı giriyordu tepedeki pencereden. Hava tamamen kararmıştı şimdi.

İhtiyar adam ekmek ve zeytinlerimizle döndü. Bir de iki nar getirmişti.

«Kardeşlerim,» dedi. «Memleketimde: Yarım elma gönül alma derler... Hoş geldiniz.»

İstavroz çıkararak yemeğe koyulduk. Ev sahimiz köşede diz çökmüş bizi seyrediyordu. Yemeği bitirip Allah'a şükür ettikten sonra, Francis ihtiyara sormasına fırsat vermeden konuşmaya başladı.

«Yoksul iki papazız. Başka kardeşlerimiz de var. Tanrıya övgüde bulunarak ve dilenerek geçiriyoruz ömrümüzü. Hiçbir şeye sahip olmak istemiyoruz. Papanın bize mutlak yoksulluk imtiyazını bağışlaması için bu kutsal şehre geldik... Hepsini öğrendin artık. Sana itirafta bulunduk, sıra sende şimdi.»

Ufak tefek ihtiyar öksürdü. Sakalını okşıyarak bir süre sustu. Konuşmak üzere ağzını açtı sonunda.

«Sırlarınızı açıkladınız bana; ben de anlatacağım. Tanrı tanığım olsun ki bütün gerçeği söyliyeceğim. Provence'lıyım. Gerçek Hristiyanlar mezhebine — Cathari — mensubum. Bizden sözedildiğini duymuşsundur. Yoksulluğu sevmektesiniz, biz de öyle. Ama herşeyden önce, dürüstlüğü, iyi ahlâkı, temizliği severiz. Bu yüzden bize Cathari derler. Eğlence, kadın ve bedenle ilgili şeylerden nefret ederiz. Bir kadının oturduğu iskemleye oturmayız, kadının yoğurduğu ekmeği yemeyiz. Evlenmiyoruz, çocuklarımız yok. Erkek ve dişi birleşerek yarattığı için et yemiyoruz. Şarap içmeyiz, kan akıtmayız, kavga edip öldürmeyiz, savaşmayız. Dünyadan hoşlanmıyoruz. Namussuz, yalancı, zina işlenen dünya, şeytanın kurduğu tuzaktır. Tanrının bu evrenin yaratması mümkün mü? Hayır, dünya Tanrının eseri değildir, şeytanın eseridir. Allah ruhani dünyayı yarattı; şeytan, ruhlarımızın yuvarlanıp boğuldukları cismani dünya-

yayı yarattı. Kurtulmak için yeryüzünden kaçmalıyız. Nasıl mı? Kurtarılışın baş meleği — Ölüm'ün yardımıyla.»

İhtiyar adamın yüzü pırıldıyordu. Başım saran hava parlak bir sıcaklıkla titremekteydi. Francis avuçlarıyla örtmüştü yüzünü.

«Ölüm nedir ki?» İhtiyar heyecandan kendinden geçmişti. «Ölüm nedir ki? Kapıyı bekleyen melek. O kapıyı açar, biz de ölümsüz hayata kavuşuruz.»

Francis başını kaldırdı. Yüzü kararmıştı, ölümün kanadı geçmişti üzerinden sanki.

«Bağışla beni ihtiyar. Galiba dünyayı çok değersiz buluyorsun. Bedenimizi ruhlaştırmak için mücadele ettiğimiz bir arenadır dünya. Ancak bedenimiz ruhlaştıktan sonra gerekmiyecek bize. Ölüm o zaman gelsin. Bedenimizi yenmek için yeterli zamanı bağışlasın diye yalvaralım Tanrıya.»

«Yalnız ölüm yapabilir bunu.» İhtiyar inat ediyordu.

«Öyleyse insanın ne değeri kaldı? Bunu bizler yapmalıyız, ölüm değil.»

Francis kalkıp lambayı çivisinden indirerek ihtiyar adamın yüzüne yaklaştırdı.

«Kimsin sen?» dedi kederli bir sesle. «Sözlerin kışkırtıcı, tehlikeli. Ayartıcı böyle konuşur ancak. Gidiyorum.»

Dönüp başını salladı. «Kalk Birader Leo, gidiyoruz!»

Yerimden kıpırdamadım. Nereye gidebilirdik? Kımıldamıyacak kadar uyku bastırmıştı beni.

«Kaçmak, erkekçe bir hareket olmasa gerek, Birader Francis. Neden kalmıyalım? Ondan korkacak sebep yok ki. Bırak, seçtiği yolu, Tanrıya götürecek yolu anlatıversin. O kadar çok yol var ki.»

Francis kapıda durmuş geceyi izliyordu. Şehrin uğultusu azalmıştı. Hanın yıkıntıları arasında bir baykuş hafif hafif iç çekiyordu.

Francis hasırın üstüne oturdu, arkasını duvara dayadı. «Evet birçok yol var, birçok yol...» diye mırıldanıp sustu.

«Sözlerim kulaklarınıza girdi.» İhtiyar adam ayağa kalkmıştı. «Şimdi, ister istemez yüreğinize ulaşıncaya kadar ilerleyecekler içinizde. Söyleyeceğimi söyledim, tohumu serptim, ötesi Allaha kalmıştır.»

Sözlerini bitirir bitirmez avlunun karanlığında kayboldu. Yalnız kalmıştık. Lâmbamızı söndürüp sessizce oturduk. Uyumak üzere gözlerimi kapadım. Francis, sakin, tatlı ve üzgün bir sesle:

«Birader Leo,» dedi. «Kalbine güveniyorum. Konuş!»

«İhtiyar kışkırtıcıyı dinleme. Yeryüzü güzeldir. Bana kalsa, dünya yolculuğumun uzaması için vücudumu bir kaplunbağınkiyle birleştirirdim. Niçin mi? Çünkü bu dünyayı seviyorum. Bağışla beni Rabbim, cennet çok güzel insanın arzuluyabileceği kadar güzel, ama ah, bahar mevsiminde badem ağaçlarının kokusu!..»

«Defol İblis,» diye haykırdı Francis. «Bu gece iki defa kışkırtıldı ruhum. Haydi uyu.»

Bundan iyisi can sağlığı. Gözümü kapadım ve hemen daldım. Uyandığım vakit Francis'i eşikte diz çökmüş, kendinden geçercesine uyanan evreni dinlediğini gördüm.

SEKİZ

Şimdi bile, yıllardan sonra Kutsal Şehri düşündükçe başım döner. Hâlâ Francis'i, papanın bekleme odasında alçak bir iskemlede oturmuş içeriye girmek için beklediğini görürüm. Sabahtan akşama kadar beklerdik: İkimiz. Bir gün, iki gün, üç gün. Yalınayaktık, yorgun ve açtık. Francis alçak iskemlesinde oturup dua ederek beklerken parlak elbiseli kardinaller, kibar hanımlar içeriye giriyor, çıkıyorlardı.

«İsa Peygamberi görmemiz daha kolay olacak,» demiştim bıkkınlıkla üçüncü gün.

«Papanın varlığı yükseklerde, çok, çok uzaklardadır. Üç günden beri tırmanmaktayız. Yarın karşılaşacağız onunla. Biliyorum, çünkü rüyasını gördüm.»

Ve gerçekten dördüncü gün, kapıcılık yapan genç papaz bize başını salladı, büyük kapılar açıldı. Francis istavroz çıkardı, sonra durakladı, dizleri gevşemişti.

«Cesaret Birader Francis. Unutma ki Tanrı gönderiyor seni,» dedim usulca.

«Titremiyorum Birader Leo,» diye mırıldandı ve kararlı adımlarla eşiği geçti.

Altın süslü uzun dar bir salona girdik. İsa'nın çarmıha gerilişini tasvir eden tablo kaplamıştı duvarları. İki yanında da oniki Havarinin heykelleri bulunuyordu. Salonun öbür ucundaki yüksek tahtanın üstünde şişman, ihtiyar bir adam oturuyordu. Başını avucuna dayamış, gözleri kapalı düşünceye dalmıştı. Girdiğimizi duymamış olacak, çünkü kımıldamadı. Ben kapının yanında bekledim. Francis titrek adımlarla tahta yaklaştı, alnını yere değdirdi.

Uzun bir süre sessizlik hüküm sürdü. İhtiyar adamın, iniltiyi andıran kesik kesik solumalarını duyabiliyorduk. Uyuyor muydu, dua mı ediyordu? Yoksa yarı kapalı gözleriyle bizi mi izliyordu? Uyku taklidi yapıp her an üzerimize atılmaya hazırlanan tehlikeli bir hayvandı sanki.

«Kutsal Peder...» dedi Francis, sanki, yalvaran bir sesle. «Kutsal Peder...»

Papa ağır ağır başını kaldırdı, önüne bakıp Francis'i gördü. Burun delikleri titredi.

«Bu ne pis koku!» diye haykırdı. Kaşlarını çatmıştı öfkeyle. «Nedir bu paçavralar, bu çıplak ayaklar? Kim olduğunu sanıyorsun?»

Francis yüzü yerde, cevap verdi: «Tanrımın aciz kuluyum, Assisi'den geldim, Kutsal Peder.»

«Hangi domuz ağılından geldin? Cennetin güzel kokularını mı yaydığını sanıyorsun — öyle mi? Huzuruma çıkmadan önce yıkanıp temiz elbiseler giyemedin mi? Pekâlâ, isteğin nedir?»

Francis uykusuz kaldığı geceler boyunca papaya söyliyeceklerini ezberlemişti. Papanın, kendisini, istediğini bilmeyen biri sanmaması için sözlerini baştan sonuna kadar büyük bir ustalıkla hazırlamıştı. Ama Tanrının gölgesinin karşısında bulunca kendini, zihni altüst oldu. Konuşmak üzere ağzını iki üç kere açmasına rağmen, insan gibi söz söyleyemiyordu. Onun yerine kuzu gibi meliyordu.

Papa kaşlarını çattı. «Konuşamıyor musun? Ne istediğini söyle bana.»

«Ayaklarınıza kapanmak ve bir lütufta bulunmanızı rica etmek için geldim, Kutsal Peder.»

«Ne gibi bir lütuf?»

«Bir imtiyaz.»

«Sen———bir imtiyaz mı?»

«Mutlak yoksulluğun imtiyazı Kutsal Peder.»

«Çok şey istiyorsun.»

«Yoksullukla evlenmek isteyen rahipleriz. Evliliğimizi takdis etmenizi, bir de va'zetmemize izin vermenizi rica etmeye geldim Kutsal Peder.»

«Ne va'zedeceksiniz?»

«Mutlak yoksulluk, mutlak itaatkârlık, mutlak sevgi.»

«Aynı şeyleri kendimiz de va'zettiğimize göre sana ihtiyacımız yok. Lütfen git artık!»

Francis başını kaldırdı ve ayağa fırladı.

«Bağışlayın beni Kutsal Peder.» Sesi metindi şimdi. «Gitmiyeceğim. Bu yolculuğa çıkıp sizinle konuşmamı Tanrı buyurdu — ve geldim işte. Yalvarırım dinleyin beni. Yoksul ve cahiliz biz. Paçavralar içinde sokaklardan geçerken, taşlarla limon kabukları fırlatıyorlar üzerimize. İnsanlar evlerinden, dükkanlarından çıkıp alay ediyorlar bizimle. İşte yolculuğumuz böyle başladı — Allaha şükür. Her büyük umut bu şekilde başlamaz mı? Buraya gelmeden önce, size söyleyeceklerimi, evet demeniz ve mühürünüzü basmanız için önünüze sereceklerimi uzun uzun hazırlamıştım. Şimdi hepsini unuttum. Size bakıyor, arkanızda çarmıha gerili İsa'yı görüyorum. Çarmıha gerili İsa'nın arkasında Tanrımızın dirilişini ve ardında terkedilmiş bütün evrenin dirilişini görüyorum. Öylesine sevinçli şeyler görüyorum ki Kutsal Peder. İnsan zihni nasıl altüst olmasın. Şaşkın bir haldeyim. Nereden başlıyacağımı, başlangıç, orta ve sonun ne olduğunu bilemiyorum. Herşey birbirinin aynıdır şimdi; herşey bir iç çekiş, bir dans, umut dolu umutsuz bir çığlık. Ah, şarkı söylememe izin verseniz Kutsal Peder — o zaman isteklerimi anlatabileceğim size!»

Bulunduğum köşeden Francis'i seyrettim. Söz-

lerini duyunca irkildim. Ayakları sabırsızlıkla kıpırdamaya başladı. Vecd içinde dansın kutsal sarhoşluğuna kapılan dansörler gibi, kâh ağır, kâh hızlı adımlar atıyordu sağa sola. Tanrı onu fırıldak gibi çevirmekteydi mutlaka. Neredeyse el çırpıp dansedecekti, papa da ikimizi kovduracaktı.

Bunları düşünürken Francis ellerini kaldırdı. «Yanlış anlamayın Kutsal Peder, tiz bir çığlık atmak, ellerimi çırpıp dansa başlamak arzusunu duymaktayım sadece. Tanrı etrafımda esiyor — altta, üstte, sağda, solda — ve beni kuru bir yaprak gibi döndürüyor.»

Ayak uçlarıma basarak yaklaştım. «Francis, kardeşim,» diye fısıldadım. «Papanın huzurundasın. Saygı duyman gerekmez mi?»

«Allah'ın huzurundayım,» diye kükredi. «Dansetmedikten, şarkı söylemedikten sonra O'na nasıl yaklaşabilirim ki? Yol açın, — dansedeceğim.»

Başını bir yana eğdi, kollarını açıp bir ayağını öne attı, sonra ötekini. Dizlerini büküp havaya sıçradı, tekrar büktü, yere çömeldi. Aynı anda kollarını iki yana açarak havaya fırladı — önümüzde çarmıha gerili bir insan oynuyordu sanki.

Papanın ayaklarına kapandım. «Bağışlayın onu Kutsal Peder,» diye yalvardım. «Tanrı sevgisiyle kendinden geçti. Nerede bulunduğunu bilmiyor. Dua ederken daima danseder.»

Papa tahtından fırladı. Öfkesine güçlükle hakim oluyordu. Francis'i omuzlarından yakaladı.

«Yeter!» diye haykırdı. «Tanrı sarhoş olmak için kullanacağın şarap değildir. Dansetmek istiyorsan tavernaya git.»

Francis soluk soluğa duvara dayandı. Salonu gözden geçirdikten sonra kendine geldi.

«Git.» diye emretti papa. Kapıcıyı çağırmak için zile uzandı.

Francis duvardan çekildi, sakinleşmişti.

«Sabırlı olun Kutsal Peder. Gitmek istiyorum, ama gitmemeliyim. Daha söyliyeceklerim var. Dün gece bir rüya gördüm.»

«Rüya mı? Bana bak keşiş. Pek çok derdim var. Evrenin bütün yükü omuzlarımda. Rüyaları dinlemeye zamanım yok.»

«Secde ediyorum önünüzde Papa Cenapları: Bu rüya gökten inen bir haber olabilir. Gece Tanrının ulu habercisidir. Dinlemeye tenezzül edin.»

«Evet, gece Tanrının ulu habercisidir. Konuş.»

«Yüksek ıssız bir kayanın üstünde durmuş, kiliselerin anası olan Lateran katedralına bakmaktaydım sanki. Bakarken, katedralın ansızın sarsıldığını gördüm. Çan kulesi yana yatmaya, duvarlar çatlamaya başladı. Havada bir ses duydum, 'Francis yardım et!»

Papa tahtının kenarlarını tutmuş, Francis'e atılacakmış gibi öne eğilmişti.

«Sonra, sonra? Devam et.» Sesi haşinleşmişti, güçlükle soluyordu.

«Hepsi bu kadar Kutsal Peder. Rüya kayboldu, ben de uyandım.»

Papa tahtından indi, Francis'i ensesinden yakaladı.

«Yüzünü saklama,» diye emretti. «Kaldır başını görebileyim seni.»

«Utanıyorum Kutsal Peder. Adi bir solucanım sadece.»

«Kukuleteni çıkar. Görebilmem için yüzünü kaldır.»

«İşte Kutsal Peder.» Francis kukuletesini indirerek yüzünü gösterdi.

Pencereden sızan güneş ışını yıpranmış yüzünü, solgun dudaklarını, yaşlarla dolu iri gözlerini aydınlattı.

Papa bir çığlık attı. «Sen!» diye haykırdı. «Sen mi? Hayır, hayır kabul edemem. Ne zaman gördün rüyayı?»

«Bu sabah, şafak sökerken.»

«Ben de, ben de!» diye kükredi papa. «Bu sabah şafak sökerken.» Gidip pencereyi açtı. Boğuluyordu. Şehrin uğultusu içeriye doldu. Pencereyi kapadı tekrar, hızlı adımlarla Francis'e yaklaştı. Öfkeyle omuzlarını sarstı.

«Sen——Tanrıyı gördün mü hiç?» Hakaret doluydu sesi.

«Bağışlayın Kutsal Peder; evet, dün gece.»

«Seninle konuştu mu o?»

«Bütün gece bir arada kaldık konuşmadan. Ara sıra o'na 'Baba' dedikçe bana 'çocuğum' diye cevap veriyordu. Yalnız bu kadar. Şafak sökerken rüyamı gördüm.»

Papa eğilerek, heyecanla doymazcasına Francis'in yüzünü inceledi.

«Cenabı Hakkın istekleri bir uçurumdur, bir uçurum... Keşiş, bu sabah şafak vakti, rüya seni terkettikten sonra gelip beni buldu. Ben de kilisenin çöktüğünü gördüm. Ama senin görmediğin başka bir şey gördüm: Paçavralar giymiş çirkin bir keşiş.» Soluk almak için sustu.

«Hayır, hayır,» diye bağırdı. «Çok aşağlatıcı bir şeydir bu. Papanın değimsizliğini mi gösteriyor yoksa? Cennet ve yeryüzünü açan anahtarları elinde tutan ben değil miyim? Neden bu haksızlığı yaptın ba-

na Rabbim? İnançlarımıza karşı koyan vahşi Cathari'leri yok edip Provence'da dinimizi desteklemedim mi? Lânetli eşek arısı yuvasının — Konstantin'in şehrinin hakkından gelmedim mi? Sayısız zenginliklerini — altınlar, piskopos elbiseleri, elle yazılmış eserler, erkek, dişi köleler getirmedim mi sarayına? İtalya'nın bütün kalelerini haçlandırmadım mı? Kutsal Kabri kurtarsınlar diye Hristiyanlık alemini ayaklandırmadım mı?... Neden paçavralı çirkin keşişin yerine beni çağırmadın, sırtımı dayayıp Kiliseyi desteklemem için?»

Francis'i tekrar ensesinden yakalayarak pencereye, ışığa sürükledi. Başını geriye itip üzerine doğru eğildi.

«Acaba o kimse sen misin?» dedi ürkek sesle. «Paçavralı keşişin yüzü tıpkı seninkine benziyordu! Yani Kiliseyi kurtaracak olan sen misin? Hayır, hayır, Rabbim, yeryüzündeki Gölgen'im ben, utandırma beni!»

Francis'in başını şiddetle sarstı, kolunu kapıya uzattı.

«Git!»

«Kutsal Peder, içimde bir sesin 'Gitme' dediğini duyuyorum.»

«Şeytanın sesidir o, serkeş!»

«Tanrının sesi olduğunu biliyorum Kutsal Peder. Bana gitmememi buyurmakta. 'Yeryüzündeki Vekilime yüreğini aç, şefkat doludur kalbi, sana yardım eder,' diyor.»

Papa iri başını eğip ağır ağır adımlarla tahtına döndü. Tahtın gerisinde, tam başının üzerinde boyalı iki anahtar vardı — biri altın, diğeri gümüş.

«Konuş,» dedi. Sesi haşin değildi artık. «Henüz karar veremedim. Dinliyorum. İsteğini söyle bana.»

«Nereden başlıyacağımı, ne söyliyeceğimi, yüreğimi kutsal tabanlarınızın altına nasıl sereceğimi bilemiyorum. Tanrının soytarısıyım ben; sıçrar, danseder şarkı söylerim, sırf O'nu bir an güldürebilmek için. Ben buyum işte, bunları becerebilirim ancak. Kutsal Peder, şehir ve köylerde dansedip şarkı söylememe, paçavralar içinde yalınayak dolaşmama, yiyecek bir lokmamın olmasına izin veriniz.»

«Neden böylesine va'zetmek arzusundasın?»

«Uçurumun kenarına vardığımızı sezmekteyim çünkü... 'Aşağıya yuvarlanıyoruz!' diye haykırmama izin verilmesini.»

«Bu haykırışın Kiliseyi kurtaracağını mı sanıyorsun keşiş?»

«Allah korusun. Ben kimim ki Kiliseyi kurtaracak. Onu koruyacak papa, kardinaller, piskoposlar, hatta İsa'nın kendisi yok mu? Bana gelince tek bir şey istiyorum, o da 'Aşağıya yuvarlanıyoruz.' diye haykırmama izin verilmesi!»

Elini cübbesinin altına sokup bana yazdırdığı Yasa'yı çıkardı, tahtın yanına sokuldu.

«Kutsal Peder, kardeşlerimi ve beni yönetecek Yasa'yı tahtınızın dibine koyuyorum. Lütfen kutsal mührünüzü basmaya tenezzül ediniz.»

Papa gözlerini Francis'e dikti. «Assisi'li Francis,» dedi ciddi, öğüt veren sesle. «Assisi'li Francis. Yüzünün etrafında alevler seçiyorum. Bunlar cehennemin mi, yoksa cennetin mi alevleri? Kusursuz sevgi, kusursuz ahlâk temizliği, kusursuz yoksulluğu — imkânsızı arayan hayalcilere güvenim yok. İnsanlık hudutlarını neden aşmak istemektesin? İsa'nın eriştiği ve şimdi rakipsiz tek başında bulunduğu doruğa ulaşmaya nasıl cesaret edebilirsin?.. Küstahlık bu, sonsuz bir küstahlık! Dikkat et Assisi'li Francis: İbli-

sin gerçek yüzü gururdur. Herkesin önünde durup imkânsızı va'zetmek için şeytanın kışkırtmadığına kim inandırabilir seni?»

Francis saygıyla başını eğdi. «Kutsal Peder izin verirseniz mesel'le konuşacağım.»

«Yine küstahlık,» diye kükredi papa. «Hazreti İsa böyle mesel'le konuşurdu.»

«Bağışlayın beni Kutsal Peder, başka türlü konuşamam. İsteyerek yapmamama rağmen, yalnız düşüncelerim değil, en büyük umut ve en büyük umutsuzluk hikâye şeklini alıp bir süre içimde kalırlar. Yüreğimi açacak olsanız, danslarla masallar bulursunuz orada.»

Kollarını kavuşturarak sustu. Papa sessizce izledi onu. Francis bekliyordu, ama öteki konuşmayınca sordu.

«Devam edeyim mi Kutsal Peder?»

«Dinliyorum.»

«Bir badem ağacı kış mevsimi ortasmda çiçek açmaya başlayınca bütün ağaçlar alay etmeye başladılar. 'Bu ne kendini beğenmişlik, ne küstahlık.' diye bağırıştılar, 'böylelikle baharı getirebileceğini sanıyor!' Badem ağacının çiçekleri utançla kızardılar. 'Bağışlayın beni kızkardeşlerim,' dedi ağaç. 'Çiçek açmak istemiyordum, yemin ederim. Ama ansızın ılık bir bahar meltemi hissetim yüreğimde.'»

Papa kendini tutamadı bu sefer. Ayağa fırlayarak bağırdı:

«Yeter.. Gururun da, alçak gönüllüğün de sınır tanımamakta. Tanrı ve şeytan güreşiyor içinde. Sen de biliyorsun bunu.»

«Evet biliyorum Kutsal Peder, bu yüzden gel-

dim. Kurtarılışa ulaşmak için. Elinizi uzatın ve bana yardım ediniz! Hristiyanlık aleminin başı değil misiniz? Ve ben, tehlikede olan bir ruh değil miyim? Yardım edin bana!»

«Tanrıyla konuşup bir karara varacağım. Allaısmarladık.»

Francis secdeye vardı sonra geri geri giderek kapıdan çıktı. Ben de kendisini takip ettim.

★

Sokakları dolaştık, sarhoşlar gibi yürüyorduk havada. Dar geçitler akordeonlar gibi açılıp kapanıyor, evler sallanıyor, kuleler yana yatıyordu. Hava beyaz kanatlarla dolmuştu. Yürüyebilmek için kollarımızı uzatıyorduk yüzermişcesine. Sık sık bize seslendiklerini sanıyor, arkamıza baktığımız zaman kimseyi göremiyorduk. Kibar hanımlar önümüzde uçmaktaydı — rüzgarda yelken açmış gemiler gibi; arkamızda insanlar, taverna ve kişneyen atlar dolusu denizi duyuruyorduk. Evlerden, pencerelerden siyah üzüm salkımları sarkıyordu. Eski Lateran Katedralı, pencereleri, balkonları tüm şehri dokunaçlarıyla saran ve gökyüzünde kaybolan bin yıllık bir asma olmuştu.

Nehre vardığımız zaman kıyıya indik, başlarımızı suya daldırarak serinledik. Zihnimizi sakinleşti; etrafımızdaki dünya ve üzümler yok oldu. Francis hayretle yüzüme baktı, beni ilk defa görüyordu sanki.

«Kimsin sen?» diye sordu merakla. Ama hemen kendine gelip boynuma sarıldı. «Bağışla Birader Leo. Herşeyi ilk kez görmekteyim. Çevremizdeki uğultu nedir? Şehir mi, Roma mı? Havariler nerede, nerede İsa? Gel, gidelim.»

Etrafına bakınıp sesini alçalttı.

«Papayı dinledin mi? Evet oradaydın, duydun onu. Ne kadar akıllı, temkinliydi sözleri ve güven dolu! Onu izleyen asla cehennem azabına mahkûm olamaz, ama insan denilen balçıktan da öteye çıkamaz. Bize gelince Birader Leo, insan denilen balçıktan da öteye sıçrıyacağız»

«Sıçrıyabilecek miyiz?» diye sormaya cesaret ettim. Ama söyler söylemez pişman oldum.

«Ne dedin?»

Korkuyla geri çekildim. «Hiç, Birader Francis. Birşey söylemedim. Ayartıcı konuştu içimde.»

Francis acı acı gülümsedi. «Birader Leo, Ayartıcı daha ne kadar konuşacak içinde?»

«Ölünceye kadar Birader Francis. Benimle birlikte ölecek.»

«İnsanın ruhuna güven Birader Leo, mantığın öğütüne kulak verme. Ruh imkânsızı başarabilir.»

Ayaklarını çamura batıra batıra hızla ilerliyordu nehrin kıyısında. Birdenbire durup beni bekledi. Elini omuzuma koydu.

«Birader Leo söyleyeceklerimi iyi dinle, zihninde yer etsin sözlerim. İnsan vücudu bir yay, ruh bir ok, okçu da Tanrıdır. Anladın mı?»

«Evet ve hayır Birader Francis. Anlatmaya çalıştığın nedir? Görüşünü biraz yaklaştır ki beynim uzanıp kavrasın.»

«Demek istediğim şu: Üç çeşit dua vardır Birader Leo.

«Birincisi: Rabbim beni bük, yoksa çürüyeceğim.

«İkincisi: Rabbim fazla bükme beni, çünkü kırılacağım.

«Üçüncüsü; Birader Leo bizim duamızdır: Rab-

bim fazlasıyla bük beni, kırılıp kırılmamam kimin umrunda! Üç çeşit dua olduğu gibi, üç çeşit de insan var. İyice aklında tut bunları ve titreme... Sana kaç defa söylemişimdir ve yine söylüyorum: Şimdi bile dönüp kurtulabilirsin — kırılmaktan korunmak için!»

Francis'in elini tutup öptüm.

«Fazlasıyla bük beni, kırılırsam kimin umrunda,» dedim.

Yolumuza devam ettik bir süre. Francis'in izlerinde yürüyordum. Sevinçliydim, ama, kırılacağını bilmesine rağmen, Tanrıya kendisini büksün diye dua eden bu solgun yüzlü tehlikeli adamın ardından gittiğim için titriyordum aynı zamanda... Ne yapabilirdim ki? Aynı duaları okuyordum, yalnız şu farkla, Francis coşarak, ben ise titreyerek... Bana dönmemi söylemişti — nasıl dönebilirdim ki? Bana yedirdiği Tanrısal ekmek çok tatlıydı çünkü. Rahiplerin açlıktan homurdandıkları bir geceyi hatırladım. Francis kaşlarını çatıp kızmıştı. «Önünüzde değirmen taşı büyüklüğünde tanrısal somunun bulunduğunu görmediğinizden acıkıyorsunuz: Görmediğiniz için de uzanıp, sizi sonsuzluğa kadar doyuracak olan bir dilim ekmek kesip yemiyorsunuz!»

Birdenbire tanıdık bir ses duyduk arkamızda.

«Birader Francis! Birader Francis!»

Döndük. Soluk soluğa koşarak bize yetişmeye çalışan bir keşiş gördük.

«Peder Silvester,» diye haykırdı Francis. Onu karşılamaya koştu. «Burada ne arıyorsun? Sürünü neden terkettin?» diye sordu kollarının arasında sıkıştırarak. Soluğu çıkmayan ve ağlamaklı olan Silvester hemen konuşmaya başladı.

«Kötü haberler getirdim Birader Francis. Ara-

mızda bulunduğun süre Ayartıcı sinsi sinsi ağılımızın dışında dolaşıyordu. Dişlerini gıcırtıyor, uluyor ama çitin üzerinden atlayıp içeriye girmeye cesaret edemiyordu. Soluğunu duymaktaydı Birader Francis. ve bu titretiyordu onu. Ama şimdi, sen ayrıldıktan sonra...»

«Çitin üzerinden atlayıp girdi içeriye.»

«Evet çitin üzerinden atlayıp girdi Birader Francis. Sabattino, Angelo, Ruffino'nun kulaklarına birşeyler fısıldadı. Öteki kardeşlere de saldırdı — uykuda ve ruhları korunmaz bir haldeyken. Onlara yumuşak yataklardan, güzel yemeklerden, kadınlardan söz etti. Ertesi sabah nefes nefese uyandılar, gereksiz yere birbirlerine kaba sözler söylediler, kavga etmeye başladılar. Bazen de iş, dövüşmeye kadar vardı. Boş yere aralarına girip: 'Sakin olun kardeşlerim, huzur içinde yaşıyalım! Allah korkunuz ne oldu? Francis'in önünde böyle davranmaya utanmıyor musunuz? O aramızdadır ve görüp işitiyor bizleri!..' diye bağırdım. Ama beni dinlemiyorlardı bile. Sabattino: 'Açlıktan ölüyoruz' diye haykırdı. 'Git Francis'e söyle, karınlarım doyurmadıkça ehlileştirilmiş ayıları oynamıyacaklar artık. Yiyecek istiyoruz, yiyecek!' Şeytan pençelerini karınlarına takmış cehenneme çekiyordu onları.»

Francis elemle sordu: «Bernard ne yaptı? Pietro?»

«Bernard'la Pietro ayrı kaldılar. Hep bir aradaydılar, hep dua ettiler.»

«Ya Elias?»

«Elias Yasa'nızı değiştirmek istiyor Birader Francis. Çok sert, çok insafsız buluyor. Mutlak yoksulluğun ezici olduğunu, insanlığın kusursuz sevgi ve ahlâk temizliğine erişmiyeceğini söyliyor. Gidip, ge-

lip kardeşlerle ya açıkça veya gizlice görüşüyor, geceleri de yeni Yasa'yı Antonio'ya yazdırıyor. Korkunç amaçlar beslemekte. Kiliseler, manastır ve üniversiteler inşa ettirmek istediğini söylüyor. Dünyayı fethetmek için her tarafa misyonerler gönderecekmiş. Çünkü herkes — yeryüzünde bulunan her insan — kukuleteyi giyip Tanrının huzuruna böyle çıkmalıymış.»

Francis içini çekti. «Anlatılacak neler var başka Peder Silvester? Saklama hiçbir şey. Konuş.»

«Kişisel sancağını çeken biri de Capella oldu. Yasa'yı çok yumuşak buldu, kuracağı yeni tarikatın papa tarafından onaylanması için Roma'ya gelecek. Yılda bir defa, Paskalya yortusunda, et yememizi, diğer günler kepek ve suyla yetinmemizi söylüyor. Pazarları biraz tuz ekleyebilirmişiz. Konuşmak bir lüks olduğundan yalnız Tanrıyla konuşmalıymışız. Kırmızı kordelâh yeşil şapkasını fırlatıp öfkeyle tepindi üstünde. 'Ne şapka, ne de kukulete! Başı açık dolaşacağız yaz kış!' diye bağırdı.»

«Susma, susma Peder Silvester. Bunlar en derin yaralar. Vur!»

«Durmadan yeni kardeşler gelmekte. Tahsil görmüş akıllı insanlar. Yanlarında taşıdıkları yazıları okuyor, yazı yazıyor veya kiliselerde konuşuyorlar. Ayaklarına deri sandallar geçirmişler, yamasız cübbeler giyiyor ve gülüyorlar bizi gördükçe. İlk rahiplerin olan bizler, onlara nasıl karşı koyabilirdik? Sen olmayınca Birader Francis gücümüz kalmadı — nasıl dayanabilirdik? Bir defa genç rahiplerden ikisi, eğlence evinde geçirdiler geceyi. Ertesi sabah soluk soluğa ve bitkin bir halde geldiklerinde, 'Neredeydiniz bütün gece?' diye sordum. Cevap vermekten ka-

çındılar ama acaip, acı bir koku sinmişti üstlerine, ve Birader Bernard bayılıverdi.»

Francis düşmemek için bana dayandı. Peder Silvester devam etti:

«Sabretmeye çalışarak, yakında dönüp, Ayartıcıyı kovduktan sonra herşeyi eski haline getireceğini söylüyordum. Ama korkunç bir şey oldu Birader Francis. Paskalyadan bir önceki cuma günüydü. Rahipler akşam üstü toplandıklarında yiyecek bir lokmamız olmadığını gördük — Assisi'nin iyi yürekli insanları bizi beslemekten bıkmışlardı. Rahiplere, İsa'nın çektiği eziyetlerden söz açtım. Bizlere bu günü — O'nun çarmıha gerildiği günü, dua ve tam perhiz ederek geçirttiğinden dolayı Tanrıya şükretmemizi söyledim. 'Dolu bir mide dualarımızı aşağıya çeker, kurşun olup göğe yükselmelerini önler,' dedim onlara. 'İnsanın açlıktan korktuğunu görünce sevinir şeytan.' Bunları söylerken irkildim birdenbire. Kapının önünde siyah besili bir teke belirmişti. Eğri boynuzları, karanlıkta yemyeşil parlayan gözleri, alevlenmiş kısa sivri sakalı vardı. Beş altı rahip, keçiyi görür görmez sevinçle ayağa fırladılar. Birinin uzun bıçağı vardı, diğerleri bellerindeki ipi çözüp ilmekleyerek hayvanı yakalamaya çalıştılar. Keçi bir süre arka ayaklarının üzerinde oynadıktan sonra ormana daldı, kardeşler de peşlerinden. Ben de koştum seslendim onlara. 'Durun, durun rahipler, gözlerinizi açın. Bu keçi değil şeytandır. Büyük bir günah işliyorsunuz.' Ama beni kim dinleyecekti? Açlık onları çılgına çevirmişti. İpleri fırlatıyorlardı, bıçağı olan rahip karanlığı gözleyip kolunu kaldırıp indiriyor, keçiye saplandığını sanıyordu — ama havayı bıçakhyordu sadece. Keçi kaçıyordu hep. Dönüp karanlıkta rahiplere baktıkça alevler doluyordu gözlerine. 'Şey-

tandır bu,' diye haykırdım. 'Alevleri görmüyor musunuz? Çarmıha gerilen İsa'nın namına — durun!' Rahiplerden bazıları ürküp durdular, ama keçi de durdu — sanki rahiplerin peşini bırakacaklarından korkmuş gibiydi. Bıçaklı rahip zaman kaybetmeden hayvanın üstüne atıldı. Biraz boğuştular, sonra bıçak ansızın keçinin karnına saplandı. Siyah teke yere yığıldı, mutlulukla meleyerek. O zaman rahipler ileriye atıldılar ve bir saniyede tamamen parçalamışlardı hayvanı. Rahiplerin her birinin elinde, üstünde kan damlayan kalın et parçası vardı. Acele acele çiğneyip yuttuktan sonra tekrar ağızlarını doldurdular. Arkasından sarhoş olmuşcasına eğri boynuzlu kesik başın etrafında, ağızlarından kan ve ateş damlayarak dansetmeye başladılar. Ben göğsümü yumruklayıp ağlıyordum hep. Havayı kükürt bulutları kaplamıştı. Ve ansızın — Tanrım ne kadar ulusun — ansızın kesik başın hareket ettiğini gördüm, iki gözümle gördüm. Havaya yükseldi, bedeni birleşerek boynuna yapıştı, dört ayağı yere bastı. Alaycı bir meleme duydum, ardından keçi canlanmış olarak gecenin karanlığında eridi. Ama rahipler umursamadan dansedip yemeğe devam ettiler. Şeytan büyülemişti gözlerini, hiçbir şey görmediler. Portiuncula'ya dönmedim. Ayaklarına kapanıp, 'Rahiplik tehlikede, ruhlarımız tehlikede — gel!' diye bağırmak için Roma'ya hareket ettim. Birader Francis.»

«Çobanlık ödevi güç, çok güç.» Francis sakin sakin denize akan nehrin çamurlu sularına bakmaktaydı. «Suçlu benim. Bu kutsal yolculuğun yeni sorunları sarsmıştı beni; ruhum bir an için kendinden geçmiş sürümü gözetlemeye ara vermişti. Rahiplerle meşgul olunmadı ve dağıldılar hepsi. Suç benimdir.! Geliyorum Peder Silvester. Onları tekrar topla, Al-

lah hakkı için sabırlı olmalarını rica et: Geliyorum. Git, Tanrı yardımcın olsun.»

Peder Silvester, Francis'in elini öptü. «Allahaısmarladık,» dedi ve kuzeye doğru yola çıktı.

Franeis bana döndü. «Suç benimdir. Günah işleleyen, kadın, yiyecek, yumuşak yatak arzulayan, ağzını keçi etiyle dolduran benim.»

Göğsünü yumruklayıp inlemeye başladı.

Kolumu beline doladım. Nehir kıyısında ilerleyerek sık yapraklı bir kavak ağacının dibine yığıldık. Francis gözlerini kapadı, bitkindi. Herhalde rahipler aklından çıkmamıştı, çünkü sık sık içini çekmekteydi. Sonunda gözlerini açtı.

«Rüyalar Tanrının gece-kuşlarıdır: Haberler iletirler. Kutsal şehre gelmeden önce rüyamda kara bir tavuk gördüm. Çok zayıftı. Kanatları o kadar küçüktü ki, bir türlü civcivlerinin tümünü örtemiyordu. Yağmur yağıyordu, henüz tüylenmemiş civcivlerin çoğu dışarıda kalıp ıslandı... Haberi anlayıp ayrılmamaya karar vermeliydim.»

Böyle konuşurken acayip görünüşlü bir keşiş bizi gördü ve durdu. Beyaz bir cübbe giymiş, beline deriden bir kemer bağlamıştı. Ayaklarını domuz derisinden sandallar koruyordu. Tıraş olmuş başında yünden yapılmış siyah şapka vardı. Francis'i görünce hayretle bakakalmıştı. İlkin meraklanmış, sonra sevinmişti. Sonunda kollarını açıp, «Kardeşim, kimsin sen?» diye sordu.

«Bana niçin böyle ısrarla bakıyorsun? Başka bir yerde mi gördün beni yoksa?»

«Evet, evet, dün gece rüyamda. İsa peygamber göründü bana uykumda. Öfkeliydi, evreni parçalamak için elini kaldırmıştı. Birdenbire Hazreti Meryem gel-

di, 'Merhamet et oğlum,' dedi. 'Bak, sadık kulun olan iki kişi var burada. Sabırlı ol; evreni destekliyecekler. Biri değersiz olan bendim, diğeri de... diğeri de sendin gafiba kardeşim. Yüzün, tavrın, giydiğin cübbe ve kukulete — aynıydı! Kimsin sen? Tanrı bizi birleştirdi.»

«Adım Assisi'li Francis. Bana Tanrının sevimli küçük fukarası yahut da soytarısı derler.» diye cevap verdi Francis. Yabancı yanına oturabilsin diye yer açtı. «Ya sen?»

«İspanya'lı bir keşişim. Sapkmlar ve imansızlarla savaşacak bir tarikat kurabilmem için papadan izin almaya geldim dünyanın öbür ucundan. Adım Dominic'dir.»

«Ben de tarikat kurmak ve va'zetmek için papadan izin almaya geldim.»

«Ne va'zedeceksin?»

«Kusursuz yoksulluk ve kusursuz sevgi.»

«Sapkınları, günahkârlarla imansızları yakmak için köylerde odun yığınlarını ateşlemiyecek misin?»

«Hayır, hayır.» Francis ürpermişti. «Günahı, günahkârları öldürmekle yok etmiyeceğim. Kötülük yapanlarla imansızlara savaş açmıyacağım. Sevgiyi va'zedeceğim ve seveceğim. Uysallığı va'zedeceğim ve herkese karşı kardeşce sevgi besleyeceğim. Bağışla beni Birader Dominic, ama seçtiğim yol bu.»

«İnan tabiatı kötüdür — kötü ve kurnaz.» Öfkeyle bağırdı beyaz cübbeli. Sözettiğin tatlılık yeterli değildir; gereken şiddettir. Beden engel oluyorsa onu yok etmelisin, ruhu kurtarabilmek için. İspanya'da odun yığınlarını ateşliyeceğim. Ruhlar bedenlerini kül halinde bırakıp cennete yükselecekler.

«Ceniza y nada! Ceniza y nada!» Keşiş yumruklarını sıkmıştı. «Küller ve hiçlik! Savaş!»

«Sevgi.»

«Şiddet.»

«Merhamet.»

«Birader Francis, çiftlerin aşk şarkıları söyliyerek kolkola dolaştıkları bir gezinti yeri değildir hayat. Hayat, savaş, yorgunluk ve şiddet demektir! Güneş doğdu mu? Öyleyse kalk! Su içmek istiyorsan kuyu kaz, kötülüğü yok etmeye umuyorsan, günahkârların başına vur. Öldüğünde cennete girmek istiyorsan, kapısını kırmak için yanına balta al. Cennetin ne anahtarı, ne de kapıcısı var. Tek anahtar baltadır... Bana böyle korkuyla bakma zavallı sevimli küçük keşişim. Kitabı Mukaddes aynı şeyleri söylemekte: 'Zorba insanlar Allah'ın egemen olduğu ülkeyi şiddet kullanarak elde ettiler.'»

«Şiddetin Tanrıdan geldiğini bilmiyordum. Zihnimi genişlettin, ama yüreğim karşı koyup 'Sevgi! Sevgi!' diye sesleniyor. Kimbilir belki karşıt olan yollarımız birleşir, Kadiri Mutlak'ın huzuruna çıkışımızda birbirimize rastlarız.»

«Allah kısmet ederse,» dedi yabancı. «Ama korkarım ki insanlar — kurtlar arasına düşen bir kuzusun. Yükselişe erişemeden yiyecekler seni. Açıkça düşüncelerimi söyliyeceğimden bağışla beni: Sevgi hakkında herşeyi biliyorsun, ama yeterli değildir bu. Nefretin de Tanrı tarafından geldiğini, Tanrının hizmetinde bulunduğu öğrenmen gerek. Evrenin düştüğü bugünkü durumunda, sevgiden çok nefret yarar Tanrının işine.»

«Yalnızca şeytandan nefret ederim.» Francis bunları söyler söylemez irkildi. Böyle sert sözler söylediğinden korkmuş gibiydi. Hemen ekledi.

«Hayır, hayır. Ondan bile nefret etmiyorum. Sık

sık secdeye varıp, aldatılmış kardeşimizi bağışlaması için yalvarırım Tanrıya.»

«Kimi kasdediyorsun?»

«Şeytanı, Birader Dominic.»

«Tanrının kuzusu.» Birader Dominic güldü. «Seçebilseydim. Tanrının arslanı olurdum. Arslanlarla kuzular bağdaşamaz — elveda.»

Gitmek üzere kalktı.

«Elveda Birader Dominic. Arslanlarla kuzular, sevgiyle şiddet, ışıkla ateş, iyilikle kötülük: Herşey aynı dağa — Tanrının dağına yükselmeye çalışır. Yalnız bunu bilmemektedirler. Nefret bilmez bunu, sevgi bilir. Bizden ayrıldığm için sana mutlu bir sır açıklıyacağım kardeşim: Onlar Tanrınm kollarını uzatarak durduğu dorukta birleşecekler bir gün. Allah'ın izniyle, biz de tekrar buluşabilelim orada, yükseklerde, Tanrının Arslanı. Buluşursak O'nun küçük kuzusunu yutmayacaksın.»

Gülmek sırası şimdi Francis'deydi. Elini sallıyarak ateşli keşişle vedalaştı.

Beyaz cübbenin rüzgârda kabarıp nehrin dönemecinde kayboluşunu seyrettik. Francis bana döndü. Gülümsüyordu.

«Birader Dominic bizi yutmak istiyor. Bilmiyor ki mahşer günü arslanlarla kuzular birleşerek tek varlık olacaklar.»

★

Bunları yazdığım parşömenin üzerine eğilmiş, tüy kalem kulağımın arkasında dinleniyorum birkaç dakika. Gözlerim kapalı, Kutsal Şehir'de geçirdiğimiz gün ve geceleri canlandırıyorum zihnimde. Kiliseleri, ayin yapan başpiskoposları, ilahiler söyleyen

küçük çocukları, göğün ortasında asılı duran ve bizi yakan güneşi, kavrulmuş toprağı ve yüreğimizi canlandıran sağnağı hatırlıyorum. Kutsal Havariler kilisesinin büyük kapısının altında durup kendinden geçmişcesine yağmuru izleyen, titreyen burun delikleriyle ıslak toprağın kendine has kokusunu içine çeken, sevinç gözyaşları döken Francis'i hatırlıyorum.

«Gök, yeryüzüyle birleşiyor: Tanrı, insan ruhuna kavuşuyor. Topraktan kasıklarımızda, İncil'deki sözlerin tohumlar gibi sulandırıldığını ve filiz açtığını sezmiyor musun Birader Leo? Yüreğimin taze otlarla kaplandığını, zihnimin gelincik çiçekleriyle dolduğunu hissediyorum.»

O kadar eziyetten sonra Yasa'yı aldığımız günü hatırlıyorum. Papanın iki anahtarlı kocaman mührü, ipek bir kordonla parşömenin kenarına bağlanmıştı. Papa'nın katedrali, Lateran Katedralının meydanına koşmuş, iki sarhoş gibi kolkola oynayıp sıçramıştık. Francis parmaklarını ağzına götürüp sürüsünü çağıran çoban gibi ıslık çalmıştı.

Bu ne sevinçti. «Cennet budur işte.» dedim Francis'e. «Allah'ın egemen olduğu ülke içimizdedir, diyen Hazreti İsa haklıydı. Açlık, susuzluk, talihsizlik diye birşey yoktur. Var olan sadece insanın yüreğidir. Hiçliği fır döndürüyor tekerinde, ekmeği, suyu mutluluğu yaratıyor.»

Dansedip ıslık çaldığımız sırada, hayretler içinde kalan genç kibar bir hanım geldi. Gülerek sordu:

«Ne oldu size? Size bukadar şarap içiren ve sarhoş eden kim?»

«Tanrı.» diye cevap verdi Francis ellerini çırparak. «Şarap fıçılarının Tanrısı. Gelin bize katılın. İçin.»

«Nereden geliyorsunuz?»

«Hiçlikten.»

«Nereye gidiyorsunuz?»

«Tanrıya. Hiçlikle Tanrıya giden yol boyunca danseder, ağlarız.»

Genç kadın gülmüyordu artık. Elbisesinin yakası açıktı. Elini boynuna götürerek iç çekti. «Bunun için mi doğduk?»

«Evet madam: Dansetmek, ağlamak ve Tanrıya gitmek için.»

«Asilzade Gratiano Frangipani'nin karısı Jacopa'yım. Hayatım çok mutlu geçti, utanıyorum bu yüzden. Mutluluk korkutuyor beni... Herkesin önünde konuşamam sizinle. Lütfen evime gelin.»

Kim diyebilirdi ki, Rahibe Clara'dan sonra bu güzel asil kadının Francis'in en sadık ve en değerli kadın yoldaşı olacağını. Kim diyebilirdi ki, aşırı mutluluğun namuslu bir ruhu hayal kırıklığı ve gözyaşlarına sürükleyeceğini?

«Utanıyorum,» dedi Jacopa sarayına girdiğimizde. «Sayısız kadınlar hiçbir şeye sahip değilken, herşeye sahip olduğumdan utanıyorum. Haksızlık bu, haksızlık! Tanrı adilse eğer, başıma büyük bir felâket yollar. Özgür olsaydım, yalınayak sokaklarda dolaşır, kapılarda dilenirdim. Ama kocam, çocuklarım var. Kolum ayağım bağlı.»

Francis onu hayranlıkla seyrediyordu. «Yiğit bir ruhunuz, erkekçe fikirleriniz var madam. İzin verirseniz size Hemşire yerine, Birader Jacopa diyeceğim... Birader Jacopa sabırlı ol. Yalmayak sokaklarda dolaşarak dileneceğin gün gelecektir. Tanrı uludur. Kadınlara karşı merhametlidir, ve acıyacaktır sana... Tekrar görüşünceye kadar allahaısmarladık.»

«Ne zaman buluşacağız? Nerede?»

«Birader Jacopa, içimdeki ses korkunç ölüm sa-

atimde diyor.» Elini kaldırıp takdis etti onu. «O zamana kadar.»

«Neden ölümden söz ediyorsun Birader Francis?» diye sordum, Jacopa'nın konağından çıkar çıkmaz. «Allah belâsını versin! Yeryüzündeki uğraşımızı bitirmedik henüz.»

Francis başını salladı.

«Dansedip ıshk çaldığımız, sevincimizin doruğuna eriştiğimiz sıralarda kara başmeleğin gökten indiğini gördüm. 'Bekle,' dedim ona. 'Biraz daha bekle, Birader Ölüm!' Gülümsedi ve havada duruverdi... korkma Birader Leo: Zamanı gelince öleceğim, ne önce ne de sonra. Zamanı gelince...»

Kuzeye yönelerek hızla yol aldık, ahırlarına dönen atlar gibi, Roma'nm tozunu silktik ayağımızdan. Su bulduğumuz yerlerde yüzümüzü yıkadık, susuzluğumuzu giderirdik; sonra bir kayaya oturup sessizce Assisi'ye doğru bakardık. Yaklaştıkça Francis'in yüzü biraz daha kararmaktaydı. Konuşmak için dudaklarını güçlükle açabiliyordu. Bir çocuk, güzel yabani çiçek veya ağaç dalma tünemiş cıvıldayan bir kuş gördükçe neşelenirdi yüzü. Bir defasında şöyle demişti bana:

«Birader Leo, evrende çiçek, çocuk ve kuşlar bulundukça herşey güzelleşir.»

Yürüdük, yürüdük. Ayaklarımız kanlı yaralarla kaplandı. Dik tutamıyorduk kendimizi artık. Durmadan açlık çekiyor, geceleri de donuyorduk üstelik. Ah! Bir tabak kızarmış kuzu eti, bir testi şarap olsa, diyordum kendi kendime dudaklarımı yahyarak. Ardından da uyumak için yumuşak bir yatak. Anlatılmaz bir içtenlikle övgüde bulunurdum Tanrıya o zaman.... Boşuna bu ayartıcı düşünceleri uzaklaştır-

mak istiyordum, ama tabak, testi ve yatak etrafımda dönüşüyorlardı durmadan.

Francis aklımdan geçenleri sezmişti. Elini sevgiyle omuzuma koydu.

«Birader Leo neden bilmiyorum ama, şu anda bana asla unutamıyacağım söyler söyleyen çok değerli bir keşişi hatırladım. Dinlemek istiyor musun söylediklerini?»

«Dinliyorum Birader Francis,» dedim. Göz bebeklerimde tabağı, testiyi ve yatağı görür korkusuyla gözlerimi indirdim.

«Günlerden birinde oradan geçmekte olan biri kutsal adamın iniltilerini duymuş. Durup sormuş, 'Tanrının evliyası nedir isteğin, nedir seni böylesine inleten?'

«'Bir bardak soğuk su, çocuğum,' cevabını verdi keşiş.

«Kolayı var bunun. Geceleri testini dışarıda bırakır soğuk suya kavuşursun.'

«'Bir kez yaptım bunu çocuğum. Ama gece rüya gördüm. Cennete gelmiş kapısını yumrukluyordum sanki. İçerden bir ses duyuldu. 'Kimdir orada olan?' — Benim, Teb şehrinden Pachomius.' Ses tekrar duyuldu: 'Çekil git. Soğuk su içebilmek için testisini dışarda bırakanlara göre değildir cennet.'»

Francis'in ayaklarına kapandım. «Beni bağışla Birader Francis. Hâlâ bedeni yenmeyi başaramadım. Acıkmaya, yorulmaya ve üşümeye devam ediyorum. Gittiğin yerlere ben de gidiyorum; ama bazen zihnim izlemiyor seni — küstahlaşıp karşı koyuyor. Cennet kapılarının önündeyim ama açılmıyorlar bir türlü.»

«Umudunu yitirme Birader Leo,» dedi başımı okşıyarak. «Dayanmaya çalış. Ayartıcı sırtına bin-

mişse eğer, korkma, cennetin kapıları açılacak, ikiniz birlikte gireceksiniz!»

«Ayartıcı da girecek mi? Nereden biliyorsun Birader Francis?»

«Açık olan ve herşeyi kabul eden yüreğimden biliyorum. Elbette cennet de böyledir.»

★

Kayalıklı bir dağın yamacına kurulmuş küçük bir kasabaya geldik. Dağın dibinde yağmur, güneş ve zamanın aşındırdığı yıkık evler vardı. Tepesinde kuleleri, kırlangıç kuyruklu uzun sancaklarıyla şato durmaktaydı. Şato sahibi atmacalarıyla burada yaşıyordu. Kasaba üzüm bağları ve zeytinliklerle kuşatılmıştı.

«Burada üç gün kalıp dinlenelim,» dedi Francis bana üzüldüğünden. «Zeytin ağaçlarının arasında ufak bir manastır görüyorum. Tanrı acıdı sana Birader Leo.»

Kasabaya girdik. Çiftçiler işlerinden dönüyorlardı, güneş batmak üzereydi. Yıkılmış bir kilisenin bahçesine oturduk. Her tarafta servi ağaçları vardı. Çalılardan meydana gelen çit, hoş kokulu kırmızı çiçeklerle kaplıydı. Ortada yeni yaprak veren bir çınar ağacı bulunuyordu, köklerin dibinden bir pınar fışkırmaktaydı.

Francis etrafına bakındı, derin derin iç çekti.

«Cennet tıpkı böyle olmalı. Bundan fazlasını elde etmeye çalışma. Bu, yeter de artar insan ruhu için.»

Havada cıvıldaşmalar duyunca başını kaldırdı. Bir sürü serçe çınar ağacına doğru uçuşuyorlardı. Yuvalarına sokulup uykuya dalmadan önce dallara

tünüyor, sonra bahçeye dağılıp mutlulukla ötüşüyorlardı.

Francis kuşların toplandıkları akarsuya yaklaştı. Onları selamlamak için elini uzattı.

«Olduğun yerde kal Birader Leo, kımıldama ürkütebilirsin kuşları. Atacak yem olmadığından, insanlar gibi cennete girebilmeleri için Tanrı sözüyle doyuracağım onları.» Kuşlara dönerek kollarını açtı.

«Kızkardeşim kuşlar, insanlarla kuşların babası olan Tanrı, sizleri çok seviyor, siz de farkındasınız bunun. Bu yüzdendir ki su içerken her yudumdan sonra ufacık başınızı kaldırıp şükrediyorsunuz O'na; sabahları güneş küçük göğüslerinize değdiği zaman şarkıyla doluyor, daldan dala uçup O'nun adını, güneşi, yeşil ağaçları, şarkıları gönderen Tanrının adını ululaştırıyorsunuz. O'na yakın olmak ve O'na sesinizi duyurmak için yükseklere, göğe uçuyorsunuz. Yuvalarınız yumurtalarla dolarak kuluçkaya yattığınız zaman, Tanrı erkek kuş şekline bürünüp karşınızdaki dala konarak, size uğraşınızda yardım etmek üzere ötmeye başlar.»

Francis konuşurken güvercinler geçti yukarıdan. Tatlı sesini duyunca indiler, ayaklarının dibine kondular. Küçük bir güvercin Francis'in sağ omuzuna oturdu gugucuk, gugucuk diye ötmeye başladı. Francis gittikçe öne eğildi. Cübbesini bir çift kanatmış gibi durmadan salladı. Bülbül gibi, tatlı tatlı cıvıldıyordu sesi. Çevresindeki kuşlarla birleşmek istiyor, bir kuş, büyük bir serçe olmak için çabalıyordu sanki.

«Bacım serçeler, bacım güvercinler Tanrının sizlere bağışladığı hediyeleri düşünün: Havada uçabilmeniz için kanatlar, kışın ısınmanız için yumuşak tüyler verdi: Açlık çekmeyin diye çeşitli besiler

serpti ağaçlara, yerlere. Göğsünüzü, gırtlağınızı şarkılarla doldurdu.»

Kırlangıçlar gelip önümüzdeki çalılara, kilise damının kenarına tünediler. Kanatlarını düzgünce indirerek dikkatle dinlemeye başladılar. Francis onları selamlamak üzere döndü.

«Hoş geldiniz, bize her yıl ince kanatlarıyla baharı ileten kızkardeşimiz kırlangıçlar. Dışarısı soğuk ve yağmurlu olduğu halde yüreğiniz sıcacık, yazla dolu. Karla örtülü kiremitlere oturur, çıplak kuru dallarda uçuşur, keskin gaganızla uzaklaşsın diye kışı gagalarsınız. Bütün kanatlı yaratıklardan, hatta borazanlı meleklerden önce, siz sevgili kırlangıçlar, mezarlıklara uçup, mezar taşlarının üstünde cıvıldaşıp dirilişi müjdeliyeceksiniz mahşer günü. Ölüler sizi duyacaklar, mezarlarından fırlayıp ölümsüz baharı selamlayacaklar.»

Kırlangıçlar mutlulukla kanatlarını çırptılar. Serçeler Francis'e yaklaşıp şefkatle cübbesini gagalamaya başladılar. Francis elini uzattı, haç işareti yaparak kuşları takdis etti. Sonra elini salladı vedalaştı onlardan.

Francis konuşurken at sırtında bir adam yaklaşmıştı. Kuşlarla sohbet eden keşişi görmek güldürmüştü onu. Orta yaşlıydı, bir aristokrattı. Kalın, çomağa benzeyen burnu, şehvetli, sarkık dudakları vardı. Karışık renkli elbise giymişti. Defne yapraklarından bir taç vardı başında. Beline altından bir zincir dolamıştı. Uğur getirsin diye kumaştan ufak bir maymun takılıydı zincire. Omuzunda bir lavta asılıydı.

Ardından başlarında sarmaşık ve çiçekten taçlar bulunan genç erkeklerle kadınlar geliyordu. Önde gidenin durduğunu görünce onlar da durdular

ve kahkahalarla gülmeye başladılar. Binicinin yüzü parıldıyordu, akşam güneşin son ışınları sarı saçlarını alevlendirmişti.

Çitin üzerinden eğilerek delikanlılardan birine işaret ettim. Yanıma gelince sordu: «Atın sırtındaki lord kim? Krallar kadar yakışıklı.»

«Ah Gulielmus Divini, gerçekten bir kraldır. Henüz Roma'dan döndü. Jüpiter mâbedinde defne dalından taç koydular başına, Şarkılar Krah diye ilan ettiler.»

«Neyle ilgilidir söylediği şarkılar?»

«Aşk keşiş, aşk... Herhalde aşktan söz edildiğini duymamışsındır, öyle değil mi?»

İçtenlikle gülerek arkadaşlarının yanına döndü.

Binici o sırada atm dizginlerini çekmişti. Kımıldamadan gelen güvercinleri, kırlangıçları dinlemekteydi. Birdenbire gülenlere dönerek: «Susun!» diye bağırdı öfkeyle.

Francis kuşlara iyi geceler diledi. Gitmek için avluyu geçmeye hazırlanırken Şarkılar Kralı atından atladı, koşarak geldi Francis'in ayaklarına kapandı. Francis'in kanlı ayaklarını öptü.

«Kutsal Peder, kördü gözlerim, şimdi görmeye başladım yeniden; ölmüştüm, şimdi mezardan kalktım. Götür beni, uzaklaştır insanların dünyasmdan. Ruhumu kurtar! Ömrüm boyunca şarap ve kadınların meziyetlerini öven şarkılar söyledim. Götür beni ki, Tanrının ihtişamını terennüm edeyim. Gulielmus Divini'yim ben. Roma'daki ahmaklar taç giydirip Şarkılar Kralı yaptılar beni.»

Bunu söyler söylemez başındaki tacı çekip kopardı, defne yapraklarını yere serpti.

«Huzura kavuştum şimdi. Şu soytarı elbisesini

de atacağım. Bana bir cübbe ver Kutsal Peder. İşte altın zinciri çıkarıyorum, düğümlü bir ip sar belime.»

Francis eğilerek kaldırdı onu, alnından öptü.

«Kalk Birader Pacifico, Tanrmm esenliğine kavuştuğundan böyle çağıracağım seni kardeşim. Alnını öpüyorum, şarkı dolu hâlâ. Dünya ile ilgiliydi şarkıların, bundan sonra dünyayı yaratanı överek şarkı söyliyeceksin. Lavtanı yanında alakoy, Tanrının hizmetine girip o da takdis edilsin. Kutlu günler geldiğinde, cennete omuzunda bu lavtayla gireceksin Pacifico kardeşim. Melekler etrafmda toplanacak kendilerine yeni şarkılar öğretmeni istiyecekler.»

Genç erkeklerle kadmlar yere düşen defne yapraklarını toplamak için koştular. Ünlü saz şairine bakıyorlardı. Alay mı ediyordu, yoksa gerçekten aklını kaçırmış keşiş olmaya karar mı vermişti?

Birader Pacifico vedalaşmak üzere onlara döndü. «Allahaısmarladık eski hayatımın arkadaşları. Gulielmus Divini öldü. Gidin gömün onu, bu küçük maymunu tabutuna koyun — o da gömülsün!» Kumaş maymunlu altın zinciri fırlattı. «Allahaısmarladık,» diye tekrarladı. «Allahaısmarladık — Asla rastlamıyacağız birbirimize bir daha.»

Şaşıran genç erkeklerle kadınlar dağıldılar. Üçümüzü başbaşa bırakarak. Francis önde, zeytinlikteki küçük manastıra doğru ilerledik. Birader Pacifico yol boyunca şarkı söyledi.

«Yüreğim bir kuş, bir bülbül, Birader Francis. Öteki kuşlarla seni dinlemeye geldi, sesini duyunca gagasını göğe kaldırıp yeni bir şarkıya başladı.»

Francis güldü. «Ben yeni bir çılgınlık getiriyorum evrene, sen de yeni bir şarkı — yeni çılgınlığın şarkısı. Güçlerimizi birleştirmemiz iyi oldu Birader Pacifico. Kardeşliğimize hoş geldin.»

Manastırda üç gün kaldık. Bizi ilk gördüklerinde keşişler kaşlarını çatmıştı. Francis gülüyor, Pacifico lavta çalıyordu, ben de kısık sesimle yeni kardeşe katılıyordum.

«Nerede olduğunuzu sanıyorsunuz?» diye haykırdı başrahip bize. «Manastırdır burası: Tanrının evi!...»

«Birader Rahip, Tanrının evine nasıl gireceğimizi umdunuz — ağlıyarak mı? Tanrı şöyle bağırmakta: 'Yeter derecede ağlandı, iç çekişleri sevmiyorum, bıktım asık suratlardan. Yeryüzünden yükselecek kahkaha seslerinin özlemini çekiyorum!.. Birader Pacifico lavtanı çal, bir şarkı söyle sevindir Tanrının kalbini.»

Keşişler yavaş yavaş alıştılar bize. Francis her akşam avluda toplanmalarını sağlar, orada sevgi, fakirlik ve cennetten sözederdi onlara.

«Cenneti neye benzetiyorsunuz?» diye sordu. «Mermer merdivenli, altın ve kanat dolu büyük bir saray mı? Hayır! Bir gece rüyamda gördüm cenneti: Yeşil çayırlarla çevrili küçücük bir köydü. Ve köyün ortasında, en mütevazi, en biçimsiz evin kuyusunun yanında insan ruhu — Hazreti Meryem'e benzercesine — Tanrıyı emzirmekteydi...»

Francis konuşurken gece çöktü üzerimize sessizce. Hava, mavi kanatlarla dolmuştu. Keşişler mutlulukla gözlerini kapadılar ve cennete girdiler.

★

Üç gün geçince, kuzeye doğru yolculuğumuza devam ettik. Birader Pacifico'nun şarkıları yolumuzu kısaltmıştı sanki. Farkına varmadan sevgili Assisi'mizin kale ve kulelerini karşımızda gördük bir akşam.

«Hoş geldin sevgili Assisi.» Francis elini kaldı-

rarak şehri takdis etti. «Rabbim, rahiplerimi sakin bir halde karşılamama yardım et.»

Portiuncula'ya vardığımızda güneş batmıştı. Usulca yaklaştık. Francis önde yürüyordu, ardında Pacifico ve ben. Yorgunluktan bitmiştik. Rahiplerin neler yaptığını görmek, neler konuştuklarını işitmek için birden karşılarına çıkmak istiyordu Francis. Ama yaklaşır yaklaşmaz durdu. Kahkahalar, bağırışmalar duyduk. Bacadan duman yükseliyordu — kardeşler ateş yakmak adetini edinmişlerdi galiba. Sonra kızarmış et kokusu geldi burnumuza: Yemek pişiriyorlardı!

«Bayram yapıyorlar,» diye fısıldadı Francis. «Et yiyorlar.»

O sırada kızaran etin kokusunu alan ihtiyar bir dilenci göründü. Sadaka olarak birkaç lokma verirler umuduyla, uzaklardan koşarak gelmişti.

«Bana bir iyilikte bulunur musun kardeşim?» dedi Francis ihtiyara. «Başlığını âsânı ve torbanı ver bana, gidip rahipleri selamlıyayım. Eşyalarını hemen geri vereceğim. Yap bu iyiliği, Allah da seni mükafatlandırsın.»

«Assisi'li Francis dedikleri sen misin?»

«Evet kardeşim.»

«Öyleyse al onları.»

Francis başlığı kulaklarına kadar indirdi, torbayı omuzuna astı, âsâya dayanarak gidip Portiuncula'nın kapısını çaldı.

«Tanrı adına, kardeşlerim,» diye sızlandı sesini değiştirerek. «Fakir, hasta, aç olan bir ihtiyara acıyın.»

«Gel içeriye ihtiyar. Ateşin yanına otur, ye yemeğini.»

Francis içeriye girdi. Yüzü görülmesin diye başını eğmiş, sırtını kamburlaştırmıştı. Arkası rahiplere dönük, ateşin yanına oturdu. Bir papaz adayı ona bir tabak çorbayla bir dilim ekmek getirdi. Francis ocaktan avuç dolusu kül olarak çorbaya serpti ve yemeğe başladı. Rahipler onu hemen tanımışlardı, ama Francis'in kendilerini bayram yapıp et yerken yakaladığı için öylesine utanmışlardı ki, tanıdıklarını belli edemediler. Üzüntüden boğazları tıkanmıştı, yemek yemeğe devam edemiyorlardı. Her an kopacak fırtınayı sezinliyerek bekleşiyorlardı.

Francis iki üç kaşık çorba içtikten sonra tabağı kenara koydu, rahiplere döndü.

«Bağışlayın beni kardeşlerim. Girdiğimde sizleri böyle bol yiyecekler önünde oturmuş görünce şaşırdım. Kapı kapı dilenen, herkes tarafından evliya sanılan fakir keşişler bunlar mı, diye sordum kendime. Şayet öyleyse, neden ben de bu tarikata girip bu kadar rahat bir hayatın tadını çıkarmıyacaktım?.. Allahaşkına, sevimli küçük fukara, Assisi'li Francis'in alçak gönüllü rahipleri olup olmadığınızı söyleyin bana.»

Rahipler kendilerini tutamamışlardı artık. Bazıları ağlamaya başladı, bazıları korku içinde gizlice kaçtı, bazıları da Francis'in ayaklarına kapanarak kendilerini bağışlamasını dilediler. Francis kollarını göğsünde kavuşturmuştu. Her zaman yaptığı gibi kollarını açıp kucaklamadı kardeşleri. Elias yaklaştı; ne ağlıyor, ne de af diliyordu.

«Rahipleri tanımadın mı?» diye sordu. Gittiğinden beri bir hayli çoğaldık. Elini kaldır takdis et onları.»

Francis başını göğsüne eğdi. Hiçbir şey söyleme-

di. Etrafında çember olan rahipler elemle bakıyorlardı ona. Elias tekrar konuştu.

«Papayı görebildin mi Birader Francis? Mührünü koydu mu?»

Francis elini göğsüne koydu.

«İki anahtarlı mühür yanımda Birader Elias. Sabırsızlanma: Allah kısmet ederse konuşacağım yarın. Hepimiz kiliseye gidelim şimdi. Tanrının da mührünü koyması için yalvaralım.»

Ertesi gün rahipler ormandaki açıklıkta toplandılar. Elias aralarında dolaşıyor, rahipleri bir araya getirip, fısıldıyarak konuşuyordu onlarla. İri yarıydı, kardeşlerin hepsinden uzundu. Elias'ın yanında Francis olduğundan da kısa ve çelimsiz görünüyordu — yok oluyordu adeta. Allah beni bağışlasın, ama bu adamı asla sevememiştim. Gururlu ve hırslıydı bakışları: Portiuncula küçük geliyor, yoksulluk, sevgi sıkıyordu ruhunu. Yayılıp, evreni yalnız iyilik yoluyla değil, şiddet yoluyla fethetmek istiyordu. Allah'ın egemen olduğu ülkeye, ata binmiş şövalye olarak girecekti. Assisi'li sevimli küçük fukaranın yerine, öfkeli İspanyol misyoneri Dominic'in müridi olmalıydı. Tanrı onu niçin bize yolladı acaba? Gizli anlamı neydi? Birleşemeyeni birleştirmek mi istiyordu yoksa?

Bir gün cesaret bulup Francis'e, Birader Elias hakkında düşüncelerimi söyledim. «Her kardeşliğin kendi Yahuda'sı var. İsterse Tanrı yalanımı yüzüme vursun, ama yine de bu adamın bizim Yahuda'mız olduğunu sanıyorum.»

«Yahuda bile iyi insandır. O bile Allah'ın kuludur. Tanrı ihanet etmesini mukadder kıldıysa, hıyanetiyle görevini yapmış oluyor.»

Biraz düşündükten sonra sesini alçalttı.

«Gubbio'daki kurtu hatırlıyor musun? Ağıllara girip koyunları öldürürdü. Köyü mahvediyordu. Köylülere acıdım. Kurda, Tanrı adına öğüt vermek, bir daha koyun yememesini söylemek üzere ormana gittim. Kurdu çağırdım — geldi. Ne cevap verdi biliyor musun? 'Francis, Francis,' dedi. 'Tanrının kurduğu düzeni bozma. Koyunlar ot yer, kurtlar da koyun — böyle buyurmuştu Tanrı. Niçin diye sorma; Tanrımm isteğine itaat et sadece, acıktığım zaman ağıllara girmeye serbest kıl beni. Kutsal Pederim, sizin gibi dua ediyorum ben de. Şöyle diyorum: 'Ormanlara hükmeden babamız, bana et yememi buyurdun. Emrin yerine getirilecek. Karnım doysun diye her gün koyunumu ver bana, ben de adını överim. Ulusun Tanrım, sen ki koyun etini bu kadar lezzetli yarattın... Vakti saati gelip öldüğüm zaman, beni yeniden dirilt Rabbim, ve benimle birlikte yuttuğum bütün koyunları da dirilt — onları tekrar yutabilmem için!...'' Birader Leo, kurt bana böyle cevap verdi işte. Acaba Tanrı kurtlarm koyunları yemesini niçin buyurdu? Bunu sormak bile büyük bir küstahlıktır Birader Leo.»

Francis'in kalbi gibi herşeye katlanan, bağışlayan bir kalbim olabilir miydi hiç? Elias Bombarone'nin o gün kardeşlerle gizlice konuşması beni öfke ve korkuyla titretmişti.

Hepimiz toplanır toplanmaz Francis kalktı, her zaman yaptığı gibi kollarını kavuşturdu, konuşmaya başladı. Sesi sakin, boğuk ve üzgündü. Ara sıra sadaka istermişçesine kardeşlere elini uzatıyordu. Roma'ya nasıl girdiğini, Kutsal Pederi görmeyi nasıl başardığını, papaya neler söylediğini, papanın cevabının neler olduğunu, nasıl diz çöküp Yasa'yı papanın

ayaklarının dibine koyduğunu yalın kelimelerle anlattı. Üç gün sonra — Tanrı buyurmuştu şüphesiz — papa mührünü koymuştu. İşte buradaydı. Francis kutsal kıhnan parşömeni koynundan çıkarıp heceliyerek ağır ağır okudu. Bitirir bitirmez kollarını uzatıp bir şeyler söyledi — ama rahiplerle konuşmuyordu, dua ediyordu.

«Kutsal yoksulluk, sensin zenginliğimiz. Bizi terketme. Daima aç kalmamızı, daima üşümemizi, başımızı koyacak bir yerimizin olmamasını lûtfet.

«Kutsal ahlak temizliği, zihnimizi arıt, yüreğimizi arıt, soluk aldığımız havayı arıt. Bir arslan gibi Portiuncula — ve yüreklerimizin etrafında sinsice dolaşan kötülük özlemini yenmemize yardım et.

«Kutsal sevgi, kollarımı uzatıyorum sana, Tanrının sevgili ilk kız çocuğu. Beni dinle, duamı kabul et. İyi ve kötü bütün insanları, vahşi ve evcil bütün hayvanları, yemiş veren ve vermeyen ağaçları, bütün kaya, nehir ve denizleri içine alabilsin diye yüreklerimizi genişlet. Hepimiz kardeşiz, aynı babamız var. Bizi baba evine götürecek yolu seçtik hepimiz!»

Sustu. Belki başka şeyler söylemeye niyetliydi, ama Birader Elias ayağa fırlamıştı. Dev gibi vücudundan duman çıkıyor, şakaklarından terler damlıyordu. Gürleyen bir sesle:

«Öteki rahipler de konuşsun Birader Francis. Tanrı huzurunda eşitiz hepimiz. Çekinmeden fikrini söyleme hakkına sahiptir herkes... Kardeşler, Francis'in getirdiği, papanın mührünü taşıyan Yasa'yı duydunuz. Yasayı beğendiniz mi, yoksa beğenmediniz mi? Teker teker kalkın ve çekinmeden konuşun.»

Bir süre sustu herkes. Bazıları karşı koyacaklardı, ama Francis'i saydıklarından seslerini çıkarmadılar. Diğerleri Francisin okuduklarını iyice anla-

madıkları için sustular — benim gibi. Yasa'yı uygun bulmama rağmen, nasıl anlatacağımı bilemiyordum bir türlü!

Sonunda Peder Silvester ayağa kalktı. İçini çekti:

«Kardeşler, en yaşlınız ben olduğumdan kalkıp konuşmaya cesaret ettim. Beni dinleyin kardeşlerim: Evren kokuşmaktadır, sonumuz yaklaştı. İnsanların tövbe edip kurtulmaları için dünyanın dört ucuna dağılalım, evrenin yıkılmakta olduğunu ilan edelim. Budur fikrim, ama siz, Tanrının sizlere göstereceği yola göre hareket edin.»

Sabattino ileriye fırladı, sapsarı ve gücenikti yüzü. «Evren kokuşmamaktadır,» diye çığlık attı. «Kokuşan efendilerimizdir sadece. Balık daima baştan kokar. Kalkıp halkı ayaklandırmalıyız. Sonra başımızdaki efendilere hücum edip — şatolarını yakmalıyız, ipekten elbiselerini yakmalıyız, başlarındaki gösterişli tüy sorguçları yakmalıyız. Gerçek haçlılar seferi budur işte ve Kutsal Kabir ancak bu şekilde kurtarılır. Nedir Kutsal Kabir dediğimiz: Çarmıha gerilen perişan, sefil halktır O! İnsanların dirilişidir İsa'nın dirilişinin gerçek anlamı!»

«İnsanlar açtır,» diye haykırdı Juniper alevli alevli. «Ayakta duracak güçleri yok. Güçlenmeleri için karınlarını doyursunlar ilkin. Kendilerine yapılan eziyeti görebilecek gözlerden yoksundurlar, öyleyse gözlerini açalım! Birader Francis, bir an için Allah'ın ülkesini unutup neden dikkatimizi yeryüzündeki ülküye çevirmiyoruz — buradan başlamalıyız işte!.. Fikrimi duydun. Söylenenleri yazacak bir yazıcımız olmalıydı!»

Ardından Bernard kalktı, mavi gözlerinden yaşlar taşıyordu.

«Kardeşlerim şu insanlar dünyasından ayrılalım. Devrimizin buyurucularıyla nasıl uğraşabiliriz. Gidip çöllere sığınalım. Gece gündüz dua etmeye verelim kendimizi. Üstün-güçlüdür dua, kardeşlerim. Bir insan dağın tepesinde dua edince, dua hızla iner, şehirlere girerek günahkârların yüreklerini uyarır. Aynı zamanda Tanrının ayaklarına yükselip insanlığın çekmekte olduğu elemin tanıkhğını yapar. Kardeşlerim — servetle silahla değil, yalnız dua ile kurtarabiliriz evreni.»

Bu kez konuşmak için ben kalktım. Birkaç kelime kekeliyebildim ve büsbütün şaşırdım. Ağlamaya başlıyarak yüzümü avuçlarımın arasına sakladım. Kardeşlerden birkaçı güldü, ama Birader Francis beni kucaklıyarak yanma oturttu.

«Hiçbiriniz böyle güçlü, böyle etkili konuşamadınız. Birader Leo kutluyorum seni.»

Kalktı, her zaman yaptığı gibi kollarını açtı.

«Sevgi! Sevgi!» dedi. «Savaş, şiddet olmaz! Dualar bile yeterli değildir Birader Bernard. Faydah eylemler de gerekli. İnsanlar arasında yaşamak zor ve tehlikeli birşeydir ama zorunluyuz. Çöllere çekilip dua etmek çok kolay. Dualar ağır ağır yaratır mucizeleri. Eylemler daha tetik, daha olumludur. İnsanların bulunduğu yerlerde ızdırap, hastalık ve günah vardır. Kardeşim yerimiz orasıdır: Cüzzamhlar, günahkârlar ve açlıktan ölmek üzere olanların yanındadır. Her insanın kasıklarının derinliklerinde — en kutsal evliyanın bile — berbat pis bir kurtçuk uyumaktadır. Bu kurtçuğun üzerine eğilip, 'Seni seviyorum!' deyince kanatlanıp kelebek olur... Sevgi, eğilip sonsuz gücüne secde ediyorum. Gel rahiplerimi öp, gel mucizelerini yarat!»

Francis konuştuğu sürece Birader Elias oturdu-

ğu kayanın üzerinde kıvranıp başını heyecanla sallıyor, yardakçılarına işaret ediyordu. Sonunda kendini tutamıyarak ayağa fırladı.

«Onu dinlemeyin kardeşlerim! Sevgi yeterli değildir. Bize savaş gerekli! Tarikatımız cenkçi bir tarikat, kardeşler de bir elinde haç, diğerinde balta bulunan korkusuz savaşçılar olmalı. İncilde denildiği gibi, ağaçların köküne balta vurmalı, bozuk ağaçları kesip ateşe atmalı. Bu güçlü dünyayı fethetmenin bir yolu vardır — ondan daha güçlü olmak! Yoksulluğu, mutlak yoksulluğu kaldırın, yok edin! Bu kurum neden Birader Francis, İsa bile Havarilerin sandal, âsâ ve torbalara sahip olmalarına izin vermişti. Havarilerden biri para kesesinden sorumlu değil miydi ve grubunu doyurmak için keseyi doldurmaya çabalamadı mı? Ve sen Birader Francis, İsa'dan da üstün olmayı arzulayacak kadar küstahsın. Zenginlik çok büyük bir kılıçtır; bu alçak, adam-boğazlayan dünyada silâhsız kalmak işimize gelmez. Başkanımız arslan olmalı kuzu değil; elimizde kutsal su serpmek için kullanılan fırçacığı tutacağımıza, kamçı bulundurmalıyız. İsa'nın eline kamçıyı alıp Tanrının mâbedinde alış veriş yapanların tümünü kovduğunu unutmuşsundur belki?... Bir kez söyledim kardeşler ve yine söyliyeceğim... Savaş!»

Genç rahiplerden beş altısı sevinç çığlıklarıyla ayağa fırladılar, Elias'ı havaya kaldırdılar.

«O arslan sensin,» diye haykırdılar. «Önümüze geç, yol göster bize!»

Francis solgun ve bitkin bir halde omuzuma dayanıp kalktı. Yalvaran bir sesle:

«Susun kardeşlerim,» dedi. «Kendi yüreklerimizde huzur olmadıkça huzuru nasıl yaratabiliriz dünyada. Savaş başka savaşları doğurur, ardından baş-

kaları ve insan kanının akmasının sonu gelmez. Huzur! Huzur! İsa'nm kuzu olduğunu, yeryüzündeki suçları yüklendiğini unutuyor musun Birader Elias?»

«İsa bir arslandı Birader Francis. Kendi kendine şöyle demekte: 'Huzur getirmeye gelmedim, bir kılıç getirdim!'»

Elias rahiplere döndü. «Duydunuz mu? Bunlar İsa'nın sözleriydi; benim değil, İsa'nın: 'Huzur getirmeye gelmedim, bir kılıç getirdim!'»

Rahipler heyecanla kalkıp iki gruba ayrıldılar. Birkaçı Francis'in etrafında toplandılar ve ağladılar. Rahiplerin çoğu Elias'ın etrafını çevirip kahkahalarla gülmeye başladılar. Herkes konuşuyor, bağırıp çağırıyordu, Peder Silvester aralarına girinceye kadar. «Kardeşler,» dedi. «Siyah keçi — Şeytan yine aramıza sokuldu. Havada yeşil gözlerini görüyorum!»

Francis rahiplerin arasından geçerek Elias'a gitti, kolunu doladı beline.

«Birader Elias, hepiniz — dinleyin. Kardeşliğimiz güç bir an yaşamakta. Bu toplantıda gösterilen delilleri, yapılan tartışmaları sükûnetle anlamaya çalışın. Savaş mı? Barış mı? Issızlıkta dua etmek mi?.. Zaman bize yolumuzu gösterecek. Bu arada görevinizi unutmayın. Papa va'zetmemize izin verdi. Yeryüzünün yolları uzanmaktadır önümüzde. İzleyeceğimiz yolları kardeşçe ayıralım ve yolculuğumuza başlıyalım. Buradaki evimiz sıkıcı oldu. Portiuncula çok küçük. Dirsek dirseğe oturuyor, birbirimize takılıp düşüyor, sinirlenip öfkeleniyoruz — Ve Ayartıcı sokuluyor aramıza o zaman. Açık havaya çıkın, ana yollardan başlayın, birbirinize destek olmak ve teselli verebilmek için ikişer ikişer çıkın yolculuğunuza. İnsanların toplu bulundukları yerlerde durun, Kitabı Mukaddes'i yayın. Ben, Allah'ın yardımıyla

Afrika'ya gideceğim. Bir gemi bulup denizi aşarak, çok uzaklara İsa'nın adını duymamış olan sayısız canların bulunduğu imansızlar diyarına varacağım. Allah'ın izniyle, İsa'nın adını bildireceğim onlara. İleri kardeşler! Dünyanın ücra köşelerine dağılalım hepimiz. Sonra doğduğumuz yer, beşiğimiz olan Portiuncula'ya dönüp, havarilerinkine benzer bu ilk seferimizde başımızdan geçenleri, çektiklerimizi ve başarılarımızı anlatalım birbirlerimize.

«Dağılın kardeşlerim, yavrularım. Takdislerimle dünyanın dört ucuna dağılın. Tüm evren Tanrının tarlasıdır. Sürün onu, yoksulluk, sevgi ve huzur tohumlarını ekin. Sarsılan evreni güçlendirin, ruhlarınızı güçlendirin. Yüreklerinizi hırs, öfke ve kıskançlıktan üstün tutun. 'Ben! Ben!' demeyin. Doymak bilmeyen hayvanı, benliğinizi Tanrının sevgisine teslim edin. Cennete 'Ben' denilen şey giremez. Dışarda kalıp böğürür sadece. Size ayrılmadan önce anlatacağım mesel'i dinleyin. İyicene aklınızda tutun, beni hatırınıza getirsin yavrularım.

«Zamanında ömrü boyunca kusursuzluğa erişebilmek için mücadele eden bir keşiş vardı. Varını yoğunu yoksullara dağıttı. Çöle çekilip gece gündüz dua etti Tanrıya. En sonunda öleceği gün gelip çattı, öldü. Cennete yükseldi, kapısını vurdu. 'Kim var orada?' diye bir ses duyuldu içerden.

«'Benim,' dedi keşiş.

«'İki kişilik yer yok burada. Çekil git.'

«Keşiş yeryüzüne inip yeniden uğraşıya başladı: Yoksulluk, oruç tutmak, ardı ardına dua etmek, ağlamak. Vakti saati geldi, ikinci kez öldü. Bir daha cennetin kapılarını çaldı. Aynı ses duyuldu: 'Kim var orada?'

«'Ben.'

«'İki kişilik yer yok burada. Çekil git!'

«Keşiş tekrar yeryüzüne çöktü, kurtarılışa erişmek için giriştiği uğraşıya daha büyük bir hırsla atıldı. Yüz yaşında bir ihtiyar olunca öldü ve tekrar cennetin kapılarını çaldı.

«'Kim var orada?'

«'Sen Yarabbi, sen!'

«Ve cennetin kapıları hemen açıldı, keşiş girdi!»

DOKUZ

Yaz mevsimi. Güneş alev alev yanıyor, deniz pırıl pırıl parlıyor, solumuzda Yunan adaları bulunuyordu. Gemimiz savaşçılarla doluydu — gençler, olgun erkekler, ak sakallılar, tümü Kutsal Kabri kurtarmaya gidiyordu. Haçlılar seferine katılan askerler aylardan beri Dimyat şehrini kuşatmışlardı. Ama muktedir bir hükümdar ve cesur bir cenkçi olan Sultan Melek-el-Kâmil şehrin ele geçirilmesini önlemişti.

Maleya Burnunda şiddetli bir fırtınaya tutulduk. Sayısız başlı ve ağızlı deniz bizi yutmak üzere üstümüze atıldı. Gemide bulunan yiğitler bile korkudan sapsarı kesilerek içlerini çektiler kıyıya baktıkça. Bizimle birlikte yolculuk yapan birkaç kadın haykırmaya başladı. Francis, erkekleri, kadınları dolaşarak Tanrıdan sözetti onlara. Sözlerini duyunca yatışıyorlardı. Gece çöktü, karanlık, bulutlarla dolu gök asılıydı denizin üstünde. Deniz ve gök kubbesinin arasında, her an parçalanacakmış gibi sallanıp çatırdıyordu gemimiz. Francis puruvaya gitmişti. Katlı yelkenlerin arasında diz çöküp dua etmeye başladı.

Ona yaklaştım ama beni ne gördü, ne de duydu. Francis, başını denize uzatmış, titrek bir sesle ortalığı büyülemek istercesine dua ediyordu.

«Deniz, Tanrının kızı deniz, bu adamlara acı. Onlar tüccar veya korsan değiller; asil amaçları var: Kutsal Kabre gidiyorlar. Göğüslerinde kızıl haçı görmüyor musun? Onlar haçlılar seferine giden askerlerdir, Tanrının askerleri. Sana durgunlaşmanı buyuran İsa'yı hatırla. İtaat etmiştin ona. İsa adma

ben, O'nun alçak kulu, sana yalvarıyorum, durgunlaş diye!»

Yüzükoyun yelkenlerin üzerine düşmüştüm. Denizin kükremesini gemideki insanların feryatlarını duyuyordum. İnsanlarla coşkun denizin arasında, Francis, tatlılıkla yalvarıyordu denize, durgunlaşması için. O zaman, insanın gerçek değerini anladım. Umutsuzluğun en son raddesine geldiği, dünyanın etrafında çöktüğü zaman dua etmekteydi insan. Denizin, Tanrının, ölümün de Francis'in sözlerini duyduklarından eminim — kulaklarını kabartmışlardır hepsi. Ve sonra — Allah'a teslim edeceğim ruhum üzerine yemin ederim — mucize oldu. Hayır mucize değil, yalın, doğal bir olaydı... deniz durgunlaşıverdi. İlkin böğürmesi hafifledi, ama hâlâ öfkeliydi, boyunduruğa koşulmak istemiyordu. Ama yavaş yavaş boyun eğip yumuşadı, gece yarısına doğru, artık delice gemiye çarpmayıp, sakin bir şekilde yayıldı etrafında. İnanmıyanlar, ruhun denizle konuşabileceğini ve ona emredebileceğini inkâr edebilirler. Bana gelince, Francis'in sayesinde sırrı öğrenmiş bulunuyorum: Ruh denizden de, ölümden de güçlü. İnsanın bedeninden çıkıp yıkılan evreni destekliyebilir...

Sürünerek Francis'e yaklaştım, kanlı ayaklarını öptüm. Ama farkına varmadı bile. Bütün ruhu karanlık suları izliyor, denizin yeniden ayaklanarak başkaldırmaması için tetikte bekliyordu.

Ertesi sabah denizle gökyüzü parlıyor, gülüyordu, gemideki insanlar da öyle. Francis geçirdiği sıkıntılardan bitkin bir halde, gözleri kapalı çömelmişti puruvada. Görevini tamamlamış, uykuya dalmıştı.

Günler, geceler geçmekteydi. Ancona'dan ayrıldığımızda incecik bir orak olan ay, gittikçe büyüyüp yuvarlaklaşıyor, sonra yeniden eriyerek yok oluyor-

du. İslâm kıyısını biran önce görüvermek için herkes gözünü güneye dikmişti.

Yavaş yavaş yeşile dönüştü çevremizdeki sular. Kaptan «Deniz, Nil nehriyle karışmakta, artık yakınlaştık,» diye açıkladı. Ve gerçekten, ertesi sabah, karayı görebildik ufukta. Güneşin ilk ışınları pembeye boyamıştı kumlu kıyıyı.

Issız bir körfezde demir attık. Francis yere kapanıp secdeye vardı, kumun üzerine bir haç çizdi. Savaşçılar bizi ıssız kıyıda tek başımıza bırakarak İsa'nın askerlerine katılmak için yola çıktılar. Uzaklarda kulelerle minareleri görebiliyorduk. Francis heyecanla baktı bana:

«Birader Leo, Tanrının kuzusu, arslanın ağzına girmiş bulunuyoruz. Korkuyor musun?»

«Evet korkuyorum, ama göstermemeye çalışıyorum. Hem nereye gidersen, ben de gideceğim.»

Güldü. «Cennete de mi Birader Leo?»

«Cennete bile, Birader Francis.»

Elini uzatıp uzaktaki minareleri gösterdi. «Öyleyse gidelim. Budur cennetin yolu!»

Önümde yürümeye koyuldu. Kızgın kumlar ayaklarımızı yakmaktaydı, ama şarkı söyliyerek acımızı unuttuk. Zaman zaman Francis durup bana cesaret vermek için kolumu sıkıyordu. Sonra hemen yoluna devam ediyordu şarkı söyliyerek.

«Ah, Sultanın huzuruna, Tanrıyı içmekten sarhoş olmuş üç rahip olarak çıkabilmemiz için, Birader Pacifico lavtasıyla burada olmalıydı!»

«Acıktım Birader Francis,» dedim, kendimi tutamadan.

«Sabırlı ol Birader Leo. Bak minareler gittikçe büyüyor. Neredeyse varmış olacağız. Merak etme,

Sultan bizi görür görmez tencerelerin ocağa konmasını emredecek!»

Bunları konuşurken vahşi çığlıklar duyduk. Ellerinde kılıçları iki zenci çıktı karşımıza.

«Sultan! Sultan!» diye bağırdı Francis minareleri göstererek.

Bizi iyicene patakladılar. Kahkahalarla gülerek aralarına alıp Sultanın sarayına götürdüler, Sultanın ayaklarının dibine fırlattılar. Akşam olmuştu artık.

Sultan bizi görünce gülmeye başladı. Ayağıyla dürterek sordu (lisanımızı gayet güzel konuşuyordu) «Haydi söyleyin bakalım şarap düşkünü keşişler, kimsiniz ve arslanım inine niçin girdiniz? İstediğiniz ne?»

Gözlerimi kaldırıp Sultanı gördüm. Güzel bir adamdı. Kıvırcık siyah sakalı, hafif kemerli burnu ve iri, simsiyah gözleri vardı. Başındaki geniş yeşil sarığa mercandan bir hilâl iğnelenmişti. Saldırmalı iri yarı bir zenci yanında duruyordu: Cellâttı bu!

«Kimsiniz ve istediğiniz ne?» diye sordu Sultan yeniden.

«Hristiyanız,» dedi Francis. «İsa bizi yolladı, çünkü size acıyordu şanlı Sultanım. Ruhunuzu kurtarmak istiyor.»

«Ruhumu kurtarmak için mi?» Sultan gülmemeye gayret ediyordu. «Söyle keşiş, nasıl kurtarılacak ruhum?»

«Tam yoksulluk, tam sevgi, tam ahlâk temizliği yoluyla Sultanım, Efendimiz.»

Sultan dışarıya fırlamış gözlerle baktı Francis'e.

«Aklın başında mı?» diye haykırdı. «Sözettiğin bu saçmalıklar nedir keşiş? Servetimi, sarayımı, karılarımı terkedip senin gibi kapı kapı dolaşıp dilenen

bir serseri olmamı mı söylemek istiyorsun? Asla hiçbir kadına dokunmamamı mı anlatmak istiyorsun? O zaman yaşamanın ne değeri kalır — bunu bana açıklar mısın? Tanrı bize kadınları açıp, içlerine girmemizi sağlayan anahtarı niçin verdi? Yani başka bir deyimle harem ağası olmamı istiyorsun — dilediğin bu mu?»

«Kadınlar —» diye başladı Francis, ama Sultan öfkeyle elini uzattı.

«Sus keşiş. Kadmlar hakkında kötü söz söyleme, yoksa dilini kestiririm! Anneni düşün, eğer varsa kızkardeşini düşün. Ve herşeyden önce, Hristiyan olduğuna göre İsa'nın annesini, Meryem'i düşün!»

Francis başını eğdi, ama cevap vermedi.

«Rica ederim, tam sevgi demekle neyi kastettiğini söyler misin bana?» Sultan cellâta yaklaşması için işaret verdi.

«Düşmanlarınızı sevmek, Sultanım, Efendimiz.»

«Düşmanlarımı sevmek mi?» Sultan kahkahalarla gülmeğe başladı. Cellâta döndü.

«Saldırmanı kınına sok. Bunlar deli, zavallı deliler. Öldürmeyeceğiz onları.»

Sonra tekrar Francis'e döndü. Bu sefer daha bir tatlılıkla, bir hastayla konuşuyor gibiydi.

«Şu sözünü ettiğin cennet, neye benziyor acaba? Zahmet edip oraya gitmeye değer mi bakalım.»

«Cennetimiz melekler ve evliyaların ruhlarıyla doludur. En yüksek yerinde Tanrı oturmaktadır.»

«Orada ne yenilir, ne içilir? İnsan kiminle yatağa girer?»

«Küfretmeyin. Cennet sakinleri yemek yemez, içmez ve çiftleşmezler. Onlar ruhlardır.»

Sultan yeniden güldü. «Ruhlar mı? Başka bir deyimle, hava... bunu mu söylemek istiyorsun? Bi-

zim cennetimiz bin kat iyidir. Pilav dağları, süt ve bal akan dereler, birlikte yatıldığı halde hemen bakire olan güzel kızlar. Senin cennetine gitmem için deli olmahyım keşiş.... Çekil git karşımdan, beni rahat bırak.»

Francis kızdı. Nerde bulunduğunu. Sultanın bir işaretle başını uçurtabileceğini unutarak İsa'nın çarmıha gerilişini, dirilişi ve ikinci gelişi, imansızların ilelebet yanacakları cehennemi va'zetmeye başladı korkusuzca. Tanrı kelâmını va'zetmek onu öylesine coşturmuştu ki, sarhoş olup ellerini çırpmaya, dansedip, gülmeye, şarkı söylemeye başladı. Sultan onu gülümseyerek izledi, sonra alevlenmiş keşişi teşvik etmek istercesine ellerini çırpıp ıslık çalmaya ve gülmeye başladı.

Francis ansızın durdu. Terler akıyordu dumanlı vücudundan.

«Allah senden razı olsun keşiş,» dedi Sultan. «Yıllardır böyle gülmemiştim. Şimdi sakin ol, seninle konuşmak sırası bende. Peygamberimiz güzel kokuları, kadınları, çiçekleri severdi. Kuşağında küçük bir ayna, saçlarını taramak için tarak taşırdı. Güzel elbiseleri de çok severdi. Anlattıklarına göre, senin peygamberin yalınayak, yıkanmadan taranmadan dolarmış. Cübbesinde binlerce yama varmış. Rasladığı her insan ona yamalık bir parça verirmiş. Gerçek mi bunlar?»

«Gerçek! Gerçek! Yeryüzündeki her yoksul insanın ızdırabını benimsedi.» Francis kendinden geçmişti bunları söylerken.

Sultan sakalını okşadı. Birazdan küçük bir ayna çıkardı kuşağından, bıyıklarını bükmeye başladı, kehlibar uçlu uzun çubuğuna uzandı. Küçük bir oğ-

lan diz çöküp çubuğunu yaktı. Sultan bir iki tüttürdükten sonra gözlerini kapadı.

Francis:

«Bizi öldürmeleri için tam zamanı, Birader Leo,» diye fısıldadı. «Hazır mısın? Cennet kapılarının açıldığını duyuyorum.»

«Neden bu kadar çabuk öldürülelim Birader Francis? Bekliyelim hele.»

Sultan gözlerini açtı. «Hazreti Muhammet — Uludur Adı — yalnız peygamber değildi, erkekti üstelik. Erkeklerin sevdiklerini sever, nefret ettiklerinden nefret ederdi. Bunun içindir ki eğilip secdeye varıyorum karşısında, bunun içindir ki ona benzemeye çalışıyorum. Senin peygamberin taş ve havadan yapılmıştı, hiç sevmiyorum onu.» Bana döndü.

«Ya sen keşiş: Konuşmıyacak mısın? Birşeyler söyle de sesini duyalım.»

«Acıktım!» diye bağırdım.

Sultan güldü. Ellerini çırptı, bizi yakalayan iki zenci yaklaştı.

«Ocaktan bir tencere indirip yiyecek verin bunlara,» diye buyurdu. «Sonra götürün, gitsinler kendileri gibi puta tapan softaları bulsunlar. Bu zavallılar deli, delidir, saygı göstermemiz gerek.»

Şehir doğulu askerlerle dolmuştu. Sokaklardaki ölü askerler ve bağırsakları deşilmiş at leşlerinin pis kokusu sinmişti şehire. Camilerin önünde oynayan dervişler uzun bıçaklarla kaftanlarına kan akıncaya kadar başlarına vuruyorlardı. Kahvelerde tombul oğlanlar, acaip uzun bir alet — tambur — çalarak baygın doğu şarkıları söylüyorlardı. Tepeden tırnağa örtülü, yüzleri peçeli kadınlar geçti. Pis kokulu havaya amber çiçeği kokuları yayıldı.

Berbat kokuları duymamak için burunlarımızı

kapayıp iki zencinin arkasından dar sokakları geçerek şehrin kenarına vardık. Kılavuzlarımız durdu burada. Uzaklarda kum tepeciğinin ardında bir yer gösterdiler. Parlak dişleri güneşte pırıldıyarak: «Hristiyanlar orada.» dediler. Sırtımızı yumruklayıp koşar adımlarla döndüler.

Sessizce yolumuza devam ettik. Francis dudaklarını kısmış, düşünceye dalmış gibi yere bakıyordu. Bana gelince, şaşkın gözlerle çevreyi izliyordum. Dünya inanılmıyacak kadar büyüktü! Assisi'den binlerce kilometre uzaklarda, İsa'nın adını bile duymamış olan sayısız canlar günah içinde yaşamaktaydılar burada. Bütün bu canlara Tanrı kelâmını nasıl va'zedecektik? Hayat o kadar kısaydı ki, vakit bulamıyacaktık. Uçsuz bucaksız yeryüzünün neresinden başlıyacaktık?

Önümüzde kumlar uzanıyordu. Kırmızı tüylü, beyaz karınlı acaip kuşlar uçuyordu havada. Arkamızdan islam şehrinin uğultusu, önümüzde, kum tepeciklerinin ardında borazan sesleri ve atların kişnemesi duyulmaktaydı. Aylardan beri imansızların şehrini kuşatan Hristiyan ordusuna yaklaşıyorduk en sonunda.

Francis birdenbire durdu. Bana döndü. «Birader Leo, vatanımıza döndüğümüzde (eğer dönebilirsek) rastladığım her yoksul insandan cübbem için bir parça yamalık istiyeceğim. Sultan haklıydı.»

«Ucu ucuna kurtulduk Birader Francis.»

«Cennete ulaşma fırsatını kaybettik.»

Kum tepeciğine çıkmıştık bu sırada. İsa'nın çok renkli, gürültülü kalabalık ordusu yayılıydı altımızda.

★

O günleri, o ayları hatırlamamayı yeğ tutuyo-

rum. Gürültüyü aklıma getirdikçe hâlâ başım dönüyor. Haçlıların çadırlarını kurdukları ovaya indiğimizde karşılaştığımız pislik, duyduğumuz hayasız şarkılar ve küfürler... Zavallı Francis kulaklarını tıkamak zorunluğunda kalmıştı. Tanrının askerleri bunlar mıydı? Yağmacılıktan, esir alacakları kadınlardan, boğazlıyacakları müslümanlardan başka söz etmiyorlardı. Tanrı adı asla duyulmuyordu dudaklarından. Yanlarında kaç hafta kaldığımızı hatırlıyamıyacağım. Francis her gün bir kayaya çıkıp Kutsal Kabir ve Allah'ın merhametini va'zetmekteydi. Haçlılar yanından geçerken dönüp bakmaya bile zahmet etmiyor, bazıları gülmek ve kum atmak için duruyorlardı sadece.

Savaş yeniden başladı. Hristiyanlar surlara hücum edip duvarlara tırmanarak şehre girdiler — çapulculukla boğazlama başladı — Francis askerlerin arasında koşuşuyor, merhamet göstermelerini yalvarıyordu. Ama askerler alay ederek onu kovuyor, evlerin kapılarını kırmaya devam ediyorlardı. Öldürdükleri erkek ve kadınların çığlıklarını nasıl unutabilirim ki! Dereler halinde aktı kanlar; nereye gitseniz ayağınız kesik bir başa takılırdı. Hava inilti ve feryatlarla doluydu.

Yanan evlerin, insan vücutlarının dumanı gökyüzünü kaplamıştı. Sıcak boğucuydu, toprak kaynıyordu sanki. İsa'nın adının baş harfleri ve haç bulunan sancağı Sultanın sarayı üzerinde dalgalanıyordu, ama Sultan çok hızlı koşan bir ata sıçramış, kadınlarını, malını mülkünü geride bırakarak kaçmıştı. Francis saray kapısının methalinde diz çöktü. Tanrıya, yeryüzünde O'nun askerlerinin neler yaptıklarını görmemesi için gözlerini Dimyat'tan çevirmesini yalvardı.

«Yarabbim,» diye haykırdı. Yaşlar akıyordu yanaklarından. «İnsan canavarlaşıyor, kana susamış canavar oluyor kanlı savaşlarm ortasında. Ona verdiğin şekilden çıkıyor, bir kurt, pis bir domuz oluyor. Acı Rabbim, eski yüzünü geri ver ona — Senin yüzünü!»

İhtiyarlarla hastaları bir camiye tıkmışlardı. Francis aralarında kaldı, onları teselli etmeye çalıştı. Hastalık birçoğunu kör etmişti; kan ve irin akıyordu gözlerinden. Francis ellerini göz kapaklarına koydu, Allah'a onları iyileştirmesi için yalvardı. «Bu insanlar senin çocukların,» diye mırıldandı. «Merhamet et onlara!» Hastaların gözlerine üfleyerek avutucu sözler söylüyor, sevgiden sözediyordu — sonunda kendi de yakalandı bu illete, gözleri kızarıp yanmaya başladı. Görüş kuvveti azaldı, artık yürüdüğü yeri göremiyordu, kolımdan tutup ben götürüyordum onu.

Bir gün ona şöyle dedim: «Yaklaşırsan hastalığa tutulacağını söylemiştim sana Birader Francis.»

«Çok akıllısın Birader Leo. Söylediklerin gayet makul, yalnız bir kusurun var. Yani atlayışı hâlâ yapamıyorsun. Hep yerde mi kalacaksın?»

«Hangi atlayışı Birader Francis?»

«Kendi başının üzerinden, havaya!»

Hayır hâlâ atlayışı yapamıyordum ve asla yapamıyacağım. Bir defa atladım, o da Francis'i takip etmeye karar verdiğim zaman. O atlayışı düşündükçe hem memnun oluyor, hem de daima pişman oluyorum. Evliya olacak insan değildim ne yazık ki...

«Dünya çok, çok büyük Birader Leo,» demişti bir gün. «Haçlı ordusunun düşmanlarının ardında zenciler, zencilerin ardında vahşi yamyam aşiretleri, onların ardında donduğu için üzerinde yürüyebi-

leceğin sonsuz okyanus vardır. Her yerde İsa'nın geldiğini, bu güzel haberi müjdelemeyi başaracak mıyız, vaktimiz olacak mı acaba?»

«Üzme kendini Birader Francis: Zaman başaracaktır bunu. Zaman herşeye zaman bulacaktır.»

«Zaman... Zaman... ama biz burada olmıyacağız.»

«Yükseklerde, cennetten seyredeksin Birader Francis. Zamana binmiş olarak çalışacaksın.»

Francis iç çekti. «Birader Leo, zamanında bir keşiş vardı, öldü, cennete çıktı ve Tanrmm bağrına kapandı. Uhrevi mutluluğa erişmişti. Bir gün yeryüzüne bakmak üzere eğildi, bunu yapınca yeşil bir yaprak gördü. 'Rabbim,' diye bağırdı, 'Rabbim bırak gideyim, yeşil yaprağı elleyeyim tekrar!..' Anlıyor musun Birader Leo?»

Sözleri beni korkutmuştu, cevap veremedim. Ne yazık ki gerçekti: Öylesine güçlüydü yeşil yaprak!

★

Yaz geçti, sonbahar geldi.

«Ne zaman ayrılıyoruz buradan Birader Francis,» diye sordum. «Sonbahar geldi, doğduğumuz yere, beşiğimize dönmek istiyorum. Burası başka bir dünya, belki de başka bir Tanrı var burada... Gel gidelim.»

«Birader Leo, önünde iki yol bulunuyor, sen de birini seçmek istiyorsan, hangisinin en iyisi, Tanrıya götüren yol olduğunu biliyor musun?»

«Hayır Birader Francis. Sen söyle.»

«En zor, en dik yolu. Buradaki hayatımız güçlüklerle dolu; bu yüzden kalalım.»

Bütün gün dolaşıp va'zediyordu, ama kimse onu dinleme zahmetine katlanmıyordu. Herkesin akh fikri Kudüs'ü yağma etmekteydi.

«Kardeşlerim Mesih'i düşünmüyor musunuz?» diye haykırdı Francis umutsuzlukla. «O'nun mezarını kurtarmak için geldiniz dünyanın öbür ucundan. O'nun mezarını, Kutsal Kabri!»

Haçlılar çoktandır Francis'e maskara gözüyle bakmaktaydılar. Cübbesini çeker, taş fırlatır, sokaklarda çıngırağını çala çala göründüğünde gülmekten katılırlardı. Francis ise, takdis edildiğinden memnun, onlarla güler, sokakların ortasında dansedip va'z vermeye başlardı.

«Allah'ın soytarısıyım, insanların soytarısıyım. Gülmeye gelin kardeşlerim, gülmeye gelin!»

Bir gün, öğle üzeri, bir kapının methalinde uzanmıştık. Güneş çok kızgındı, biz de yorulmuştuk, hemen uyuyakaldık. Birdenbire uykumun arasında Francis'in ayağa fırlayıp çığlık attığını duydum. Gözlerimi açınca ben de haykırdım. İki asker eğlenmek için Francis'in yanına çıplak bir orospu yatırmışlardı. Hayasız kadın onu kucaklamaya çalışınca Francis ayağa fırlamıştı. Sürtük kadın şimsi de kollarını uzatıyordu cezbedici bir şekilde.

«Gel, gel,» dedi cilveli bir sesle. «Gel, cennetim ben. Gir!»

Francis onu görmek için elleriyle gözlerini örttü. Ama birdenbire ruhu acıdı kadına.

«Yavrum, orospu kardeşim, ruhunu neden kurtarmak istemiyorsun? Acımıyor musun ruhuna? Yıllardır vücudunu erkeklere teslim ettin: Acımıyor musun ona? Ellerimi başının üstüne koymama, Tanrıya sana merhamet etmesi için yalvarmama izin ver!»

«Pekâlâ, ellerini başımın üstüne koy ve sihirli sözlerine başla,» dedi kadın çılgınca gülerek. «Tanrını çağır, gelsin mucizesini yaratsın.»

Francis ellerini, dökük siyah saçların üstüne koydu, gözlerini göğe kaldırdı.

«Tanrım,» diye fısıldadı. «Sen ki yoksullar, günahkârlar, orospular için yeryüzüne indin, bu kadına, çıplak kadına acı. Yüreği tâ derinliklerinde kötü değildir, ama kötü yolu seçmiş. Elini uzatıp ona kurtarılışın yolunu göster.»

Kadın gözlerini kapamıştı. Yavaş yavaş yüzü tatlılaşmaya başladı. Herhalde Francis'in kutsallığının, ellerinden kendi beynine, oradan kalbine, kasıklarına ve topuklarına indiğini sezmişti. Ansızın ağlamaya başladı. Francis ellerini çekip haç çıkardı çıplak vücudunun üstüne.

«Ağlama kardeşim, Allah kerimdir, bağışlar. Yeryüzünde bulunduğu zaman orospulara söylediğini hatırla: 'Günahlarınız bağışlandı çünkü çok sevdiniz.'»

İki asker, kenarda durmuş kaba kaba gülüşmektelerdi. Şimdi ıslık çalıp kadınla alay etmeye başladılar. Kadın çabucak yerden elbiselerini topladı, sıkı sıkı vücuduna dolayıp Francis'in ayaklarına kapandı.

«Beni bağışla, çünkü günah işledim. Beni götürebileceğin bir manastır yok mu bir yerde? Götür beni.»

«Kızım, bütün dünya bir manastırdır. Dünyanın dışında olduğu gibi, içinde de temiz bir hayat sürebilirsin. Git, evine kapan ve korkma. Cenabı Hak seninle beraberdir!»

★

Kış bastırdı. Ordu, karargâhını bozup Kudüs'e gitti. Dağınık bulutlar görünmekteydi gökte. Tanrı ordusunu, gündüzleri kargalar, geceleri çakallar izliyordu. Biz de arkalarından koşuyorduk. Francis'i

elinden tutuyordum, gözleri iltihaplı iki yarık olmuştu. Sis kaplamıştı onları, dünyası kararmıştı.

Üçüncü gün, güçlükle soluk almaya çalışarak yere yığıldı.

«Devam edemiyorum Birader Leo. Sonuna kadar gitmek istediğim halde yapamıyorum... Bak!»

Ayaklarını gösterdi, kanla sarımtırak bir su akıyordu ayaklarından.

«Yaralar yetmiyormuş gibi, yeni şeytanlar doldu içime Birader Leo!»

Sormaya cesaret edemedim. Bu yeni şeytanların ne olduğunu sezmekteydim ve çenemi tuttum.

Etrafımızı sonsuz kumlar çevirmekteydi. Ordu yok olmuştu. Çölün ucuna doğru bulutlar çoğalıyor, güneş donuklaşıyordu. Deniz solumuzda parıldamaktaydı,uzaklarda. Francis'i sırtıma aldım — bayılmıştı çünkü — denize doğru sendeliyerek yürüdüm. Sahile vardığımızda öğle olmuştu. Kıç tarafında siyah bir haç bulunan bir gemi demir atmıştı koyda. İki üç balıkçı, ağlarını çekmekle meşguldu. Tezek yahut da kiremitten yapılı birkaç kulübe vardı sahilin kenarında. Ötesi mavi — yeşil sonsuz deniz. Francis'i kumsala yatırdım, yüzüne deniz suyu serptim. Göz kapaklarını açtı.

«Deniz mi?» diye sordu hasretle. «Deniz mi?»

«Evet Birader Francis, deniz, deniz. Evimize dönüyoruz.»

Konuşmadı, itiraz da etmedi. Onu bırakıp geminin kaptanını çağırdım. Gelince ayaklarına kapandım, yalvarmaya başladım.

«Memleketimize dönüyorsan bizi de götür. Yol parasını ödeyecek paramız yok, ama Tanrı karşılığını verecektir sana.»

«Ne zaman?»

«Öteki dünyada, gerçek dünyada.»

«Tanrıyla alış veriş yapmak tehlikeli bir şey.» dedi kaptan gülerek. «Bana epey borcu var, ama para kesesini açmasını bekliyorum hâlâ.»

«Bizi beraberinde götür,» diye tekrarladım. Cehennemi düşün, cenneti düşün. Önünde iki yol var. Seç birini.»

«Dinle keşiş, üç günden beri esmeyen rüzgârı bekledim boşuboşuna. Arkadaşınla senin daima ilişkiniz var Tanrıyla. Dua edip yelkenlerimi kabartacak rüzgâr göndertebiliyor musun? Eğer şöyle güzel bir rüzgâr estirebilirsen gemime alırım sizi, yol parasını da merak etme. Arkadaşına dön, afsunlarınıza başlayın.»

Francis'e koştum. Bu duayı okumayı kabul ederse, Tanrı onu dinleyecekti elbette.

«Birader Francis, memleketimizden bir gemi önümüzde demir atmış bulunuyor. Uygun bir rüzgâr estirmesi için Allah'a dua edersek kaptan bizi gemiye alacak. Kollarını göğe kaldır ve dua etmeye başla.»

«Yürekten gelen mucizelere inanıyorum sadece, Birader Leo. Bundan ötesini yapamam, bunu isteme benden.»

«Gökyüzüne seslen,» diye ısrar ettim. «Tanrı duyacaktır seni.»

Francis beni azarlamaya kalkıştı. Bir ayağı çukurda olan bu insan fırlayıp ensemden yakaladı.

«Beni kızdırma Birader Leo. İkide bir ısrar edip 'Ver! Ver! Ver!' diye bağırma. Tanrının, ekmek somunları, sıcak tutacak giyisiler ve uygun rüzgârlar vermekten başka işi olmadığını mı sanıyorsun? Bizi bu çöle attı, bütün çabalarımız boşa çıkarsa arzuladığı bu demek: Siyah kanatlar gerdi üstüme, görüş gücümü donuklaştırdı, arzusu bu demek: Gemi getirip önümüze koydu, uygun rüzgâr estirmezse, arzu-

su bu demek — yoksa bize hareketlerini açıklamaya zorunlu mu olduğunu sanıyorsun. Şimdi siz lord cenapları gelip Tanrıya yalvarmamı istiyorsunuz! Çeneni tut Birader Leo, kollarını kavuştur, Allah'a boyun eğ. İstediği tarzda gelsin — ister açlık veya kuvvetli bir rüzgâr yahut da baş belâsı olarak.»

Francis'in bu kadar öfkeli konuşmasına şaşırdım. Elini öpüp sesimi çıkarmadım. Sözleriyle beni incittiğini anladı, söylediğinden dolayı pişman oldu.

«Bağışla beni Birader Leo, içimdeki yeni şeytanlar yüreğimi, dilimi zehirlediler.»

Konuşmaya devam etti, ama ben yaşlı gözlerle denize baktığımdan hatırlamıyorum söylediklerini. Birdenbire denizin hareket ettiğini gördüm. Ilık bir meltem esmeye başlamıştı güneyden. Ufacık dalgalar kabardı, yelkenler şişmeye başladı.

«Hey keşişler.» Kaptanın sesi sevinçliydi.

Eğilip Francis'i kolundan yakaladım. «Güzel bir rüzgâr esmekte Birader Francis. Kaptan bizi çağırıyor. Haydi gidelim.»

«O'ndan bir şey istersin vermez. O'ndan bir şey istemezsin verir... Verirse de, vermezse de şükürler olsun O'na. Haydi gidelim.»

Gemiye bindikten, kıç tarafına bağdaş kurduktan, Afrika sahillerinin uzaklaştığını gördükten sonra Francis elini koydu dizime. «Birader Leo, Tanrıya dua ettiğimizde, hiçbir şey — hiçbir şey elde etmeye çalışmamalıyız. Zaman geçtikçe, O'nun bütün sızlanmalara, yalvarmalara aldırmadığını anlamaya başladım. Fazlasıyla sızlanıp yalvardık Birader Leo. İçimde bir ses — ilk kez bugün duyduğum bir ses — şöyle seslenmekte: 'Doğru yolda değilsiniz!..' Doğru yol hangisi Birader Leo? Hâlâ bilemiyorum. Bekleyelim bakalım, anlarız!»

Deniz tatlı tatlı kokuyordu. Dönüş yolculuğu güzel bir geziydi. Günler geceler, ardı ardına gelen beyaz ve kara ışıklardı. Geminin kıç tarafında oturmuş sırtımı kablolara dayamış düşünüyordum. Evet, Francis haklıydı, bütün zahmetlerimiz boşa gitmişti. Sultan hristiyan olmamış, Francis'in sözleri Haçlıları etkilememişti. Zırhlara bürünmüş Hristiyanların Francis'i dinleyeceklerini kim umut edebilirdi ki? Niçin yola çıktıklarını, nereye gittiklerini unutarak öldürdüler, yağma ettiler, soydular her tarafı utanmadan. Tanrmm arzusu bu muydu acaba?.. Öyleyse neden arzuluyordu bunu?

Umutsuzlukla sordum bu soruyu kendime, ama cevabını bulamadım. Yanımda oturan Francis'e soramadım, çünkü mehtapta bülbülün şakımasını duyduğumuz geceyi hatırladım. Soluğumuzu tutarak dinlemeye koyulmuştuk bülbülü.

«Tanrı bu kuşun gırtlağında ötüyor Birader Leo,» diye fısıldamıştı Francis. Bunu söyler söylemez kuş dalların arasmdan yere yuvarlandı. Francis eğilip bülbülü eline aldı. Kanlıydı gagası. «Çünkü öttüğünden öldü.» dedi Francis. Kuşun hâlâ sıcak olan gırtlağından öptü.

Kızmıştım. «Neden öldü, bülbülün küçücük sıcak gırtlağı neden öldü?» diye bağırdım. «İnsanın gözleri neden çamur olsun? Neden? Neden?»

Francis kaşlarını çattı. «Neden insan küstahlaşıp durmadan soru sormakta?» diye haykırdı. «Tanrının nedenleri açıklamasını mı bekliyorsun... öyle mi? Utanmaz, çeneni kapa!..»

Gemide Francis'in sözlerini hatırladım. Zihnim isyan edip sorular sormaya başladığı halde sesimi çıkarmadım.

Bir sabah, memleketimizin kıyıları göründüğü

sabah, Francis üzgün olarak yaklaştı bana. «Rüya gördüm Birader Leo, rüya. Allah vere de rüyam gerçekleşmesin.»

«Bütün rüyalar Tanrı tarafından gelemez. Korkma Birader Francis.»

«Bir tavuk, kuluçkaya yatan bir tavuk olduğumu gördüm rüyamda. Civcivlerimi kanatlarımla örtmüştüm ki, birdenbire bir atmaca atıldı göklerden. Korkuyla sıçrayıp civcivlerimi açıkta bıraktım. Atmaca pençeleriyle yakaladığı gibi onları, yok oldu.»

Sesimi çıkarmadım ama ürperdim. Kendi kendime, Elias! Atmaca Elias'tır! dedim.

Francis iç çekti. «Gitmemeliydim. Yavrularımı terketmem, korumamam hatalı bir davranıştı... Atmaca kim olabilir Birader Leo?»

«Birkaç gün sonra Portiuncula'ya varacağız Birader Francis. O zaman öğreniriz.»

★

Kıyı yaklaşmıştı en sonunda. Evler, zeytin ve incir ağaçları, üzüm bağları görünmeye başladı. Bahar mevsimiydi. Çayırlar yeşermişti — geyik otu, kekik otu çiçek açmış olmalıydı şimdiden.

«Pek göremiyorum toprağımızı,» dedi Francis. «Ama kızımmış gibi kollarımda hissediyorum onu.»

Karaya atladık. Bahar vakti, ağaçlar çiçek açmışken vatanına dönmek mutlu kılıyor insanı! Francis ve ben eğilerek, ikimiz toprağı öptük. İstavroz çıkararak yola koyulduk. Düşmemek için elime sarılmıştı Francis. Zaman zaman elini kaldırarak kuzeye, Portiuncula'ya doğru haç işareti yapıyordu. Küçük kiliseyi takdis ediyor aynı zamanda oraya yerleşen şeytanı kovuyordu sanki.

Bir sabah tan ağarırken uyandırdı beni. Geceyi samanlıkta geçirmiştik. Ürkek bir sesle:

«Yine bir rüya gördüm Birader Leo.» dedi. «Hayır rüya değildi — ağaçlar arasında Portiuncula'yı gördüm, gözlerim açıktı gördüğümde. Üç iblis saldırmıştı kiliseye. Kanatları yarasa kanatlarına benziyordu, pençe ve boynuzları vardı. Yılankavi kuyruklarını şirin küçük kilisemize, hücrelerimize dolamışlardı. Ama, istavroz çıkarıp 'Defolun pis cinler, Tanrı adına.' deyince — kayboldular.»

«Hayra alamettir rüyan Birader Francis,» dedim avutayım diye. «Tanrı galip geldi.»

Ziyadesiyle memnun olan Francis samanların ortasında oynamağa başladı. Sonra birden bir korku kapladı yüzünü. İhtilaçlar içinde kıvranarak yüzükoyun yere kapandı. Yarı karanlıkta kendisini dehşete düşüren bir hayal görmüştü galiba.

«Ne oldu Birader Francis? Bir şey mi gördün havada?»

Hâlâ titriyordu. Elimi tutarak mırıldandı. «Bana acı Birader Leo, cehennemden kurtulacak yolu bulmama yardım et bana. Gel, karla örtülü yüksek bir dağın tepesine çıkalım, dua edelim. Rahiplerle karşılaşmadan önce Tanrıyı görüp arınmalıyım.»

Dağa çıkma düşüncesi beni dehşete düşürdü. «Donarız orada Birader Francis. Boyumuza kadar karlara gömüleceğiz dağların tepesinde.»

Francis başını salladı. «İmanın yoksa, Birader Leo, donarsın şüphesiz. İnancın kuvvetliyse, bedeninden terler akacak, dumanlar yükselecek saçlarından... Sabah oldu. İstavroz çıkar, yolumuza koyulalım.»

Yokuşu çıkmaya başladık. Yükseldikçe hava soğuyor, donduruyordu insanı. Az sonra karlara vardık. Çıplak ayaklarımız ilkin bileklerimize, sonra diz-

lerimize kadar gömüldü kara. Doruğa ulaştığımızda akşam olmuştu.

«Üşüyor musun?» diye sordu Francis.

Dudaklarım morarmıştı, kazık kesilmiştim. Konuşmadım. Francis sevgiyle omuzlarımı okşadı.

«Tanrıyı düşün zavallı biçare Birader Leo. Tanrıyı düşün, ısınırsın.»

Düşünmesine düşündüm Tanrıyı, ama ısınabileceğimi sanmıyordum. Kazık kesilmiştim soğuktan. Üstelik acıkmıştım, uykum vardı. Ah, dedim kendi kendime, şurada karların üstüne yatıp uyuyabilsem ve asla uyanmasam — bütün bunlardan bir kurtulsam! Çektiklerim yetti de arttı bile! Ne kahraman, ne de evliya olabilirdim. Kahraman ve evliya olan bu insanı takip etmeye karar vermekle ne kadar aldanmışım! Alalâde insanlarla dolaşmak, kapılara vurarak dilenmek, ara sıra tavernalara uğramak için yaratılmıştım. Boş vaktim oldukça Tanrıyı arayacaktım...

Francis karların üstüne diz çöküp dua etmeye başlamıştı. Gece olmuştu, gök yıldızlarla donandı. Yıldızların bu kadar büyük, bu kadar parlak ve insana yakın olduğunu asla görmemiştim. Birdenbire Francis'in sesini duydum.

«Neredesin Birader Leo, göremiyorum seni.»

«Burada, yanında Birader Francis. Emrindeyim.»

«Dağların tepelerinde yaşayan kutsal dervişlerin, elbiselerini çıkartıp, karlarla kazdıkları derin çukurlara girdikleri söylenir. Bunu yaparken koltuk altlarından terler boşanırmış.»

«Ben derviş değilim,» dedim sinirlilikle. «Soyunmak istiyorsan soyun, sana engel olacak kimse yok.»

Elbiselerini çıkardı, karların içinde yuvarlanmaya başladı. Bir taraftan da ateşe atılan üç çocuğun

söyledikleri ilahiyi söylüyordu yüksek sesle. Sonra cübbesine sarındı, kardan yuvarlak bir yastık yaparak uyumak üzere yattı.

«Yeni yeni iblisler işkence ediyorlar bana Birader Leo. Onları korkutup kaçırmak için yuvarlanıyorum karlarda.»

Peki benim donmamı gerektiren sebep ne diye soracaktım, ama tuttum kendimi. Ansızın Francis'in gözlerinin oyuklarından fırladığını gördüm. Zangır zangır titreyerek ayağa kalktı, kendisini korurmuşcasına kollarını uzatıp sendeliyerek geri çekildi.

«İşte orada,» diye fısıldadı. «Yine geldi!»

Etrafıma bakındım, ama kimseyi göremedim.

«Kimi gördün Birader Francis?»

«Dilenciyi, kukuleteli dilenciyi, elleriyle ayaklarında delikler olan dilenci. Bak — işte alnındaki haç şeklindeki yara: Kan akıyor... İşte orada! İşte orada!»

Bütün vücudu sarsılıyordu. Onu kucakladım, sakinleştirmeye çalışarak usul usul konuştum.

«İşte orada! İşte orada!» diye haykırdı yeniden. «Hakaret dolu bakışlarla bakıyor bana ve başını sallıyor...»

Titriyordu, ama soğuktan değil korkudan titriyordu. Dışarıya uğramış gözlerini önündeki boşluğa, boş havaya dikmişti. Birdenbire tepeden tırnağa ürpermeğe başladı.

«İmdat! Geliyor!» diye çığlık attı.

Düşmemesi için kollarımın arasına aldım. «Tanrıya yalvar Birader Francis. Onu kovsun diye Tanrıya yalvar.»

Francis başını salladı. «Ya Tanrıysa onu gönderen?» Eğilip gördüğü hayale atmak üzere bir avuç kar aldı, sonradan fikrini değiştirdi. «Emret karde-

şim!» dedi bir adım atarak. Bir süre susup boşuna cevap bekledikten sonra: «Neden konuşmuyorsun? Kimsin sen? Seni kim gönderdi? Niçin başını sallıyorsun?»

Dikkatlice dinledi, sanki biri konuşmaktaydı onunla.

«Çekil, git, beni rahat bırak. İstediğim vakit şeytanlarla boğuşmıyacak mıyım? Bir başmelek değilim ben, bir insanım: İblislerin türlüsü var içimde ve boğuşmaktayım! Tanrı beni koruyor, sana ihtiyacım yok. Çekil, git! Delinmiş ellerini göstermende hiçbir fayda yok! Çekil, git diyorum! Melek değilim ve olmak da istemiyorum. Kendi gücümle galip geleceğim, kimsenin yardımı olmaksızın.»

Kolunu kaldırıp tuttuğu kar topunu fırlattıktan sonra çılgınca gülmeye başladı. «Suratının ortasına yapıştırdım kar topunu. Gitti, mahvoldu!»

Yere yığıldı. Kolumu yakalayarak yanına çekti beni. Bir süre konuşmadı. Sonra bir avuç kar aldı, ateşli şakaklarını ovmaya başladı. Sonunda dönüp bana baktı: «Birader Leo, birşey söyliyeceğim sana. Yalvarırım korkma sakın — konuşan ben değilim, içimdeki iblistir.»

«Dinliyorum Birader Francis.» Çenem titriyordu korkudan.

«Tanrı niçin kadını yarattı, niçin erkeğin kaburgasını ayırıp kadını meydana getirdi, niçin her erkek ömrü boyunca kendisinden alınan kaburgasına kavuşmak kaygısındadır? Bunları bana söyler misin?... İçimde konuşan ses, Tanrının mı yoksa yoksa şeytanın mı sesi?..... Ne dersin Birader Leo, evlenmek, doğurmak, evlat yapmak... Kutsal şeylerle ilgili mi bunlar, yoksa değil mi?»

İrkildim sözlerini duyunca. Francis de ürperiyor-

du, ter fışkırıyordu alnından. İblislerin kasıklarına böylesine azap vereceklerini kim tahmin edebilirdi?

«Konuş Birader Leo,» diye devam etti kederli bir sesle. «Susma. Kötü yolu, Tanrıya karşı koyan yolu seçmemiz mümkün mü? Cenabı Hak: 'Çoğalın, dölünüz bol olsun, denizlerdeki kum kadar.' diye buyurmamış mıydı?»

«Birader Francis, ayaklarına kapanıp bunları söylediğimden dolayı beni bağışlamanı diliyorum... ağzından çıkan sözleri şeytan, büyük göğüslü şeytan söylemektedir!»

Yürek paralayıcı bir çığlık atıp sırt üstü karlara yığıldı. Beline dolanan ipi çıkardı. Bütün gece inlediğini, çılgıncasına kasıklarını ve kalçalarını belinden çıkardığı iple kamçıladığını duydum. Gün ağarırken çırılçıplak ayağa fırladı. Vücudu soğuktan morarmış, indirdiği kamçı darbelerinden yer yer çürümüştü. Kardan toplar yapıp yığınlar halinde dizmeye başladı.

«Ne yapıyorsun Birader Francis?» dedim. Aklını oynattığından korkuyordum.

«Göreceksin,» diye cevap verdi, önüne hazırladığı yedi kar yığınına insan şekilleri vermeye çalışarak. «Birazdan göreceksin Birader Leo, birazdan!» Gerçekten biraz sonra, yanyana dizilmiş kardan yedi heykel gördüm. İri sarkık memeli şişman bir kadın, sağında iki erkek çocuğu, solunda iki kız çocuğu, arkasında başları eğik bir erkekle bir kadın.

Francis olanlara bakıp gülmekten kırıldı. «Bak, Sior Francis, Bernadone'nin oğlu. İşte karın, şunlar çocukların, arkasında iki hizmetkârın. Bütün aile gezmeye çıktı, sen de — koca, baba, efendi olarak — önlerinde yürümektesin.»

Ama ansızın kahkahası vahşiliğe dönüştü. Elini göğe kaldırdı. Bunu yapar yapmaz güneş göründü,

karlı dağ pırıldamaya başladı. Uzakta buzlardan meydana gelmiş bir hayal gibi Assisi dalgalanıyordu havada.

«Rabbim, Rabbim,» diye haykırdı Francis yürek paralayıcı bir sesle. «Güneşe, ailemi eritmesini buyur. Kurtulmak istiyorum.»

Yere çöküp ağlamaya başladı. Yanına sokulup, cübbesini sardım vücuduna, kan içinde kalan düğümlü ipi beline doladım. Elinden tutarak kaldırdım onu.

«Gel Birader Francis, Portiuncula'ya gidelim. Kardeşlere seni — ikimizi ısıtacak ateş yaktıralım. Burada kalırsak soğuktan donarız. Tanrının huzuruna çıkacak bir durumda olmadığımızı sen de anladın şüphesiz.»

Francis sendeleyerek yürüyordu. Konuşmadan ilerliyorduk. Güneş yükseldikçe güçleşiyor, Tanrının gözüymüş, bize bakıp merhamet ediyormuşcasma kucaklayıp ısıtıyordu bizi. Güneşe bakarken Francis'in elini bırakıvermiştim. İki üç adım yürüdükten sonra tökezliyerek yüzü koyun düştü. Yanına koştum, kaldırdım onu. Kan akıyordu alnından. İki keskin taş — haç şeklinde — derin bir yara açmıştı alnında. Yarayı tetkik etmek için elini kaldırdı, ama birdenbire korkuyla irkildi.

«Ne oldu Birader Francis, neden böyle titriyorsun?»

«Alnımdaki yaranın şekli nasıl?»

«Bir haç.»

«Bir haç!»

Bütün vücudu sarsılmaktaydı. Konuşmak üzere dudaklarını araladı. Ama söyleyeceklerini anlamıştım.

«Sus Birader Francis, sus! Anlıyorum.»

Ben de titriyordum. Tekrar elinden tutup inişimize devam ettik.

Tanrım, soğuktan, açlıktan ve umutsuzluktan bitkin bir halde nasıl inebilecektik dağdan, nasıl geçebilecektik ovayı? Bunu yapacak gücü nereden almıştık acaba? Ufukta görünen Assisi kalesini, kule ve kiliselerini ayırdedebiliyorduk. Assisi'nin gittikçe yaklaştığını görmek, bize yolumuza devam etmek gücünü vermişti. Francis göremiyordu — gözleri ağrıyor, durmadan cerahatlanıyordu. Ama ikide bir durup olan bitenleri anlatıyordum ona.

«Assisi yaklaşmakta. Şimdi kuleleri belirdi, San Ruffino'nun kubbesini görebiliyorum...»

Beni dinleyen Francis daha bir istekle adımlarını hızlandırdı.

«Korkuyorum, korkuyorum,» diye tekrarlardı üst üste. «Rüyayı hatırla Birader Leo... Rahiplerimizi ne halde bulacağız kim bilir? Atmaca kaçını kaptı acaba? Onlara çabuk erişelim diye böyle hızlı yürüyorum. Ama bir taraftan da: Ah hiç varamazsam! diyorum kendi kendime.»

Portiuncula'ya vardığımızda güneş batmak üzereydi. Yüreğimiz heyecanla çarpıyordu. Portiuncula annemizmiş, biz de yıllardır ondan ayrı kalmışız gibi geliyordu bize... Usulca ilerliyerek, dalları itip yaklaştık. Kapı açıktı, avlu bomboştu. Ses duymayınca korkmaya başladık. Rahiplere ne olmuştu acaba? Karanlık bastığına göre dönmüş olmaları gerekirdi. İçeriye girdik. Köşede lamba yanıyordu, ocaktaki ateşi üfleyen Birader Masseo'yu farkedebildik. Ocaktaki odun yaş olduğundan çıkan duman Francis'i tıkamış, öksürtmüştü. Masseo dönüp onu gördü, hemen kucakladı, ellerini, dizlerini, omuzlarını öptü.

«Birader Francis hoş geldin, hoş geldin. Uzaklarda, Afrika'da öldüğünü söylemişlerdi bize. Rahipler kavga etmeye başladılar! Bir arada yaşamaktan bık-

mışlardı, dağılmağa karar verdiler. Rahiplerin çoğu — gençler — Elias'la gittiler. Şimdi köyleri tarayıp yaptıracakları büyük kilise için altın toplamaktalar. Bernard ve Pietro tek başlarına ormanlarda yaşayıp dua ediyorlar. Peder Silvester ilk rahiplerimizi yanına alıp cıvar köylerde va'zetmekte. Arada sırada buraya uğrarlar, ama hemen giderler. Buradan ayrılmayan bir ben kaldım. Her gece burada ateş yakıyor, seni bekliyordum... Hoş geldin Birader Francis, binlerce defa hoş geldin!»

Sevgi dolu sözler söyleyerek öptü Francis'i tekrar.

Francis tek kelime söylemeden ateşin yanına yığıldı. Alevin odunları yutmasını seyretti, ısıtmak için ellerini uzattı. Sabırsızlıkla konuşmasını bekleyen Masseo:

«Birşeyler söylemiyecek misin Birader Francis?» diye sordu. «Bütün rahipleri toplayıp buraya getirmemi ister miydin? Hiçbir şey yapmadan, boşuboşuna oturmaktan bıktım. Buyruğunu bekliyorum.»

«Ne söyleyebilirim ki Birader Masseo? Ne buyurabilirim ki? Ateşin yanında oturup bekleyeceğim sadece. İçimdeki ses bunu söylüyor.»

Ateşin yanına çömelip Francis'in ayaklarını yıkamak için su ısıttım. Ilık suya temiz bir bez batırarak cerahatten yapışan gözlerini temizledim.

Hiçbirimiz konuşmadık. Francis'in, evimizde bizimle birlikte bulunması, Masseo ve benim yüreklerimizde sonsuz bir huzur yarattı. Dışarıda güçlü bir rüzgâr esmeye başladı. Ağaçlar birbirine çarparak inlemekteydi. Uzaklarda köpekler havlıyordu.

Masseo ocağa tencereyi koyup bize acele bir yemek hazırladı. Yokluğumuzda nehir kenarında kestiği kamış ve bodur söğüt dallarından ördüğü sepet-

leri satmıştı. Böylelikle çalışarak geçimini sağlamıştı. Francis ellerini ateşe uzatmış dua ediyordu sanki. Yüzüne bakınca tatlı bir huzur içersinde olduğunu anlıyabiliyordunuz: Dünya ile ilgisini kesmişti, bir an için ocağın üstünde, havada dolaşıyordu sanki. (Azizlerin, Tanrıyı düşündüklerinde, vücut ağırlığını yenerek havada asılı kaldıklarını duymuştum.) Sonra yavaş yavaş indi Francis ve eski durumunu alıp sükunetle alevlere doğru eğildi... Sesimizi çıkaramadık. Mutluyduk, ilerleyen gecede konuşmadan oturuyorduk.

Birdenbire Masseo ve ben kapıya baktık. Birisi vurmuştu kapıyı.

«Rahiplerden biri olmalı,» dedi Masseo. Ayağa kalktı. İri yarı vücudu neredeyse tavana değecekti. Kapıyı açtı, ardından bağırdığını duyduk: «Oh! Ne istiyorsunuz? Buraya kadın giremez. Buraları kutsal bölgelerdir hanımefendi.»

Ben de ayağa kalktım, şaşırmıştım. Kapıda bir kadın durmaktaydı, ama başı tamamen örtülü olduğundan gözlerinden başka bir tarafını göremedim.

«İçeriye girmeme izin verin kardeşim,» dedi tatlı sesiyle. «Birader Francis'i görmek istiyorum — onu mutlaka görmeliyim.»

Kadının sesi Francis'i heyecanlandırmıştı. Saklanmaya çalışırcasına yüzünü ellerinin arasına gömdü. Ben de sesi tanımıştım, yaklaşarak: «Gelen Clara, Birader Francis.» dedim. Kolumu yakaladı.

«Onu görmek istemiyorum. Bana acı Birader Leo; onu görmek istemiyorum... Onu eritiver kardeşim Alev!» diye mırıldandı ateşe dönerek. «Kardan yapılmıştır — onu eritiver! Yine suya dönüşsün, Tanrının okyanuslarına aksın.»

Ama genç kadın eşiği geçmiş, Francis'in ayakla-

rının dibine diz çökmüştü bile. Başındaki örtüyü, — rahibelerin örttükleri uzun baş örtü — kaldırdı. Yüzü meydana çıkmıştı. Yüzünü avuçlarıyla örten Francis dönüp bakmadı bile.

Kız tatlı ve serzeniş dolu sesiyle, «Bana acı Peder Francis,» dedi. «Kaldır başını yüzüme bak.»

«Gerçekten kont Scifi'nin asil kızı Clara isen ve Allah'ı seviyorsan — git buradan!»

Ellerini indirdi, yüzünü gösterdi. Eriyip zayıflamış, gözlerinden sızan kanlarla lekelenmişti.

«Şayet iğrenmiyeceksen bak yüzüme. Bana gelince, körüm, seni göremem — Allah'a şükür.»

«Peder Francis!» Kız yüzünü Francis'in ayaklarına değdirdi. «Korkma: Gözlerimi kaldırıp sana bakmıyacağım, senin de bana bakmanı istemiyorum. Tek arzum, beni dinlemendir. Rica ediyorum.»

«Çarmıha gerilmiş Mesih adına, dinliyorum.» İstavroz çıkardı.

«Peder Francis,» diye başladı genç kız. Sesi derin ve güven vericiydi. «Assisi sokaklarında yalınayak, paçavralar içinde dolaştığın, sana rasladığım günü hatırlıyor musun? O günden beri, ruhum bedenimi fazla dar, fazla sıkıcı buldu: Kurtulmak istiyordu. Mum gibi eridim. Bana bakacak olsaydın korkardın. Ruhumu görebilseydin mutluluk duyardın; o da senin cübben gibi düğümlü ipiyle kukuleteli cübbe giymekte. Yalınayak dolaşmakta. Anne, babamla, kız arkadaşlarımla geçirdiğim hayattan hoşlanmıyorum artık. Bana dar ve küçük gelen insanların dünyasını terketmek isteğindeyim! Saçımı dibinden kes Peder Francis, ateşe at. Vücuduma cübbeni sar, belime de düğümlü ipini dola. Issız çöllere gidip kayalara bir kırlangıç gibi tünememe izin ver. Kaçmak istiyorum, bu topraklardan kaçmak istiyorum!»

Gerçekten bir kırlangıcınkini andıran cıvıldamalara başlamıştı. Masseo ve ben, gözlerimizi indirmiş ağlıyorduk: Ruhun Tanrıyla birleşme özleminin ululuğu karşısında boğuluyorduk... Francis taş gibi hareketsiz bir yüzle kızın konuşmasını dinliyordu. Genç kız ayaklarına kapanmış, arada bir susuyor, Francis'in cevabını bekliyordu. Ocaktaki küller saçlarına karışmıştı. Bekledi, bekledi ama Francis sesini çıkarmadı, yüzü gittikçe haşinleşiyordu.

«Yüzünü çevirme Peder Francis. Öfkelenme. Sen de sokaklarda yalınayak dolaşmadın mı, canları dansederek, şarkı söyliyerek çağırmadın mı? 'Tanrıya giden yol benim, beni izleyin' demiyor musun? Sesini duydum, ana babamı, evimi, zenginliğimi, gençlik ve güzelliğimi, çocuk doğurma umudunu terkettim — ve geldim. Sensin sebep olan, bunun için istesen de, istemesen de beni sonuna kadar dinliyeceksin. Bugün dünyayla vedalaştım. En pahallı elbiselerimi giydim, sarı saçlarımı son defa taradım, küpelerimle bileziklerimi, iri incili kolyemi taktım, kiliseye gittim. Modern dünyanın beni, güzelliğimi görmesini, bana veda etmesini istiyordum. Ben ise dünyanın iğrençliğini son defa görecektim. Sonra kız arkadaşlarımı görmeye gittim, yine son defa olarak. Sevincimden yerimde duramıyordum, gülüyordum hep. Şaşıran arkadaşlarım 'Seni böyle mutlu kılan nedir Clara? Evleniyor musun?' diye sordular. 'Evet evleniyorum,' cevabını verdim. 'Güvey güneşten daha güzel, kraldan daha güçlü...' 'Peki düğün ne zaman?' 'Bu gece,' dedim gülerek. 'Bu gece!' Evime döndüm. Babama, anneme ve kız kardeşlerime uzun uzun baktım, sessizce, içimden vedalaştım onlarla. Birkaç saat sonra, gittiğimi anladıkları, beni aratıp bulamadıkları zaman evi saracak ağlamalarla ağıtları şimdiden duymaktayım. Be-

ni nasıl bulabilirlerdi ki, Tanrının bağrına sığınmış olacaktım. Dışarısı kararır kararmaz usulca odamdan aşağıya inerek sokağa çıktım. Zeytinliklerin arasından, San Damiano'nun yanından uçar gibi geçtim, kutsal sığmağınıza vardım. Beni çağıran sensin — ben de geldim.»

«Ben mi? Ben mi çağırdım seni?»

«Evet Peder Francis sen — dün gece uykumda. Yattığım zaman yalnız bedenin uyuduğunu, ruhun uyanık kaldığını biliyorsun. Dün gece beni adımla çağırdığını duydum. Sendin Peder Francis. Tekrardan penceremin altında durmuş sesleniyordun, 'Gel! Gel! Gel!' diye. Ben de geldim işte.»

Francis bir çığlık ettı, kaçmak çabasıyla ayağa kalkarken yeniden oturdu. El yordamıyla odun bulup ateşe attı. Sonra yüzünü tekrar avuçlarına gömdü, uzun bir süre konuşmadan öyle kaldı.

Genç kız bekledi, bekledi, sesini çıkarmadığını görünce hırslandı. Sert bir hareketle kalçalarının üstüne oturdu. Gövdesi dimdik, yumrukları yumulmuştu.

«Söyleyeceklerimi söyledim Peder Francis, yüreğimi boşalttım ayaklarının dibinde. Neden cevap vermiyorsun? Cevap vermek görevindir.»

Sessizlik. Dışarıda, vahşi bir rüzgâr kapıyı sarsmaktaydı. Francis kollarını uzattı, etrafına bakınıp bizi görebildi. «Birader Leo, Birader Masseo, yaklaşın yanıma!» diye bağırdı, tehlikedeymiş de yardım istiyormuşcasına.

Avuçlarına kül doldurarak, büyük bir kızgınlıkla saçma, yüzüne sürdü. Küller gözlerine de dolmuştu.

«Ona acımıyor musun Birader Francis? Merhamet et kıza,» diye yalvardım.

«Hayır!» İlk defa sesinde bu kadar sertlik ve acılık farkettim.

Elini omuzumdan çekti: «Hayır.» diye tekrarladı. «Hayır! Hayır!»

Clara ayağa fırladı, kaşları çatıktı. Yüzü haşinleşmişti. Babasının mağrur soyu incinmişti yüreğinin derinliklerinde.

«Sana yalvaracak değilim.» dedi. «Ayakların dibinde sürünmeyeceğim. Kaldır gözlerini ve beni dinle. Ben de ölümsüz bir ruhum senin gibi ve tehlikedeyim. Şehirleri, köyleri dolaşıp evreni kurtaracağını müjdeliyorsun. Öyleyse — beni kurtar! Bunu yapmaya zorunlusun. Eğer kurtarmayı reddedersen — ruhum boynuna asılacak, seni cehenneme sürükleyecek. Ayağa kalk, diyorum sana, istediğim cübbeyi ver, saçımı kesip çalıçırpı olarak ateşe at. Sonra tıraşlı başıma elini koy, takdis et ve benimle Rahibe Clara diye konuş.»

Ayağa fırlayan Francis, kapıya bakıp o tarafa yöneldi, kaçmaya çalışıyordu galiba. Masseo ile yolunu kesmek için önüne geçtik. Francis olduğu yerde durdu. İsteğine aykırı kararlara varmak zorunluğunda olduğu zamanlar gibi titriyordu vücudu. Ateşin akisi oynaşıyordu bedeninde, yüzü alev alevdi. Ansızın alaycı, yürek paralayıcı bir ses duyduk:

«Ünlü lord Favorino Scifi'nin kızı, genç kontes, yalınayak gezebilecek misin acaba?»

«Gezebilirim,» diye cevap verdi genç kız, kesin ve gururlu bir sesle.

«Açlığa dayanacak, kapılara vurup yiyecek dilenebilecek misin?»

«Dilenirim.»

«Cüzzamlıları yıkar, sabunlarını giderir, ağızlarından öpebilir misin?»

«Yapabilirim.»

«Bu kadar güzel olan sen, çirkin olmaya katlanabilir misin? Çocukların sokaklarda arkandan koşarak 'Kambur, kambur, çarpık bacaklı büyücü karı!' diye bağırdıklarında mutluluk duyabilecek misin? Sen ki bu kadar güzelsin — Tanrı uğruna çarpık bacaklı kambur bir kocakarı olmaya katlanabilecek misin?»

«Yaparım, yaparım.» Genç kız yemin edercesine elini kaldırdı.

«Yapamazsın!»

«Yaparım! Kont Scifi'nin kızı zenginliğin katılığına dayandığı gibi yoksulluğun, çıplaklığın, alayın da katılığına dayanabilir. Başkalarının yaptıkları herşeyi yapabilirim.»

«Kadınlara güvenim yok. Havva'nın yılanı yüzyıllardanberi kulaklarınızla dudaklarınızı zehirledi. Beni ayartmaya çalışma. Etrafına başka kadınlar toplanacak, manastırın damma çıkıp rahip kardeşlere göz süzeceksiniz, onlar da kendi manastırlarının damına çıkacaklar sizlere bakmak için — ve kısa bir süre sonra bedenin gürbüz, besili şeytanı iki manastır arasında mekik dokuyacak. Hayır, kalk evine dön. Kadınları istemiyoruz.»

«Kadınlar da erkekler gibi Tanrının yaratıklarıdır. Onların da ruhları var, kurtarılmak istiyorlar.»

«Tanrıya erişen başka bir yol seçmeli kadmlar. Evlenip çocuk doğurmalıdırlar. Issız çöllerin yerine insanların dünyasında çiçek açıp meyve verdirmeliler meziyetlerine.»

«Boşuna meziyetleri sınırlandırmaya çalışmaktasın. Meziyet istediği yerde çiçek açar, meyva verir — özellikle ıssızlığı tercih eder.»

«Zekâ kadın için küstahlık sayılır! Söylenen herşeye cevap vermesini kim öğretti sana?»

«Yüreğim.»

Francis dayandığı duvardan çekildi ansızın. Birkaç adımda bir tökezliyerek, yukarı aşağı dolaşmaya başladı. Elini tutmaya koştum.

«Beni yalnız bırak,» diye haykırdı. «Dokunma bana!»

Döndü, bir adımda ocağın önüne gitti. Eğilerek bir avuç kül aldı, kızın başma döktü. Külü saçlarına, yüzüne, boynuna sürdü, bir ağız dolusu külü dudaklarının arasına attı. Birşeyler mırıldanmaktaydı — dudaklarının kıpırdadığını görebiliyorduk, ama tek kelime anlıyamadık. Homurdanıyor, böğürüyor, kuzu gibi meliyor, kurt gibi uluyordu. Yavaş yavaş insan niteliğini aldı sesi, sessizlikte iki kelime seçebiliyorduk, sadece iki kelime:

«Rahibe Clara... Rahibe Clara...»

Ateş parladı, Francis'le Clara'nın kül bulaşmış yüzlerinde alevlerin akisleri oynaşıyordu.

Lamba cızırdadı, birazdan söndü, ama kimse kalkıp yağ doldurmadı... taş kesilmiştik hepimiz. Lamba sönünce ocaktaki ışıkla başbaşa kaldık Francis'in sesi yeniden duyuldu, sakin, huzur dolu, tatlı, insanlaşmıştı tamamiyle:

«Rahibe Clara, tarikatımıza hoş geldiniz.»

★

Francis'in Mısır'dan döndüğü, kısa bir zamanda, ağızdan ağıza Assisi ve cıvar köylere yayılmıştı. Çeşitli mucizeler yaratmış olduğu söylenmekteydi. Sultana dinini değiştirmiş, vaftiz etmişti. Bunun üzerine Sultan, Dimyat'ı haçlılara devretmişti. Bu güzel haberleri duyanlar arasında dağılan rahipler de vardı. Son derece utanarak dünyanın her yönünden ge-

lip, Francis'in kendilerini açık kollarla karşıladığı eski ağıllarında toplandılar.

Hepsi gelmişti. Portiuncula tıklım tıklım doldu. Dallarla yeni barınaklar yapıldı. Bernard'la Pietro kendilerinden geçmiş, gözleri yarı kapalı, iç alemlerine dalmış olarak geldiler. Capella sessiz ve yalınayaktı; Pacifico'nun lavtası omuzunda asılıydı. Hepsinden sonra asık suratlı, haşin, gürbüz vücutlu çalıya benzer kaşlı Elias geldi. Müridleri onu izlemekteydi, elinde kalın bir kitap tutuyordu.

«Tanrının sana karşı sevgisi gerçekten büyük Birader Francis,» dedi. «Ulu amacına ulaşman için seni korudu, yeryüzünde kalmanı sağladı. Ayaklarının daha birçok tırmanacak yokuşları olduğunu sanırım.»

«İnsanın amacının Tanrı olduğunu, doruğa erişmek için ölmesi gerektiğini öğrenmek gerekli Birader Elias.»

«Özür dilerim,» diye karşı koydu Elias. «Amacımıza ulaşmanın tek yolunun yaşamak olduğu fikrindeyim.»

Francis üç gün rahipler arasında dolaştı, onlarla konuştu, Mısır'da bulunduğu sıralarda hangi yollara saptıklarını öğrenmeye çalıştı. Birçokları ünlü Bolonya şehrine va'zetmeye gitmişlerdi. Ama oradaki ilahiyatçılar bilgisizliklerini hemen açığa vurmuşlardı. Utandırılan kardeşler susmak zorunluğunda kalmışlardı. Herşeye rağmen, yılmadan kibirli şehirde okul açtılar, Kutsal Kitabı incelemek üzere sayısız rahiplerin geldikleri okul. Kocaman citler satın alıp gece yarılarına kadar çalışırlardı. Va'z vermeden, dua etmeden — okuyorlardı hep.

Francis yüreği keder ve kızgınlıkla taşarak dinledi söylenenleri.

«Mahvolduk Birader Leo, mahvolduk.» diyordu durmadan. «Buğday ektik, tarlamızı hayasız gelincik çiçekleriyle ısırganlar kapladı. Ağılımıza dadanan kurtlar, bu bilginler kimlerdir? Eğitime, bilgiye ihtiyacımız yok. Zihnimizde şeytan, yüreğimizde Allah oturmaktadır. Yürek cahildir; kitap açmamıştır asla. Ne olacağız Birader Leo? Nereye yöneliyoruz?.. Uçuruma mı?»

Ertesi gün tanımadığı bir papaz adayıyla karşılaştı. Son derece solgun, kırış kırış yanaklı ve iri gözlüydü papaz adayı. Hırsla elinde tuttuğu kitaba dalmıştı. Tanrı yok olmuş, rahipler yok olmuş, evrenin büyün insanları yok olmuştu onun için. Gök ve yeryüzü arasında bu genç adamla kitaptan başka birşey kalmamıştı.

Francis yanına giderek omuzuna dokundu. Genç irkiliverdi.

«Adın ne?»

«Antonio.»

«Nerelisin?»

«Portekiz'liyim.»

«Kitap almana kim izin verdi?»

«Birader Elias.» diye cevap verdi aday, kitabı göğsüne sıkarak.

Francis uzanıp kitabı yakaladı. «Benim iznimi almadın.» Hem öfkeyle bağırıyor hem «Küller! Küller!» diye haykırıyordu.

Papaz adayının yaşlı gözlerle alevlere baktığını görünce acıdı ona.

«Dinle çocuğum. Her yıl, Paskalya yortusunda İsa'nın dirilişini seyrederdim. Dindarlar türbesinin etrafına toplanırlar, teselli bulmadan ağlarlardı. Yer açılsın diye topraklara vururlardı. Ve ağlayışlarımızın ortasında kabir parçalanırdı, İsa, bize gülerek

beyaz sancağını sallıyarak topraktan çıkıp göğe yükselirdi. Yalnız bir yıl dirildiğini göremedim. O yıl, Bolonya üniversitesinden mezun ünlü bir ilahiyatçı gelmişti bize. Kilisede mimbere çıktı, saatlerce dirilişi açıklamaya başladı. Anlattı, anlattı, başımız dönünceye kadar anlattı. O yıl kabir parçalanmadı, ve kimse dirilişi görmedi. Yemin ediyorum.»

Aday cesaret buldu. «Ben ise Birader Francis, İsa'nın neden ve niçin ölüler arasından yükseldiğini zihnimde tartışıp anlıyamadan dirilişi görememekteyim. İnsan zihninden başka birşeye inanmıyorum.»

Francis'in ağzı köpürmeye başladı. «Bu yüzden cehennemlik olacaksın. Bu yüzden yaşadığım sürece asla dirilişi göremiyeceksin. İnsanın zihni lanetlenmiştir.»

Birader Giles söylenenleri dinlemek üzere durmuştu. Francis'in sözleri hoşuna gitmişti, güldüğünü belli etmemek için elini ağzına kapamıştı. Francis'i elinden tutup yürümeye başlar başlamaz Birader Giles arkamızdan koştu.

«Birader Francis, Tanrı senin ağzının aracılığiyle konuşmakta. Sen söz söylüyorsun, kelimeler içimde hemen harekete geçiyorlar. Burada bulunmadığın sıralarda bir pazar günü bu aday Antonio, koltuğunda lekeli bir sürü kâğıtlarla bana geldi, Assisi'ye gidip San Ruffino'da va'z vermek için izin istedi benden. 'Sana izin veririm ama bir şartla,' dedim. 'Mimbere çıkıp koyun gibi Me! Me! diye bağıracaksın. Başka hiçbir şey söylemiyeceksin, sadece Me! Me!' Aday eğlendiğimi sandı. Öfkesinden kıpkırmızı kesilerek yazdığı dinsel öğütü cübbesinin altına soktu. 'Koyun değilim Birader Giles,' dedi gururla. 'İnsanım ben, melemem, konuşurum. Tanrı bana konuşabilme ayrıcalığını tanıdı.'»

Giles'in durakladığını gören Francis: «Ona ne cevap verdin Birader Giles?» diye sordu.

«Gerçeği söylememi istiyorsan Birader Francis, tamamiyle şaşkına dönmüştüm. Söyliyecek birşey gelmedi aklıma, öksürdüm sadece. Allah'tan kolları odun dolu, ormandan dönen Birader Juniper'i gördüm. Ona yardım etmeye koşup böylelikle kurtuldum.»

«Kaçmaktan çok iyi bir cevap var Birader Giles. Birazdan göreceksin! Gel Birader Leo.»

«Nereye gidiyoruz bu kez?» dedim. Beni yine herhangi bir karlı dağın tepesine sürüklemesinden korkarak titriyordum.

«Şeytanın süt anasına: Bolonya'ya.» Bir an sustu.

«Teknemiz su alıyor Birader Leo, batacağımızdan korkuyorum. Ah Bolonya, Bolonya, sensin Portiuncula'mızı yutacak olan!»

Yürüdük, — hayır yürümedik koştuk. Hava ılık ve güzeldi. Elma ve armut ağaçları çiçek açmış, gelinciklerle, sarı beyaz minicik papatyalar toprağı kaplamıştı. Goncaların açılmasını sağlayan ılık bir meltem esmekteydi. Yüreğimin derinliklerine ulaşıp onun da açılmasını sağladı meltem. Neden bilmiyorum ama o bahar günlerinde hep Rahibe Clara'yı düşündüm. Francis'in onun namına piskoposa başvurup, San Damiano'ya, inzivaya çekilmesine izin aldığından dolayı sevinç duymaktaydım.

Bolonya'ya bir sabah vardık. Sokaklarında insan toplulukları, dalgalanan nice uzun bayraklarıyla tavernaları, tepeleme yığılı sebze meyva dolu pazar yerleri, atlara binmiş, saçlarında karışık renkli tüyler takılı güzel kadınları olan azametli bir şehir. Dar bir geçite saptık, şehrin ortalarmdan uzaklaşarak et-

rafı ağaçlı bir meydana geldik. Francis çevreye baktıktan sonra Birader Elias'la yeni kardeşlerin kurduğu İlahiyet Okuluna yöneldik. Francis kapıyı vurdu, koşar adımlarla içeriye girdi. Kendisini, ortasmda beş altı kardeşin kitap okuyarak oturdukları uzun dar bir masa bulunan çok büyük bir odada buldu. Duvarlar haritalarla kaplıydı, raflar kitap doluydu.

«Dönmeler!» diye acı acı haykırdı Francis. «Dininden dönen rahipler, şeytanın araçları arasında işiniz ne? Utanın!»

İrkilen rahipler ayağa fırladılar. Francis yukarı aşağı dolaşarak okudukları kitapları kapıyor, durmadan bağırıyordu: «Yazıklar olsun size dönme kardeşler, yazıklar olsun! İsa, 'kutsaldır özü cahil olanlar,' dememiş miydi? Tanrı bana sade ve cahil olmamı buyurmuştu. Elimden tuttu: 'Gel seni cennete ulaştıran en kısa yoldan götüreceğim. Sen de kardeşleri ellerinden tut, sana göstereceğim yoldan götür onları!' Sizi elinizden tuttum, ama kurtularak geniş yola, şeytana ulaştıran yola saptınız. Haydi kalkın, raflardaki kitapları toplayıp avluya yığın hepsini. Sen Birader Leo, koş bir meşale bul! Sizler ise, bir an önce ananıza, Portiuncula'ya dönün. Kutsal İtaat adına, gidin!»

Francis kitapları, haritaları, eski parşömenleri avlunun ortasına yığdı. Elimde meşaleyle koştum yanına.

«Bana bacım Ateşi ver.» dedi Francis.

Meşaleyi aldığı gibi çömelip yığının altına soktu. «Tanrı adına, kutsal alçak gönüllülük ve kutsal yoksulluk adına!» dedi haç çıkararak.

Sonra eğitim için okula gelen rahiplere döndü. «Kaç kişisiniz burada?»

«Yedi.»

«Altı kişi görüyorum. Öteki nerede?»

«Hücresinde. Hastalandı.»

«Onu kaldırın. Omuzlarınızda taşıyın ve gidin buradan. Anahtarları bulup kapıları kilitlerim.»

Herşey isteğince olup, altı rahip hasta arkadaşlarını taşıyarak yola çıktıktan, avlunun ortasında parşömen kitap ve kâğıtların artığı ufak bir kül yığınından başka bir şey kalmadıktan sonra Francis eğilip küllerden bir miktar alıp avuçlarına sürdü.

«Bak Birader Leo, oku. Bu kitapta ne yazılı?»

«İnsan bilgisinin külden başka birşey olmadığı, Birader Francis. **Ceniza nada! Ceniza nada!** Roma'da rastladığımız beyaz cübbeli acaip keşişin bağırdığı gibi.»

«Yalnız bu kadar mı? Başka birşey yazmıyor mu? Bak burada, ikinci sayfanın altında. Ne görüyorsun?»

Elinin üzerine eğildim, okur gibi yaptım: «Tanrı aşağıya baktı, dünyayı gördü, kızı Ateş'i çağırdı. 'Ateş, kızım,' dedi ona. 'Dünya çürümüş, pis kokusu cennete yükseldi. Aşağı in ve kül haline getir onu!'»

«Hayır, hayır. 'Kül haline çevir.' demiyor; 'Aşağı in onu temizle.' diyor!»

★

Francis Portiuncula'ya dönmek için sabırsızlanıyordu. Yine sinirli ve konuşmaz olmuştu. Büyük bir karara varmak için çabalıyordu galiba. Ertesi sabah uyandığımda — geceyi Portiuncula'ya yakın bir mağarada geçirmiştik — dehşet içinde ayağa fırladığını gördüm.

«Rüya gördüm Birader Leo, korkunç bir rüya. Çabuk kalk.»

«Neydi rüyan Birader Francis?»

«Başlarında başka bir çoban var şimdi. Koyunlar ovalara iniyor, veremli çayırlara gidiyorlar; kasıkları şişmanlayıp ağırlaşmakta.»

«Anlıyamadım, Birader Francis.»

«Koyunlar ovalara iniyorlar; ama biz Birader Leo, şişmanlamak istemiyoruz. Dağlarda kalıp, kayalarda otlayacağız.»

«Özür dilerim Birader Francis. Anlamadım diyorum sana.»

«Ve dansedip elimizi çırpacağız, Tanrı da bizi yükseklerden seyrederek vakit geçirecek. Kabul mu Birader Leo?»

Hızlı adımlarla yürümeye başladı, biran önce varmak istiyordu. Ben de soluk soluğa arkasından koşuyordum.

Portiuncula'ya vardığımızda lambaları yakma zamanı gelmişti. Kardeşler toplanmış kendileriyle konuşan Birader Elias'ı dinliyorlardı. Nefesimizi tutarak, ağaçların arkasına saklandık, sözlerini kaçırmamak için kulaklarımızı kabarttık.

«Kardeşlerim,» diyordu. «Zamanında söylemiştim size, ve yine söylüyorum: Tarikatımız bebek değil artık. Büyüdü, gelişti. Bebek giysileri ufak geliyor şimdi ona. Daha büyük ve yeni giysilere, erkek giysilerine ihtiyacı var. Birkaç kardeşin çıkıp bize, geçeceğimiz yolu açtıklarında, kesin yoksulluk güzel bir şeydi. Yalınayak dolaşırlardı, sadaka olarak verilen bir parça ekmek açlıklarını gidermeye yeterliydi, yıkık bir kulübe onları barındıracak kadar büyüktü. Ama şimdi, Allah'a şükür, bir ordu olduk, kesin yoksulluk bir engeldir yolumuzun ortasında: İstemiyoruz onu. Kiliseler, manastırlar yaptırmalıyız, dünyanın her ucuna misyonerler göndermeliyiz, binlerce

kardeşi yedirip, giydirip, barındırmalıyız. Kesin yoksullukla bunları nasıl yapabiliriz?»

Francis'in elini yakaladım, titriyordu. «Duydun mu, duydun mu, Birader Leo?» diye fısıldadı. «Yoksulluğu evinden çıkartmak istiyorlar.» Gözleri yaşla dolmuştu. İleriye atılıp bağırıp çağırmaya hazırlanıyordu, ama önüne geçtim, bırakmadım.

«Sus Birader Francis, sus. Gerisini de dinliyelim. Sabırlı ol.»

Elias'ın sesi gittikçe şiddetleniyordu.

«Tam sevgi de bir engeldir. İlk kardeşler sokaklarda şarkı söyleyip oynadılar. Taşlarla limon kabukları fırlatıldı üzerlerine, erkekler patakladılar acımadan, onlar ise, kendilerine eziyet eden elleri öptüler. Tam sevgi dedikleri buydu işte. Bir çocuk pataklanabilir, ama bir ordu — asla! Bize göre tam sevgi, gözyaşlarını silecek mendil taşımaz, hak tanıyanları korumak, kötüleri öldürmek için kılıç kullanır. Bizim sevgimiz dişine kadar silahlanmıştır! Kurtlar arasında yaşamaktayız, bundan dolayı arslan olmalıyız, kuzu değil. İsa'nın kendisi de bir arslandı.»

«Tam sevgi hakkında söyleyeceklerim bu kadar, kardeşlerim. Tam saflık da işimize gelmez. Zekâ Tanrının insanlığa verdiği en büyük hediyedir. Zekâdır insanı hayvandan ayıran. Zekâmızı geliştirmeye, kardeşlerimizin eğitim görecekleri okulları kurmaya, herkesin maskarası olmaktan kaçınmaya zorunluyuz. Yürek iyidir, o da Tanrının büyük bir hediyesidir. Fakat sessizdir — sesi çıkmaz veya konuşmaya tenezzül etmez. Akıl, kelimeyi kendi kılıcı gibi kullanır ve kelime, kardeşlerim, Tanrının Oğlu'dur. Hristiyan erleri olmalıyız, Hristiyan soytarıları değil: En seçkin, en güvenilir silahımız kelimedir. Eğilip Bira-

der Francis'in elini öperiz. Bugüne kadar görevini mükemmel başardı. Tarikatımız bebekken, süt emzirtti, şimdi büyüdü artık: Babasının elini öper, onu geride bırakarak yolculuğa çıkar. Elveda Birader Francis, gidiyoruz!»

Elias konuştuğu kadar Francis durduğu yerde hoplayıp zıplıyordu. Öne doğru atılmak istedi, sımsıkı kolundan yakaladım. «Sabırlı ol Birader Francis, sabırlı ol. Bırak sözünü bitirsin, neler söyliyecek bakalım.»

«Rüya... Rüya...» diye fısıldadı Francis. «Keşke Tanrı yardımımıza gelse.»

Rahiplerin el çırptıklarını, kendilerinden geçmişcesine bağırıştıklarını duyduk. Birçokları Elias'ı kucaklıyor, başkaları da elini öpüyorlardı şüphesiz. Francis artık kendini tutamadı, ani bir hareketle kapıya vardı. Ben de ardından gittim.

Kardeşler Francis'i görünce dona kalmışlardı. Elias'ı ortada bırakıp geriye çekildiler. Elias başını aşan, upuzun, başı kıvrık çoban asası tutuyordu elinde. Francis ona doğru sendeleyerek yürüdü.

«Bu asayı nerede buldun Birader Elias?» diye titrek sesle sordu.

Elias konuyu değiştirdi. «Kardeşlerle konuşuyordum biraz önce.» dedi.

«Duydum, duydum, herşeyi duydum. Ama sana asayı sormuştum.»

«Bilmiyorum. Bir mucize olduğunu mu söyleyim yoksa? Bu sabah, başım taşa dayalı uyuklarken, önceden hiç görmediğim, tıpkı sana benzeyen bir rahip geldi, toprağa, yanıma bu çoban değneğini sapladı ve kayboldu. Kazara sen olmayasın Birader Francis?»

«Evet, bendim, lanetlensin elim.» diye homurdan-

dı Francis yumruklarını sıkarak. Ben de uyukluyordum senin gibi... Evet, bendim gelen Birader Elias!»

Sonra hemen toparlandı: «Hayır, hayır, ben değildim, başkasıydı gelen — kutlu olsun eli!»

Elias sevgiyle gülümseyerek Francis'in saçma sapan sözlerini izledi. Rahiplerin bir çoğu gizlice güldüler. Arkamda iki rahibin konuşmalarına kulak misafiri oldum.

«Aklını oynattı,» dedi biri.

«Sus,» dedi ötekisi. «Bu zavallıya acıman gerekir.»

Bernard, Pietro ve Peder Silvester, Francis'in yanına gittiler. İlk kardeşlerin tümü elini öpmeye koştular. Elias'la yardakçıları oldukları yerde kalmışlardı. Arkalarında sessiz ve üzgün papaz adayları durmaktaydı. Francis ağlamamak için dudaklarını ısırarak adaylara yaklaştı, eli havada teker teker takdis etti. Solgun yüzünü şiddetli bir elem kaplamıştı. Herkesi takdis eder etmez bir iskemle getirmelerini istedi, çünkü çok yorgundu, kardeşlere birkaç söz söyliyecekti. Masseo koşarak iskemleyi getirdi. Francis yığılırcasına oturdu, öne eğilip elleriyle yüzünü örttü ve bir süre konuşmadan kaldı. Yanında bulunduğumdan, şakaklarındaki damarların kabardığını farkedebildim. Juniper'e işaret ettim, hemen bir bardak su getirdi. Francis iki yudum içti: «Tanrı Birader Su'yu kutlu kılsın.» dedi, derin bir soluk aldı. Güç halle ayağa kalktı, kollarını açtı.

«Din kardeşlerim.» Sesi öylesine boğuktu ki ancak duyabiliyorduk. «Din kardeşlerim, Tanrı bana bir avuç tohum verdi, ben de ekmeye çıktım onları. Kollarımı göğe kaldırıp Tanrıya yağmur yollaması için yalvardım, yağmur yağdı. Filizlerimin büyümeleri için güneşi göndermesini diledim, güneşi yolla-

dı ve filizler büyüdü, tarlaları yeşillikler kapladı. Tanrının bana hangi tohumları verdiğini anlamak üzere eğildiğim zaman, kutsal buğdayların aralarında, kendilerini beğenmiş, küstah gelincik çiçeklerini gördüm. Tanrının isteği bu olmalı diye düşündüm. Kimbilir — gelincik çiçekleri kırmızı ve güzeldir, yüreklerinin üstünde siyah bir haç bulunur — belki güzellik de insanı buğday kadar beslemektedir. Öyleyse kutlu kılınsın gelincik çiçekleri! Kardeşlerim, ister buğday olanlar, ister gelincik çiçekleri olanlar — beni dinleyin. Bu gece çok ciddi bir şey söyleyeceğim sizlere.

«Birader Elias'ın haklı olduğuna inanıyorum. Evet görevimi yaptım. Tohum ekmekti görevim, tohumları ektim. Şimdi başkaları gelsin, sulasınlar, biçsinler, ürünü toplasınlar. Ben toprağı sürmek, tohumları ekmek ve sonra gitmek üzere geldim dünyaya, ürün toplamak, kârından faydalanmak için değil. Yemin ederim ki gitmek istemiyorum. Hepinizi fazlasıyla seviyorum kardeşlerim. Tarikatımıza tapıyorum — nasıl ayrılabilirim ondan? Dün gece Tanrı uykumda geldi bana. Kendisini göremedim, sesini duydum sadece: 'Francis elinden geleni yaptın, artık bundan fazlasını yapamazsın. Portiuncula'ya git, orada kardeşlerden birinin elinde başını aşan bir asa tuttuğunu...'»

Francis'in sesi kesildi. Ağzımız açık bekleşiyorduk şaşkınlıkla. İleriye doğru bir adım atan Elias, Francis'in alaylı bakışı karşısında olduğu yerde kaldı.

«Yemin ederim ki bunun Elias olabileceğini aklıma getirmemiştim. Bunları söylediğimden dolayı beni bağışla Rabbim, ama tehlikeli bir insandır o. Tarikatımızın temeli olan, onu güçlendiren meziyetlerin tam karşısındadır. Tam yoksulluk, tam sevgi, tam

saflık ona göre değil, ona uymamakta. Fatih olarak doğmuştur, bu meziyetler fatihe yakışmaz... Yalnızlığı seven Bernard, Pietro veya peder Silvester gelmişti aklıma. Onlar İsa'nın sürülerini uygun çayırlara götürebileceklerdi — kıraç topraklar, kutsal kayalar, yandığı halde yok olmayan çalılıklar. Ben bunları seçmiştim, O başkasını tercih etti — Buyruğu yerine getirilecek... Yaklaşma yüzbaşı Elias. Kederim yatıştığı, yüreğim ferahladığı, seni takdis etmek için elim titremeyip sevginin kendisi gibi sakinleştiği zaman çağıracağım seni!»

Ellerini göğsünde kavuşturdu, başını kaldırdı. Gözlerindeki akıntı, bıyığını, sakalını kana bulayarak akmaya başlamıştı yeniden. Çok acı çektiği halde belli etmemek için dudaklarını ısırıyordu.

«Anlıyamama rağmen Rabbim, sorguda bulunmuyorum — Kimim ben soru soracak? Karşı gelmiyorum — Kimim ben karşı gelecek? Sonsuz uçurumu belirtiyorsun. Uçuruma inip nasıl yoklayabilirim onu? Sen binlerce yıl geleceğe bakıyor ve hükmünü veriyorsun. İnsanın küçücük beynine bugün haksızlık gibi görünen, binlerce yıl sonra kurtarılışın anası olacaktır. Bugün haksızlık dediğimiz varolmasaydı, belki gerçek adalet insanlığa ulaşmazdı.»

Konuştukça Francis'in yüzü aydınlanmaktaydı. Bu fikir kendisine bütün tazeliğiyle gelmişti, önceden hiç düşünmemiş gibiydi sanki. Yüreği huzurla doldu. Gülümseyerek Elias'a döndü, yaklaşmasını işaret etti. Elias, çoban asasını sımsıkı tutarak ilerledi.

«Başını eğ Birader Elias.» dedi Francis tatlı bir sesle. «Seni takdis edeceğim. Bak, ellerim sakin, titremiyor.»

İki elini Elias'ın başının üstüne koydu. «Birader Elias, Tanrının derinliklerine varılmaz, onu kavrıya-

maz kişi. İnsanlara istediği gibi dağıtmaktadır kutsal lûtuflarını. Bizimkilere uymayan ölçü ayarları kullanır. Öylesine düşünleri vardır ki, insan zihni yaklaşamaz kül olmadan. Bana asayı ver!»

Elias bir anda durakladı, sonra asayı çekip sımsıkı tuttu elinde. Francis uzanıp buyurucu bir sesle: «Bana asayı ver!» dedi.

Elias başını eğerek asayı verdi. Francis aynı derin ve sakin sesle devam etti:

«Tanrı buyurdu Birader Elias, ben de O'na itaat ediyorum. Rabbim eğer sesini yalnış yorumladıysam bana bir işarette bulun. Gökyüzü duruyken gök gürlemelerini duyur bana; kapıyı parçala, yahut da bu adamı takdis etmek için elimi başına koymadan önce kes elimi.»

Sessizce bekledi. Hiçbir şey olmadı. Kolunu zorlu bir hareketle kaldırarak bağırdı: «Birader Elias, elimi başına koyacağım, eğil. Kardeşim, sürümü sana teslim ediyorum. Onu Allah'ın gösterdiği yoldan götür, Allah'ın istediği çayırda otlat. Bundan böyle bana değil, Tanrıya hesap vereceksin. Yapabileceğim tek şey var, seni kutlu kılmak... Seni takdis ediyorum Birader Elias. Asayı al, önden yürü, sürüye yol göster!»

Gözlerinden taşan yaşlar, kanlarla karıştı. Kardeşlere teker teker baktı, vedalaşıyordu sanki.

«Ağladığımdan dolayı beni bağışlayın kardeşlerim,» dedi kolluğu ile gözlerini sildi.«Ayrılmanın bu kadar elemli olduğunu bilmiyordum. Elvedâ! Üzülmeyin. Daima yanınızda bulunacağım — sessiz ve görünmeden. Beni ancak geceleri, rüyalarınızda görebileceksiniz... Ya siz sevimli, birbirinden ayrılmayan üç rahipler — kutsal üç-kere asil hanımefendi yoksulluk, paçavrah, yalınayak ve karnı acıkmış ka-

rım... kutsal üç-kere asil sevgi, ah Meryem, yaşlarını silmek için mendil taşımıyorsun, ne de öldürmek için kılıç, onun yerine emzirttiğin bebek Tanrıyı taşımaktasın; ve kutsal üç-kere asil saflık, bütün sorulara 'Bilmiyorum, bilmiyorum,' diyen ve ardından herşeyi bilen tebessümünle gülen sen: Yalvarırım hepinize, rahipleri terketmeyin, güç durumlarda yanlarında kalın. Her an tetikte bulunan çoban köpekleri gibi koşun sürünün etrafında... tek bir koyunun yolunu şaşırmasına izin vermeyin.»

Bir süre sustu, tekrar başını kaldırarak gülümsedi. Yüreğini boşaltmamıştı henüz.

«Tarikatımızın mührü için bir kuş seçecek olsak, hangisini seçerdik çocuklarım? Kartal değil — Birader Elias, ne de tavus kuşu — Birader Capella, ne de bülbül — Birader Pacifico, ne de yalnızlığa âşık yaban güvercini — Birader Bernard, ne de sarı asma kuşu — Birader Leo, başlıklı tarla kuşunu seçerdik!»

Gülümseyerek tarla kuşunu övmeye başladı:

«Kardeş tarla kuşunun bizimkine benzer kukuletesi var başında; tüyleri cübbelerimizin rengindedir, toprak rengi. Bizim kadar saf ve yoksuldur. Sokaktan sokağa, daldan dala uçup yiyecek bir buğday tanesi arar. Sabahları, hiç ihmal etmeden, ışıktan sarhoş bir halde göklere yükselir — öterek. Yükselip gözden kaybolur, sonra tekrar küçük balçık parçası gibi toprağa iner... Kardeş tarla kuşu duasını etmiş yeryüzüne dönmüş.»

Elias elini kaldırdı, konuşacağını bildirdi.

«Her kim ki tohum eker Birader Francis, onu haliyle biçecektir, çünkü zihninde gelecekteki ürünleri önceden tatmış olur. Sen kutlu kılındın Birader Francis, Tanrının sana verdiği — tohum ekmek —

görevini kusursuzca başardın. Şimdi sakin bir yürek ve bir vicdanla yüce asayı başkasına terkediyorsun. Tanrının huzuruna çıktığın zaman Birader Francis, kolların başaklarla dolu olacak. Şu asayı kaldırıp, üç, dört rahibin dolaşabileceği dar yolları, binlerce rahibi alacak duruma getireceğime yemin ederim. Kurmuş olduğun tarikatımızın meziyetlerini, üç, dört rahip değil, binlerce rahibin hoşlanacağı şekilde genişleteceğim. Bu mütevazi Portiuncula'yı Tanrının güçlü kalesi, sarayı haline koyacağıma — andiçerim!»

Bunları söyledikten sonra iki iskemlenin ateşin önüne konmasını buyurdu. Francis'i elinden tutarak birine oturttu, kendisi de yanındakine oturdu. Rahipler sıra olmuş önlerinden geçtiler, arkalarından da adaylar. Herkes önce Francis'in, sonra Elias'ın elini öptü. Francis'in yüzü sakin ve üzgündü; Elias'ınki zaferle parlıyordu. Gözlerinde, kaşlarında, geniş çenesinde zorba, hâkim bir hal seziliyordu.

ON

Ertesi gün Francis Portiuncula'nın eşiğini öptü. Elleriyle havayı araştırarak elimi buldu. «Gel zavallı Birader Leo, evimizden kovulduk.»

Ormanın arasındaki yoldan yürümeye başladı, ikide bir sendeliyordu. Ağaçlara çarpmaması için sıkı sıkı tutmak zorunluğundaydım. Ormanda kendi elleriyle kurduğu kulübeye varınca, yere oturup etrafa göz geçirdi.

«Dünya mı karardı Birader Leo, yoksa ben mi büsbütün kör oldum? Hiçbir şey göremiyorum Birader Leo, hiçbir şey.»

«Peder Silvester birçok gizli ilâçlar biliyor,» diye cevap verdim. «Bazı hastalıklar arasmda göz illetini de iyileştirmekteymiş. Gidip çağırayım kendisini.»

«Hayır, hayır Birader Leo, beni rahat bırak. Karanlıkta kalmamdan memnunum. Çevremdeki dünyayı göremiyorum gerçekten, ama Yaratanı daha iyi görebiliyorum.»

Sustu. Ağrıları gittikçe artıyordu. Biraz unutabilmek için başka yerlere yöneltti düşüncelerini. «Rahibe Clara nasıl?» diye sordu. Sesini yükseltemediğinden yanına çağırdı beni. «Nasıldır acaba? O kadar uzun zaman geçti ki neredeyse unutacaktım kendisini. Ama Tanrı onu unutmamıştır. Anlat bana neler yaptığını.»

«Öğütlerinizi izleyerek keşiş hayatını sürmek üzere San Damiano'ya gitti. Assisi'li hanımlar bunu duyar duymaz, gelip soruşturmaya başlamışlar. Clara'nın hayatını çok beğendiklerinden bazıları evlerine dönmek istememiş. Herkes saygı besliyor ona kar-

şı. İlk yanında kalan kızkardeşi Agnes oldu. O da manastıra girdi, saçlarını kesti, rahibe cübbesini sırtına geçirdi. Güveye sevgiyle bakan başkaları da vardı — evlenmemiş kızlar, hattâ iki veya üç evli kadın. Clara bir damla bal gibi... Arılar her taraftan gelmekteler. Mallarını yoksullara dağıtıp, dünyanın gürültü patırtısından uzaklaşıyor, Tanrının huzuruna kavuşmak için San Damiano'ya geliyorlar.»

«Allah yardımcıları olsun.» dedi Francis. «Kadınlar vahşi, azgın canavarlardır. Tanrı onlara boyun eğdirebilir ancak. Yalnız O!»

«Biarder Francis, Clara'nın senin adımlarını — tek tek — izlediğine emin olabilirsin. Senin gibi o da cüzzamlıları ziyaret ediyor, yıkayıp onları doyuruyor. Fazla tadından dolayı bedene zevk vermemesi için senin gibi yemeklerine kül serpiyor. Bütün gece uyumadan dua ediyor. Vücudu ihtiyarlamış bile, yanakları buruşmuş, gözlerinin feri sönmüş ağlamaktan. Allah'ın huzuruna çıkmaya hazırlanmakta. Rahiplerin arasında, manastırında olup bitenleri öğrenmek için giden tek kişi Peder Silvester'dir. Rahiplerden biri Aşai Rabbani (Hristiyanlarda şaraplı ekmek yeme âyini. Ç. N.) almak istediği takdirde iman ikrarını dinleyen odur.»

Biraz durakladıktan sonra devam etmeye karar verdim.

«Birader Francis, izninle başka bir şey söyleyeceğim sana. San Damiano'daki hayat, Portiuncula'daki hayattan daha kutludur. Neden mi? Rahibe Clara dizginleri sımsıkı tutuyor ellerinde, oysa sen onları başkasına teslim ettin — hem kime: Birader Elias'a!»

«Hayır,» diye itiraz etti Francis. «Teslim eden

ben değildim, Tanrıydı. Sesini duydum. Yapmamı buyuran O'dur.»

Başımı salladım. «İnsanı tuzağına düşürmek amacıyla şeytanın Tanrının sesini taklit ettiğini gayet iyi biliyorsun, Birader Francis.»

Ürpermeler kapladı Francis'in bedenini. «Sus! Yüreğimi paralıyorsun. Tanrının sesi değilse mahvoldum!»

Gözlerinden yeniden irin akmaya başladı; dayanılmaz ağrılar yeniden sarstı onu. Acıyarak yanına yaklaştım, kollarımla kucakladım.

«Beni bağışla Birader Francis. Evet, evet, Tanrının sesiydi. Ağlama.»

Sesini çıkarmadı. Avuçlarıyla gözlerini örtmüştü, inliyordu ağrıların şiddetinden.

O gece uyuyamamıştı. İniltileri beni uyandırmasın diye dışarı çıktı — oysa gözlerimi yumabilir miydim hiç! Yüreğim parçalanıyordu onu duydukça. Gün doğar doğmaz Peder Silvester'i bulmaya çıktım.

«Dön geri ve ateşi yak,» dedi bana. «Ben de dağlama aletini alıp hemen geleceğim. — Allah yardımcımız olsun.»

Francis'i kapının önünde buldum. Başını her zaman yaptığı gibi dizlerinin arasına sokmuş, kollarını, bacaklarını büzüştürmüş tortop olmuştu. Uyuyordu. Ayak uçlarıma basarak kulübeye girdim, ateşi yaktım. Ardından yanına oturup Peder Silvester'i beklemeye koyuldum. Francis arada sırada iç çekti: Rüya görüyordu her halde. Dizleri titriyor, başı düştükçe düşüyordu. Neredeyse toprağa değecekti.

Peder Silvester'in ayak sesleri Francis'i rahatsız etti, uyandı. Elini uzatarak beni buldu.

«Sen misin Birader Leo?»

«Evet Birader Francis, için rahat etsin. Neden titriyorsun böylesine?»

«Diz çök Birader Leo, diz çök, birlikte Kardeş Ölüm'ü çağıralım.»

Francis konuşurken, elinde uzun bir demir çubuk tutan Peder Silvester geldi.

«Kimsin sen?» diye sordu Francis. Sesi endişeliydi.

«Benim, Peder Silvester, gözlerini iyileştirmeye geldim. Allah'ın yardımıyla ağrılarını dindireceğim ki, yeniden ibadetine devam edesin diye.»

«Ağrı da bir ibadettir Peder Silvester, o da bir duadır...»

Peder Silvester istavroz çıkararak demir çubuğu ateşe soktu, kıpkırmızı kesilinceye kadar orada bıraktı. Kızarınca, demiri alıp yaklaştı. Francis papazın gölgesini, elinde tuttuğu kızgın demiri sezebiliyordu. Kollarını uzattı, yakaran bir sesle:

«Birader Kıpkırmızı Demir,» dedi. «Sana yalvarırım çok acı çektirme bana. Senin gibi demirden olmayıp, etten yapılıdır bedenim, dayanma gücüm de pek fazla değil.»

«Sana cesaret versin diye Tanrıya yalvar Birader Francis,» dedi Peder Silvester. «Dişlerini sık, bütün gücünle ruhuna sarıl. Canın çok yanacak çünkü.»

Francis Tanrıya yalvarmaya vakit bulmadan Peder Silvester kızgın demiri hasta adamın şakaklarına yapıştırdı. Francis yürek paralayıcı bir çığlık attı. Ve bayıldı. Yüzüne biraz su serptik, kaldırıp kulübeye götürdük, hasırın üstüne yatırdık. Çırpınıp durdu, Kardeş Ölüm'ün kendisini azat etmesini yalvararak ihtilâçlar içinde kıvranmaya başladı.

Peder Silvester yanından ayrılmadı, dua ediyordu hep. Ben yere çöktüm ve ağlamaya başladım. Sa-

ra nöbeti geçip Francis başını kaldırınca ürperdim. Şakakları iki derin yara, gözleri iki kanlı çeşmeydi. Kolumu bulmak için elini uzattı, umutsuzlukla sımsıkı sarıldı.

«Birader Leo, Birader Leo,» soluyarak konuşuyordu. «Tanrının merhametinin sonsuz olduğunu söyle, yoksa zihnim kaosa gömülecek. Merhametinin sonsuz olduğunu söyle; devam edebilmeme güç ver bana!»

«Çarmıha gerili Mesih'i düşün. Eline, ayaklarına çakılan çivileri, bedeninden akan kanları düşün.»

Francis başını salladı. «O Tanrıydı, bense balçık'ım sadece.»

Hasırın üstüne oturuverdi, eskisi gibi başını dizlerinin arasına soktu ve bütün gün tek kelime konuşmadı.

Akşama doğru, rahiplerden biraz ekmek istemek üzere Portiuncula'ya koştum. Gürültülü bir akşamdı. Ağaçların ardında inen cisim güneş değildi: Geçerken ormanı tutuşturan — ormanı ,taşları, uzaklarda görünen Assisi'nin kalesini alevlerle saran, ateşten kocaman bir gülleydi. Koşmaya başladım acaip bir korkuya kapılmıştım ansızın. Bu güneş, alevli ağaçlar ve tâ derinliklerimde yüreğim: Herşey tutuşmuştu. Yangın beni de çekip yutmasın diye koşuyordum. Portiuncula'nın önüne gelince sakinleştim. Tarikatımızın öksüz bırakılan sevgili beşiğini görünce, orada geçirdiğimiz saatleri, sözle anlatılmaz tatlı saatleri, kutsal duaları, kutlu sohbetleri, açlığımızı gideren kuru ekmek kabuklarından kutlu ziyafetleri ve aramızda güneş gibi şefkatle parıldayarak dolaşan Francis'i hatırlattı bana... Birkaç dakika bekleyip soluk almaya çalıştım. İçerden rahiplerin neşeli gülüşlerini duyabiliyordum. Biri Francis'in

sesini taklit ediyor, ötekiler de kahkahadan çatlarcasma gülüyorlardı. İçeriye girdim, beni gördükleri vakit sustular. İlk rahiplerden kimse yoktu. Yeniler de yere serilmiş yemeklerini yiyorlardı.

«'Sevimli küçük Yoksul'a ne oldu?» diye sordu aralarından biri. «Şarkı söyleyip dansetmiyor mu artık?»

«Çığlıklarını buradan duyduk,» dedi başkası. «Peder Silvester gözlerini oymaya gitti galiba?»

Cevap vermedim onlara. Yüreğim, içimde tehlikeli bir şekilde kabarmış, zehirli bir yılan gibi tıslalamaya başlamıştı. Ağzımı açarsam hakaret ve küfürler savuracağımı bildiğim, Tanrıdan da korktuğum için sustum. Attıkları ekmek parçasını alıp gittim.

★

Francis'in hastalığı yüzünden yola çıkmayı düşünemiyorduk. Peder Silvester her gün geliyordu, bir sabah San Damiano'dan bir haber getirdi.

«Rahibe Clara ellerini öpüyor, kendisini görmeğe gelmeni rica ediyor. Hâlâ manastırına gidip rahibeleri takdis etmediğini, onların seni görüp hâlâ avundurucu bir sözünü işitmediklerini söyliyor. Tanrının bağrında, emniyette olmalarına rağmen ne de olsa kadındır onlar, avutulmaya ihtiyaçları vardır... Rahibe Clara, bir de benim ağzımdan bir haber göndermekte: 'Seni görmek, dinlemek teselli bulmak için San Damianoyu varlığınla mutlu kıl.' diyor.»

Francis başını salladı. «Ne dersin Peder Silvester? Gitmem gerekir mi?»

«Evet Birader Francis. Kadındır onlar. Merhamet et.»

«Peder Silvester yine mesel yoluyla konuşacağım. Birader Leo, sen de dinle. Ah keşke bütün rahipler burada bulunsalar da dinleseler!

«Günün birinde, bir manastırın baş rahibi bir kadının eline değdi diye keşişlerden birini kovdu. 'Dindar bir kadındı, temiz, sâfdı.' diye itiraz etti keşiş. Baş rahip şöyle cevap verdi: 'Yağmur da temizdir, toprak da, ama ikisi birleşince çamur olurlar. Erkeğin eli, kadın eline değdimi aynı şey olur.'»

«Bunlar katı sözlerdir Birader Francis,» dedi Peder Silvester. «Kadınlar için çok katı.»

«Erkekler için daha da katı,» dedim. Korkuyla hayatım boyunca görmüş olduğum genç kadınları, dokunmak istediğim elleri düşündüm. Binlerce kadın ve el.

«Kutsal Meryem'i düşün,» diye imada bulundu Peder Silvester.

Francis üstüste istavroz çıkararak: «Kimsenin eli değmedi ona, Yusuf'un bile. Havva'yı unutmuşa benziyorsun!»

«Neyse, Rahibe Clara'ya ne cevap vereyim? San Damiano'nun kapısında beni bekliyordur. Ne söyliyeyim kendisine?»

«Portiuncula'dan San Damiano'ya giden yol beyaz çiçeklerle kaplandığı zaman geleceğimi söyle.»

«Başka bir deyişle, asla gitmiyeceğim — bunu mu demek istiyorsun?»

«Asla ve daima, Peder Silvester, ancak Tanrının söyliyebileceği kelimelerdir. Belki şu anda, biz bunları konuşurken, Tanrı yolu beyaz çiçeklerle kaplatmıştır bile. Birader Leo git de bak!»

Peder Silvester şüpheyle başını salladı, ben ise, kalbim çarparak kalkıp dışarıya fırladım. Ormanın arasından geçen yolda yürümeye başladım. Henüz

sabahtı ve hava öylesine soğuktu ki, toprağı karla kaplı sanırdınız. Bir mucize olacağına emindim: Kokusu vardı havada. Francis'in kanlar içindeki yüzü parlamıştı, bana dönüp 'Birader Leo git de bak!' deyince — çünkü zihninde yol çiçek açmıştı zaten.

Koşarak geniş yola vardım ve haykırdım hemen: Bütün yol — çahlar, taşlar ve çamur — göz görebildiği kadar, beyaz çiçeklerle örtülmüştü! Diz çöktüm, Allah'a şükrettim. Birkaç çiçek kopardım, hızla koşarak kulübeye döndüm, yorgunluk ve sevinçle soluyarak içeriye girdim.

«Birader Francis,» diye haykırdım. «Bütün yol beyaz çiçeklerle kaplı. Bak sana bir avuç dolusu getirdim.»

Peder Silvester, Francis'in ayaklarına kapanıp onları öptü. «Beni bağışla Birader Francis. Başımı şüpheyle sallamış, iman etmemiştim.»

Francis çiçekleri aldı, kanlı gözkapaklarının, yaralı şakaklarının üstüne koydu. Çiçekleri tekrar tekrar öperek «Tanrım... Tanrım...» diye mırıldandı.

«Neden şaşırdınız?» diye sordu. «Herşey bir mucizedir. İçtiğimiz su, bastığımız toprak, her akşam yıldızlarıyla üzerimize inen gece, güneş, ay nedir ki? Hepsi birer mucizedir! Bir ağacın değersiz yaprağına bakın, aydınlıkta bakın — öylesine bir mucizedir ki! Bir tarafında çarmıha gerilişin resmi öteki tarafında dirilişin resmi. Yaprağı çevirince ne görüyorsunuz — Dirilişi! Yaprak değildir o, kalbimizdir!»

Peder Silvester Francis'in elini öptü. «Birader Francis, Tanrıdan bir işaret bekledin ve geldi: Allah yollara çiçekler serpti. Gidip Rahibe Clara'ya seni beklemesini söyliyeyim mi?»

«Evet, geleceğimi söyle kendisine. İstediğimden değil, Tanrının buyurduğundan geleceğimi söyle.

Gökten düşen bu çiçekleri de götür ona. Toprağa değince kana bulandılar hepsi.»

Bu sözleri söylerken kanlı çiçekleri Peder Silvester'e verdi.

★

Peder Silvester bizden ayrıldıktan sonra, çömelip ateşi yaktım. Su ısıttım, Francis'in yüzünü yıkadım, ayaklarını ellerini sildim, tarak yerine parmaklarımı kullanarak saçlarını düzelttim. İşimi bitirince elinden tutup kaldırdım. Ama dizlerinde derman kalmamıştı, ayakta duramıyordu.

«Yola nasıl çıkacağız Birader Francis,» diye sordum umutsuzlukla. «Dizlerin seni taşıyamıyacak.»

«Dizlerimi unut Birader Leo, ruhum için endişelen. O beni götürecektir... haydi yürümeye başlıyalım!»

Dudaklarını ısırarak, bütün gücünü yitirerek kulübeden çıktı. Yürümeye başladık. Dışarıya çıkar çıkmaz:

«Birader Leo,» dedi. «İnsan ruhunun kutsal bir kıvılcım, başka bir deyişle üstün güçlü olduğunu kaç defa söylemeliyim sana. Yalnız bunu bilmemekteyiz, etimizin, kat kat yağlarımızın altında eziyoruz onu. Ah, bir serbest kılabilseydik ruhumuzu!»

Bir an durakladı, sonra:

«Yürüyemiyeceğimi sanıyorsun değil mi? Ruhumun bedenimi desteklemiyeceğine inanıyorsun? Şimdi göreceksin!» dedi.

Yolda yürümeye başladı, dizleri pekişmişti, çökmüyordu artık. Geniş yola varınca çiçekleri aradık, ama yok olmuşlardı — yükselen güneşin erittiği kırağı tabakasıydı sanki. Francis istavroz çıkardı.

«Bu da bir mucizedir. Çiçekler gökten indiler, gönderilen haberi iletip döndüler. İnsan ayaklarının üstlerine basmalarını istemiyorlardı.»

Francis sessizliğe büründü. Yolun tam kenarında dikkatle ilerliyerek San Damiano'ya doğru yürüdü. Yanında iki rahibe bulunan Rahibe Clara, Francis'i uzaktan görünce olduğu yerde kaldı, kollarını kavuşturarak gözlerini indirdi ve bekledi. Ayak seslerini duyar duymaz başını kaldırdı, saçının dibine kadar kızardı.

«Tanrı seni korusun Rahibe Clara: Tanrı hepinizi korusun rahibeler.» diye selâmladı onları Francis. Takdis etmek üzere elini uzattı.

«Hoş geldin barınağımıza Peder Francis,» diye cevap verdi Clara. «Binlerce yıldan beri beklemekteyiz seni.»

Yere kapanıp Francis'in ayaklarını öptü.

«Şikâyet etme Rahibe Clara. Sana muntazaman Peder Silvester'le haber gönderdim.»

Clara tekrar ayaklarına kapandı, konuşmak için izin istedi.

«Gönderilen haberler bizi tatmin etmiyor Peder Francis. Uzaktan gelen kelimeler rüzgâr, havadan başka birşey değiler — dağılırlar. Kadınız biz. Huzura kavuşmak için bizimle konuşan dudakların kımıldayışını görmeliyiz, bizi takdis eden eli başımızda hissetmeliyiz. Kadınız diyorum sana. Eğer bizi sözlerinle avutmaya gelmezsen mahvoluruz Peder Francis.»

Konuşarak önde yürüdüler ikisi, biz de arkalarından geliyorduk. Manastırın kapısına varınca Francis durdu, önünde serili manzara heyecanlandırmıştı onu. Bu küçük bahçe ne kadar güzeldi — Cennetti o! Çiçeklerin ne kadar tatlı kokusu vardı!

«Avluya neler diktin Rahibe Clara? Göremiyorum pek.»

«Zambaklarla güller, Birader Francis. Sonbaharda menekşelerimiz yetişir.»

Francis elini uzatıp avluyu takdis etti. «Kızkardeşim Avlu, kızkardeşlerim Zambaklar ve Güller, burada sizlerle bulunduğumdan sevinç duymaktayım. Sizlerin de Mahşer Günü yükselip Rahibe Clara ile cennete girmenizi buyursun Rabbimiz.»

İçeriye girdi. Duvarlar badana edilmişti. Oğlunu gülümseyerek sımsıkı bağrına bastıran Meryem Ana'yı belirtiyordu ortadaki heykel. Rahibeler yere kapanıp Francis'in ayaklarını öptüler. Francis de elini başlarına koyarak takdis etti onları. Beyaz örtülere sarılmışlardı, yürürken güvercinlere benziyorlardı.

Francis'in oturması için bir iskemle getirildi. Clara yanına diz çöktü, rahibeler geride durdu. Uzun bir süre konuşmadı kimse. Bütün gözler kutsal konuğa çevrilmişti. Öylesine hoştu sessizlik, öylesine kaygısızdık hepimiz! Melekler San Damiano'ya inmiş, görünmeden havada duruyor, bizimle beraber Francis'in konuşmasını bekliyorlardı şüphesiz. O, ise telaşlanmamaktaydı. Tanımlanmaz bir sevinçle kendinden geçmiş olduğu anlaşılıyordu yüzünden.

«Ne kadar temiz, misk gibi güzel kokuyordu hava,» demişti bana sonradan «Yeni yıkanmış çamaşırların, açıldığında nane ve defne kokan sandıkların kokusunu duymayalı nice zaman geçti!»

«Bize acı Peder Francis; sesini duyur bize.» dedi Clara sonunda, cübbesinin eteğini öptü.

Francis uyanırmışcasına irkilerek başını kaldırdı.

«Burada bulunduğumdan dolayı mutluyum kar-

deşlerim. Neler söyleyeceğimi sanıyorsunuz? Eskiden, arkadaşlarıma ziyafetler verirken başımı arkaya atıp şarkı söylerdim:

Binlerce selam arkadaşlar,
On binlerce selâm sizler!
Vadiyi çiçekler kaplar,
Tarlaları çimin ve şebnem.

Şimdi aynı şarkı yükseliyor yüreğimden: Binlerce ve on binlerce selam!»

Fazlasiyle heyecanlanmıştı. Yıllardır kendisini böylesine mutlu görmemiştim. Sevdiği çevre buydu: Safhk, temizlik ve kendisini saran ateşli istek — bütün bu beyaz örtülü rahibeler!.. Tekrar konuştu.

«Beni dinleyin rahibeler, aklıma gelen bir tırtıldan söz edeceğimden bağışlayın beni. Bir hikâye değildir anlatacağım, — Gerçeklikten daha gerçektir... Vaktiyle bir tırtıl vardı. Durmadan sürünüyor, sürünüyordu. İhtiyarlayınca cennetin kapılarına ulaştı. Kapıyı vurunca içerden bir ses duyuldu: 'Tırtıllar buraya giremezler! Çok telaşlanıyorsun galiba.'

«'Ne yapmamı istiyorsun Rabbim? Emret!' diye cevap verdi tırtıl. Korkudan tortop oldu.

«'Biraz daha cefaya katlan, biraz daha çabala, kelebek olmaya çalış!'

«Tırtıl bunun üzerine yeryüzüne indi, yolculuğuna yeni baştan başladı...»

«Bize tırtılın kim olduğunu söyle Peder Francis,» diye yalvardı Clara.

«Tırtıl benim, Rahibe Clara, ve sen, ve beni dinleyen rahibeler ve evrende sürünen her insan. Ulu Tanrım, bu zavallı sefil tırtıl ne yiğitlikler yapmalı kelebek olabilinceye kadar. Çabalayın, daha fazla çabalayın rahibeler, güçlüklerle dolu çetin yokuşa çıkın: Arıklık, sevgi, yoksulluk, açlık, çıplaklık, göz-

yaşı — gerekmektedir bunlar! Şeytan her tarafa tuzaklarını kurdu, yakalanmamızı bekliyor. Eğilip bir çiçek kokladınız mı onu bulursunuz karşınızda, kardeşlerim. Bir taş kaldırdığınızda altında bekler bulursunuz. Çiçek açan badem ağacı gördünüz mü, üzerinize atılmak üzere dalların arasına gizlenmiş olacak. Yediğimiz ekmekte, içtiğimiz suda, uyumak için yattığımız yataklardadır: Şeytan her yerde saklıdır, her yerde — saklanmış bekliyor. Niçin bekliyor? Ruhlarımızın bir an yorulup sersemlemelerini, bize gözcülük yapmaktan bir an vazgeçmelerini, böylelikle saldırıp bizi cehenneme sürükliyebilmesini bekliyor. Sizi düşünmekteyim kardeşlerim, size acıyorum. — erkeklerden çok acıyorum...: Çünkü kadınsınız. Yürekleriniz katılaşmıyor dünya güzelliklerinin karşısında. Görünce hoşlanıyorsunuz onlardan. Çiçekler, çocuklar, erkekler, küpeler, ipekli elbiseler: Yarabbi, hepsi birer tuzak! Kaç kadın kurtulabilir bundan acaba?

«Yüzlerini çeşitli boyalarla güzelleştiren, mücevherler takan, gülen bu kadınlar için sabah, akşam Kutsal Meryem cennette yansıtıyor dualarınızı. Geceleri başlarınızın üzerindeki kutlu sessizliğin arasında, kavak ağacının yaprak hışırtısına benzen bir ses: Yakaran, dua eden bir ses duymuyor musunuz? Tüm kadınlar için dua etmektedir Kutsal Meryem.

«Ama dikkatli davranmalısınız kardeşlerim. 'Manastıra girdik, evrenden kurtulduk, cennette geziniyoruz şimdi,' demeyin kendi kendinize. Bu düşün bir tuzaktır, kardeşlerim, şeytanın kurduğu tuzak. Söyliyeceklerimi iyi dinleyin. Yemin ederim — biz hepimiz birimizin aynıyız. Eğer yeryüzünün bir ucunda kadınların biri dudaklarını boyarsa, utanç verici boya sizlerin de dudağınıza yayılmakta! Cennet na-

sıl tanımlanır? Tam mutluluk... Cennetten bakıp, kardeşlerinin, kızkardeşlerinin cehennemde cezalandırıldıklarını gören kişi nasıl tam mutlu olabilir? Cehennem var oldukça, cennet var olabilir mi? Bunun için diyorum ki— zihninizde yer etsin sözlerim — ya hepimiz kurtulacağız, yahut da hepimiz mahvolacağız. Bir kişi dünyanın öbür ucunda öldürülürse, biz de öldürülürüz; bir kişi kurtarılırsa, biz de kurtuluruz.»

Francis'in sözleri, yüreğimin hayretle çarpmasına sebep oldu. Evreni böylesine aşırı bir sevgiyle kucakladığını ilk kez duymaktaydım. Yüreği bu dişil çevrede çiçek açtı; rahibelere baktıkça tüm evreni kaplayan filizler açıyordu şefkatı.

Rahibeler diz çökmüştü. Francis'in etrafında çember oluncaya kadar sürünerek ağır ağır yaklaştılar. Güneş değmişcesine ışıldayan yüzleriyle vecd halinde Francis'e baktılar.

Ilık soluklarını üstünde hisseden Francis, tekrar dudaklarını araladı:

«Varlığınızın farkında olmak yüreğimi genişletiyor, rahibeler. Herkesi içine almak istiyor — herkesi, bu dünyada ve öbür dünyada ağlayışların kesilmesi için hem günahkârları, hem günahsızları. Rabbim, yüreğimden ağzıma, baş kaldıran düşünler yükselmekte. Burada bulunan kadınlara açıklamama izin ver, kardeşlerimdir çünkü. Sevgi, merhamet doludur dişil yürekleri — anlıyacaklar beni. Şu dakika şeytana bile acıyorum — Rabbim bağışla beni! — Ondan bahtsız, zavallı yaratık yoktur. Eskiden Tanrıyla beraberdi, ama terketti, inkâr etti O'nu, avutulamadan dolaşıyor boşluklarda. Niçin avutulamıyor? Çünkü Tanrı hafızadan yoksun kılmadı onu. Cennetin tatlılığını hatırladıkça nasıl avunabilir ki?

Şeytan için de dua etmeliyiz rahibeler. Acıyıp bağışlaması, cennete dönüp baş meleklerin arasındaki yerini alabilmesine izin vermesi için dua etmeliyiz Ulu Tanrıya.

«Sevgi — Sevgi'dir kadının alın yazısı. Şeytan, çirkin, kana susamış bir canavardır, eğer dudaklarını bir kadın öperse yeniden baş meleğe dönüşür. İşte rahibeler budur tam sevgi. Şeytanın, pırıl pırıl neşe saçan ilk yüzüyle dönebilmesi için tam sevginin öpmesi gerek.

«Sevgi!... Sevgi!...» diye bağırdı Francis, sesi hıçkırıklarla boğuluncaya kadar. Yüzünü avuçlarının arasına alarak ağlamaya başladı.

Rahibe Clara'nın da gözlerinden yaşlar dökülüyordu. Kısa bir zamanda diğer rahibeler de ona katıldı, bütün manastır ağıtlarla doldu.

Francis bunu duyunca başını kaldırdı, kollarını uzatarak üzgün bir sesle:

«Sizi ağlatmak niyetinde değildim, kardeşlerim. Beni bağışlayın. Cennetten söz etmek için gelmiştim, cehennemden değil. Hayat sıkıcıdır; Birader Ölüm olmasaydı dünya dayanılmaz bir zindan — bedenlerimiz dayanılmaz bir zindan olacaktı! Ama şimdi (büyük bir sevinç, tarif edilmez bir umut — hayır umut değil, kesinlik) şimdi ruh, limon çiçekleriyle taçlandırdı başını, 'Ah sevgili varlığım, sevgili varlığım — Sen Rabbim! diye haykırarak evrenin taşları, uçurumları üstünde ilerlemeye başladı.»

Rahibelerden biri fenalık geçirdi. Clara avluya bakan pencereyi açtırınca zambak ve gül kokuları kapladı havayı. Cesaret bulup Francis'in dizine dokundu; yumuşak bir sesle:

«Peder Francis, sana baktıkça Adem'in günah işlemediğini hissediyorum.» dedi.

Francis elini hafifçe rahibenin uzun beyaz baş örtüsüne değdirdi.

«Ben de sana bakınca Rahibe Clara, Havva'nın günah işlemediğini hissediyorum.»

Uzun bir süre sessizlik kapladı ortalığı. Sevgi ve merhametle taşan bir sessizlik. Francis konuşmadığı halde rahibeler ağıtlarına ara vermeden, söylenilmeyen sözleri dinliyorlardı. Sanki Francis kadınların kaderinden, sevgiden, şeytanı baş meleğe dönüştürecek öpüşten sözetmekteydi hâlâ. İlk kez kadınlığm ne sonsuz kutlu bir bağış ve sorumluluk olduğunu seziyorlardı.

Ansızın, bu kutsal sessizliğin ortasında sokak kapısının şiddetle vurulduğunu duyduk. Açılınca Portiuncula'nın keşişleri içeriye daldı. Korkudan tir tir titriyorlardı.

Clara ayağa fırladı. «Ne oluyor kardeşlerim? Neden kapıyı zorladınız?»

Juniper alnından terini silerek cevap verdi: «Bağışla bizi Rahibe Clara, Portiuncula'da bulunuyorduk, birdenbire göğe alevlerin yükseldiğini gördük. Manastırınız yanıyordu.»

«Yangm! Yangın!» diye haykırıştılar keşişler. «Yanıyorsunuz Rahibe Clara!»

Clara gülümsedi sadece. «Gördüğünüz yangın değildi kardeşler, yangın değildi. Peder Francis konuşuyordu...»

Güneş batmak üzereydi. Francis kalkıp Clara ve rahibelere allahaısmarladık dedi. Elini başlarına koyarak tek tek takdis etti.

«Fevkalâde bir şey yaptın bizim için Peder Francis,» dedi Clara. «Kadının teselli bulmaz yüreğini avuttun. Karşılık olarak sana ne yapabiliriz?»

«Gerçekten bir isteğim var Rahibe Clara. Çok büyük bir lûtuf.»

«Emret Peder Francis,» diye bağırdı rahibeler.

«Gördüğünüz her yoksul insandan bir yamalık dilenmenizi, topladığmız yamalıklarla bana bir cübbe dikmenizi istiyorum. Ricam bu benim.»

Clara Francis'in elini öptü. «Neden hayatımı vermemi istemiyorsun benden? Tanrı kısmet ederse bir dahaki pazar günü sana arzuladığın cübbeyi teslim ederiz Peder Francis, O getirecektir sana.»

Ayrıldık oradan. Francis sağlam adımlarla önde yürüyor, bizler de, sevinçle mucizeyi anarak ardından gidiyorduk. Clara ve rahibeler manastırın sokak kapısmda durmuş gidişimizi izliyorlardı. Öylesine yaşlıydı ki gözleri, silmek zorunluğunda kaldılar.

★

Francis hiç konuşmadı ertesi gün. Şafak sökerken kulübenin önünde, ayaklarını altına alarak oturdu. Bütün gün güneşlendi. Hava ılıktı, tatlı bir meltem esmekteydi. Zaman zaman su getirmeye, odun kesmeye veya hindiba toplamaya giden keşişlerden biri geçiyordu yanından. Yukarlarda uçan bir kara tavuk, ıslık çalar gibi öterek yok oldu. Francis'in gözleri iyice seçemediğinden, kulak kabartıp etrafını saran evreni dinlemeye koyuldu. Yüzü öylesine mutluydu ki, bütün gün yanına yaklaşmaya cesaret edemedim. Akşama doğru, içindeki alev yatışınca, yanma gidip eşiğe oturdum.

Elini uzatıp beni «gördü.»

«Bu nasıl bir mucizedir, Birader Leo!» dedi. «Görme gücümün azaldığı günden bu yana duyduğum

sesler anlatılmıyacak kadar tatlılaşmakta. Oh, ağaçların hışırtısı, havada kaynaşan kuşlar!»

Bir süre konuşmadı.

«Görüş gücümün azaldığı gündenberi Birader Leo, gözle görünmeyeni anlıyabiliyorum. Ruhani gözlerim açıldı şimdi. Görüş çemberim gittikçe büyüdü bu gün. Başmda buradan — bulunduğum kapıdan — Portiuncula'yı görebiliyordum. Birbirleriyle tartışan veya dua eden rahipleri, onlardan uzak duran, ağlayan Peder Silvester'i gördüm. Ardından çember genişledi, kaleleri, çan kuleleri, insan dolu sokakları, evlerin önünde nakış işleyen genç kızlarıyla Assisi'yi — pencerenin arkasında diz çökmüş ağlayan annemi, görebildim. Işıklı çember biraz daha genişledi; Roma'yı, caddeleri, esans kokan asilzadeleri, boyalı hanımefendileri, muhterem başmı avucuna dayayıp Hristiyanlığın durumunu düşünen papayı; — hayalinde çalı çırpıdan ateşler yakarak dönmeleri, imansızları yakmak isteyen beyaz cübbeli keşişi gördüm... Bundan da ötesini, — mavi denizi, beyaz adaları, öfkeli Girit'i, Mısır ve Sultanı — dört nalla koşan atının sırtında, kendisini kovalayan Çarmıhtan kaçmaya çalışan Sultanı — gördüm... Ve sonunda Birader Leo, bir parlaklık, kocaman yıldızlar, azizler, baş melekler, melekler, ve yedi katlı cennet — ve ansızın göremez oldum, kör olmuştum, bayıldığımı sanıyorum. Tanrıya fazlasıyla yaklaşmıştım herhalde.»

Sesimi çıkarmadım. Ruhunun, içten doğma bir görüşle cenneti, evreni dolaşmasına, derdini unutmasına seviniyordum. Bütün gün yaralarından akan kan, toprağı çamura çevirdiği halde, bedeninden çok, pek çok uzaklaştığından en ufak bir acı hissetmemişti.

Yine birkaç dakika sustu, sonra, kelimeleri dikkatle tartarak devam etti.

«Birader Leo, insanın bedeni Ahdi Atik'in sandığıdır. Allah içinde dolaşır.»

Hava kararmaktaydı. Her ağaçtan cıvıltılar yükseliyordu: Gecenin sesleri, çekirgelerle cırlak böcekleri şarkılarına başlamışlardı. İki yarasa sessizce önümüzde uçuşuyordu, neredeyse Francis'in saçlarına takılacaklardı.

«Neydi bu?» diye sordu başını sallıyarak. «Bir kanat değmişti bana sanki.»

«Kahrolasıca yarasalar, Birader Francis. Allah belâlarını versin!»

«Her canlı yaratığın kendine özgü geçmişi var Birader Leo, aleyhlerinde konuşmamalısın. Bir insanın, vahşi bir hayvanın veya bir kuşun geçmişini öğrendiğin zaman onlara karşı beslediğin kötü duygular sevgiye dönüşecek. Yarasanın tarihçesini bilmiyor musun?»

«Hayır. Bana anlatacaksın nasılsa Birader Francis.»

«Pekâlâ, o halde dinle. İlkin yarasa kilisenin bodrumunda yaşayan bir fareydi. Bir akşam deliğinden çıkıp, mihraba tırmandı, kutsanan mayasız ince ekmeği kemirmeye başladı. Kemirdikçe kanatları açıldı kızkardeşimiz yarasa oluverdi.»

Sivrisinek avlayan yarasa tekrar önümüzden geçti.

«Özür dilerim Kızkardeş Yarasa,» dedim başımı kaldırarak. «Kanatlarının kutsanan mayasız ekmekten yapılı olduğunu bilmiyordum.»

Francis bu sırada elleriyle örtmüştü kulaklarını. Altımızda bulunan ırmağın akışını dinlemekteydi.

«Dinle Birader Leo, boğazdan geçerken ırmağın

şarkı söyleyişini dinle, denize ulaşmak için sabırsızlıkla yarış edercesine akışını dinle. Ruhlarımız da aynı derecede sabırsızdır, Birader Leo: Cennete akmak için yarış ediyorlar. Rabbim, ne zaman ulaşacaklar?»

«Sabırlı ol Birader Francis, sabırlı ol. Yeryüzünde bulunman gerekmekte hâlâ. San Damiano'da, rahibelere ne denli iyiliklerde bulunduğunu farketmedin mi? Ağlamaktan alakoyamadılar kendilerini, mutluluklarının şiddetinden.»

Francis iç çekti. «Neler söyledim orada? Kendimden geçmiştim. Rabbim bağışla beni!»

«Neden Birader Francis? Şeytana acıdığından mı? Onu bağışlaması için Tanrıya yalvarma özleminden mi yoksa?»

«Hayır, hayır.» Francis'in sesi elemle doluydu. «Kadınların varlığı yüreğimi alt üst etmişti çünkü. Rabbim, beden niçin böylesine güçlü, yenmiyecek kadar sağlam? Açlıktan öldürmek, kırbaçlamak uykusuz bırakmak, karlara batırıp dondurmak, bir kürek çamur haline sokmak fayda vermemekte. Bütün bunlara rağmen başeğmiyor, huysuzluğundan vazgeçmiyor. Kızıl sancağı yükseklerde dalgalandırıp haykırmaya devam ediyor.»

Francis alevlenmişti. Ayağa kalktı.

«Kalk Birader Leo, Kutsal İtaat namına söylediklerimi tekrarlamam buyuruyorum. Tek bir kelime değiştirmeden söylediklerimi aynen tekrarlayacaksın. Yapacak mısın?»

«Sözünden çıkmamaya yemin etmiştim Birader Francis. Emret.»

«Pekâlâ, başlıyalım. Ben: 'Eyvah Francis! Hayatında o kadar günah işledin ki, kurtulamayıp cehennemin dibini boylayacaksın!' diyeceğim. Sen de

şöyle cevap vereceksin: 'Doğru, doğru Francis, hayatında o kadar çok günah işledin ki, cehennemi boylayacaksın!' Hazır mısın?»

«Hazırım Birader Francis.»

«Öyleyse neden konuşmuyorsun?»

«Mutluluklar sana, Birader Francis. Hayatında o kadar hayırlı işler yaptın ki cennetin en üstün aşamasına ulaşacaksın!»

Francis hayretle bana baktı.

«Bana neden itaat etmiyorsun Birader Leo? Söylediklerimi duydun değil mi? İşittiğim sözler ne? Kutsal İtaat namına söylediğim sözleri aynen tekrarlamanı emrediyorum.»

«Memnunlukla Birader Francis. Konuş, itaat edeceğim.»

«Peki, ben: 'Günahkâr Francis, hayatında işlediğin bütün günahlara rağmen merhamet umacak kadar küstah mısın? Hayır, hayır, seni uğursuz günahkâr, seni, Tanrı cehenneme atacak seni!...' Şimdi sıra sende Birader Leo. Tekrarlıyacağın sözleri iyi dinle: 'Evet, evet, Tanrı cehenneme atacak seni!'... Söyle!»

«Hayır, hayır, kutlu Francis, Tanrının merhameti günahlarından çok, pek çok üstündür. Her kusurun bağışlanacak, cennete gireceksin.»

Francis kızmıştı artık. Omuzlarımdan yakalıyarak şiddetle sarstı beni.

«Ne cesaretle isteğime karşı geliyorsun! Niçin söylediklerimin aksine cevap veriyorsun. Son defa olarak Kutsal İtaat namına denileni yapmamı emrediyorum.»

«Memnunlukla Birader Francis. Söylediklerini aynen, tek kelime değiştirmeden tekrarlıyacağıma yemin ederim.»

Francis göğsünü yumruklamaya başladı. Korku

taşıyordu gözlerinden. Kendisini suçlandırıyor, ağlıyor ve konuşuyordu durmadan.

«Günahkâr, lanetli Francis, kurtarılış yok senin için! Merhamet yok senin için! Cehennem ağzını açmış yutmaktadır seni.»

«Birader Francis,» diye haykırdım — ben de ağlıyordum artık. «Ulu aziz ve iman şehidi, Allah'ın merhameti sonsuzdur. Yoksulluk, sevgi ve ahlâk temizliği: Bu üç ulu aziz, seni kabul etmek için cennetin eşiğinde bekliyorlar: Kutsal erdem dikenlerden bir taç tutmaktadır elinde.»

Francis ayaklarımın dibine yığıldı. Korku içinde yanına çöktüm.

«Birader Francis, neden dizlerime sarılıyorsun?»

«Birader Leo niçin bu kadar azap çektiriyorsun bana? Neden isteğime karşı geliyorsun?» diye sordu, gözyaşları arasında.

«Birader Francis, ellerini öper beni bağışlamanı dilerim. Yemin ederim ki suç bende değil. Söylediklerini tekrarlamak üzere ağzımı açınca dilime — nasıl olduğunu bilmeden ve istemeden — hâkim olamıyorum. Senin sesinden güçlü bir ses duyuyorum içimde, onun söylediklerini tekrarhyorum sana. Bu ses Tanrının sesi olmalı kar —»

«Şeytanın demek istiyorsun galiba.» diye sözümü kesti Francis. «İblis ruhumu uyutmak niyetinde; gafil avlamak istiyor, içime girebilsin diye. Ama bırakmıyacağım!»

Ayağa kalkarak, düğümlü ipini çözüp bana fırlattı. «Şu ipi al Birader Leo, al ve döv beni. Duyuyor musun? Kanlar akıncaya kadar döv beni.»

Bunu söyler söylemez göğsünü bağrını açtı. Çıplak bedenini görünce içim acıdı. Neresine vuracak-

tım? Tekrar tekrar kamçılanmaktan, yara bere içinde, bir deri bir kemik kalmıştı bedeni.

«Bana acımıyor musun Birader Francis? Elimi kaldırıp nasıl dövebilirim seni?»

Francis'in sabrı taşmıştı artık: «Birader Leo seni uyarıyorum... Dediklerimi yapmazsan kalkıp gideceğim. Ayrılacağız Birader Leo! Evet, yüksekte bulunan cennet adına ayrılacağız!»

Sırtını bana çevirdi. «Allahaısmarladık!»

Dehşete düşmüştüm, kararının kesin olduğunu ve yapacağını anlamıştım çünkü.

«Birader Francis,» dedim sırtımı açarak. «Sana indirdiğim her darbeye karşı iki defa kendimi döveceğim. Yalvarırım bu lütfu esirgeme benden!»

Cevap vermeden öne doğru eğildi, ben de onu düğümlü iple dövmeye başladım, aynı zamanda kendimi de dövdüm. İlkin hafifçe vuruyordum, ama kızdırmama yaradı sadece. «Daha kuvvetli, daha kuvvetli,» diye bağırdı. «Et olan bedene, bu orospuya nasıl acıyabilirsin?» Daha bir güçlü vurmaya başladım, bir darbe Francis'e, iki darbe kendime, kolumu salladıkça öfkem artıyordu. İstemsizlikle yapılan bir şeydi bu. Acaip bir sarhoşluğa kapılmıştım, çektiğim acılar arttıkça içimden mutluluk duymaktaydım. Beni yaralayan ve şimdi elime düşen bir canavardan intikam alıyormuşcasına vahşi, sevinç çığlıkları atıyordum. Düğümlü ip, Francis'in ve benim kanımla kıpkırmızı kesilmişti. Dayak faslını sona erdireceğime merhametsizce vurmaya devam ettim.

«Yeter Birader Leo.» Francis tamamiyle sakinleşmişti.

Duymamazlıktan geldim. Artık hız almış, göğsümü, sırtımı durmadan dövüyordum. Çektiğim acı beni kıvrandırıyor, çırpındırıyordu — dansediyor-

dum. Hayatımda çok çok kötü şeyler yaptım, ama yaptıklarımı ödüyor, hafifliyordum sanki... Söğütler arasmda kovaladığın, elinden kurtulan kadını hatırla! Fırından çaldığın ekmeği hatırla! Yalancı, korkak, obur, zampara, sarhoş — al işte, al... al... al... diye, diye vurdum kendime.

«Yeter!» Francis kanlı ipi elimden çekip beline sardı. «Yeter, yeter Birader Leo. Yarın sabah yeniden başlamak üzere gücümüz kalsın.»

«Çok eğlendim Birader Francis,» dedim ve yorgunluktan bitik bir halde yere yığıldım.

«Çok eğlenmedin, acı çektin. Aynı şey demektir.»

İçeriye girdik. Ocağın önüne çömelerek ateşi yaktım, birazdan da uyuya kaldım. Rüyamda kızarmış bir domuz yavrusunu tutmuş suyunu emiyor gördüm kendimi.

★

Bernard'la Pietro bir sabah erkenden ziyaretimize geldiler. Francis'in elini öperek birer yanına oturdular. Dışarısı soğuktu, ateş yanıyordu, üçü de yüzlerini çevirmişlerdi ocağa doğru. Kimsenin sesi çıkmadı. Francis arada sırada elini uzatıp sağında oturan Bernard'a, solunda oturan Pietro'ya dokunuyor, yanında bulunduklarından emin olmak istiyordu sanki. Sonra yüzü mutlulukla parıldıyarak ellerini dua eder gibi birleştiriyordu... Geride, köşede durup onları izledim. Yıllarca ayrı kalan, buluşup ateşin önünde ısınmaya çalışan üç kıdemli savaşçıya benziyorlardı. Söylediklerini duymak için kulaklarımı kabarttım, ama hiç biri konuşmadı. Aralarındaki havanın titreştiğini, söylenmeyen kelimelerin ağızdan ağıza dolandığını seziyordunuz. Cennette de melek-

ler böyle konuşmaktaydılar şüphesiz. Sessizlik ne kadar sürdü — kaç saat? Sanki zaman durmuş, bir saatle bir yüzyıl aynı süreydi. Sonsuzluk da böyle olmalı diye düşündüm, kımıldamadan ve konuşmadan.

Ateş sönmüştü. Güneş bir mızrak boyu ufuktan yükselmişti. Bernard'la Pietro kalktılar, eğilerek Francis'in dizlerini, elini ve omuzlarını öptüler. Francis ağlamaya başladı, onlar da katıldılar kendisine. Üçü birbirlerine sarıldılar, hiç kımıldamadan, kucaklaşmalarını uzatıyorlardı mümkün olduğu kadar. Sonra tek kelime söylemeden ayrıldılar. İki keşiş, kapıya giderek eşiği geçtiler, ağaçların ardında kayboldular.

Francis'le başbaşa kalır kalmaz yanına oturdum. Konuşmak isteği kaçlamıştı içimi.

«Neden hiçbiriniz konuşmadı Birader Francis? Yıllardır birbirinizi görmediniz. Konuşacak söz bulamamanız çok garip.»

«Konuştuk Birader Leo,» dedi Francis hayret ederek. «Konuştuk, durmadan konuştuk. Birbirimize herşeyi anlattık, söylenecek söz kalmayınca ayrıldık.»

«Tek kelime duymadım Birader Francis.»

Gülümsedi. «Hangi kulaklarınla dinliyordun? Başının iki yanından uzanan balçıktan kulaklarının yerine ruhani kulaklarınla dinlemeliydin.» Omuzumu okşadı. «Balçıktan meydana gelmemiş, alevden yaratılan saklı kulak, dil ve gözlerimiz olduğunu biliyorsundur mutlaka. Onlarla konuşup, işitip konuşman gerekir Birader Leo!»

Pazar sabahı erkenden Peder Silvester, rahibelerin yoksullardan dilendikleri yamalıklarla Francis'e diktirdikleri cübbeyi getirdi. Her yoksul, yoksulluğun damadına bir yamalık vermişti. Francis cüb-

beyi bağrına bastı, çamurlu, lekeli yamaları teker teker öptükten sonra kutsal yoksulluğu, karısım takdis etti.

«Her kim ki zenginliği özlemezse zengindir; her kim ki zengin olup daha da zengin olmayı özlerse yoksuldur. Şükürler Allahıma, yeryüzünün en zengin kralıyım, Birader Leo, bu da krala yakışır cübbem.»

«Sağlıkla giy Birader Francis. Karın yoksulluk tarafından yollanan düğün hediyesidir.»

Yeni cübbesini giydi, hayranlıkla izliyordu kendisini sevinç içerisinde. Siyah, mavi, yeşil yamalar vardı — akla gelen her renkte yamalar — rüzgârda kabaran cübbesiyle dolaşan Francis, havadaki kardeşlerinin her birinden ödünç bir tüy alan karışık renkli bir kuşa benzemekteydi.

«Birader Leo, keşişleri görmek görmek istiyorum, onların beni görmelerini özlüyorum. Belki hâlâ kilisedelerdir. Gel gidip âyini onlarla dinliyelim.»

Son günlerde gözleri biraz olsun iyileşmiş, dizleri güçlenmişti. Dalları iterek önde yürüdü, ben de mutluluk içinde onu izledim. Francis bir çocuk gibi diye düşündüm, tıpkı bir çocuk — bunun için seviyordum onu. Şimdi kardeşlere gidip yeni cübbesini gösterecekti!

Gökyüzü kararmıştı, ılık bir yağmur damlası dudağıma değdi. Francis başını kaldırıp, göğün ona da bir damla vermesini yalvarırcasına elini uzattı. Bana döndü.

«Duyduğum bu büyük sevinç nedir Birader Leo? Tüm evrenin yoksulluğunu sırtıma geçirmiş, tüm evrenin yoksullarını omuzuma yüklemiş onlarla yürüyorum sanki. Nereye gidiyorum? Onları nereye götüreceğim? Allah'ın izniyle cennet olsun!... Evet,

yoksulluk uymaktadır bize, Birader Leo— sevimli küçük bir kızın saçlarına yakışan kırmızı bir kordela gibi!»

Ansızın Elias'ın gürleyen sesini duyduk ağaçların ardında. Va'zediyordu. Francis durdu, kararsızlık içinde bocalıyordu. Geri dönmek isteğine kapılmış gibiydi.

«Birader Eelias konuşuyor,» diye fısıldadı. «Âyin bittiğine göre İncil'i açıklıyordur.»

«Mesih'in halka ilettiği haberleri kendi ihtiyacıma uygun yorumluyordur şüphesiz» Sesim alaylıydı, bu rahibe tahammül edemiyordum nedense. Tanrı beni bağışlasın — ona Elias diyeceğime, Yahuda diyordum içimden.

Francis bana sertçe baktı. «Birader Leo, yeryüzünün yedi düzlüğü var, cennetin yedi mertebesi, buna rağmen Tanrı indinde, tümü bir arada, küçük sayılırlar. Ama insanın yüreği küçük değildir — Rabbim sığabiliyor içine. Dikkat et, insan yüreğini incitme, bunu yapmakla Allah'ı da incitmiş olursun.»

Bunları söyler söylemez başını eğip Portiuncula'ya doğru yürümeye başladı.

★

Küçük kilise arı kovanı gibi vızıldıyordu. Elinde uzun âsâsı bulunan Elias, orta yerde duran bir iskemleye çıkmıştı. Çevresine üşüşen keşişlere yöneltiyordu sözlerini. Elias kadar inatçı, vücudundan etkileyici güçler saçan bir insan görmemiştim — Francis'in babası Sior Bernadone'den başka.

Francis'in girdiğini gören keşişlerin bazıları yerlerinden bile kıpırdamadılar. Birkaçı da cübbesine dikkat edince gülmeye başladı. Elias gelen konuğu

farketmesine rağmen, iskemlesinden inip onu karşılamaya kalkışmadı. Francis sığışabileceği bir köşe buluncaya kadar, yavaş yavaş duvarın dibinde ilerledi. Başını eğip dinlemeye koyuldu. Elias, kardeşlerin bundan böyle izleyecekleri Yeni Yasa'dan sözetmekteydi. Bir hafta bu Yasa üzerinde gece gündüz çalışmış olduğunu, Peder Silvester'den öğrendim sonradan. Çok yalın ve sınırlanmış bulduğu eski Yasa'yı beğenmiyormuş meğer, sıkmaktaymış kendisini.

«Devirler değişti,» diye bağırıyordu. «Devir değişti, insanlar değişti, evrenle cennetin yüzleri de değişti. Eski gerçekler birer yalan oldu; tarikatımızı bebekken koruyan kundak bezleriydi eski meziyetler. Şimdi genişledik, buyurucu olduk, rahat nefes alabilmemiz için bu bağları söküp atmalıyız. Yeni Yasa sizleri yeni gerçekleri, yeni meziyetleri getiriyor kardeşlerim.»

Çoban âsâsını kaldırarak şimşek çakan bir bakışla baktı Francis'e.

«Kabul etmeyen kalkıp gitsin. Yeni meziyetlerimizin en katısı olan disiplindir. Kardeşliğimizde bir fikirden başkasına yer yoktur. Biz başı bozuk erler değiliz, savaşan bir ordunun askerleriyiz. Bu Yasa generalimizdir.»

Bunları söyler söylemez, kırmızı siyah harflerle dolu büyük bir kâğıt tomarı açtı.

«Her birinize yeni buyrukları ve arkasından da yoksulluk, sevgi, ahlâk temizliği, itaatin bize göre anlamlarını açıklamıştım. Ellerinizi kaldırıp 'Sonsuzluğa kadar' diye bağırın.»

Bütün rahipler ellerini kaldırıp 'Sonsuzluğa kadar' diye haykırdılar — bir Francis'le ben, kolları-

mızı kavuşturmuş, olduğumuz yerde kalmıştık. Elias'ın gürleyen sesi tekrar duyuldu.

«Zamanın akışına ayak uyduran kardeş ve kardeşlik mutludur.» Yine Francis'e ateş püskürten bir bakış fırlattı. «Yazıklar olsun uymayıp geri kalana!»

Başarı sevinciyle, köşeye büzülmüş kendisini dinleyen alçak gönüllü rahibe döndü.

«Hoş geldin Birader Francis! Neden başını sallıyorsun? İtirazın varsa söyle.»

«Kardeşlerim,» dedi Francis kollarını uzatıp. «Çocuklarım, Birader Elias: Beni bağışlayın, ama söyliyecek tek bir şey, küçücük bir şey var ve söyliyeceğim bunu. Bugün zenginliğin, eğitimin peşine düşen o kadar çok insan var ki, yoksul, alçak gönüllü, cahil olan insana kutludur, diyeceğim!»

«Sana bir şeyler söylemenin sırası bende Birader Francis.» Alayla gülümsüyordu Elias. «Gerçekten canlı olan insanın ödevi, yaşadığı devire uymaya çalışmaktır.»

«Yaşadığı devire karşı koymaktır **özgür** insanın ödevi.» diye cevap verdi Francis. «Tanrı elimden tuttu ve bana: 'Francis olduğun gibi, cahil, yalınayak olarak başa geç, sana emanet etiğim sürüye kılavuzluk yap, şu yola yönel, beni bulacaksın...' dedi. Söz konusu olan yol, alçak gönüllülükdür Birader Elias.»

«Mademki mesel'le konuşmaya ısrar ediyorsun Birader Francis, o halde benim de elimden tuttu Tanrı. Geniş bir yol göstererek, 'Bu yola sap beni bulacaksın!' dedi... Söz konusu yol, savaştır Birader Francis.»

Francis hırsla başını salladı. Teslim olmayı reddederek Elias'a yalvaran bir sesle hitap etti. «Birader Elias, korkarım ki Tanrının koyunlarını yanlış yoldan götürüyorsun. Sözettiğin yolun adı savaş değil-

dir, bolluktur. Geniş yol asla Tanrıya gitmez; dar geçitler ulaşır evine, cennete ancak Birader Elias. Şeytanın izlediği yoldur geniş yol. Allah'ın beni bu toplantıya neden gönderdiğini şimdi anladım. 'Durun! Daha çok ilerlemeyin kardeşlerim. Geri dönün! Eski, dar yola dönün!' diye haykırmam için gönderdi.»

«Güneş geri dönmez, Birader Francis. Irmak geri dönmez; insanın ruhu geri dönmez. Allah tarafından gelen bir hız, bir güçle giriştiği yolu izler. Eğilip ellerini öper ve senden öteye ilerleriz. Allahaısmarladık!»

Her yönden haykırışmalar duyuldu: «Allahaısmarladık Birader Francis, Allahaısmarladık!»

Francis cübbesinin yeniyle gözyaşlarını sildi.

«Söylemek istediğin başka birşey var mı Birader Francis?»

«Hayır, yok, yok.» diye cevap verdi Francis. Haykırarak ağlamaya, dövünmeye başladı. Sonra sessizce yere yığıldı. Eğilip ayağa kaldırmaya çalıştım.

«Beni rahat bırak, Birader Leo, **herşey'in bittiğini** farketmiyor musunuz?»

Rahiplerden bazıları — Sabattino, Juniper, Pacifico, Ruffino — etrafına toplanıp, duygudaşlıklarını belirttiler. Asıl arkadaşlarımızın çoğu, Elias'ın söylediklerini işitmemek için daha önce Peder Silvester'le uzaklaşmışlardı.

Elias, Francis'in yanına geldi, gözlerinin önünde parşömen tomarını açtı. Elinde mürekkep hokkası ve tüy kalemiyle genç aday Antonio, Elias'ın arkasında duruyordu.

«İşte yeni buyruğumuz, Birader Francis. Mührünü koy, karşı gelme bize. Bize karşı gelen birkaç rahip aramızdan ayrıldı bile. Uyuşmazlık baş göste-

riyor tarikatımızda yavaş yavaş. Mühürünü koy ki hepimiz ahenk içinde yaşıyalım.»

«Ölülerin mühürü yoktur Birader Elias.» Umutsuzlukla doluydu Francis'in sesi. Elias'ın önünde salladığı buyruğu itti. «Allahaısmarladık!»

Ayağa kaldırdım onu. Kolumu beline dolayarak dışarıya götürdüm, ve yolda yürümeğe başladık. Ama artık yürüyecek takatı kalmamıştı, desteklememe rağmen sık sık düşmekteydi. Sonunda kollarıma alıp taşımak zorunluğunda kaldım. Öylesine hafifti ki — bir çuval paçavra. Kulübemize vardığımızda bayılmıştı. Hasırın üstüne yatırarak yüzüne su serptim. Epeyce sonra kendine geldi. Anlatılmaz bir hüzünle uzun uzun bana baktı, gözlerini kapadı ve — galiba — yeniden bayıldı.

✶

Dört gün, dört gece ne yemek, ne de konuşmak için açmadı ağzını. Gittikçe çöküyor, mum gibi eriyordu. Beşinci sabah uyanıp yüzüne baktığımda, dehşete kapıldım. Kupkuru bir kafatasıydı başı: Yanakları, dudakları, şakakları yok olmuştu; beş kemikten olmuştu ellerinin her biri.

«Birader Francis,» diye seslendim, ağzımı kulağına yapıştırarak. «Birader Francis!»

Ama beni duymadı.

«Sevgili Francis,» dedim tekrar. «Baba!»

Kımıldamıyordu hâlâ. Kollarımın arasına aldım, cübbesi boş bir çuvaldı; ucundan görünen ayakları birer odun parçasıydı sanki. Onu bıraktığım gibi doğru Portiuncula'ya koştum.

«Yardım edin,» diye haykırdım. «Birader Francis ölüyor, Allahaşkına yardım edin!»

Elias, yazılar yazdığı parşömenin üstünden başını kaldırdı. «Ölüyor mu?» diye sordu.

«Dört gün, dört gece tek lokma yemedi, ne ekmek, ne de su. Bugün soluk alacak gücü bile kalmadı. Gelin — hepiniz gelin. Onu kurtarmalıyız.»

«Nasıl kurtarabiliriz onu?» Elias tüy kalemi elinden bıraktı. «Tanrı ölümüne karar verdiyse karşı koymamalıyız — ve koyamayız da.»

«Karşı koyabilirsiniz,» diye haykırdım umutsuzlukla «Bile bile mezarına yaklaşmakta: Ölmek istiyor, Birader Elias, yazdığın Yeni Yasa, izlediği yoldan uzaklaştığı için ölmek istiyor. O günden beri bir bıçak saplandı yüreğine: Ölmek istiyor ve eğer ölürse Birader Elias — bütün rahiplerin önünde söylüyorum bunu — sorumlusu sen olacaksın.»

Elias ayağa kalktı. Sinirliydi.

«Peki ne yapmamı istiyorsun? Konuş!»

«Yazdığın buyruğu alıp Francis'e git, gözünün önünde parçala buyruğu. Budur beklediği, budur onu yeniden hayata kavuşturacak olan. Yapamazsan bunu — yine bütün rahiplerin önünde söylüyorum — yapamazsan Birader Elias, babamız Francis ölecek ve katili sen olacaksın.»

Kardeşlerden beş altısı yanıma gelip gözlerini Elias'a dikmişlerdi. Benden yana olduklarını sezince, daha da yüksek sesle bağırmaya başladım.

«Peki peki, kes bağırtılarını!» Elias parşömen tomarını sımsıkı kavradı eliyle. Sandallarını ayağına geçirerek asâyı aldı. «Haydi gidelim,» dedi yılgın bir sesle. Sonra kardeşlere döndü: «Yazı masama kimsenin dokunmamasına dikkat et Antonio, başında bekle.»

Genç adam Elias'ın yanına gidip, birşeyler fısıldadı. Duyulsun istemiyordu besbelli.

Her nasılsa söylediklerini anlayabildim.

«Birader Elias ne yapıyorsun? Yeni Yasa'mızı parçalamıyacaksın değil mi?»

Elias gence sevgiyle bakarak gülümsedi.

«Meraklanma çocuğum, yaptığımı biliyorum.»

Kulübeme vardık. Francis'in yattığı hasırın üstüne eğilerek cübbesini kaldırdığımız zaman korkuyla irkildik. İnsan vücudu yerine, kuru bir kafatasıyla dizi dizi kemikler gördük karşımızda. Gözleri çukura kaçmıştı bile. Kanlı kaşlar, bıyık ve sakaldan başka birşey kalmamıştı yüz namına.

Kalbime taş basarak ağzımı Francis'in kulağına yaklaştırdım ve seslendim. «Birader Francis, Elias geldi — duyuyor musun? Buyruğu, Yeni Yasa'yı yırtmak üzere geldi. Gözlerini aç Birader Francis, aç gözlerini görebilesin diye!»

Hafifçe kıpırdadı, tiz bir çığlık attı, ama göz kapaklarını kaldırmadı. Ondan sonra Birader Elias eğildi üzerine.

«Benim, Birader Francis, ben, Elias. Gözlerini aç. Duyuyor musun? Yüreğini rahata kavuşturmak için buyruğu yırtacağım!»

Epey uğraştıktan sonra gözlerini açabildi Francis. Göz kapakları açılmamak üzere sımsıkı dikilmişlerdi sanki. Tek kelime söylemeden Elias'a bakıp bekledi.

Elias cübbesinin altından parşömeni çıkardı, açıp, ağır ağır paramparça etti. Francis'in yanakları renklendi biraz.

«Parçaları ateşe at Birader Leo,» dedi.

Elias'a döndü. «Birader Elias, elini ver bana.»

Elias'ın elini yakalayıp bir süre tuttu. Ardından ağlamaya başladı.

«Birader Leo,» diye seslendi bana. «Eğer varsa bana biraz süt getir.»

Francis yavaş yavaş, büyük güçlüklerle hayata döndü tekrar. Her gün biraz daha canlanıyordu. Yemek için ağzını açıyor, konuşmak için dudaklarını kıpırdatıyordu. Sürüklenerek kapının eşiğine gider güneşlenirdi. Fırtınalı günlerde ocağın yanına çömelip ömründe yağmur görmemişcesine, şiddetli sağnakları sevinçle dinlemeye koyulurdu. Bedeni sıkılmış, kıraçlaşmıştı, ve yağmur onu sulamaktaydı — yalnız bedeni değil ruhunu da sulamaktaydı sanki.

«Birader Leo,» dedi bana bir gün. «Toprakla, insanın ruhu birbirine benzer. İkisi de susuzluk çekiyor, gökyüzünün açılıp susuzluklarını gidermesini bekliyorlar.»

Günün birinde Francis'in sevgili Birader Giles'i çıka geldi. Uzak köyleri dolaşmış, gezmiş ve dönmüştü. Francis onu kucaklayıp tekrar tekrar öptü. Gözlerini hep göğe kaldırdığından dolayı severdi Giles'i. Yere diz çöken konuğumuz, dolaştığı kasabalarda gördüklerini, başından geçenleri gülerek anlattı bize. Köylülerin bir kısmı kendisini deli sanıp, eğlenmişler, başkaları da evliya diye ayaklarına kapanmışlardı. Giles de: «Ben ne deli, ne de evliyayım, bir günahkârım sadece,' kurtarılış yolunu Peder Francis gösterdi bana, sandallarımı fırlatıp yola çıktım.» diye bağırırmış.

«Elimde incir veya ceviz dolu bir sepetle köylere giderdim. Hiçbir şey bulamazsam kır çiçekleri götürürdüm. Sonra şöyle seslenirdim: 'Bana bir tokat atana bir incir, iki tokat atana iki incir vereceğim.' Bütün köy halkı beni tokatlamaya, yumruklamaya, yarı ölü bir hale gelinceye kadar dövmeye başlarlar-

dı. Sepetim boşalır boşalmaz yeniden doldurarak başka bir köye giderdim.»

«Birader Giles seni seviyorum. Kutlu ol,» dedi Francis.

«Çok mübarek Bonaventura'ya rastladım Birader Francis. O değişik bir yola saptı: Kurtuluş için bilginin faydalı olduğuna inanmakta. Yanma gidip sordum, 'Peder, cahillerle bilgililer birlikte kurtarılışa erileşebilirler mi?'

«'Tabii kardeşim,' cevabını verdi.

«'Eğitim görmüş ve görmemiş olanlar aynı şekilde Tanrıyı sevebilirler mi?'... Verdiği cevabı bir tahmin edebilseniz... Dinle Birader Francis, yüreğin canlanacak!... 'Âlim bir ilâhiyatçıdan çok, okumamış cahil bir kocakarı yeteneklidir Tanrıyı sevmekte!...' dedi. Bu sözleri duyar duymaz sokaklarda koşarak çığırtkan gibi bağırmaya başladım. 'Dinleyin! Dinleyin. Bilgin Bonaventura, cahil bir kocakarının Tanrıyı sevmekte âlim Bonaventura'dan daha yetenekli olduğunu söylüyor.'»

«Takdis ediyorum seni Birader Giles,» diye tekrarladı Francis, hoşnutlukla gülümsüyordu. «Biri yüreğini açacak olsa, kırmızı harflerle —büyük harflerle— gerçek Yasa'yı yazılı bulacaktır içinde.»

Mücadele ettiği sıralarda yanında bulunan bu eski arkadaşının zaman zaman kendisini ziyarete gelmesi Francis'i avutuyordu. Aralarındaki sevgi, onu sütten de, ekmekten de çok besliyordu.

Bir seferinde Birader Masseo göründü. Elinde, ateşte kızartıp Francis'e yedirmek için getirdiği buğday başakları vardı.

«Başakları nerede buldun Birader Masseo?» diye huzursuzlukla sordu Francis. «Faydalı bir iş görmek için kötü birşey yapmaktan kaçmmıyacağını bilirim.

Bana getirdiğin bu başakları kimin tarlasından topladığını merak ediyorum.»

Masseo güldü. «Aman, sızlanıp durma Birader Francis. Hayır, onları çalmadım. Buraya gelirken buğdaylar yüklemiş bir köylü kadınına rastladım. 'Nereye gidiyorsun keşiş?' diye sordu. 'Onlardan biri misin?'

«'Sevimli küçük yoksulun müritlerinden misin?»

«Tam üstüne bastın hanımım. Nasıl anladın?'

«'Çünkü cübbende binlerce delik var, yalınayak geziyor, biri seni gıdıklarcasına gülüyorsun durmadan.'

«'Tanrı beni gıdıklıyor... bu yüzden gülüyorum... Niçin sen de biraz Tanrıya yaklaşmıyorsun, bak nasıl gülersin o zaman.'

«'Vaktim yok. Kocam, çocuklarım var, taşların üstünde yalınayak dolaşamam, beni rahat bırak. Ama benim için birşey yapmanı istiyorum.' Buğday yığınını sırtından indirdi, bir tutam başak çekerek bana verdi. 'Onun aç olduğunu duydum. Yoksulum, bu başakları ver kendisine—yoksulluğun selâmlarıdır onlar.'»

Francis başakları bağrına bastırdı. «Yoksulun ekmeği, meleklerin gerçek ekmeğidir Birader Masseo. Allah kısmet ederse, köylü kadını, başında buğday başaklarından bir taçla girsin cennete.»

Masseo ateşin yanına gidip başakları kavurmaya başladı, taneleri ayıklamak için oğuşturdu sonra.

«Sana başka söyleyeceklerim de var Birader Francis. Ama yanlış anlama sakın. Konuşayım mı?»

«Serbestçe konuş Birader Masseo.»

«Korkarım ki akılsızca, çılgınca bir şey yaptım. Kızacaksın.»

«Birader Masseo, törel duyguların çürümesini

önleyen tuzdur çılgınlık. Unutma ki, ben de sokaklarda dolaşarak 'Dinleyin. Yeni çılgınlığı dinleyin!' diye bağırırdım. Haydi konuş.»

«Nereye gidersem gideyim Birader Francis, herkesin dudaklarında senin adın dolaşmakta. Birçok insan sırf elini öpmek için yaya olarak buralara gelmek istiyor. Bir gün gururlu bir kont, 'Mümkün olamaz,' demişti bana. 'Şu ünlü Francis'i görmüştüm vaktiyle. Bilgili değil, kılıç kuşanmıyor, asil bir aileden geldiğini iddia edemez. Çirkin yüzü kıllarla kaplı, çelimsizin, sıskanın biridir üstelik. Herkesin neden onu görme isteğine kapıldığını anlıyamıyorum bir türlü!'»

«Peki sen ne cevap verdin?» diye sordu Francis kıs kıs gülerek.

«İşte çılgmlık burada başladı Birader Francis. 'Neden onu görmek istediklerini biliyor musunuz,' dedim konta. 'Ormandaki hayvanlarmkine benzeyen bir koku yayılıyor ondan: Bu acayip hoş kokuyu koklar koklamaz sersemleşiyorsunuz.' 'Nedir bu koku?' diye sordu kont. 'Evliyaların güzel kokusu.' dedim... Nasıl, iyi konuştum mu Birader Francis?»

«Hayır, hayır! Bunu asla söyleme Birader Masseo. Cehenneme mi fırlatılmamı istiyorsun?»

«Ne cevap vereyim öyleyse? Herkes durmadan soruyor.»

«Şunu söylemeliydin: 'Herkesin neden arkasından koştuğunu, her gözün neden onu görmek istediğini öğrenmeye mi heveslisiniz? Çünkü bütün bu gözler, tüm evrende onun kadar çirkin, günahkâr, değersiz birini görmediler ve göremiyecekler. Güzelliği, bilgeliği, asil soyluluğu aşağılamak için seçti Tanrı onu...' Seni kutlu kılmamı istiyorsan böyle cevap vermelisin Birader Masseo.»

Masseo başını kaşıdı. 'Söyleyeyim mi, yoksa söylemeyeyim mi' der gibi yan gözle bana baktı.

«Dilinin ucuna geleni anlat,» diye öğüt verdim. «Başını kaşımaktan da vazgeç!»

«Sana söylemek istediğim bir şey daha var Birader Francis; tek bir şey, ondan sonra gideceğim. Gerçekten bir koku seziyorum etrafında—misk veya gül-tütsüsü — emin değilim hangisi olduğunu. Ama bir kilometre öteden almaktayım kokuyu. Bu kulübeyi de öyle buldum — yayılan kokuyla.»

★

En sonunda Portiuncula dolaylarından ayrılmaya kadar verdik. Francis insanlarla uğraşmaktan bıkmış, Tanrıyla başbaşa konuşabileceği bir mağaraya kapanmak istiyordu.

«Vahşi bir hayvan gibi herkesten ayrı, tek başına yaşamaya yaratıldım,» diye tekrarlardı sık sık. «Tanrı, bu yüzden insanların arasına katılmamı ve va'zetmemi buyurdu. Yarabbim, ne söyliyebilirim ki onlara? Konuşmadığımı bilir Tanrım. Şarkı söylemek ve ağlamak için yaratılmışım ben.»

Ayrılmamızdan birkaç gün önce Peder Silvester' le sadık rahiplerden beşi — Bernard, Pietro, Sabattino, Ruffino ve Pacifico — göründüler kulübemizin kapısında. Eşeğine üzüm yükleyen ve satmak için Assisi'ye giden ihtiyar bir köylü geçerken Francis'e bir salkım üzüm vermişti. Francis, üzüm salkımını elinde tutmuş, ömründe üzüm görmemişçesine şaşkınlık ve hayranlıkla izliyordu onu.

«Bu mucizeye bak Birader Leo,» dedi. «Her günkü mucizeleri göremiyecek, hissedemiyecek kadar kördür insanlar! Bilinmez, anlaşılmaz şeydir bir sal-

kım üzüm. Yediğin zaman canlanıyorsun. Ezdiğin zaman şarap oluyor. Şarabı içtiğinde aklını kaçırıyorsun: Bazan Tanrı gelişiyor içinde, kollarını açıp tüm insanlığı kucaklarsın, bazan da öfkelenirsin, bıçağını çekip öldürürsün!»

Tam bu sıralarda Peder Silvester'le öteki rahipler belirdiler eşikte. Diz çöküp Francis'in elini öptüler.

«Bizi takdis etmen için geldik,» dedi Peder Silvester. «Gidip Mesih'in sözlerini va'zedeceğiz bize öğrettiğin gibi.»

«Nerelere gitmeyi düşünüyorsunuz?»

«Yol bizi her nereye götürürse Birader Francis, Tanrı bizi her nereye götürürse. Tüm evren Tanrının sahası değil mi? Tohum ekmeğe çıkıyoruz.»

Francis her birinin başına elini koydu. «Gidin kardeşlerim, gidin dualarımla birlikte. Va'zederken bildiğiniz sözleri kullanın. Ama herşeyden önce davranışlarınız, yaşantınızla va'zedin. Sözlerden üstün olan nedir? Davranışlar. Davranışlardan üstün olan nedir? Sessizlik. Kardeşlerim, insanı Allah'a ulaştıran merdiveni çıkın, sözlerle, davramşlarınızla va'zedin ve sonra, yalnız olduğunuz zaman, Tanrıyı kapsayan kutsal sessizliğe gömülün.»

Susarak, uzun uzun kardeşlere sevgiyle baktı. Sanki savaşa gidiyorlarmış, onları tekrar görüp görmiyeceğini bilmiyormuş gibiydi.

«İnsanların yüreği taştandır. Tanrı yanınızda oldukça korkmayın. Haksızlığa uğradıkça şunları söyliyeceksiniz: 'Dünyaya acı çekmeğe, öldürülmeye ve fethetmeye geldik!' Neden korkacaksınız? Hiçbir şeyden. Kimden korkacaksınız? Kimseden. Niçin— çünkü güçlerini Tanrıyla birleştiren, üç büyük lûtuf kazanmaktadır: Güçsüzken herşeye kadir olmak, şa-

rapsız sarhoşluk ve ölümsüz hayat.»

Rahipler kımıldamadan Francis'e baktılar. Ağızlarını açmadan vedâlaşıyorlardı sanki.

Francis deavm etti, «Ben de gidiyorum kardeşlerim. Kayalara, kır çiçeklerine, dağlarda yabani kekik otlarına kurtarılışı müjdeliyeceğim. Mahşer günü yaklaşıyor kardeşlerim, acele etmeliyiz. İnsanlar, hayvanlar, kuşlar, çiçek ve kayalar hazır olmalılar mahşer günü geldiğinde. Etrafınızda gördükleriniz — bütün yeryüzü — cennete erişmeye hazırlanmalı. Cennet, etrafımızda gördüğümüz tüm evrenden başkası değildir kardeşlerim — ama erdemlidir!»

«Allah'm izniyle daima düz ve dar yolu izliyecektir tarikatımız,» dedi Bernard. «Senin yolun Birader Francis.»

Sior Pietro yere kapanıp Francis'in dizine dokundu. «Uzun zamandan beri bir sorun meraklandırıyor beni Birader Francis. Cevabını senin ağzından duymadan ayrılmak istemedim senden. Tarikatımız bu düz, bu dar yolu daha ne kadar izliyecek Birader Francis?»

«Rahipler yalmayak dolaştıkları kadar,» diye cevaplandırdı Francis. Sonra sustu, hepimiz de sessizce bekledik.

«Güneş bir karış yükseldi ufukta,» dedi Peder Silvester birazdan. Ayağa kalktı, ötekiler de onunla birlikte kalktılar. «Haklısın Birader Francis, acele etmeliyiz... Elveda!»

«Allah'a emanet olun.» diyen Francis kardeşlerin başlarının üzerindeki havaya haç işareti yaptı.

ONBİR

Rahiplerle vedalaşan Francis eğilip Portiuncula'nın eşiğini öptü. Donuk gözlerle çevresine baktı, kuşlar, ağaçlar, dikenler, kekik otları — yaşh anamız Portiuncula'nın etrafında her yıl filiz veren yeşilliklerle vedalaştı.

«Tanrı adına Birader Leo,» dedi istavroz çıkararak yolculuğumuza başladık.

«Nereye gideceğimize dair bir fikrin var mı?» diye sordum.

«Neden olsun? Tanrı biliyor ya, yeter bu. Güneşe benzeyen, ışıl ışıl, sarı bitkiyi, gün çiçeğini görmedin mi hiç? Gözünü Kardeş Güneş'e dikip yolculuğunu izliyor yüzüyle. Biz de aynı şeyi yapalım Birader Leo, gözümüzü Allah'a dikelim.»

Yaz mevsimi bitmek üzereydi: Toprak doğum yapan bir kadının hoşnutluğuyla uzanmaktaydı. Ekinler biçilmiş, bağ bozumu tamamlanmıştı. Portakal ağaçlarının yaprakları arasında koyu yeşil, henüz mini mini portakallar parıldıyordu. Kırlangıçlar, turna kuşlarının gelip kendilerini kanatlarında taşıyarak götürmelerini bekliyorlardı. Gökyüzünü ince bir bulut tabakası kaplamaktaydı — dağlarda, yağmur yaklaştığından, misk gibi kokuyordu topraklar.

Francis derin derin soluk aldı. Çoktandır böylesine dinlenmiş görmemiştim yüzünü. Bir tepeciğe çıkarak, eski bir kulenin yıkık duvarına dayandık. Altımızda uzanan ovaya baktım. Bu ne huzur, ne tatlılıktı Allahım! Toprağın görevini yapmış, kıvançla uzandığını sezmekteydiniz.

«Ravenna'da gördüğüm kutsal bir ikonu hatır-

latıyor bana,» dedi Francis. «Haçlılar savaşına giden askerlerin Anadolu'dan getirdikleri ganimetlerin arasındaydı. Kutsal Kabri kurtarmaya çıkmışlardı. İstanbul'u görür görmez, şehrin güzelliği, ihtişamı, zenginliği şaşkına çevirmişti onları, Mesih'i unutup şehre saldırdılar. Her tarafı ateşe verip, halkı boğazladılar, ortalığı yağma ederek ganimetleriyle memleketlerine döndüler. Hazreti Meryem'in semaya gidişini tasvir eden bu eşi görülmemiş ikon Ravenna'ya getirilmişti. Bir mucizedir bu ikon Birader Leo. Yüzünde huzur dolu bir gülümseyiş, yatağına uzanmıştı Tanrının Anası. Başında mor örtü, yaşlı elleri ev işlerinden çatlak çatlak, yanakları solgun, ayakları taşlar ve dikenlerden aşınmış. Dudaklarından taşan, çenesini, şakaklarını ve göz kapaklarını saran gizli bir sevincin gülüşü görünmekteydi. Görevini yapmıştı, gönlü rahattı. Görevi neydi? Evrenin Kurtarıcısını, İsa'yı doğurmuştu... Bu verimli sessiz ovaya bakınca Birader Leo, şöyle diyorum kendi kendime: Güz mevsiminde toprak — Bakir Yeryüzü — aynı şekilde uyumaktadır.»

Yolculuğumuz günlerce, aylarca devam etti. Nereye gidiyorduk? Tanrı nereye karar verdiyse, çünkü Francis zaman ve yer belirtmeden gün çiçeği gibi: Tanrının yüzünü izlemekten memnundu.

«İradesi olmamak, 'Ben' dememek, adını, kim olduğunu unutmak, Tanrı rüzgârlarının esintisine güvenle kendini bırakmak öylesine büyük bir mutluluk, bir sevinçtir ki Birader Leo. Gerçek özgürlük budur işte! Sana, özgür olan kimdir, diye sorsalar, nasıl cevaplandırırdın bu soruyu Birader Leo?.. Tanrının kölesi olan insan! Bundan gayrı tüm özgürlükler kölelikten başka şey değildir.»

Bir gün, küçük bir köyde mola verdik. Francis

çıngırağını çalınca köyün erkek ve kadınları onu dinlemek üzere toplandılar. Yalınayak dolaşan bu yabancıyı tanıyorlardı, çünkü mucizelerini, asil yoksulluğa olan tutkusunun haberleri buralara kadar ulaşmıştı. Onlar da yoksuldu, onlar da bilmedikleri halde müritlerinden sayılırlardı.

Francis bir kayaya çıktı. «Sizlere va'zetmemin gereği yok kardeşlerim,» dedi. «Sizlere cennete eriştiren yolu göstermem gerekmiyor, yoksul, alçak gönüllü, cahil olduğunuzdan, Allah'ın istediği gibi fazlasıyla çalıştığınızdan bu yolda ilerliyorsunuz zaten.»

Francis sustu. Uzaklara gitmek için uygun bir rüzgâr bekleyen kırlangıçlar etrafında toplanıp evlerin damına ve yıkık bir kuleye tünediler. Francis tekrar konuşmaya başladı, ama ortalıkta uçuşan, sürüyle üstüne konan kırlangıçların cıvıltıları, sesini bastırıyordu.

«Kardeşlerim,» diye haykırdı, etrafındaki cıvıltılar arasında sesini duyurabilmek için. «Kardeşlerim, yeryüzünde yaşadığımız hayat aldatıcı bir rüyadır. Ölümsüz olan gerçek hayat bizi cennette beklemektedir. Ayaklarınızın altındaki toprağa bakmayın, gözlerinizi yükseklere kaldırın kardeşlerim. Çıkmak için dövünen, gagasını kanlara bulayan ruhunuzun kafesini açın — bırakın uçup gitsin!»

Sesi kısılıncaya kadar bağırdı Francis, ama kırlangıçların yanından ayrılmaya niyetleri yoktu hiç. Yeni yeni sürüler geliyor, ötüşerek, cıvıldaşarak uzaklaşmamakta direniyorlardı. Sonunda Francis onlara döndü, tatlı sesiyle yalvardı.

«Küçük kırlangıç kardeşler, konuşmaya fırsat verin bana. Evrene baharı getiren sizler, bir dakika kanatlarınızı katlayıp sessizce damlara tüneyin ve dinleyin. Tanrıdan, kırlangıçlarla insanları yaratan-

dan sözediyoruz burada. O'nu seviyorsanız, beni, kardeşinizi seviyorsanız sesinizi çıkarmayın. Afrika yolculuğuna hazırlandığınızı görüyorum, Allaha emanet olun! Tanrı sözüne kulak vermeniz yaraşır yolculuğunuza çıkmadan önce.»

Kırlangıçlar bu sözleri duyar duymaz kanatlarını toplayıp Francis'in etrafma sıralandılar sessizce. Bazıları omuzuna tünedi. Kıpırdamadan küçücük gözlerini Allah'ın tellâlına diktiler. Bu mucizenin karşısında köylüler Francis'in ayaklarına kapandılar. «Bizi de yanına al,» diye haykırdı kadınlar. «Yuvamız, kocalarımız gerekmiyor artık bize; Allah'ın egemen olduğu ülkeyi istiyoruz! Sandallarımızı atıp, cübbeyi sırtımıza geçirip ölüme dek seni izliyeceğiz!»

Erkekler Francis'in ayaklarını öptüler, göğüslerini yumruklıyarak, «Karılarımız, tarlalarımız gerekmiyor bize artık; biz de Allah'ın egemen olduğu ülkeyi istiyoruz. Bizi yanına al Birader Francis, beraberinde götür,» diye bağırdılar.

Francis dehşete kapılmıştı. Onları ne yapacaktı, nereye götürüp nasıl doyurabilirdi? Herkes papaz veya rahibeliğe heveslenirse dünya nüfusu ne olacaktı?

«Durun kardeşlerim, beni yanlış anladınız. Yalnız tek bir yol yoktur cennete ulaştıran. Karısı, ekmeği, evi ocağı olmayan keşiş — bir yoldan gider; saf, dindar kişi başka yoldan. Evlenir, çocukları olur, kuşakların devamını sağlar. Toprağın sürülüp ekilmemesi, kadınların çocuk doğurmaması doğru değildir — ne de Tanrı buyruğudur. Yeryüzünde yaşayan sizler için, verimli işler, ekmek, ocak ve bir arada namusluca yaşamayı yarattı. Şimdiki yaşantınıza devam etmekle, cennetin kapılarına ulaşacağınıza yemin ederim.»

Çiftçilerin çoğu kızmaya başladı.

«İlkin bir ateş yakıyorsun içimizde, sonra söndürmeye gayret ediyorsun. Ya ilk söylediklerin doğrudur, kurtarılmak istiyorsak dünyadan vazgeçmeliyiz — ya da doğru değildir. O halde bizi rahat bırak dostum. Başka bir yere git.»

«Namussuzca davrandın keşiş — namussuzca.» Kocalarından daha çok öfkelenen kadınlar çığlık çığlığa haykırmaktalardı. «İstesen de istemesen de, seninle geliyoruz! Erkekler gibi, kadınlar da cennete girebilirler herhalde? Kutsal Meryem anamız nasıl başardı bunu? Bizi dışarda bırakamıyacaksın!»

Francis umutsuzlukla ellerini çırptı. «Bekleyin,» diye yalvardı. «Bekleyin, geri döneceğim. İlkin varınızı yoğunuzu yoksullara dağıtın, evli çiftler iffetlerini korusunlar, asla sövmeyin ve öfkelenmemeye çalışın; günde üç defa diz çöküp bir arada dua edin hepiniz. Uzun bir hazırlık gerekmektedir evlâtlarım. Kendinizi hazırlayın, geleceğim.»

«Geleceğim! Geleceğim!» diye bağırıyordu uzun adımlarla köyden çıkarken. Ben de peşinden koştum. Arkamda bulunan bir düzineye yakın kadın sövmeye başlamışlardı bile.

«Düzenbaz. Yalancı. Parazit. Dolandırıcı.»

Ardımızdan taşlar fırlatılıyordu ama yeteri kadar uzaklaşabilmiştik köyden. Evler gözden kaybolunca, kendimize gelmek, yorgunluğumuzu gidermek için durduk.

«Hatalı davrandık sanıyorum Birader Francis,» dedim cesaretlenerek. «Her kişiye dayanabileceği kadarını anlatmalısın. Bundan fazlası ayartma olur.»

Francis bir kayaya oturdu. Alnındaki damarların kabarmasından zihnini zorladığını anladım. Karşısına oturup bekledim. Köylüler bize birkaç dilim ba-

yat ekmekle zeytin ve iki salkım üzüm vermişlerdi. Açlıktan ölecektim neredeyse.

«İstavroz çıkar, yiyeceğimizi yiyelim Birader Francis,» diye yalvardım. «Acıkmadın mı?»

Derin düşüncelere daldığından beni duymadı bile. Uzun bir sessizlikten sonra:

«Birader Leo,» dedi. «Tek bir evliyanın bulunmadığı köye acıdığım gibi, herkesin evliya olduğu köye de acımaktayım!»

Ben bu arada, tek başıma yiyeceğimi yemeğe koyulmuş, aynı zamanda köyde gördüklerimi, işittiklerimi, zihnimde tartışmaya başlamıştım. Ayartıcı girmiş olmalıydı içime, çünkü bezginlikle, usançla konuşmaktaydım kendimle. Tanrıya, rahat ve düz bir yolda ilerleyerek erişmek mümkün olduğuna göre... ki bunu söyleyen sensin Birader Francis... öyleyse neden tüm eziyetleriyle birlikte yokuşları tırmanmaya uğraşmalı. Çocukları, tarlaları, küçük evi, bol yiyeceği olan evli bir erkek Tanrıya kavuşabilir mi? Sen, 'Evet' diyorsun. Öyleyse evlenelim hemen, herkes gibi bir aile kuralım, insan gibi yaşıyalım. Bir amacımız var sadece: Tanrıya erişmek! Bitkin, eli ayağı tutmaz bir halde erişeceğimize, neden güçlü kuvvetli, besili olarak ulaşmıyalım O'na? Bu berbat halinle yarın Allah'ın huzuruna nasıl çıkacaksın? Papanın söylediklerini hatırlıyorsun, değil mi? 'Bu ne pis koku! Hangi domuz ağılından geldin?' Tanrı da aynı sözleri söyliyecek!.. Yiyecekleri atıştırarak böyle konuştum kendi kendime. Birinci üzüm salkımını bitirip ikincisinden de epey aşırdım. Yemin ederim ki Francis olmasaydı, hemen köye dönüp oracıkta evlenirdim. Gördüğüm kızlardan birini beğenmiştim bile. Allah'tan korkar bir koca olacak, günde üç defa — otuz defa diz çöküp dua edecektim! Aynı za-

manda, akla uygun bir tarzda, acele etmeden ağır adımlarla Tanrıya yaklaşacaktım — cennete birlikte girmemiz için karımı ve çocuklarımı da getirecektim peşimden!

Francis oturduğu yerini değiştirdi. Gözlerimi kaldırıp onu görünce korkudan büzüldüm. Günah işlediğimi sezmiştim. Ama Francis gülümsedi bana.

«Haklısın Birader Leo, keşişin hayatı çok sıkıcıdır. İnsanlar buna dayanamazlar, dayanmamaları gerekir, yoksa dünya mahvolurdu. Bu kutlu taşın üstünde otururken Tanrının beni nasıl aydınlattığını dinle. Mutassıp tarikatımızın yanında başka bir tarikat kuracağız. Bu yeni tarikat, yaşantısını yeryüzünde sürdürmek isteyen dindar her hristiyanı kabul edecek kadar yumuşak ve uygun olacaktır. Bu uysal tarikatın kardeşleri evlenebilecekler, topraklarında, işlerinde çalışacaklar, aşırı olmamak şartıyla yiyip içebilecekler. Yahnayak dolaşmak veya cübbe giymek zorunluğunda kalmıyacaklar. Dürüst olmaları, düşmanlarıyla dostluk kurmaları, gözlerini yerden göğe kaldırmaları gerekecek ancak... Ne dersin Birader Leo, aynı fikirde miyiz?»

Ona bu tarikata neden girmediğimizi soracaktım ama utandım, korktum.

«Çok güzel bir fikir,» dedim, söyliyecek başka bir şey bulamadığım için.

Ne **söyliyebilirdim** ki? Ektiğimi biçiyordum. Francis'e rastlamadan önce Tanrıyı aramaktaydım, ama bu uğraşı yiyeceğe karşı düşkünlüğümü, yemek zevkimi azaltmamıştı asla. Francis'le birleşince Tanrıyı bulmak üzüntüleri kalmamıştı bende. Yolu bildiğinden huzurla izliyordum onu. Ama, yiyecek, şarap ve diğer konforların problemleri beni hâlâ üzmektey-

di — utanarak kabul ediyorum ki, kadın problemleri de vardı bunların arasında.

«Neler geçiyor aklından Birader Leo?» dedi. Dalgınlığımı faketmişti.

«Allah'ı düşünüyorum.» Konuyu değiştirmeye çalıştım.

«O'nu bulmak için geçirdiğin yılları hatırlıyor musun? O'nu bulamadın, çünkü kalbinin derinliklerindeydi. Gece gündüz, her tarafta altın yüzüğünü arayan, parmağında takılı olduğundan bulamayan kişiye benziyorsun Birader Leo.»

★

Bir akşam alacakaranlıkta ünlü Montefeltro şatosuna vardık. Kulelerinden rengârenk sancaklar sallanıyor, mazgal deliklerinden borazan sesleri yükseliyor, şatonun pencerelerinden değerli kilimler sarkıyordu. Müstahkem giriş kapıları mersin ağacı ve defne dallarıyla süslendirilmişti. Asil lordlarla, leydiler asma köprüden geçiyorlardı. Kapıların önünde, leydilerin atlarından inmelerine yardım ediyordu sevimli oğlanlar.

Ovadan yükselen yolda mücevherler takınmış süslü hanımlarla, altın zırhlı lordlar görünmekteydi. Yepyeni elbiseler giymiş hizmetçi oğlanlarla kızlar, içecek ve yiyecek dolu gümüş tepsiler taşıyorlardı.

«Cennet tıpkı böyle olmalı,» dedim soluyarak. Bu zenginlik, güzellik beni şaşkına çevirmişti.

«Bundan çok sadedir cennet,» diye cevap verdi Francis... Bayraklara, lordlara ve leydilere baktı. «Kutlama töreni var galiba. Gidip onlara katılalım, nedersin Birader Leo?»

«Memnuniyetle Birader Francis.» Canıma minnet...

Francis, davet edilmişcesine sakin ve korkusuzca ilerledi asma köprünün üstünde. Bana gelince, girmeye çekiniyordum adeta.

«Davet edilmedik Birader Francis. Kovacaklar bizi.»

«Merak etme Tanrının kuzusu. Bu kutlama töreni bizim için yapılmakta — farkına varmadın mı hâlâ. Bu vahşi kaleye girip balık avlamamızı sağlıyor tören.»

«Balık avlamak mı? Ama ne bir göl, ne de nehir, ne de okyanus görüyorum burda. Taşlar var sadece!»

Francis güldü. «Balıkçı olduğumuzu unutuyorsun demek? Balık tutacağımıza ruhları yakalıyoruz. Allah'ın birçok usulleri var — kimbilir — belki ipekli giysiler, güzel bedeni içinde boğulan, kurtulmak için çırpman bir ruh vardı. Belki bu ruhun uğruna, bizim buraya gelmemizi sağlamak için şato sahibi, asil lorda kutlama törenini yaptırdı Allah.»

Bunları söyler söylemez, demirli kapılardan, eşikten geçti.

Kocaman avlu atlarla dolmuştu. Mutfaklarda ateşler alev alev yanmaktaydı. Büyük kazanlarda pişiyordu yemekler, ızgaralarda etler kızarmaktaydı. Kızarmış etlerin kokusu havayı kaplamıştı. Burun deliklerim titremeye başladı. Ötelere gidecek heves kalmamıştı bende.

Ahçılardan biri yanımızdan geçti. «Ne var kardeşim,» diye sordum. «Neyi kutluyorlar?»

«Efendinin oğluna şövalye rütbesi verilecek. Kilisede toplandılar şimdi, piskopos yeni zırhı takdis ediyor.»

Tepeden tırnağa süzdü beni. Yalınayak oluşum, delik deşik cübbem hoşuna gitmedi anlaşılan. Kaşlarını çattı.

«Dur hele, durumu bir anlıyalım. Davet edildiniz mi onu söyle bana?»

«Tabii,» dedim «Ne sanmıştın?»

«Kim davet etti?»

«Allah!»

Ahçı güldü. «Haydi sende... Acıkmışın, karnını doyurmaya geldin zavallı... Allah'ı katma bu işe,» diye söylendi mutfağa doğru ilerlerken.

Francis bu sırada, kapının üst sövesinin üzerindeki muhteşem hanedan armasını hayranlıkla izlemekteydi. Pençelerinde bir yürek tutan: Ayağa kalkmış bir arslan. «Kimseden korkmuyorum.» sözleri yazılıydı yüreğin az yukarısında.

Francis armayı gösterdi bana. «Bu asil lord kimseden korkmuyor galiba, belki Allah'tan bile korkmamakta. İnsan kalbi, gösterişi seven bir budaladır Birader Leo. Söylediklerine önem verme, bağışlayıp geç yanından. Bir armamız olsaydı hangi sembolü seçerdin?»

«Bir kuzu — arslan yutan bir kuzu.» dedim gülerek.

«Hayır Tanrının kuzusu. Acıktığından dolayı yutacak haldesin. Ama, arslanlarla kuzuların barış içersinde yaşıyacakları gün gelecektir. Bana sorarsan, her sabah göğe yükselip öten — küçük, alçak gönüllü bir kuşla süslerdim armamızı.»

«Tarla kuşu.» Francis'in Portiucula'da kardeşlere söylediği sözleri hatırlamıştım. «Başında kukuletesi olan kuş.»

«Tamam, tamam! Tanrı seni kutlu kılsın Birader Leo... Ama kilisede ilahiler söylendiğini duyuyorum, gidip âyine katılalım.»

Kulenin dibinde bulunan küçük kiliseye girdik. Nekadar güzeldi Yarabbim. Işıl, Işıl... kılıçlar, zırh-

lar, altın mahmuzlar, yeni şövalyeyi selâmlamaya gelen asil silahşorlarla doluydu kilise. Hele uzun elbiseli leydiler... Neydi o renkli örtüler, altın kakmalı şapkalar, tüyler, boyunlarma doladıkları inciler, altın bilezikler — aman Allahım — o kokular, Arabistan'ın tüm esansları! Hayır, hayır, Francis ne derse desin, erkek ve dişi evliyalarıyla aynen böyle hayal etmekteydim cenneti. Buna benzer giysiler, hattâ daha güzellerini verecekti Tanrı, kutlu olanlara. Onlar da şövalye değiller mi — Tanrının şövalyeleri? Cennet, kahramanların çevresinde toplandıkları yuvarlak masa değil miydi? Mesih, kral Artür değil miydi?

Şaşkına dönmüştüm. Sersemlemiş bir halde sütunların birine sokularak hayretle çevreme bakıyordum. Birdenbire Francis'in, asilzadeleri itekliyerek, piskoposun solgun yüzlü, sarışın bir genç olan yeni şövalyeyi takdis ettiği mabete gittiğini gördüm. Francis kutsamanın sonunu bekleyip piskoposun önünde diz çöktü. «Ekselâns, Tanrı adına konuşmama izin verin.»

Lordlardan bazıları onu tanımışlardı. Aralarmda fısıldadıklarını duydum. «Assisi'li Francis'tir bu! Yeni evliya!»

Piskopos alayla baktı Francis'e. «Söylemek istediğin nedir?» diye sordu.

«Bilmiyorum Piskopos. Allah ne söyletirse.»

«Kimsin sen?»

Kalenin yaşlı muhafızı ilerleyip piskoposa, «Lütfen izin verin, Assisi'li Francis'tir o,» dedi.

Piskopos kollarını kaldırdı. «Kısa kes,» diye buyurdu. «Şölen hazır.»

«Şölen cennette hazırdır,» dedi Francis piskoposa uyarak. «Şölen hazırdır din kardeşlerim: Mahşer günü yaklaşmakta. Çok az zamanımız kaldı, ama kur-

tulabiliriz henüz. Göğe yükselip Tanrının ölümsüz sofrasında yer alabiliriz. Demir zırhlar, altın mahmuzlar, ipekli örtüler, kahkahalarla dolu şölen ve rahat yaşantılarla insan cennete yükselemez. Tepeye çıkış zahmetlidir din kardeşlerim. Yorulmak, ter dökmek, çabalamak gerekir.»

Lordlarla leydiler yüzlerini buruşturdular. Piskopos fildişi asasını sinirli sinirli salladı. Durumu kavrıyan Francis daha yumuşak bir sesle devam etti.

«Bağışlayın beni, şövalyelerle konuştuğuma göre onların dilini kullanmalıyım. Söyliyeceklerimi dinleyin. Gönül bağladığı leydiyi elde etmek için — nice denizler, canavarlar, iblisler — göze görünen ve görünmeyen güçleri yenmek zorunluğundadır bir şövalye. Kutsal kabri kurtarmaya gider, tehlikeli köprülerden geçer atının sırtında, veya harap olmuş kulelere çıkıp, kılıcıyla hayaletleri kovalar gece yarıları. Asla korkak değildir. Leydisinin kollarını açıp onu kabul etmesi için uğraşılara girişip yenmesi gerekir. Bu şatonun sahibi lordun kalbini açacak olsanız, 'Kimseden korkmuyorum', sözlerini yazılı bulacaksınız orada. Neden mi? Çünkü, onu kucaklamaya hazır, güzel kokulu bir çift kolu canlandırmaktadır hayalinde.

«Bütün bunları benden daha iyi bilmektesiniz sevgili lord ve leydilerim. Ama bilmediğiniz veya bildiğiniz halde unuttuğunuz başka bir leydi, ilahi bir leydi var; başka bir şövalyelik, bir uğraşı var... Kimdir bu leydi?... Cennetler alemi! Bu uğraşı nedir?... Dünya ile ilgili maldan, mülkten vazgeçip — ölümsüz olan — yoksulluğu, dürüstlüğü, sevgiyi benimsemek. Ölümlü bir vücudu elde etmek için tehlikeli, korkulu durumlara, ölümle karşı koyarsak, ölümsüz leydiye erişebilelim diye nice güçlüklere, mihnetlere katlanmamız gerekir acaba?»

Lordlar, yalın ayaklı keşişin sınırsız küstahlığına hırslanıp homurdanmaya başladılar. Bunu sezen Francis mihrabın merdivenlerinden indi, asillerin arasına katıldı.

«Öfkelenmeyin lordlar, bir şövalyenin akranlarıyla konuştuğu gibi konuştum sizlerle. Asılzade olmanızın hiçbir önemi yoktur: Ben Allah'ın kuluyum sadece, sırtıma geçirdiğim bu yamalı, üstüste yamalı cübbe şövalyelik zırhımdır benim. Ben de mücadeleye katıldım: Açlık çekiyor, soğuğa katlanıyor, kendime işkence ediyorum — hep leydimin güzelliği için. Ve benim leydim sizinkilerden bin kat üstündür. Bu leydinin varlığıdır ki beni sizlere yalvartan, henüz zamanınız varken uğraşıya başlamanızı isteten... Ve sen, genç şövalyem, sarışın kibar delikanlım: Tanrının, benim ağzımdan sana buyurduklarını dinle. Baban olan lord, 'Kimseden korkmuyorum' diye böbürleniyor. Oğlu olan sen, 'Allah'tan başka kimseden korkmuyorum' sözlerini yazmalısın yüreğine. Belki Tanrı — bu haberi sana iletmek üzere — şövalyelik andını içeceğin gece beni bu kaleye göndermiştir!»

Francis piskoposun elini öptü, başıyla bana işaret verdi ve çıktık. Gece olmuştu, gökyüzü yıldızlarla doluydu. Lordlarla leydiler küçük kiliseden çıkıp, sessiz sedasız donatılmış masaların bulunduğu büyük salona ilerlerken, biz de atlar ve hizmetçi kızların arasında avluda durduk. Uşaklarla hizmet eden kızlar, yemek ve şarapları taşıyarak mutfakla salonun arasında mekik dokudular. Şölen odasının kapıları açıldıkça büyük bir şamata, kahkaha ve keman sesleri duyulmaktaydı.

Francis avlunun bir köşesine oturmuştu. Gözlerini kapamış, huzur içinde duvara dayanmıştı, ama ben — acıkmıştım ben. Mutfağa sokuldum, başarıyla ek-

mek, et ve bir testi şarap dilendim. Hepsini kucakladığım gibi sevinçle Francis'e koştum.

«Uyan uyan,» diye bağırdım. «Yemeğimizi yiyelim.»

«Sen başla. Haydi, eşeğini doyurmaya başla.»

Büyücek bir yudum şarap indirdim mideye ve neşelenmeye başladım.

«Senin eşeğinin de doyması gerek Birader Francis,» dedim. «Eşeğini açlığa alıştırmak isteyen köylünün başına gelenleri biliyor musun? Zavallı hayvancık açlığı öğreneceği sırada ölüverdi.»

Francis güldü. «Kendi eşeğine bak Birader Leo. Bir yudum şarap ver ki anırmaya başlasın; öteki insanların eşeklerini de merak etme.» Bunları söyler söylemez gözlerini yumdu tekrar.

Yemeğimi yemeğe koyuldum, Tanrıya bu kadar lezzetli yiyecekler yarattığından dolayı şükrederken, şapkası tüylerle süslendirilmiş genç bir lord geldi yanımıza. Öne doğru eğilince Francis'i tanıdı.

«Uyuyor mu?» diye sordu bana.

«Hayır asla uyumaz. Sesleniverin ona.»

«Peder Francis, Peder Francis.»

Francis gözlerini açtı, karşısında şahane giysiler içinde genci görünce gülümsedi.

«Merhaba genç lordum. Şöleni, güzel hanımları terkedip buraya gelmenin nedeni nedir acaba? Tanrı göndermiş olacak seni mutlaka.»

«Küçük kilisede söylediğin sözler yüreğimi etkiledi Peder Francis.» Gencin sesi heyecanlıydı. «Ömrüm boyunca kilisede konuşan papazları dinledim, ama asla birşey duymadım gerçekten. Bu gece ilk defa duymuş oldum. Bir lûtufta bulunman için geldim buraya Peder Francis. Casentino'da, Chisio şatosunun sahibi, Kont Orlando dei Cattani'yim ben.»

«Ne gibi bir lûtuf?» diye sordu Francis. «Ruhunun kurtarılışı için elimden geleni yaparım.»

«Toskana eyaletinde, Monte Alvernia adında ıssız bir dağın sahibiyim. Ne patika, ne de insan ayağı izleri bulunur orada. Tek şahinlerle keklikler yerleşmiştir tepeye. Ruhumun kurtarılışı için size hediye ediyorum bu dağı Peder Francis.»

«İşte tıpkı buna benzer bir yer arıyorum ben de,» dedi Francis ellerini mutlulukla çırparak. «Şimdi neden Portiuncula'dan ayrıldığımı anladım, bu dağa gitmek için ayrılmışım. Bütün günahlarımın ağırlığına rağmen, dualarım Allah'ın huzuruna yükselecektir bu vahşi ıssız dağın doruğunda. Tanrı adına teşekkür eder, hediyeni kabul ederim genç lordum.»

«Ruhum için dua edin.» Kont, Francis'in elini öptü. «İzninizle güzel hanımlarla hoş vakit geçirmek üzere ötekilerin yanına döneyim.»

«Allah'a emanet ol,» dedi Francis onu kutsayarak. «Borazan seslerini duyuncaya kadar eğlenmene bak.»

«Hangi borazanları?»

«Mahşer günü çalacak borazanları.»

«Daha çok vakit var,» dedi kont gülerek, şölene dönmek isteğiyle koşmaya başladı.

Hâlâ yemeği atıştırmakla meşgul olduğumu gören Francis, «Eşeğini iyice doyur Birader Leo,» dedi. «Kayalıklı, ulaşılmaz bir dağa çıkacağız. Durmadan nereye gideceğimizi sormuştun bana. Monte Alvernia'ya gidiyoruz atlet yoldaşım, Monte Alvernia'ya. Orada, karlı tepelerinde Tanrının bizi beklediğini sezmekteyim.»

«Ayazda, yağmur ve karlarda mı?» Dehşete kapıldım. «Neden O'nu ovada bulmamız için bir haber iletmedi bize?»

«Allah daima ayazda, yağmur, ve karlarda bulunur Birader Leo. Sızlanmaktan vazgeç. Ovalarda zengin lordları, aşka istekli güzel hanımları: Burdan başka dünya kalesinin baş muhafızı ölümü bulursun: Bir de zavallı ihtiyar eşeğini, Birader Leo... Ama gerçek Birader Leo dağı tırmanacaktır.»

Sesimi çıkarmadım. Ah diye düşündüm; insanın soğukları, açlığı duymayan, ağırlığı olmayan ruhu dağa tırmanırken, eşeğini de zengin yeşil çayırlarda otlatması mümkün olabilse keşke!

★

Ahırlardan birinde uyumamıza izin verdiler. Hava gübre ve atlarm ter kokusuyla doluydu. Francis kollarını kaldırarak at kardeşlerini takdis etti. «Geceyi beraber geçireceğiz at kardeşlerim. Rica ederim tekme atmayın ve kişnemeyin. Çok yorgunuz, bırakın uyuyalım. İyi geceler.»

Samanları yayıp uzandık. Gerçekten yorgunduk, hemen uykuya daldık. Zaman zaman uykumun arasında gitar sesleriyle, şarkılar ve kadın kahkahalarını duydum. Gök açılmış, meleklerle birlikte cennet iniyordu sanki. Ama yeniden dalıyordum hemen ve melekler, gitarlarıyla, kahkahalarıyla yok oluyordu gökyüzünde.

Francis heyecan içinde uyandı. «Demir çarıklarını giydin mi?» diye sordu bana. «Uzun bir tırmanış var önümüzde.»

«Tabii giydim. İşte.»

Yaralarla kaplı çıplak ayaklarımı gösterdim. «Allah bize acısın,» diye mırıldanarak haç çıkardım. Ve yeni sahip olduğumuz dağa çıkmak üzere yolculuğumuza başladık.

★

Francis düşüncelere dalmıştı, konuşmuyordu. Şatoyu geride bıraktık. Yaprak bile kıpırdamıyordu. Bayraklar renkli paçavralar gibi sarkıyordu direklerinden. Gökyüzü kararmıştı. Sağımızda, bulutların arasında yükselmeye başlayan solgun güneş, yapraklara donuk bir parlaklık veriyordu. Yaprakların kenarında titreşen yağmur damlaları pırıl pırıl pırıldamaktaydı. Şatoda öten horozların sesi hâlâ duyuluyordu rutubetli havada.

«Birader Francis, hava değişecek galiba, horozları dinle. Korkarım ki yine yağmur yağacak.»

Ama Francis'in aklı başka bir yerdeydi. «Birader Leo, çember kapanıyor artık, Allaha şükür âkibet yaklaşmakta — Başlangıçta, Cenabı Hakka beni tek başıma çölde bırakması için yalvarmıştım. Oradan seslenecektim O'na. Dilediğimi kabul etti, ama hemen ensemden yakalayıp insanların arasına fırlattı. 'Yalnızlıktan vazgeç,' diye haykırdı. 'Tek başına kurulmuşsun, fazlasıyla rahat etmektesin, bundan hoşlanmıyorum. Git, şehir ve köyleri dolaş, va'zet, arkadaşlarını seç ve bir tarikat kur. Sonra Kutsal Kabri... insan yüreğini kurtarmaya çıkın hep birlikte!' Bundan ötürü yalnızlıktan vazgeçtim, rahipleri seçtim ve yola koyulduk. İlk zamanlar nasıl da hoşlanmıştım o kutlu yoksulluktan! O sevgi, ahenk ve ahlak temizliğinden! Sonsuz mutluluğumuzun hepimizi nasıl ağlattığını hatırlıyor musun? Allah, ağaçları, kuşları, nehir ve insanları yeni yaratmıştı sanki. Ve Mesih yanımızdaydı: O'nu göremiyor ama mübarek soluğunu havada seziyorduk, elleri başımızın üstündeydi. O'nu ancak geceleri, bedenimizin uyuduğu ve ruhumuzun gözlerini açtığı zamanlar görüyorduk. Ama ondan sonrası... ondan sonrası —»

Francis'in sesi tıkandı. Bana baktı. İri yaşlarla dolmuştu gözleri.

«Ondan sonra, kurtlar dadanmıştı ağıla ve dağıldık hepimiz,» dedim.

«Beni kovdular,» diye inledi Francis. «Kovdular beni Birader Leo... çember kapanıyor diyorum sana; tekrar yalnızlığa dönmek üzereyim. Dağın tepesine vardığım zaman vahşi bir hayvan gibi uluyacağım. İçimde hâlâ birçok iblisler var, ruhumu hâlâ kilolarla et sarmakta. Ah! Ruhumun özgürlüğe kavuşup kurtarılması için şu etten bedeni yok edecek zamanı bağışlasa Tanrı bana! Kurtulmak, kurtulmak Birader Leo.»

Kollarmı hızla göğe kaldırdı, kanat açmış uçacak sandım — öylesine büyüktü mutluluğu. Terkedilmeden korkarak cübbesine yapıştım.

O esnada küçük bir eşeği çeken bir köylü göründü. Eşeğin üstünde, göğsünü açmış, yavrusunu emziren bir kadın oturuyordu. Francis olduğu yerde donup kaldı, dışarıya fırlamış gözlerle kadına baktı.

«Bizi takdis et Peder,» dedi köylü elini kalbine koyarak. «Bu kadın karım, bu bebek de oğlumdur. Takdis et bizi.»

«Allah'a emanet olun,» diye cevap verdi Francis. «İyi yolculuklar Yusuf.»

«Yusuf mu? Adını nereden bildin Birader Francis?»

«Anlıyamadın mı Tanrının kuzusu? Adam Hazreti Yusuf'du, karısı da Tanrıyı emzirten Hazreti Meryem. Mısır'a gidiyorlardı.

«Dış dünyaları gördüğün gibi gizli alemleri de görmelisin diye, kaç defa söyledim sana. Balçıktan gözlerin bir köylüyü, karısını ve çocuğunu görmekte. Ama öteki gözler, ruhun gözleri — ne mucizeler

görürler onlar! Eşeğe binmiş Kutsal Meryem Ana; Hazreti Yusuf; meme emen Mesih... önümüzden geçiyorlar ve geçmeye devam edecekler ebediyete kadar, Birader Leo.»

İç çektim. Ne yazık ki postum kalındı, yüreğim yağ tabakaları altında boğuluyordu. Bu dünyayı bir yana itip, ardında bulunan sonsuz alemi ne zaman görebilecektim acaba?

Yağmur yağmağa başladı. İncir ağaçlarında kalan son yaprakları yere serdi. Akşam oluyordu neredeyse. Kayaların kenarında, beyaz duvarları yağmurun altında ışıl ışıl parıldayan ıssız küçük bir kilise gördük.

«Allah bizi seviyor,» dedim. «Bak geceyi geçirebileceğimiz bir kilise gönderdi.»

Kapıyı iterek içeriye girdik. Alaca karanlıkta duvarların tabandan kubbeye kadar, Aziz Antuan'ın baştan çıkarılmasını tasvir eden renkli fresklerle kaplı olduğunu gördük. Kutsal evliya umutsuzca bir sürü iblisle mücadele etmekteydi. Bazıları sakalından, bazıları koltuklarmdan çekiyordu, başkaları kukuletesini, kuşağını, ayaklarını yakalamıştı... Biraz ötede iki şeytan bir kuzuyu kızartmakla meşguldu, açlıktan bayılacak hale gelen derviş, burun delikleri titreyerek izlemekteydi onları. Gülen şeytanlar da, yanlarına gelmesini işaret ediyorlardı. Karşı duvarda: Sarışın, aç gözlü, çıplak bir kadın iri memelerini dervişin dizlerine dayıyordu. Kadına arzuyla bakan dervişin ağzından, üstünde siyah harflerle 'Tanrım, Tanrım bana yardım et' sözleri yazılı kırmızı bir kordelâ göğe yükselmekteydi!

Çok sinirlenmiş, altüst olmuştum. Elimi uzatıp kadının uğursuz vücuduna dokunmak isteği kapladı içimi ansızın. Bu şeytanca özlem öylesine şiddetliydi

ki, her tarafım titremeğe başladı. Francis merakla bana baktı. Bütün gücümü harcıyarak elimi havada tuttum, yalnız kolum uyuşmuştu ve ağrıyordu.

Francis, büyük kollu şamdandan aldığı mumu, İsa'nm resmi önünde asılı lambadan yakarak, tabloları tek tek dolaştı. Konuşmuyordu ama eli titriyordu.

Ben de yanında gidip onunla birlikte mumun titrek ışığı altında resimlere baktım. Birdenbire Francis'in mırıldandığını duydum:

«Allah'ım, niçin böylesine güzel, çekici bir hale soktun ayartıcılığı? İnsanın ruhuna acımıyor musun? Bir solucan kadar değersiz olan ben bile, ona acımaktayım.»

Şatoda dilendiğim ekmek ve etin bir kısmı arta kalmıştı. Taş zemine oturduk, yiyecekleri önümüze yaydım. Karşımda diz çöken Francis mumu söndürmek üzere eğildi.

«Etrafımızı görmezsek daha iyi olur,» dedi.

Mumu üfledi, ama eli titrediğinden alevli mum düştü, cübbesini tutuşturdu. Ateşi söndürmek için ileriye atıldım. Francis karşı koydu.

«Söndürme, söndürme,» diye haykırdı bana.

Görünen dünyaların ardında görünmeyen âlemleri farkedemediğimden, ateşin cildini yaktığını görünce cübbemin ucuyla alevleri söndürdüm.

«Yapmamahydın bunu, Alev'i öldürmemeliydin. Ne yapacaktı bana? Etimi, bedenimi yutup yok edecekti. Ben de bunu istiyordum zaten Birader Leo. Kurtulmak istiyordum.»

Tek lokma yemeden yattı, gözlerini yumdu. Bana gelince, iştahla yemekleri yedim, karnımı tıka basa doyurduktan sonra Francis'in yanına uzanıp hemen uyudum. Gece yarısına doğru Francis'in çığrışları uyandırdı beni. Gözlerimi açınca, mabedin

lambasının ışığında, sanki birşeylerle mücadele edercesine kollarını havada salladığını gördüm.

«Birader Francis,» diye seslendim. «Birader Francis!»

Beni duymadı bile. Dehşetli bir kâbus görmekteydi mutlaka. Böğürerek ellerini ayaklarını yerlere vuruyordu.

Eğilip alnına dokundum. Su gibi terliyordu; saçı sırılsıklam olmuştu. Omuzlarından tutarak sarstım. Gözlerini açtı.

«Korkma Birader Francis,» dedim, titreyen ellerini tuttum. «Korkma — Allah kahretsin — bir rüya gördün sadece.»

Oturup konuşmaya çalıştı, ama anlaşılmaz sözler kekeliyordu ancak.

«Sakin ol Birader Francis, neredeyse sabah olacak. Gün ışığında silinir gecenin hayaletleri.»

«Hayalet değildi Birader Leo, hayalet değildi. Bütün bu tablolar canlandılar! Gözümü kapar kapamaz duvardan indiler. Aynı zamanda içimdeki cinler de meydana çıkıp onlarla birlikte bana saldırdılar. Allah'ım, dayanılmıyacak bir şeydi bu!»

Cübbesinin yeniyle kanayan gözlerini sildi. Sert bir rüzgâr, küçük kiliseyi saran çam ağaçları arasında ıslık çalmaktaydı. Çakan şimşeklerin ışığı mabedin ufacık penceresinden sızarak Francis'in solgun, kanh yüzüne kılıç darbeleri gibi iniyordu. Hemen cübbesinin yeniyle yüzünü örttü. Vaktiyle, yıldırımların Tanrının bakışları olduğunu söylediğini hatırladım. Ve şimdi Allah'ın kendisini göreceğinden utanmaktaydı — çünkü bedeninden ayartıcı buğular yükselyordu hâlâ.

Tek kelime konuşmadan heyecanla şafağın sökmesini bekledik. Ben bile korkmuştum. Küçük kilise ha-

yaletlerle, görünmeyen tehlikeli varlıklarla doluymuş gibi geldi bana. Yıldırımlar, tarihi tablolarla süslü duvarı aydınlattıkça, resimleri göremiyeyim ve resimlerin beni görüp üzerime atılmasınlar diye cübbemle yüzümü örttüm. Francis'in yanında, benim de aklım fikrim, onunki gibi sendelemeye başladı — yoksa iç âlemleri gören gözüm açılıyor, gözle seçilemeyenleri mi farkediyordum acaba?

Francis yavaş yavaş kendisine geldi. Elini, elimin üstüne koydu birazdan, beni avutmak istiyordu galiba.

«Üzülme Birader Leo, korku bile kurtarılışın bir yoludur. O da kutludur, insanın dostudur.»

Gök gürlemeleri gittikçe yaklaşıyordu. Ansızın fırtına kopuverdi. Yağmur sevinçle kilisenin damında tıkırdıyordu. Çok iyi oldu, dedim kendi kendime. Bütün gece iblislerle mücadele eden Franeis halsiz düşmüştü. Kendisine gelebilmesi için biraz dinlenmesi gerekiyordu nasılsa.

İlk belirsiz, hafif gün ışığı ufacık camdan içeriye süzüldü. Dervişlerin uzun beyaz sakalları, solgun yüzleri gibi, etraflarını saran boynuzlar, kuyruklar ve kaba kaba gülen ağızlar da parlamaya başladı duvarlarda. Gün doğmuştu, Tanrının ışığı ortalığı aydınlatmıştı, korkmuyordum artık. Kuşların cıvıltılı sesleri geliyordu kulaklarımıza.

Yağmur ve çamurun içinde uyanmaktaydı evren. Gözlerini yeniden kapayan Franeis, mutlulukla gözyüzünden boşalırcasma inen erkek suların sesini dinlemekteydi.

«Birader Leo, sen de topraklar gibi derin bir sevinç duymuyor musun göğün sel kapakları açıldığında? Ah, toprak parçası olup bu Tanrısal sularda

eriyebilseydim keşke! Topraktan oluşmuş olmayan ruh, sımsıkı bedene yapışmış erimesini önlüyor.»

«Neden sımsıkı yapışıyor böyle Birader Francis? İstediğin gibi, bedeni rahat bırakıp, yok olmasını — kurtuluşunu sağlamalı!»

Francis başını salladı. «Ruh bir yere varmaya çabalıyor Birader Leo. Bir yere varmaya çabalıyor şüphesiz, ama onu taşıyacak başka bir eşeğe sahip değil. Hedefine ulaşıncaya kadar eşeğini doyurup susuzluğunu gideriyor. Ondan sonra sevinçle eşeğinden iner, hayvanı tekmeliyerek toz olmak üzere yeryüzünü terkeder.»

Birkaç kuş ötmeye başlamıştı artık. Yağmur da epeyce hafiflemişti.

«Gidelim,» dedi Francis. «Yağmur dindi... Tanrı adına.»

Ayağa kalkmaya çalıştı ama dizleri büküldüğünden yere yığıldı.

«Eşeğin yoruldu Birader Francis. Seni taşıyabilmesi için zavallıcığı dinlendir biraz.»

«Eşeklerimize keyfi hareket etmelerine izin vermemeliyiz Birader Leo. Benimkini dinleseydim hâlâ Sior Bernadone'nin evinde yaşıyacak, hâlâ pencerelerin altında serenatlar söyliyecektim. Gel bana yardım et. Eşeği ayağa kaldıralım.»

Francis'i kollarından tutup ayağa kaldırdım, titrek adımlarla kapıya yöneldi, ben de peşinden gittim.

★

Dışarısı su içindeydi; taşlar parlıyordu, toprak çamur olmuştu, gökyüzü simsiyahtı uzaklarda. Sellerin hırpaladığı çam ağaçlarından bala benzer kokular yükselmekteydi.

«Yine yağmur yağacak Birader Francis.»

«Yağsın. Ruh, bedenin erimesine izin vermiyecektir henüz, korkma Birader Leo. Gel!»

Ayak bileklerimize kadar çamurlara bata çıka yürümeye başladık. Kısa bir zamanda ayaklarımız kurşun gibi ağırlaşmıştı. Kaldıramıyorduk neredeyse.

Bir iki saat yürümüştük ki, Francis'in yüzükoyun çamurlara düştüğünü gördüm. Boğulmasın diye onu kaldırmaya atıldım. Sırtıma alarak koşmaya başladım. İçimden Francis'in inatçılığına, ahmakça yaradılışıma aykırı davranışlarıma küfrediyordum. Yağmur yağmaya başlamıştı yeniden. Sırtımdaki yükümle yarım saat kadar yürümüştüm ki ... Allaha şükür — çam ağaçları arasında bulunan evleri gördüm. Yorgunluktan düşecek hale gelmeme rağmen evleri görünce canlandım. Üstüm başım çamur içinde oraya vardım. Francis hâlâ baygındı. Açık bulunan bir kapıdan girdim. Yaşlı bir köylü avluya fırladı. Ardından kara kuru, buruşuk yüzlü karısı geldi.

«Hey iyi kalpli Hristiyanlar,» dedim. «Arkadaşım yorgunluktan bayıldı. Kendisine gelinceye kadar kulübenizde yatırayım onu — Tanrı adına.»

Adam kaşlarını çattı, rahatsız edilmesini sevmezdi. Ama ihtiyar kadın acıdı bize. Francis'in ayaklarından tutup içeriye taşımama yardım etti. Yatağa yatırdık. Kadın gül sirkesi getirdi, şakaklarına sürdü. Koklasın diye burnuna da tuttu. Francis gözlerini açtı.

«Huzurlu olsun bu ev,» dedi üstüne eğilen iki köylüye.

Adam kolumdan yakaladı. «Kimdir bu keşiş? bir yerde görmüştüm.»

«Peder Francis'tir o, Assisi'li Francis.»

«Evliya mı?»

«Evet, evliya.»

Köylü Francis'in eline sarıldı. «Eğer gerçekten Assisi'li Francis, herkesin evliya dediği kişiysen, sana, kendi iyiliğin için birkaç söz söyliyeceğim. Dürüstlüğün, iyiliğinle ün kazandın, şöhretini haklı çıkaracak bir hayat yaşa, çünkü dürüstlüğüne, iyiliğine inanan birçok can kendilerini teslim ettiler sana.»

Francis'in gözlerinden yaşlar süzüldü.

«Kardeşim söylediklerini asla unutmıyacağım. Bana güvenen canların utanmamaları için elimden geldiği kadar dürüst ve iyi olmaya uğraşacağım. Hatırlattığından dolayı kutlu ol kardeşim.»

Bunları söyler söylemez Francis adamın elini öpmeye çalıştı. Bunu anlayan köylü daha çabuk davranarak Francis'in ayaklarındaki çamuru öptü.

İhtiyar adamın bağlılığını görünce cesaretlendim. «Kardeşim, uzun bir yolculuk var önümüzde.» dedim. «Monte Alveria'ya gidiyoruz, arkadaşımın yürüyecek takadı yok. Allah aşkına, Peder Francis'in binmesi için eşeğini veremez misin bize?»

«Memnunlukla keşiş, memnunlukla. Eşeğim olmasaydı bile, ruhum esenliğe erişsin diye onu sırtımda taşırdım. Çok günah işledim, bunlardan kurtulmanın zamanı geldi artık.»

İhtiyar kadına döndü. «Bir tavuk kes karı, suyundan çorba yap, papaza içirelim, başını kaldırabilecek hale gelsin. Önce karnımızı doyuralım, sonra yolculuğumuza çıkarız. Ben de sizlerle geleceğim keşiş.»

Çok sevindim, çünkü eskiden beri piliçlere bayılırdım. Güzel kokulu, sıcak çorbayı içtiğim, beyaz etinden büyük bir parçayı elimle koparıp, pilicin ciğeriyle birlikte yediğim zaman... oh, nasıl anlatabilirim tadını? Beni bağışla Tanrım, o günkü yemeği

hatırladıkça hâlâ ağzım sulanır. Allah vere de Francis'in söyledikleri gerçekleşir, tavuklar da cennete girmeye lâyık olurlar. Tanrının yüceliği uğruna — her pazar günü bir tanesini keserdik hiç değilse.

Francis'i kaldırdık, eşeğin sırtına oturtup yola çıktık.

«Alvernia uzak mı?» diye sordum kılavuzumuza.

«Cehennemin dibinden de uzak! Bu vahşi dağlarda işiniz ne? Sizin yerinizde olmadığıma seviniyorum! Haydutların başkanı Reis Wolf'un dağın doruğunda gizlendiğini söylerler. Korkmuyor musunuz?»

«Neden korkacakmışız kardeşim? Paramız, pulumuz yok ki. Kutlu yoksulluk tarikatının üyeleriyiz.»

«Yazık size zavallılara, yanlış tarikatı seçmişsiniz! Bugüne kadar çektiğinizin açlık olduğunu sanıyorsanız yandınız — hele bekleyin, beterin beteri var. Bana gelince,» dedi gülerek. «Rahat bir ömür geçirenlerin tarikatındanım.»

«Evet, ama açlık çekerek, yalınayak halimizle cennet-i âlâ'ya girme imkânını kazanırız.»

«Mümkündür keşiş, aksini iddia etmiyorum. Eğer şansım olur, son anımda, ölürken takdis edilirsem, ben de sizler gibi cennet-i âlâ'ya girme imkânını kazanacağım. İkimiz de, ömrümüz boyunca 'imkân' denilen avunca bel bağladığımıza göre, dünyevî hayatı gibi, ölümsüz hayatı da kaybetmemesini sağlamak için insanın yeyip içmesi, öpüşmesi daha doğru olmaz mı? Neden böyle bakıyorsun bana? Cennete ulaşamazsam, bir hayattan yoksun kalacağım, yevî hayat gibi, ölümsüz hayatı da kaybetmemesini

Öksürdüm, cevaplandıracak sözüm kalmamıştı. Kendi kendime, aynı şeyleri düşünmüştüm — çok ke-

re. Zavallı Birader Leo, ne yapabilirdin ki? Francis yol gösteriyordu, senin görevin onu izlemekti.

Akşam oluncaya kadar yolumuza devam ettik, hava kararınca bir mağaraya girdik. Kılavuzumuz eşeğine yedirmek üzere kucak dolusu ot topladı: Sonra torbasından arta kalan pilicin etlerini çıkarıp bizi doyurdu. Bir de küçük bir testi şarap çıkararak başına dikip içti ve bana uzattı. Şarabın, keklik gıdaklaması gibi lık, lık, lık sesini duyuyordum ağzımda.

«Özür dilerim keşişler,» dedi adam. «Rahat bir ömür geçirenlerin tarikatını seçtiğimi unutmayın.»

Bize bunları hatırlattıktan sonra, testiyi tekrar kaldırdı ve şarabı bitirdi. Başının altına yastık yerine bir taş koyarak istavroz çıkardı, hemen derin bir uykuya daldı.

Hava çok güzeldi ertesi sabah: Ağaçlar, kayalar parlıyordu, güneş sapsarı saçlarla donatılmıştı bulutsuz, mavi gökyüzünde.

Kısa bir zamanda, ismini hatırlıyamadığım büyük bir köye vardık. Francis durup va'zetmek istedi ama köylü acele ediyordu.

«Bu hantallara, Tanrı buyruklarını anlamalarını, izlemelerini va'zetmeye kalkışırsan, kalın kafalarına zorla biraz akıl aşılıyabileceğini sanıyorsan, ne bu yıl, ne de bir dahaki yıla varamayız Alvernia'ya. Beni bağışlayın, ama köyüme dönmek telâşı içerisindeyim. Sizlere benzemem keşişler, çalışmam gerekiyor. Yiyeceğimiz ekmeği elde etmek için toprağı yola getirip ürün vermesine çabalıyorum. İçip neşelenelim, ardından Tanrıyı övelim diye, çiğneyerek şaraba çevireceğim üzümleri vermesi için bağı yola getirmeye çabalıyorum.»

«Sadece birkaç dakika,» diye yalvardı Francis. «İki kelime söyliyecek kadar bir zaman, iki...»

«Tanrıyla ilgili sözlerin sonu yoktur. Beni aldatamazsın! Konuşursun, durmadan konuşursun, sonra kendi sözlerinle mestolur, İncil'i açarsın ve kimse durduramaz seni artık.»

Sopasını kaldırıp eşeğin kıçına indirdi. Hayvan irkilerek ileriye fırladı, az kalsın binicisini tepesinden aşağı düşürecekti. Köylü bana baktı.

«Nasıl, haklı değil miyim?» Kıs kıs gülüyordu kırçıl bıyıklarının altında. «Beni bağışlayın, ama önce birine, arkasından başkasına kurtuluştan sözederken, kendiniz kurtarılışa erişecek zaman bulamıyacaksınız... Caroline adında bir komşum var köyde: Tanrı kutlu kılsın onu! Boyu posu yerinde, oldukça büyük bir kıçı ve sürüyle çocukları olan bir kadın. Bana bir gün neler söylediğini biliyor musun? Yaklaş da evliyanın duymaması için kulağına fısıldayayım.»

Bu iri yapılı, şişman ihtiyarı sevmiştim. İşi yolunda olduğundan, hayat verici özün hâlâ damarlarında dolaştığından sevmiştim onu. Eğilerek usulca sordum.

«Neler söyledi? Alçak sesle konuş.»

«'Marino,' demişti bana — ah özür dilerim, adımın Marino olduğunu söylemeyi unutmuşum — şunun bunun keyfini yapmaktan, kocamdan çocuk edinmeye vakit bulamadım.'»

Kahkahalarla gülmeye başladı.

«Aynı şeyler sizin de başınıza gelecek, zavallı garipler,» diye sözünü bitirdi.

Böylece sohbet ederek vakit geçirdik. Allaha şükür yağmur yağmadı. Ağaçlar misk gibi kokuyordu,

güneş serindi, ve ihtiyarın torbasında yiyecek kalmıştı biraz. Ve yiyecekleri hemen tükettik.

«Rahat yaşantının sonu geldi keşiş,» dedi, torbanın içini dışına çevirerek. «Aklıma gelmişken sorayım, adın ne senin?»

«Birader Leo.»

«Evet, rahat yaşantının sonu geldi zavallı Leo. Birazdan sizleri dağın eteğine bırakacağım ve yoksulluk tarikatınıza kavuşacaksınız. 'Kutlu' demiştiniz değil mi?»

«Evet, kutlu yoksulluk.»

«Allah kahretsin! Bana bu kelimeden sözetme, tüylerim diken, diken oluyor.»

Güneş batmak üzereydi artık. Yolun dönemecinde kocaman, çirkin bir dağ göründü.

«İşte Alvernia,» dedi ihtiyar Marino, dağı gösterdi eliyle.

Francis istavroz çıkardı, elini kaldırarak dağı takdis etti. «Kardeşim Alvernia, seni gördüğüme memnun oldum. Üstünde yaşayan kayalarla, vahşi hayvanları selâmlıyorum; etrafında uçuşan kuşlarla, melekleri selâmlıyorum! Bak, ruhum: Bacım Alvernia'dır bu, korkma sakın.»

Ben, tek kelime konuşmadan, dehşete kapılarak vahşi, ıssız dağa diktim gözlerimi. Şurada, burada birkaç çam ağacı ve tek tük meşelerden başka çıplak kayalardan oluşmuştu Alvernia dağı. Kayaların kenarında tünemiş olan iki şahin yükseklere uçup havada dalgalandılar başımızın üzerinde.

«İyi ki tavuk değiliz,» dedi yaşlı adam. «Bizi hemen yerlerdi... ve elveda cennet-i âlâ!»

Ansızın bir köylü fırlayıp geçti yanımızdan. Marino ıslık çalınca durdu. Kılavuzumuz adamın yanına gitti, yolun ortasında durarak uzun uzun konuştu-

lar. Marino'nun yüzü asıktı döndüğü zaman.

«Buraya kadar gelirim ancak. Bir adım atmam bundan öteye.»

«Ne oldu Marino? Dağa tırmanmaya başlıyoruz, bize asıl burada yardım etmen gerekiyor. Dostun ne haberler getirdi sana?»

«Haydutların reisi Wolf'un ininden çıkıp buralarda, dağın eteklerinde dolaştığını söyledi. Açlıktan ölüyordur mutlaka.»

Francis'i eşekten indirerek çam ağacının dibindeki bir kayaya oturttu.

«Elvedâ Tanrının azizi. Ne paran, ne de çocukların var ve haydutlardan korkmuyorsun. Bana gelince bambaşkadır durumum.»

Bana döndü, göz kırptı. Parmağıyla köye giden yolu göstererek, «Ne dersin,» diye fısıldadı kulağıma.

Francis'e baktım.

«Hayır Marino, görevimden kaçınamam. Allah selâmet versin, sen yoluna devam et!»

Omuzlarını silkti, bir sıçrayışta eşeğine atlayıp uzaklaştı.

★

Francis'in yanına oturdum. Soğuk olmamasına rağmen ürperiyordum. Birdenbire kanat hışırtıları ve cıvıldaşmalar duydum. Gözlerimi kaldırınca çeşitli kuşlar gördüm — serçeler, tarla kuşları, ispinozlar, kara tavuklar ve tek bir keklik — inlerine buyur ediyorlardı sanki. Gittikçe cesaretlenerek yaklaştılar, Francis'in ayaklarının dibine tünediler sonunda.

«Bacım kuşlar, bacım kuşlar,» diye mırıldandı Francis heyecanla. «Evet, evet, misafir kaldığı uzak, yabancı diyarlardan dönen kardeşinizim ben.

Geldim, geldim! Bu kutlu dağda birlikte yaşıyacağız bundan böyle. Bir isteğiniz varsa bana söylemeniz gerek, hepimizin babası olan Tanrıyla aranızı bulacağım.»

Francis'in ayaklarının dibine tüneyen keklik, başını yana eğmiş, sevgiyle dinlemekteydi onu, tıpkı bir insan gibi.

Kendimizden geçmiş bir halde mucizeyi izlerken, çığırışan iki köylü koştu yanımıza. «Neden oturuyorsunuz burada zavallı budalalar,» diye bağırdılar. «Wolf geliyor!»

«Nereden geliyor?»

«İşte oradan, oradan!»

Ayağa fırladım, yüreğim ağzıma gelmişti.

«Kaçalım Birader Francis, kaçalım!»

«Burada kal imansız adam, ben Reis Wolf'u aramaya gideceğim. Korkma, Allah herşeye kadirdir, belki de Wolf'u kuzuya çevirir. Wolf'u kuzuya çevirmesi mümkündür.»

Kalkıp iki köylünün gösterdiği yolda yürümeye başladı. Yüzümü cübbemin yenine sakladım, yapyalnız, tek başıma beklemeye koyuldum. Allah'ın herşeye kadir olduğunu bilmekle beraber güvenemiyordum bir türlü. Kaç defa vahşi hayvanlara parçalattı, imansızlara öldürttü sadık kullarını! En emin yol, tabanları yağlamaktı. Kendilerine yardım edenlere yardım eder Tanrı, diye bir atasözü vardı.

Oradan geçen bir çobanın uzattığı bir kâse süt, yüreğimi canlandırmaya yetti. Utanmıştım adeta, tehlike anında yalnız bırakmamak üzere Francis'i aramaya karar verdim. Tam kalkarken fikrimi değiştirdim. Burası daha emindir, dedim kendi kendime.

Francis'in seslenebileceğini düşünerek kulak ka-

barttım. Ama sessiz ve sakindi çevrem. Ovadan yükselen karanlık aşağıdaki zeytinlikleri ve bağları örtmüştü. Durup dinlenmeden artan karartılar dağa yönelmekteydi. Yeryüzü gözden kayboluyordu yavaş yavaş.

Kayalar ansızın kaba, vahşi bir sesle çınladı. Gittikçe yükseliyordu ses, yaklaşmaktaydı. Sonra iki ses olduğunu anladım: Biri boğuk, diğeri zayıf ve sevgi dolu. Francis'in şarkı söylediğini farkedince ayağa fırladım.

Sesler yaklaştıkça şarkının sözlerini seçebiliyordum: 'Mesih dirildi ölülerin arasından, ölümü ölüm yoluyla ezdi.' ilâhisini söylüyordu. Demek ki buluştular, dost oldular ve birlikte Tanrının ağılına dönüyorlar, dedim kendi kendime. Alaca karanlıkta, sakallı, bıyıklı, taranmamış uzun saçlı bir adamla yaklaşan Francis'i gördüm gerçekten. Kolkola yürüyor, başlarıyla selam veriyorlardı bana.

«İşte senin ünlü Reis Wolf'un,» diye seslendi Francis neşeyle. «Kurt değildir artık, kuzu oldu.»

«Kuzu oldum kardeşim, ama kurtları yutan bir kuzu,» diye homurdandı haydutlarm reisi. «Mesleğimi unutmamalıyım.»

«Evet, başlangıçta unutmazsın, ama ilerde Tanrıya yaklaşınca, kurtları yutmaktan bile vazgeçeceksin.»

Francis sustu birdenbire. Gümüşten bir muska görmüştü Reis Wolf'un geniş kıllı göğsünde. Bazı kelimeler kazınmıştı muskanın üstüne, ama hasta gözleriyle okuyamıyordu onları.

«Nedir bunlar kardeşim? Üstünde taşıdığın bu kelimeler ne?»

Haydutların reisi utançla kızardı. Bir çekişte muskayı boynundan kopardı. «Eski günahlar, oku-

maya çalışma!» dedi. Muskayı çalıların arasına fırlatacaktı.

«Hayır, hayır, okumak istiyorum Birader Kuzu. Tüm günahların bağışlandı. Kurt öldü, yaşasın kuzu!»

Muskayı gözlerine yaklaştırdı ve okudu: «Allahın ve insanın düşmanı.»

Reis Wolf muskayı Francis'in elinden aldı, ezip kenara fırlattı. «Allah'ın ve insanın dostu!» dedi. «Üzerinde 'Allah'ın ve insanın dostu' sözleri yazılı yeni bir muska ısmarlıyacağım. Hoşça kalın yarına kadar! Kontun size hediye ettiği dağa tırmanın. Yarın sabah erkenden gelip dallardan ve çamurdan iki sığınak yapacağım sizlere. Sonra aşağıda nöbet bekliyeceğim — iznim olmadan geçmeye çalışanın yardımcısı olsun Allah.»

Bir an düşündü.

«Bekleyin — sizinle gelmem daha iyi olacak. Yolu gösteririm size. Dağda hiçbir ize rastlıyamıyacağınızdan kaybolabilirsiniz.»

Francis'e etli kollarıyla sarılarak, çocuk gibi kaldırdı onu.

«Gidelim. Eşeğe ihtiyacın yok Birader Francis,» dedi.

Bir saat sonra etrafı açık, düz bir alana vardık. Sık yapraklı kocaman bir meşe ağacı yükseliyordu alanın ortasında. Francis kılavuzumuza döndü.

«Birader Kuzu — bundan sonra böyle sesleneceğim sana — Birader Kuzu, yarın kulübemi bu meşe ağacının altına kuruver. Birader Leo'yu biraz öteye yerleştir. Birbirimizi göremiyecek, ona seslendiğimde sesimi duymıyacak kadar uzakta olsun. Bu dağ başında tamamiyle yalnız olmam gerekiyor kardeşim.»

«Memnuniyetle Peder Francis. Size ekmek, zeytin ve daha ne bulabilirsem getireceğim yarın. Açlıktan ölmenizi istemiyorum, çünkü ölülerin dua ettiklerini duymadım asla. Nalları dikmemeniz için gerekeni getireceğim size sık sık. Zenginlerden çalıp yoksulları doyuracağım. Niçin yapmayacakmışım? Doğru değil mi bu? Neden başını sallıyorsun Peder Francis? Dünya mallarını paylaştıran Tanrı değildi şüphesiz. Şeytanın işiydi bu — dağıtımın kanuna aykırı oluşu da bu yüzden zaten. Onları gereken yerlere iade edeceğim sadece.»

Bunları söyler söylemez Francis'in elini öptü ve karanlıklarda kayboldu.

ONİKİ

Monte Alvernia'da geçirdiğimiz günleri hem korku, hem de tarif edilmeyen bir mutlulukla hatırlarım — günler, aylar, yoksa yıllar mıydı? Zaman bir şahin gibi üzerimizde dolaşıp duruyordu. Öylesine hızla çırpıyordu ki kanatlarını, hareket etmediğini sanırdınız. Bazen bir orak, bazen gümüşten yassı bir tekerlek gibi doğup batmaktaydı ay. Karların erimeye başladığı, suların — tıpkı Francis'in duaları gibi — Alvernia'nın yamaçlarından akıp ovayı verimli kıldığı zamanlar oldu. Karların yığıldığı, sabahları pembeye, öğleye doğru parlak bir beyazlığa, akşamları da mavimtrak bir renge büründüğü zamanlar da oldu. Sessizce yağar, kulübelerimizi sımsıkı kuşatırdı karlar. Francis her sabah bembeyaz örtüye basar, Birader Kuzu'nun, açlıktan ölmemizi önlemek için getirdiği ekmeğin kırıntılarını kuşlara serperdi. Bunu kabullenen kuşlar, şafak sökerken Francis'in kulübesinin etrafına toplanır, dışarıya çıksın diye zorlarlardı onu. Bir atmaca çok küstahlaşmıştı: Tiz çığlıklar koparırarak kulübenin etrafında uçuşuyordu her sabah.

Hava korkunç derecede soğuktu. Rüzgâr, param parça olan cübbelerimizden hışırdıyarak geçiyor, vücudumuzu morartıyordu. Bu müthiş sıkıntıları atlatıp, görünmeyenlerin korosuna katılmamam büyük bir mucizeydi doğrusu. Allah'ı düşünenin, kışın ısındığını ,yazın serinlik duyduğunu demekte haklıydı Francis galiba. Bu insafsız dağda kaldığımız kadar, sık sık Allah'ı düşünürdüm. Ama aynı zamanda harlı ateşte kaynayan bir tencere, insanın kemiklerini ısıt-

sın diye içine bol biber karıştırılmış sıcak şaraplar, kurulmuş bir sofra ve kızarmış domuz etinin etrafa yayılan güzel kokusunu da düşünmekteydim. Dışarda karların yığıldığma kim aldırırdı o zaman? Kapı sürgülenmiş olacaktı... ne kar, ne soğuk, ne de açlık girebilecekti. Tanrı da unutulmazdı, çünkü tıka basa yedikten ve içtikten sonra, kollarınızı kaldırırdınız tavana, ateş, domuz ve kapıları yarattığından dolayı Allah'a şükrederdiniz...

Francis'i merak eden varsa... o ne soğuktan, ne de açlıktan sıkıntı çekmekteydi, çünkü söndürülmeyen bir alev gibi, Tanrı, gece ve gündüz bağırmda yanıyordu. Ve meleklerin, sıcak beyaz misk gibi kokan ekmeği dudaklarının önündeydi hep. Buna rağmen onu düşünerek endişeleniyor, olup bitenleri anlamak için kulübemden çıkıyordum. Sabah, öğle ve akşamları dua ettiği karanlık mağaraya gidişini izlerdim. Gördüğüm mucize neydi böyle! Allah'la başbaşa kalıp, dua etmeye gittiği zaman, boyu posu, yürüyüşü tamamen değişirdi. Duasını bitirip kulübesine geri geldiğinde başkalaşırdı. Yola çıkarken bodur bir hal alır, kamburlaşırdı, karlarda düşe kalka, sürüklenerek ilerlerdi. Ama dualarını tamamlayıp döndüğünde kişiliği değişirdi, karanlık mağaradan bir dev çıkardı! Kule gibi dimdik vücudiyle yiğitçe yürürdü karların içinde. Başının üstünde, kendi boyundan on defa büyük alevden bir sütun vardı.

Onu böyle görünce, kıskandığımdan dolayı bağışla beni Tanrım. Asla açlık çekmemek, üşümemek ve 'yeter' dememek için — saf çelikten, ruhtan mı — oluşmuştu? Bana gelince, gece her zaman titriyor, açlıktan ölüyordum. Dua edecek ne hevesim, ne de halim kalmıştı — o kadar küstah da değildim. Gözlerimi ve kollarımı göğe kaldırsam bile aklım aşağı-

da, yeryüzünde kalacağından, hava dolu renkli kabarcıklardan başka birşey olmıyacaktı sözlerim.

Dua etmek için ellerimi kaldırdığımdan bu yana üç dört gün geçmişti. Birader Kuzu her zamanki gibi sadakalarımızı — ekmek, zeytin, keçi peyniri ve başka neler bulabildiyse — bana vermek üzere geldi.

«Ateş yakmamı ister misin?» diye sordu.

«Hayır, Birader Francis müsaade etmiyor,» dedim içimi çekerek.

«Neden?»

«Dışarısı soğuk olduğu için.»

«Ateş yakmanın tam zamanı ya, sersem.»

«Biz de bunun için istemiyoruz.»

«Peki, ısınabilmek için ne kullanıyorsun?»

«Tanrıyı.»

Reis Wolf omuzlarını silkti.

«Herşeyi tersine çevir, tepetaklak et istersen, senin bileceğin iştir bu. Ben mağarama dönüyorum. Koca kütükler alev alev yanıyor ocakta. Tencere de kaynıyor Birader Leo. Dün iki keklik vurdum, onları, bir de pilav pişiriyorum. Bir lokma almaya gelir misin Birader Leo?.. İçin yağlansın, kemiklerin ısınsın diye, zavallı garip.»

Ağzım sulanmaya başladı.

«Memnunlukla, memnunlukla kardeşim, ama keşke Birader Francis'ten korkmasam.»

«Bilmesi gerekmez ki.»

«Anlatmaya zorunluyum.»

«Anlattığını farzedelim. Sana ne yapabilir?»

«Hiçbir şey. İç çekecek sadece — ve yüreğime bir bıçak saplanacak.»

«Nasıl istersen Birader Leo. Yine de keklikleri unutma — keklikler, buğulu pilav, bol şarap ve harıl harıl yanan bir ateş. Büyü yaparcasına bir dü-

ziye tekrarla kendi kendine — keklikler, buğulu pilâv, bol şarap ve harıl harıl yanan bir ateş — gelirsin belki...»

Ellerini oğuşturdu, ısınmak için ayaklarını vurdu yere.

«Allah'tan korkmuyor musun kardeşim?» diye sordum.

«İnsanlardan korkmuyorum ki, Allah'tan korkacağımı nasıl umabilirsin?»

İnmeye başladı, bütün dağ kahkahalarıyla çınlıyordu.

Tek başıma kalmıştım. Çöl gibi ıssızlık ve yalnızlığım, böylesine çekilmez bir hal gelmemişti hiçbir zaman. Keklikler, buğulu pilav, bol şarap, harıl harıl yanan bir ateş... Kalkıp kapıya gittim, orada durdum. «Utan alçak Leo! Şayet Birader Francis bunları öğrenecek olursa, iç çekişlerine nasıl dayanabileceksin? Kulübende kal. Kuru ekmek de, soğuklar da çok faydalı. Öteki insanların istedikleri kadar yemeğe ve ısınmaya hakları var, senin yok! Başka daha ulu haklara sahipsin sen.» «Ne gibi?...» «Sorman gerekiyor mu? Başkalarına, kurtarılışa ulaştıran yolu hayatınla göstereceksin.» «Ya ölüverirsem?» «Daha iyi, ölümünle göstermiş olursun kurtarılışa ulaştıran yolu. Meleklere has elbiseyi, cübbeyi geçirdin sırtına. Artık insan olmadığın gibi melek de değilsin: İkisinin ortasında duruyorsun. 'Duruyorsun' mu dedim? Hayır durmamaktasın, melekliğe doğru ilerliyorsun — güzel davranışların her biri, seni azar azar ilerletiyor...» «Yine de insanım, hatta gittikçe insanlaşmaktayım. Bir kerecik izin verirsen melek olacağım, gerçek bir melek, yemin ederim!» «İstediğini yap, serbestsin. Canın isterse cehenneme git — önlemiyeceğim seni. İyi yolculuklar!»

Başım dönüyordu, kulübeye girip yere yığıldım. Ağlayacaktım neredeyse. Ansızın içimde müthiş bir öfke parladı. Melek, demişti, bir melek! Mide olmayınca melekleşmek kolaydı, ama hele miden varken bir dene bunu! Hele bir dene! Kızarmış iki kekliğin dumanı burnunun dibinde tüterken, ağzının sulanmasına karşı koyabilir misin acaba? Tecrübesizlik, pek sever öğüt vermesini! Bir insanım ben... Reis Wolf beni yemeğe davet etti ve gidiyorum, işte!

Dışarıya fırladım. Kar dinmişti. Dağılmaya başlayan bulutların arasında, parlaklığı giderilmiş bakır gibi, pırıldıyordu gökyüzü. Gözlerimi Reis Wolf'un kocaman ayak izlerine diktim; tek tek basarak izledim reisi. Yürümüyordum, uçuyordum. O kadar çabuk yürüdüm ki, acelemden iki üç defa düştüm, sakalım kara bulandı. En sonunda yeni muhtedimizin mağarasına vardım. Eğilerek soluk almaya çalıştım. Ateş yanıyordu. Kızarmış keklik kokusu havayı doldurmuştu. Ocağın önünde diz çökmüş tencerenin içindekileri karıştıran Reis Wolf'u görebiliyordum.

«Merhaba,» diye seslendim mağaranın giriş kısmından. Wolf bana döndü. Gülerek:

«Hoş geldin keşiş,» dedi. «Haydi gir içeriye. Yemek hazır, kuşağını gevşet.»

Mağaraya girdim, düğümlü ipi çözüp ateşin yanına çömeldim. Allahım, Yarabbim, ne büyük bir mutluluktu böylesi! Hayatımda hiçbir zaman Tanrıya bu derecede derin bir minnettarlık, sevgi, dua etmek ve O'na baba demek ihtiyacını duymamıştım. Acaba gerçek baba hangisidir... evlâtlarını, bir lokma yiyecek, sırtlarına geçirecek giysiler vermeden, silkip atan mı, yoksa çocukları için ateş yakan, tencere kaynatan, yiyecek dağıtan mı baba?

Ellerimizi karlarla yıkadık, koyun postunu ate-

şin önüne, yere serip tencereyi ortasına koyduk. Ekmek somunundan iri dilimler keserek karşılıklı bağdaş kurduk — haydutların tövbekâr reisi ve sözüm ona Tanrının arslanı. Pençelerimizi uzattık. Reis Wolf kekliklerden birini, ben de diğerini aldım. Uzun bir süre, çenelerimizin çiğnerken çıkarttıkları seslerden ve tahta şarap çanaklarının lıkırdamasından başka birşey duyulmadı mağarada.

Bu ne saadet, ne güzel cennetti Yarabbi! Francis ne derse desin, cenneti böyle canlandırıyordum hayalimde. Evet, Sultan haklıymış...

Gün kararmaya başladı. Karşımda oturan sevgili reisimizin iri kemikli yüzünün, ateşin ışığında kıpkızıl parladığını gördüm. Fazla şarap içtiğimden — Tanrım bağışla beni — alnındaki iki kıvrık, yaldızlı boynuzlarla havaya tos vurduğunu görmüş gibi oluyorum zaman zaman. Bir an için, Ayartıcının, Reis Wolf'un kılığına büründüğü düşüncesine kapıldım. Karşımdaki bu adam şeytanın kendisiydi belki, beni kekliklerle baştan çıkardı belki... ve tuzağına düşmüş bulunuyordum işte!.. Kuşları bitirip, harikulâde testiyi boşalttıktan sonra ateşe yeni kütükler attık. Göğün yedinci katında sandım kendimi. Reis Wolf el çırpıp tempo tutarken 'Mesih dirildi' ilahisini okumaya başladım. Reis de mağarayı çınlatan kalın sesiyle bana eşlik ediyordu ara sıra.

Beni coşkun bir sevgiyle kucaklıyarak, «Kardeşim, kardeşim,» diye bağırdı. «Sana bir şey söyliyeceğim, ama gücenmiyeceksin. Yediğim kekliğin üstüne yemin ederim, şarap İncil'den daha çok yakınlaştırıyor insanları, kardeş olmalarını sağlıyor. Böyle düşündüğüm için bağışla beni. Bak, bir yudum şarap içtim ve gözlerim açıldı — kardeşim olduğunu gördüm.»

Sözlerini kucaklaşmalar, öpüşmeler izledi.

«Birader Wolf, şarap yardım etmeden, tüm insanlarm kardeşlerin olduklarını anlamanı isterdim. Ayrıldığın zaman ne olacak? Herkes düşmanın kesilecek, kardeşlik hissi kaybolacak.»

«Öyleyse hayatımızın sonuna kadar sarhoş olalım.» dedi Reis Wolf ve testideki son damla şarabı içti.

«Haklısın Birader Wolf-kuzu! Kendi mucizemi yaratmaya yetseydi gücüm, yeni bir Yasa hazırlardım. Rahipler her sabah bir şişe şarap içtikten sonra köy, kasaba ve şehirlerde va'zetmeye gideceklerdi bu Yasa'ya göre. Rasladıkları insanları nasıl kucaklayıp öpeceklerini, tehlikelere nasıl karşı koyacaklarını, şarkı söyleyerek, dansederek Tanrıyı nasıl öveceklerini tasavvur et hele. Yükselişleri kolay, üstelik de zevkli olacaktı. Şarabın yarattığı derin sevinçten, Tanrının yarattığı derin sevince ilerliyeceklerdi, oradan da Tanrısal mutluluğa!»

«Beni tarikatına üye olarak kabul et Peder Leo,» dedi Reis Wolf gülerek. Heyecanla sırtıma vurup sendeletti beni. «Yanımıza kocaman bir dizi sucukla bir testi şarap alıp, Francis'i bularak bu yeni Yasa'yı anlatmamıza ne dersin?»

Birdenbire korktum. Dönüp mağaranın giriş kısmına baktım. Francis'in gölgesinin etrafımızda çırpındığını, iç çekişlerinin havayı doldurduğunu hisseder gibi oldum.

«Gitmem gerekiyor artık. Ya Francis gelir de beni kulübemde bulamazsa?»

«Dua ettiğini söylersin Birader Leo. Yeni tarikata göre bütün bunlar — keklikler, pilav ve sıcaklık — Tanrıya sunulan dualardır. Gerçeği söyle ba-

na... bu geceki kadar Tanrıya yakın hissettin mi kendini? Duanın anlamı budur işte.»

Kendim anlıyamadığıma göre, oturup hayduta duanın başka birşey olduğunu nasıl izah edebilirdim ki.

Reis Wolf, yolun bir kısmında arkadaşlık etti. Neşesi yerindeydi, durmadan konuştu.

«Eskiden, haydutluk yaparken (hâlâ haydudum ama Francis'e söyleme, huzuru kaçar — biraz saftır, bilirsin) papazın biri günah çıkarmamı istemişti. 'Dua ediyor musun?' diye sordu. 'Evet, kendi usulüme göre,' dedim. 'Yani...?' 'Çalarak.' 'Tövbe etme niyetinde değil misin aşağılık adam?' 'Daha çok vakit var. Otuz beş yaşındayım henüz. Eli ayağı tutmaz, ak sakallı bir ihtiyar olunca tövbe ederim. Herşeyin zamanı var dostum. Gençken çalarsın, ihtiyarlayınca tövbe edersin.' Papaz öfkesinden çılgına döndü. 'Yavaş ol moruk,' dedim kendisine. 'Kutsal varlığından çok, benim İsa'ya yakın olduğumu farketmedin mi?' 'Sen mi?' 'Evet, ben. İsa'nın yanında çarmıha gerilen hırsızım, sağında çarmıha gerilen hırsız.'

«İşte Birader Leo bütün ustalık burada. Ölüm yaklaştığı anda Mesih'in solunda değil, sağında bulunmaya gayret edeceksin. Sağında, zavallı dertli Birader Leo, yoksa hapı yutarsın!»

Haydut reisten uzaklaşmak, kaçmak için acele ediyordum. Söylediği sözlerden pek hoşlanmaktaydı içimdeki bir iblis. Allah; şeytan; Francis; rahat bir hayat: Bütün bunlar heyecanlandırıyordu beni. Ah, ne zaman yalnız kalıp herşeyi bir düzene sokabilecektim tekrar?!

«Allahaısmarladık kardeşim. Bana yaptığın iyi-

likten dolayı Allah razı olsun senden, kötülüklerini de bağışlasın.»

Öylesine sıktı ki elimi kıracaktı neredeyse. «Yeni Yasa'yı yazmaya unutma,» diye seslendi arkamdan. «Unutma — kendi iyiliğin için lâzım olduğunu hatırla.»

★

Yol boyunca el hareketleri yaparak kendi kendime konuştum. Kulübeme vardığımda gece olmuştu. Nasıl da soğuktu içerisi, Ya Rabbim, ne kadar ıssız! Cennetten kaçıp cehenneme dönmüştüm. Cübbeme sarılarak yere uzandım. Rüzgâr ağaçların arasında ıslık çalıyordu, uzaklarda kurtlar uluyordu. Gözlerimi kapıyamıyordum, kalbim de dua edecek kadar günahsız değildi. Şafak vakti kâbuslarla dolu, derin bir uykuya dalabildim sonunda. Rüyamda ünlü münzevilerin kulübelerini kurdukları eski Mısır'daki Teb şehrinde bulunduğumu gördüm. Ben de bir münzevi olmuştum — Arsenius'du adım — Diz çökmüş dua ederken ve hücresi beş kilometre uzakta bulunan yüz yaşlarındaki münzeviyi, babam Nilus'u düşünürken, bir keşiş koşaraktan yanıma geldi. «Çabuk ol Birader Arsenius,» diye seslendi. «Baban seni çağırıyor. Ölmek üzere, seni takdis edebilmesi için hemen gelmeni istiyor.» Ayağa fırladım, ağlıyarak bütün gücümle koşmaya başladım. Güneş kavuruyordu ortalığı. Uzaklarda, ana yolda deve kervanı geçmekteydi, sürücülerin hüzün dolu, tekdüze şarkılarını duyabiliyordum. Öğleye doğru babamın kulübesine vardım. Kumlara uzatmışlardı onu. Etrafını saran beş altı keşiş dualar okuyarak elbiselerini çıkarıyor, vücudunu yıkıyorlardı. Keşişlerden biri bana

döndü. «Bir dakika önce ruhunu teslim etti.» dedi. «Durmadan adını andı, seni çağırdı, ama geç kaldın,» dedi başkası. Onlar konuşurken, ölü duymuşcasına kımıldandı. Dehşete kapılan keşişler korku içinde kaçıştılar. Babamın dudakları hareket etti, gözlerini açıp bana baktı. «Eğil biraz oğlum,» diye mırıldandı. «Bizi duyabilecek biri var mı?» Korku doluydu gözleri; saçı, sakalı, kulak ve dudakları toprak içindeydi.

«Kimsecikler yok baba, yalnızız.»

«Eğil biraz, sana müthiş bir sır söyliyeceğim. Biraz daha eğil.» Eğildim, dudaklarını kulağıma yapıştırdı. Sesi, uzaklardan, derin boş bir kuyudan yükseliyormuş gibi zayıf ve tutuktu: «Arsenius, oğlum, bizi aldattılar ve iş işten geçti artık. Ne cennet, ne de cehennem var.»

«Ne var öyleyse — kaos mu?»

«Hayır, kaos bile yok.»

«Öyleyse ne var?»

«Hiçbir şey!»

Kendisini kaldırmaya çalışarak boynuma sarıldı, boğacaktı neredeyse. Ve sonra, ansızın kumlara yuvarlandı...

Çığlıklar atarak uyandım. Başımı, çatlar korkusuyla ellerimle kavradım. Münzevinin sesi hâlâ kulaklarımdaydı. Sözleri içimde hâlâ uzuvdan uzuva sıçrıyordu: Yüreğimden böbreklerime, böbreklerden ciğerlere, ciğerlerden boğazıma dolaşarak — boğuyordu beni. «Bizi aldattılar...» Eğer gerçekse bu sözler, ne olacaktık?

«Birader Francis,» diye haykırdım. «Birader Francis, imdat! İmdat!»

Kalkıp kapıya gittim, dışarıya bakarak durdum. Her tarafı kar kaplamıştı. Gün ağarıyordu ufukta.

Aydınlık karlar boyunca ilerliyor, kayboluyor, düşüp tekrar yükseliyordu: Donuk bir fener gibi evreni ışıklandırmaya çabalıyordu. Yüreğim sızladı, bakmaya dayanamadım. Yere yığıldım, soğuktan titreyerek tortop oldum, başımı kayalara vurmaya başladım. Kanlar akıyordu yüzümden, ama acı duyacağıma sakinleştim biraz. Kalktım. Bir işaret belirecek dedim kendi kendime, anlamamı sağlıyacak olan bir belirti, Allah'ın bir işareti: Kuş, gök gürlemesi, bir ses — kim bilebilirdi ki. Çeşitli dilleri vardı Tanrının. Benimle konuşur, çektiğim acıları açıklardı.

Francis'i görmeyeli günler geçtiğinden barınağına gitmek üzere yola çıktım. Çıplak ayaklarımla karlara basa basa, tırmanmaya başladım. Küfretmemek için tuttum kendimi. Buna yaşamak mı diyorsun, dedim kendime. Vahşi hayvanlar bile bir şeye sahiptirler, sırtlarında postları var — oysa biz, sırtlarında kabukları olmayan, kabuksuz iki sümüklü böceğiz... Francis'in kulübesinin görünebileceği bayıra varıncaya kadar homurdandım durmadan. Etrafıma bakındım. Birdenbire yükseklerde kayalık bir çıkıntının üstünde, iki kolunu yana uzatmış Francis'i gördüm; karların arasında kayaya çakılmış kara bir haç'a benziyordu tıpkı. Bu ayazda donup ölebileceğinden korkarak kollarıma almak, kulübesine götürmek — istese de, istemese de — ateş yakıp onu canlandırmak düşüncesiyle telaşla ileriye atıldım. Ama kayanın yarısına varmamıştım ki bir çığlık attım. Kollarını haç şeklinde uzatmış olarak, çıkıntının boşluğunda, havada, sakin ve zarif bir halde dalgalanmaktaydı. Büsbütün uçup gider korkusuyla var gücümle tepeye çıktım, elimi uzatarak cübbesini yakalamaya çalıştım. Ama o, yine sakin ve zarif şekilde boşluktan indi ve kayaya oturdu.

Kim olduğumu bilememiş, canlı bir varlığın görünmesine şaşırmış gibiydi sanki. Onu kollarımın arasına aldım, düşe kalka, sendeliyerek indim kayalardan, gücümü yitirinceye kadar. Ama nasılsa kulübeye varabildim. Francis'i ocağın yanına uzattım, donmuş kanını eritmek gayesiyle canla başla ovmaya başladım. Yavaş yavaş canlandı. Gözlerini açınca beni tanıdı.

«Neden buralara indirdin beni Birader Leo?» diye mırıldandı. «Daha rahattım orada, yukarlarda.»

«Bağışla beni Birader Francis, bıraksaydım ölecektin.»

«Havaya yükseldiğimi faketmedin mi? Ölmeye başlamıştım bile. Niçin indirdin beni?»

Avuçlarına, şişmiş kanlı ayaklarına baktı. Bana sarılarak:

«Avuçlarımla ayaklarım çok acıyor,» dedi, nefes nefese. «Çok acıyor Birader Leo! Biri avuçlarımla ayaklarıma çiviler çakmış sanki. Acıdan geceleri gözlerimi kapayamıyorum.»

Bir an sustuktan sonra devam etti:

«Beni affet, ah sadık eşeğim. Çektiğin ızdıraplar hâlâ sona ermedi. Ulaşamadık henüz, ama yaklaşmaktayız. Beni takip et — cesaretin kırılmasın.»

Elini başıma koydu.

«Kutlu ol, Tanrının küçük arslanı. Kulübene git şimdi. Yalnız kalmak istiyorum.»

★

Barınağıma döndüm, ne düşüneceğimi bilemiyordum. Tanrıdan beklediğim işaret bu muydu diye merak ettim. Francis'in havaya yükselişi mi? Evet zengindi Tanrının dili, beni bu görüntüyle cevaplandır-

dı. Bir gece önce, beni sarsmak için rüyayı gösterdi, ertesi gün aklımı başıma getirmek için de bu görüntüyü. Allah, ufak çocuklarına acı çekmelerini, sevmelerini ve dayanmalarını öğretmeye çalışan bir baba gibi oynuyordu bizimle. Soğuk ve ıssız kulübeme girdiğimde zihnim yatışmış, rahata kavuşmuştu.

Yalnız bir günah yüreğime sıkıntı vermekteydi hâlâ: Keklikler, sıcaklık ve pilav. İstavroz çıkararak, bu yükten kurtulmak gayesiyle, ertesi sabah Francis'e gidip suçumu itiraf etmeye karar verdim. Kış mevsimi yakmda bitecekti, üzüntüsüz — tertemiz, yüreğim kırlangıçlarla dolu kavuşacaktı bahara.

Ertesi sabah Francis'in ayaklarına kapandım. Ona işlediğim günahı itiraf ettikten sonra alnımı ayaklarının dibine, toprağa dayadım ve bekledim. Francis konuşmadı, içini çekmedi. Her iki ayağının baş parmaklarının titremesinden başka hiçbir şey farketmedim. Bu sessizliğe daha fazla dayanamadım.

«Peki Birader Francis, günahımın kefaretini ödemek için ne gibi bir ceza vereceksin bana?»

«Çok tehlikeli bir günah işledin evladım. Üç gün, üç gece ne bir lokma ekmek, ne de bir damla su koymıyacağım ağzıma.»

«Ama günah işleyen sen değildin ki, bendim,» diye haykırdım. «Beni cezalandırmalısın.»

«Arada hiçbir fark yoktur Birader Leo. Hepimiz bir değil miyiz? Ben, seninle günah işledim; sen benimle oruç tuttun. Uzun zamandan beri yaşadığımız hâlde: Nasıl anlıyamıyorsun bunu hâlâ? Git artık Allah seni tekdis etsin.»

«Asla tekrarlamıyacağım,» dedim hıçkırarak. «Asla.»

«'Asla' ve 'Daima' sözlerinin Allah'a ait olduğunu önceden de söylemiştim sana, değil mi? Yalnız o

söyleyebilir bu kelimeleri..... Git. Dikkat et Tanrının kuzusu: Kurdun seni yutmasına kıl payı kalmıştı!»

★

Karlar erimeye başlamıştı. Gökyüzü berraklaştı; dereler kar tabakalarının altından ovaya doğru akıyordu. Çalılar başlarını kaldırıp ışığa çıktılar. Hafif rüzgârlar estikçe ağaçlarda kalan kar taneleri sessizce eriyerek yere düştüler. Ötüşleriyle kışı uzaklaştıran guguk kuşlarının sesleri duyulmaktaydı. Kardeşi guguk kuşunu dinleyen insan yüreği, tâ derinliklerinden sevinçle cevap veriyordu. İkisinin de aynı tarikata, bahar tarikatına bağlı oldukları belliydi.

Gök ve yeryüzü yumuşamıştı, insanoğullarını eskisi kadar rahatsız etmiyordu artık. Günlük ekmeğini kulübesinin önünde bıraktığım zaman, Francis'in solgun dudaklarında belirsiz bir gülümseyiş sezerdim bazen.

«Bahar yaklaşıyor Birader Leo,» diyordu durmadan, sesi sevinçle dolu. «Bahar, evrenin lütufkâr, kutlu hanımefendisi. İşte bak, ayağını değdirdiği yerlerde karlar eriyor.»

«Badem ağaçları çiçek açmıştır ovada,» dedim ona bir gün.

«Eğer seni takdis etmemi istiyorsan Birader Leo, çiçek açan badem ağaçlarını düşünme, çünkü Ayartıcı dalların arasına gizlenmiş, bize başım sallamakta. Onun yerine gözlerini mânevi derinliklerine çevir, içindeki badem ağacını — ruhunu — çiçek açarken izle.»

Saatlerce kulübemin eşiğinde oturur, baharın gelişini seyrederdim. Bu davranışım sessiz bir dua, şük-

ran duası olduğunu seziyordum. Havalar değişince, sepet örmek için gereken kamış ve söğüt dallarını kesmek üzere dağın eteğine inmeye başladım. Ara vermeden saatlerce sepet örerdim. Çalışırken düşüncelerim Tanrıya yönelirdi — dua etmek niyetiyle diz çöktüğüm zamanlardan daha çok, daha sık düşünüyordum O'nu. El işlerimle dualarımı birbirine karıştırabildiğimden dolayı seviniyordum.

Bir gün, kulübemin önünde oturmuş sepetlerimi örerken, kayalarda ayak sesleri ve derin derin solumalar duydum. Bu Reis Wolf olamazdı, çünkü asla solumaz, daima sessizce yaklaşırdı. Kalkıp sesin geldiği tarafa doğru koştum — ve kimi görsem ki, Peder Silvester'in kendisini.

«Hoş geldin, hoş geldin,» diye bağırdım.

Bunca aydan sonra rahiplerden birini görmek sevindirmişti yüreğimi. Onu kucakladım ve yanıma oturttum.

«Sana ikram edecek bir şeyim yok kardeşim. Sadece ekmekle su.»

Ama Peder Silvester'in aklı yiyecekte değildi. Üzgün bir sesle sordu: «Birader Francis nasıl?»

«Yaşıyor ve ızdırap çekiyor. Görsen tanıyamazsın, oruçla dualar bitirdi onu. Her sabah, gün ağarmadan bir saat önce uykuya dalarken bir şahin gelip onu uyandırıyor. Allah'ın, kuşlara bile, Francis'e eziyet çektirmelerini buyurduğunu sanırsın.»

«Babası ölüyor, Birader Leo; oğlunu görmek istediğinden, Francis'e, hemen gelmesini söylemem için buralara gönderdi beni. Yaptıklarından pişman görünüyor, belki af dileyecektir oğlundan.»

Ayaklarımızdan dünya tozunu silkeleyip, Allah'ın nurlu a[illegible]şine ayak bastığımız ilk günler ,o neşeli

günleri hatırladım. Kaç yıl, kaç yüzyıl geçti o zamandan bu yana Yarabbim!

«Barınağı nerede Birader Leo?»

«Seninle geleceğim. İşte orada, kayaların arasında. Allah vere de duada bulunmasa, yoksa konuşamaz bizimle.»

Barınağın bulunduğu yere tırmandık, ama kulübe boştu.

«Mağarada dua ediyordur,» dedim. «Oraya gidelim, sessizce. Onu rahatsız etmemeliyiz.»

Mağaranın girişinde durduk. Karanlıkta hiçbir şey göremedik, ama yalvaran inleyen bir ses duyduk: «Ah zavallı, çilekeş Umud'um, zavallı çilekeş Sevgi'm! Ya Rabbim!» Ses birazdan, daha yakarıcı, daha umutsuz bir tonla yeniden başladı: «Ah zavallı, çilekeş Umud'um, zavallı çilekeş Sevgi'm! Ya Rabbim!»

Peder Silvester girmek istedi, cübbesinden tuttum.

«Allahaşkma yaklaşma,» diye fısıldadım kulağına. «Dua ederken kendisini çağırmamamı, ona dokunmamamı sıkı sıkı tembih etti bana. 'Dokunursan,' demişti, 'dağılır, bin parça olurum'.»

Mağaranın dışında kaldık. Birimiz sağda, birimiz solda, konuşabilmemiz için duasını bitirip çıkmasını bekledik. Güneş en yüksek noktaya erişmiş, inmiş ve batmaya başlamıştı, ama Francis hâlâ diz çökmüş bir halde kollarını açarak aynı kelimeleri durmadan tekrarlıyor, yakarmasına devam ediyordu. Alaca karanlıkta derin, umutsuz bir iç çekişi duyduk. Francis sarhoş gibi sendeleyerek dışarıya çıktı, gözleri kan ve akan yaşlardan kızarmıştı. Elimizi uzattık, görmedi — göz yuvarlakları tersine dönmüştü, kendi içini izliyordu. Birkaç adım attı, ama görmediğinden tökezliyerek yürüyordu. Sonra olduğu yerde kal-

dı, kulübesine varmak için hangi tarafa yöneleceğini hatırlamaya çabalıyordu sanki. Ellerini şakaklarına götürdü, başı dönmüştü ansızın. Ama çabuk toparlandı ve tekrar yürümeye başladı.

Ürkütmiyelim diye ayak uclarımıza basa basa takip ettik onu. Barınağına yaklaşırken ayağımızın altında oynayan bir taşın gürültüsünü duydu ve döndü. Bizi tanımadı önceden, yaklaşınca yüzü parlamaya, dudakları titremeye başladı, gülümsedi. Kollarını açtı, Peder Silvester sarıldı ona.

«Birader Francis, Birader Francis seni öylesine özledim ki. Gördüğüme ne kadar sevindiğimi bilemezsin!»

Francis sesini çıkarmadı, sendelemeye başladı. Koltuğundan tutarak barınağına götürdük, Birader Wolf'un getirdiği koyun postunun üstüne oturttuk.

Peder Silvester'e döndü, endişeyle: «Rahipler ne oldu?» diye sordu.

Peder Silvester başını eğip cevap vermedi. Francis papazın elini yakalıyarak üzgün bir sesle sorusunu tekrarladı:

«Rahiplere ne oldu? Bana acıma Peder Silvester, gerçeği öğrenmek istiyorum.»

«Yollarını değiştirdiler Birader Francis. Ovalara indiler, verimli çayırlarda otlatıyorlar sürülerini.»

«Ya kutsal yoksulluk ne oldu?»

«Onu giydirmek, yedirmek, şişmanlatmak, ayaklarına sandallar geçirmek istiyorlar. Portiuncula'yı çok adî, çok değersiz bulduklarından orada yaşamaya tenezzül etmiyorlar. Bütün şehir ve kasabalardan altın topladılar. Birader Elias üç katlı muazzam bir kilisenin temelini kazdırttı, süslemek için de ünlü santkâr ve ressamlar getirtti. Mutlak yoksulluk,

saraylarda yaşamalı, diyor. İşte bu sarayı yaptırmaktadır şimdi.»

«Ya kutsal sevgi?»

«Rahipler şuraya, buraya dağıldılar. Yaşlılar, ilk rahipler yeni çobanlara boyun eğmeğe karşı koydular; yeniler yollarda bu rahiplere rasladıkları zaman, yırtık cübbeleri ve çıplak ayaklarıyla alay ediyorlar. 'Rahipler' diye sesleneceklerine 'yalınayaklılar' diyorlar.»

«Ya kutsal saflık?»

«O da yok oldu, öldü Birader Francis. Yeni okullar açtılar. Bazıları Bolonya'ya başkaları Paris'e koşmakta. Oralarda okuyup öylesine akıllanacaklar ki, neredeyse bir pireyi nallıyacak hale gelecekler. Kalın kitaplar topluyor, kürsüye çıkıp nutuklar veriyor, yorularak, uğraşarak İsa'nın Tanrı olduğunu, çarmıha gerildiğini ve üç gün sonra ölülerin arasından dirildiğini ispatlamaya çalışıyorlar. Öylesine karıştırıyorlar ki herşeyi, insanın aklı ters mers oluyor, yüreği de buz kesiliyor. Bu âlim adamların konuşmaya başladıkları gün, İsa'nın yeniden dirildiği son gündür.»

Francis ansızın yüzükoyun yere yığıldı. Uzun bir süre, konuşmadan kaldı yerde. Arada sırada yakınan mırıltısını duyuyorduk ancak: «Allahım, Ya Rabbim! Niçin? Niçin? Benim suçlu olan!» Ardından sessizliğe bürünüp alnını yerlere çarpmaya başladı. Zorla kaldırdık onu. Etrafına bakındı.

«Birader Leo!»

«Buradayım Birader Francis, emret.»

«İncil'i aç, parmağını bir ayete koy ve oku.»

İncil'i aldım, açıp parmağımı sayfanın ortasına değdirdim. Sonra orası daha aydınlık olduğu için kapıya gittim.

«Oku!»

Eğilerek okudum: «'Hepinizin dağılacağı, kişinin yuvasına döneceği, beni tek başıma bırakacağınız saat gelmekte, daha doğrusu geldi bile.'»

«Devam et,» dedi Francis acılı bir sesle. «Neler söylüyor başka?»

«'Buna rağmen yalnız değilim, çünkü Yaratıcı yanımda.'»

«Yeter!»

Peder Silvester'in elini kavradı.

«Mesih'in sesini duydunuz kardeşlerim. Rahiplerin dağılmasına rağmen üzülmeyin. Bir an için ben de kedere kapıldım, fakat görüyorsunuz ki yalnız değiliz. Allah bizimle beraberdir, niçin korkalım? O, koyunları çıkartacaktır yokuşlu yoldan, sürüsünü yeniden açlıkla besleyecektir.»

Uzun bir sessizlik izledi sözlerini. Francis bedbinliğe kapılmıştı, ama umutluydu aynı zamanda. Bizlerden çok uzaklaştığını, çok ötelere, geleceğe, gelecekteki ömre daldığını sezebiliyorduk. Arada bir, dünyanın uzak köşelerinden yükselen havlamaları andıran acayip sesler çıkıyordu ağızdan. Sürüyü toplamaya ve ağıla götürmeye çalışan bir çoban köpeğiydi sanki. Birazdan uykuya dalmıştı, ama hemen gözlerini açtı, bize bakıp gülümsedi.

«Tuhaf bir rüya gördüm şimdi, kardeşlerim. Rahipler Portiuncula'da toplanmışlardı, Elias da evreni paylaştırıyordu aralarında. Paçavralar içinde, yalınayak bir keşiş yaklaştı. Rahipleri görünce durup başını salladı. Rahiplerden biri hırslandı. 'Bize böyle bakıp neden başını sallıyorsun?' diye haykırdı. 'Neden yalınayak, sırtında delik deşik bir cübbe, saçlarını kestirmeden, çamurlu vücudunu yıkamadan dolaşıyorsun böyle? Yeni generalimizin tarikatımızdan

yoksulluğu kovduğunu bilmiyor musunuz? Bizleri rezil etmemek için manastırına dön, bir güzel yıkan, ayaklarına geçirecek sandallar ve temiz bir cübbe al.' 'İstemiyorum!' 'İstemiyor musun öyle mi?' diye tiz bir sesle bağırdı Elias ayağa fırlayarak. 'Seni kırbaçlatacağım — kırk kırbaç darbesi!' 'Hemen başla.' 'Kimsin sen, adın ne?' 'Evvelâ kırk defa kırbaçlat beni'... Paçavralı keşiş kırbaçlandıktan, kanı aktıktan sonra Elias tekrarladı: 'Şimdi adını söyle.' 'Francis,' diye cevaplandırdı öteki, 'Assisli'li Francis.'»

Bize baktı, gülmüyordu artık.

«Uykumda bile dövülyor, kovuyorlar beni.» dedi mırıldanarak. «Allah'a şükürler olsun.»

Gözlerini kapadı, yanımızdan ayrılıp çok uzaklara gittiğini farkettik.

Peder Silvester, Francis'le konuşabilmek için benden cesaret beklercesine bana baktı.

«Birader Francis,» dedim. «Bulunduğun yerden geri dön ve dinle. Peder Silvester'in üzücü bir haberi var. Konuşmasını buyur.»

Francis kulak verdi, beni duymaya çalışıyordu.

«Ne dedin Birader Leo? Bir haber mi? Ne gibi haber?»

«Peder Silvester'e sor, o verecek haberi sana.»

«Silvester, kardeşim,» diyerek papazın eline sarıldı. «Getirdiğin haber nasıl olursa olsun, kalbim dayanabilecektir buna. Nedir getirdiğin haber? Kim gönderdi?»

«Babandan Birader Francis, Sior Bernadone'den.»

Francis başını eğerek kollarını kavuşturdu, hiçbir şey söylemedi.

«Babandan,» diye tekrarladı Peder Silvester. «Ruhunu Allah'a teslim etmeden önce seni görmek,

seninle konuşabilmek için bunları sana bildirmem maksadıyla beni buraya yolladı.»

Francis kımıldamadan olduğu yerde kaldı.

«Annen de perişan durumda. Babanın yastığına kapanmış, ağlayıp inliyor hep. Seni bekliyor Birader Francis, yalnız seni: Seni görmek, teselli bulmak için gelmeni bekliyor... Gel!»

Francis ne konuştu, ne de hareket etti.

«Söylediklerimi duymadın mı? Cevabım ne olacak?»

Francis ansızın kalktı, kolunu Assisi'ye doğru uzatarak havaya haç işaretini yaptı.

«Elveda baba,» diye fısıldadı. «Beni bağışla!»

Silvester'e döndü. «Vaktinde yetişirsen kardeşim, dağı bırakamadığımı söylersin ona. Arslan bir tavşanı yakaladığında, oynar gibi hayvanı nasıl yere çarptığını biliyorsun, değil mi? İşte Tanrı da beni aynı şekilde yakaladı, kaçamam; Tanrının pençelerinde kıvranıyorum, kurtulamam... Babama şunu söyle: 'Tekrar birleşeceğimiz zamana kadar!'»

«Ya annene ne söyleyim?»

«Aynını: 'Tekrar birleşeceğimiz zamana kadar!'»

«Onlara acımıyor musun?» Peder Silvester tereddüt ederek sormuştu bunu. «Ana ve babandır onlar. Allah'ın iznini niyaz eyle. Şefkatı öylesine sonsuzdur ki, istediğini kabul edecektir.»

«Bir defa sormuştum O'na.»

«Cevabı neydi?»

«'Senin anan ve baban Ben'im': Cevabı buydu.»

Peder Silvester eğilip Francis'in elini öptü.

«Allahaısmarladık Birader Francis. Allah hangi yolu gösterirse, ona göre hareket et.»

«Tekrar görüsünceye kadar kardeşim.» dedi Francis ve gözlerini kapadı.

Yalnız kalmak istiyordu. Oradan ayrıldık, kulübeme gittik. Peder Silvester çevreyi izlemek üzere durdu biraz. Yerde taşlar, koca kayalar ve kurumuş çalılar; havada daireler çizerek uçan iki şahin gördü sadece.

«Tanrı, ovada başka türlü belirtmektedir kendini. Allah dorukta oturuyor; İsa aşağılarda çayırlarda geziniyor. Buraya nasıl dayanabiliyorsun Birader Leo?»

«Katlanamıyorum Peder Silvester, ama Francis dayanıyor ikimizin yerine.» dedim ve ekmek getirmek üzere kulübeme girdim.

«Yolda yersin, acıkacaksın nasılsa.»

Kucaklaştık.

«Francis'e iyi bak,» diye öğüt verdi ayrılırken. «Tanrı paramparça ediyor onu, günün birinde de yutacaktır. Yaralı iki gözünden başka — canlı bir tarafı kalmadığını farketmedin mi? Onlar da sönerse Birader Leo, evrenin ışığı yok olacak!»

★

Gökyüzünde ay bir daha yükseldi, battı, yine yükselip battı. Bahar, sonradan yaz gelip geçti. Bulunduğumuz tepeden toprağın değişmesini izliyorduk. Ovadaki yeşil ekinler sarardı, biçildi; kara kütüklerden oluşmuş bağlar yaprak ve filiz vermeye başladı, üzüm salkımlarıyla doldu ve üzümler toplatıldı. Bu süre içinde dağımız olduğu gibi kalmıştı: Çiçeksiz, perişan. Eylül geldi, sonbahar: Francis'in en sevdiği yortu günü yaklaşmaktaydı. Bir lokma ekmek ve bir bardak sudan birşey yemiyordu. Gerçek haç uğruna sakınıyordu herşeyden. Yıllarca önce başlamıştı bu sevgi, Yasa'yı yazmıştı, kendi eliyle yazmış-

tı: «Tapımyoruz sana Rabbim, hamdediyoruz sana, çünkü kutsal çarmıhmla günahlarından kurtardın evreni.» Ondört Eylül yortusu yaklaştıkça, haç üstünde İsa'nın resmi önündeki mum gibi erimekteydi Francis. Gece ve gündüz gözlerini göğe dikmiş, parlak şimşekler, melek kanatları arasında üç defa-kutlu kılınmış bir sembol bekliyordu sanki. Bir gün elimi tutup gökyüzünü gösterdi.

«Sen de bak Birader Leo, belki görebileceksin. Tanrı kullarını yargılayacağı zaman, çarmıh hayal gibi belirecek göklerde diye yazıyor Kitabı Mukaddes. Birader Leo, Tanrının yargılamaya geldiğini sezmekteyim — şimdi, şu anda!»

Ellerine ve ayaklarına baktı.

«İnsanm bedeni bir haçtır, Birader Leo. Kollarını iki yanına uzat anlarsın. Ve Tanrı bu çarmıha gerildi.»

Kollarını göğe kaldırdı.

«İsa, sevgilim,» diye mırıldandı. «Bir lûtufta bulunmanı istiyeceğim, ölmeden önce bir lûtuf. Izdıraplarmı, çarmıha gerilirken çektiğin elemleri, bedenimde, ruhumda duymamı sağla. Günahkâr bir insanın duyabileceği kadar acı çekeyim... Izdıraplarını, çarmıha gerilirken çektiğin elemleri Tanrım...» sayıklar gibi tekrarlıyordu durmadan.

Cübbesiyle ellerini ve ayaklarını sardı.

«Ağrıyorlar!» diye fısıldadı. «Git Birader Leo, acımla yalnız bırak beni.»

Ayrıldım yanından, çok huzursuzdum. Allah'ım, onu kül haline getirmeden sönmiyecek miydi içindeki alev! Haç yortusu yaklaştıkça Francis'in, sevinç, üzüntü ve acıyla günden güne, nasıl eridiğini farketmekteydim. Izdırabını saklamaya çalışıyordu, ama el ve ayaklarındaki ağrıların dayanılmayacak kadar

şiddetli olduğunu sezdim. Zayıf, bitkin bedeniyle İsa'nın çektiği elemlere, Tanrısal acılara katlanmak istiyordu. İnsan vücudu böylesine bilyük bir kedere karşı koyabilir miydi?

Endişe duyduğum için Francis'in barmağının arkasındaki kayaya gidiyordum her gün. Görünmeden onu izliyebiliyordum oradan. Mağaraya gitmiyordu artık, onun yerine kulübesinin önündeki kayalık çıkıntıya tırmanıyordu. Orada bütün gün, kolları havada, dua ederdi kımıldamadan, taş kesilmişti adeta. Akşama doğru bir nur sarardı yüzünü, saçları alevlenirdi.

Haç Yortusunun arifesinde uyuyamamıştım. Gece yarısından biraz önce dua etmek için diz çöktüm, ama Francis'i aklımdan çıkaramıyordum her nedense. Hava yanık yanık kokuyordu, müthiş bir yıldırım Francis'in başına düşmüştü sanki. Kalkıp dışarıya çıktım. Gökyüzü alevlenmişti. Yıldızlar, kıvılcımlar halinde yere düşüyordu. Samanyolu pırlı pırıl parlamaktaydı; gece saydamdı, kayalar ışıl ışıl. Tatlı, ılık bir meltem esiyordu, filizleri yeşerten bahar rüzgârı. Bu hoş, tatlı durgunluğun nereden geldiğini anhyamamıştım bir türlü, hareket etmeden durup etrafıma bakındım. Gökyüzü kılıçlarla dolmuşken, yeryüzünü sevgi ve itaat sarmıştı uysal bir eş gibi.

Francis'in kulübesine yaklaştıkça kalbimin titremesi artıyordu: Göğün çılgına döndüğü ve toprağın boyun eğdiği şu anda esen meltem gibi bahar rüzgârları estiği gecelerde — böyle gecelerde mucizeler meydana gelirdi. Kayanın arkasına gizlenerek baktım. Francis kulübesinin önünde diz çökmüş duaya vermişti kendini. Titrek, yuvarlak bir ateş yüzünü ve avuçlarını yalamaktaydı. Şimşeklerin göz kamaş-

tırıcı ışıkları altında elleriyle ayaklarının parladığı nı gördüm — hayır parlamıyordu: Yanıyorlardı!

Kayanın arkasında çömelip, uzun uzun izledim onu. Rüzgâr kesilmişti, yaprak kıpırdamıyordu. Mavimsi beyaz bir aydınlık kaplamaya başladı göğün doğu kısmını. Büyük yıldızlar hâlâ ışık saçıyor, oynaşıyorlardı yükseklerde. Uzaklarda ağaçların birinde bir kuş ötmeye başladı. Gece, yıldızlarını topluyor, karanlık gitmeye hazırlanıyordu. Ansızın, yakıcı, kızıl bir ışık parladı göklerde. Gözlerimi kaldırdım. Ateşten altı kanatlı bir baş melek inmekteydi. Tüylere bürülü çarmıha gerilen Mesih duruyordu ateşin ortasında. İki kanat başını, iki kanat bedenini kucaklamıştı, son iki kanadın her biri kollarına sarılmıştı. Işığı ovayı aydınlatan alevlerle kaplamıştı Alvernia. İsa hızla Francis'in üzerine inerek, şimşek çakışı gibi bir an dokundu ona. Francis, bedenine çiviler çakılırcasına yürek parçalayıcı bir çığlık attı, kollarını uzatarak çarmıha gerilmiş gibi durdu havada. Altı-kanatlı baş meleğin tatlı, hoş sesiyle birşeyler söylediğini duydum. Sözlerini anlıyamadım ama Francis'in: «Daha fazlasını istiyorum! Daha fazlasını!» diye haykırdığını ve Tanrısal sesin, «Daha fazlasını, daha da ileriye gitmesini isteme. Burada, haç üstünde ölmekle insanın yükselişi sona erir.» diye cevap verdiğini açıkça duyabilmiştim. Francis yine umutsuzlukla bağırdı. «Daha fazlasını istiyorum — Dirilişi istiyorum!» İsa'nın sesi, baş meleğin kanatları arasından cevap verdi: «Sevgili Francis, aç gözlerini ve bak! Haç üstünde ölümle diriliş özdeştir.» «Ya cennet?» «Haç üstünde ölüm, diriliş ve cennet özdeştir,» dedi ses. Son sözlerini tamamlarken gökler gürledi, başka bir ses görüntüye Tanrının bağrına dönmesini buyuruyordu sanki; ve altı-ka-

natlı ateş kırmızı yeşil bir şimşek gibi, tıslayarak göğe yükseldi.

Francis yüzükoyun yere uzanmış, ihtilâçlar içinde kıvranıyordu. Kayanın arkasından fırlayarak yanına koştum. Elleri ve ayakları kanıyordu. Kaldırıp cübbesini açtığım zaman vücudundaki mızrak yarasına benziyen bir yaradan da kan aktığını gördüm.

«Peder Francis, aziz Peder Francis...» Kendine gelsin diye su serptim üstüne. Ona 'Birader' demeğe cesaret edemiyordum artık, tüm rahiplerden, tüm insanlıktan üstündü çünkü.

Baygın olduğu için beni duymamıştı. Yalnız yüzü hareket ediyor, korkuyla titriyordu.

Yaralarını yıkadım, ama hemen açıldılar ve kanlar aktı yeniden. Ağlamaya başladım. Bütün kanını kaybedip vücudu kuruyacak, ölecek diye düşündüm. Tanrı fazlasıyla yüklenmişti ona, aşırıydı ilâhî lûtfu. Francis ölecekti...

Birdenbire gözlerini açtı ve beni tanıdı.

«Birşey mi söyledin Birader Leo?» dedi nefes nefese.

«Evet Peder.»

«Birşey duydun mu?»

«Evet.»

«Sırrı kimseye açıklama Birader Leo. Yemin et!»

«Yemin ederim... Neler hissettin Peder Francis?»

«Korktum!»

«Sevinmedin mi?»

«Hayır, korktum!»

Omuzuma dokundu. «Hazırlan Birader Leo, yolculuğumuz bitti. Portiuncula'ya dönüyoruz. Doğduğum yerde öleceğim.»

«Ölümden sözetme Peder Francis.»

«İnsanlar neden sözetsinler öyleyse Birader Leo? Hayattan mı?.. Sus, ağlama. Bir an için ayrılmış olacağız, sonra kavuşacağız yeniden, sonsuzluğa kadar. Tanrı, Birader Ölüm'ü kutlu kılsın.»

Francis'i yere yatırıp cübbemden kopardığım parçalarla yaralarını sardım. Elleri ve ayakları önünde secdeye vardıktan sonra ağlayarak barınaktan çıktım. Gün ağarmak üzereydi.

Kulübemin kapısına oturdum, gözyaşlarım yanaklarımdan süzülüyordu. Yolculuk bitti dedim kendi kendime, yolculuk bitti. Francis yükselişin doruğuna ulaştı: Haç üstünde Ölüm'e erişti. Bundan ileriye gidemez insanoğlu. Artık bedeni gerekmiyordu ona. Ulaşmıştı ve ayrılıyordu; ulaşmıştı... Ya ben, ne yapacak, nereye gidecektim? Mahvolacaktım!

Reis Wolf günlük sadakalarımızla geldi. Beni ağlar görünce şaşırdı.

«Ne var, ne oldu?»

«Francis doğum yerine dönmek istiyor. Korkarım ki ölmek için gidiyor oraya.»

Reis Wolfun yüzü asıldı. «Kötü bir belirti, kötü bir belirti. Ölümün yaklaştığını sezince, iplerini koparara k, ağıldan atlayıp doğum yerlerine koşan bir çeşit koyunlar bilirim... Zavalh Birader Francis!»

«Üzülme kardeşim, Francis ölümden korkmuyor. Herşeyin bitmediğini, bir başlangıç olduğunu, insanın gerçek hayatının ancak ölümden sonra başladığını söylüyor.»

«Onun için başlangıç olabilir, ama bizim için, sonumuzdur bu. Gizlendiğiniz yere gelip ekmek kırıntılarını getirmeye alışmıştım. Mutluydum. Faydalı bir iş yaptığımı hissediyordum. Ama şimdi...» Gözlerini sildi.

«Pekâlâ,» dedi yutkunarak. «Francis'in binmesi

için bir eşek ve semer acıtmasın diye bir battaniye bulmaya gidiyorum. Onu hazırla, hemen döneceğim!»

Arkasını dönerek inmeye başladı. Uzun bir süre, ayaklarının altında yerlerini değiştiren taşların gürültüsünü duydum.

Bir saat sonra eşek, Francis'in kulübesinin önünde hazırdı. Kalın, kırmızı bir battaniye örtüyordu semerini. Francis çok acı çekmekteydi. Onu usulca, elimizden geldiği kadar dikkat ederek kaldırdık. Yaralarını sardığım bezlerden sızan kan yeniden akmaya başlamıştı.

«Birader Kuzu,» dedi, kanlı elini reisin inatçı başına koyarak. «Seni, bu eşeği, semer beni incitmesin diye getirdiğin battaniyeyi, hepinizi bir arada bir gün cennete eriştirsin Allah.»

Ağır ağır ilerliyerek inişe başladık. Francis yarı yolda Reis Wolf'a durması için işaret etti. Kollarını kaldırarak Monte Alvernia'yla vedalaştı.

«Sevgili dağım, Tanrının ayak bastığı dağ, bana yaptığın iyiliklere, verdiğin yaralara, uykusuz geçen gecelere, korkulara, kanlara teşekkür ediyorum. İsa'nın çarmıha gerildiğinde, tüm dağların arasında yalnız senin titrediğini, yüreğinin derinliklerinde yarıldığını söylerler. Kızların olan keklikler, gözleri Kudüs'e dönük, tüylerini yolarak ağlayıp inleyerek ölüm ilahisini okudular. Benim yüreğim de bir kekliktir, o da ağlayıp inlemeye başladı. Kayaların üstünde, havada çarmıha gerilen İsa bana bir haber iletti, gidiyorum. Gidiyorum aziz Alvernia. Elveda, elveda sevgilim. Kavuşmıyacağız bir daha. Sonsuzluğa kadar elveda!»

Sesimizi çıkarmadan inişimize devam ettik tekrar. Reis Wolf'un bile gözleri dolmuştu, sık sık sendeliyordu. Şafak sökerken meydana gelen parıltılı

aydınlıktan ürken köylüler yataklarından fırlamıştı cıvar köylerde. Çanlar çalmaya başladı. Herkes Alvernia'nın alev alev yandığını görmüştü. «Francis evliya oldu, Francis evliya oldu!» diye bağırıştılar. Erkek, kadın, çocuklar onu aramaya çıktılar. Yeni evliyaya dokunarak iyileştirsin diye hasta ve sakat olanları da getirmişlerdi yanlarında.

Köylüler yaklaştığımızı görür görmez, Francis'in ellerine, ayaklarına, dizlerine dokunmak için ileriye atıldılar. Ama Francis, yaralarını görmesinler diye cübbesiyle sımsıkı sarmıştı elleriyle ayaklarını.

«Dokun bize kutsal peder,» diye inliyordu hastalar. «Bak bize, uzat elini, şifa ver!»

Francis bir an dalarak, kalabalığı takdis etmek üzere elini cübbesinin altından çıkardı. Halk yaraları görünce, çılgınca haykırmaya başladı. Kadınlar kan damlalarını elde edebilmek için örtülerini uzattılar. Erkekler ellerini uzatıp yüzlerini kana buladılar. Köylülerin yüzleri gibi ruhları da vahşileşti. Etinden bir lokma koparmak için evliyayı paramparça etmek, ona sahip çıkmak, evliyalaşıp kutsallığa erişebilsinler diye — içlerine sokmak istiyorlardı. Çılgınca bir öfke etkilemişti onları: Gözleri duygusuzdu, ağızları köpük püskürüyordu. Tehlikeyi sezerek ileriye atıldım.

«Din kardeşlerim, »diye bağırdım. «Yolumuza devam etmemize karşı koymayın Tanrı adına. Doğduğu topraklara ulaşmak için acele ediyor evliya. Sizleri kutlu kılmasını istiyorsanız yol verin!»

Etraftan kızgın sesler yükseldi. «Gitmeyecek! Bırakmayacağız! Kemikleri burada kalacak — burada, köyümüzü kutsallığa eriştirsin diye!»

«Ona bir kilise inşa edeceğiz, dünyanın her tarafından bu kutsal yeri ziyaret etmeye gelecekler!»

«Yakalayın onu! Bırakmayın! Bizimdir o! Bizim! Bizim!»

Reis Wolf'a döndüm.

«Korkuyorum kardeşim. Elimizden almak istiyorlar. Yardım et bana!»

Francis kanlı ellerini cübbesinin altına saklamıştı. Başını eğmiş, kaşlarından terler akarak beklemekteydi. Gözleri cılk iki yara olmuştu yeniden.

«Acı ona,» diye haykırdım. «Akan kanları görmüyor musun?»

Akan kanlar kalabalığı büsbütün tahrik etmişti.

«O bizimdir! Bizim! Bizim! Köyümüzde evliya yoktu bu güne kadar. Mademki Allah gönderdi, elimizden kaçırır mıyız onu?»

«İpler getirin! Bağlayalım! Sımsıkı bağlayalım onu!»

Reis Wolf dayanamadı artık. İhtiyar adamların birinden sopasını kaptığı gibi, eşeğin yularını yakalayarak öne atıldı.

«Yol verin, yol verin,» diye kükredi. «Yol verin yoksa kafanızı patlatırım! Reis Wolf olduğumu unutmayın! Çekilin kenara!»

Cesaretlerini yitiren erkekler yolundan çekildiler, ama kadınlar Francis'in üzerine atıldı. Öfkeden kudurarak cübbesinden çekmeye başladılar. Yırtılan cübbesinin altında yara bere içinde iskelet gibi vücudu belirdi.

«Evlatlarım, evlatlarım.» diye mırıldandı Francis ağlayarak.

Ufacık eşek titrek ön ayaklarını uzatıp diz çökmeye başladı. Tam düşeceği sırada Reis Wolf sırtına bir yumruk indirdi ve hayvan ayağa kalktı tek-

rar. Kalabalık saldırınca Reis sopasını tekrar savurdu: Çatırdıyan kemik sesleri duyuldu.

«Geri çekilin, geri, kutsal kavramlara saygı göstermeyen haydutlar sizi!» Sopasını savura savura yol açtı kendine.

Hastalarla sakatlar, evliyanın aralarından ayrıldığını görünce haykırıp ağlamaya başladılar.

«Bizi nasıl terkediyorsun böyle Tanrının azizi? Acımıyor musun bize? 'Sevgi, Sevgi' diyorsun. Nerede bu sevgi? Bize dokun, şifaya kavuştur bizleri!»

Francis başını bulundukları tarafa çevirmişti. Kanlı ve yaşlı gözlerle izlemekteydi onları. «Yarabbim... Yarabbim...» diye mırıldanmaktan başka birşey söylemiyordu.

Nihayet Tanrı bize acıdı kurtulduk onlardan. Ovaya vardığımızda rahat bir nefes aldık.

«Diri diri yutacaklardı seni Birader Francis,» dedi Reis Wolf gülerek. «Ama yutamadılar bu kutsal sopa sayesinde. İzin verirsen, diğer eşyalarımla birlikte onu da yanıma alacağım cennete girerken.»

Sonunda dinlenebileceğimiz bir köye vardık. Francis'in yaralarını yıkamak, sarmak için temiz bezler bulmamız gerekiyordu. Köyün ortasında bir çeşme vardı. Ben Francis'in yaralarını temizlerken Reis Wolf dilenmeye çıktı. Bir parça kumaş getirdi birazdan. Kumaşı yırtarak Francis'in elleri, ayakları ve vücudundaki yaraları sardım.

«Ağrın var mı Peder Francis?»

Hayretle yüzüme baktı. «Ağrı mı? Ağrı çeken kim? Ne demek istediğini anlayamadım Birader Leo?»

Ve gerçekten — ilk defa farkettim — yüzü tamamiyle değişmişti. Bir mutlulukla parlamaktaydı.

Nurdan bir hale çevrelemişti saçlarını, elleriyle ayakları pırıl pırıl parıldıyordu.

Çeşmenin kenarına oturdum, Francis'in aramızdan uzaklaşmasını, bana bakmadan bile kaybolmasını seyrettim. Tanrı, yalnız Tanrı dolduruyordu yüreğini. Benim yolculuğum da sona ermişti — bitmişti! Yarı yolda kalmıştım, ona asla erişemiyecektim. Asla kavuşamıyacaktık, asla onunla birlikte yolculuk etmiyecektim artık.

İçimi çektim. Francis dönüp dudaklarında acı bir gülümseyişle bana baktı.

«Birader Leo, bir kâğıt parçasıyla tüy kalem bulabilir misin?» dedi sonunda.

Köyün papazına koştum, kâğıt ve tüy kalemi alıp döndüm.

«İstediklerini getirdim Peder Francis.»

«Yaz öyleyse!»

Kâğıdın üzerine eğilerek, elimde kalem bekledim. «Hazır mısın Birader Leo?»

«Hazırım.»

«Yaz!»

Kutsalsın Allahım. Tanrıların Allahısın, Sen ki mucizeler yaratmaktasın.
Güçlüsün, ulusun, yücesin!
Hayırlısın, cömertsin, kerimsin!
Sevgisin, dirayetli, alçak gönüllü, sabırlısın.
Güzelliksin, kesinlik, barış, mutluluksun.
Umudumuzsun, doğruluksun, tüm servetimizsin.
Koruyucumuzsun, gözeten ve savunansın.
Ruhumuzun tazeliğisin.»

Bana yazdırdıkça kendinden geçiyordu büsbütün. Elleriyle, ayaklarıyla hafifçe yere vurmaya baş-

ladı; sonra kalkıp dansetmeye çalıştı ansızın. Ama bacaklarında derman kalmadığından toprağa yığıldı.

«Bu ne sevinç, ne mutluluk. Gökler yeryüzüne indi. Etrafımızdakiler insan değildir, yıldızdır... Herşeyi yazdın mı Birader Leo? Herşeyi?»

«Evet Peder Francis, herşeyi yazdım.» Bunu söylerken yüreğimi yılan sokmuş gibi geldi bana. Sözettiği mutluluğu paylaşamadığımdan gücenmişti ruhum. Etrafıma bakındım, kimseyi göremedim. Francis bile beni terkedip çok çok uzaklara gitmişti — sonsuzluğa kadar.

«Birkaç şey daha yaz Birader Leo. Altına büyük harflerle yaz: Tanrı sana yönelsin ki, yüzün paklaşıp parlasın Birader Leo. Tanrı elini, yüreğine koysun Birader Leo, seni huzura kavuştursun.»

«Yazdın mı bunları?»

«Evet Peder Francis,» diye cevap verdim gözlerim yaşla dolarak.

«Kâğıtla tüy kalemi ver. Kendim bazı şeyler ekliyeceğim.»

Kalemi tutmaya çalıştı, ama parmaklarını birleştiremiyordu bir türlü. Gayret ederek kâğıdın altına bir kafatası, kafatasın üstüne bir haç, haçın üzerine bir yıldız çizdi.

«Bu kâğıdı al ve daima yanında bulundur Birader Leo. Üzüntüye kapıldığın zaman kâğıdı cübbenin altından çıkar, beni hatırlamak için — seni ne kadar sevdiğimi hatırlamak için, oku yazıyı.»

ONÜÇ

Memleketimize dönmek üzere yolculuğa çıktığımız o günleri hatırladıkça, Giles'e hak vermekten alamadım kendimi. Evet, bir evliya insanların evlerine dağılan bir koku yaymaktaydı. Dağları, ormanları aşarak insanı şaşırtıyor, korku içinde bırakıyordu. İşlediği bütün suçları canlandırıyordu zihninde: Korkaklığı, hainliği, ruhunun isteksizliğini — unutulan, zamanın yok edeceğini sandığı günahlar. Birdenbire cehennemin kapıları açılırdı ayaklarının dibinde. Yüreği altüst olmuş bir halde havayı koklardı insan, yüzünü kokunun geldiği tarafa yönelterek titrek adımlarla kaynağını bulmaya çalışırdı.

Rahipler, — içten bağlı olanlar — Portiuncula'ya koştular. Francis bütün kanını kaybetmişti neredeyse. Onu kulübesine yatırdık. Rahipler etrafına toplanıp elini öptüler, nasıl yaralandığını, İsa'nın kanatlar arasında pırıltılı göz kamaştırıcı şeklini, Tanrının oğlunun ona söylediği gizli sözleri anlatması için yalvardılar. El ve ayaklarını saklı tutan Francis sevinçten hem ağlıyor, hem gülüyordu. Acıyı yenmişti: Birisi acı çekiyordu, ama kendinden başkasıydı bu. Dünyamızdan ayrılmıştı zaten, kalanlara, bizlere sevgiyle bakıyordu.

Büyük şehirlerden, uzak köylerden gelen hacılara evliyalığın kutsal kokusu yol göstermişti kulübemize. Bazılarının ruhları hastaydı, bazılarının bedenleri. Francis'e dokunur, ayaklarını öperlerdi. Francis onlarla yalın, ama unuttukları kelimelerle konuşuyordu: Sevgi, birleşme, alçak gönüllülük, umut, yoksulluk. Francis söyleyince, bu yalın sözler, gizli

nedenler ve kanılarla dolu derin bir anlam kazanmaktaydı. Avunmuşlardı insanlar. Tanrısal mutluluğun ne kadar kolay, kendilerine ne kadar yakın olduğuna şaşmışlardı. Çoğu öylesine yumuşamıştı ki, evlerine döndüklerinde, aileleri tanımamıştı kendilerini. Evliyanın dudaklarından akan ölümsüz sudan bir damla içebilmek için koşup gelenlerin sayısı gittikçe artmaktaydı.

Francis bitkin bir halde gözlerini kapamıştı bir gün. Hava çok sıcaktı. Yanma bağdaş kurmuş çınar yapraklarından bir yelpazeyle serinletmeye çalışırken, aristokratlara uygun giyisiler içinde bir hanım yaklaştı. Francis'i rahatsız etmemek için ayak uçlarına basa basa yürümekteydi. Sesini çıkarmadan yanına diz çöktü, ellerini ayaklarını öptükten sonra sevgiyle terli saçını okşadı. Öylesine müşfikti ki okşayışları, siyah bir örtüye bürünmüş bu şahane kadının kimliğini anlamaya çalışarak başımı kaldırıp baktım ona. Gözlerini ayırmadan dik dik Francis'e bakıyordu. Birdenbire dudakları kımıldadı:

«Yavrum...» Ağlamaya başladı.

Ayağa fırladım, anlamıştım.

«Lady Pica, asil Lady Pica,» diye fısıldadım.

Örtüsünü hafifçe kaldırarak yüzünü gösterdi. Yaşlanmış, buruşmuş, ölü gibi sararmıştı yüzü. Başını salladı.

«Ah Birader Leo, oğlumu sana emanet etmiştim, ne halde geri getirdiğini gör!»

«Onu bu hale getiren ben değilim, Lady Pica... Tanrı'dır.»

Başını eğdi. «Evet, Tanrı...» Yaşlı gözlerini tekrar oğluna dikti.

Oğlu, sevgili oğlu paçavradan başka birşey de-

ğildi gerçekten: Kan birikintisi içinde yerde yatan kocaman bir yara.

«Oğlum bu mu? Francis'im bu mu?» diye fısıldadı. Gözyaşları arasından bakarak onu tanımaya çalıştı.

Francis fısıltıyı duymuştu. Gözlerini açınca annesini hemen tanıdı.

«Anne, anne geldin demek!» Ellerini uzattı annesine.

«Oğlum... Peder — sana nasıl sesleneceğimi bilemiyorum artık — Allah'ın sana verdiği beş yarayı öperim. Bir lûtufta bulunmanı rica etmeye geldim. Mememden emdiğin sütü hatırhyarak geri çevirme beni.»

«Hatırlıyorum anne, herşeyi hatırlıyorum. Bütün anılarımı yanıma alıp, kutsallığa eriştirsin diye Tanrıya götüreceğim. Ne gibi bir lûtuf isteyeceksin benden?»

«Saçımı kes, Rahibe Pica de bana, San Damiano'ya gitmeme izin ver. Kocamı, oğlumu kaybettim: Yeryüzü işime yaramıyor artık.»

«Yeryüzünün işine yaramaması yeterli değildir anne. Tanrıya faydalı olmalısın. 'Kocamı, oğlumu kaybettim — Allah'a şükürler olsun! Ama Tanrıyı kaybetmediğimden herşeye sahibim hâlâ, dünyadan nefret ettiğim için değil, Yüce Tanrıyı sevdiğim için San Damiano'ya gitmek istiyorum.' diyecektin.»

«Yüce Tanrıyı sevdiğim için San Damiano'ya gitmek istiyorum.» Lady Pica hıçkırıklarını tutmaya çalışarak tekrarladı bu sözleri. «Beni takdis et Peder Francis.»

Francis güçlükle kaldırdı kendini. Yardımımla, yastık görevini yapan taşa dayandı.

«Malını mülkünü yoksullara dağıttın mı? Yere

kapanıp yoksulluğa secde ettin mi? Ağır bir hastalıktan kurtulmuşcasına huzur ve mutluluk duydun mu gösterişli konağını terkettiğin zaman? Herşeyden ayrıldın mı?»

«Herşeyden, herşeyden Peder Francis.»

«Öyleyse kutlu kılıyorum seni Rahibe Pica,» diyerek elini annesinin başma koydu. «Rahibe Clara'ya git, saçını kesecek ve bir cübbe verecektir sana. Elveda! Belki birbirimizi göremiyeceğiz bir daha.»

Lady Pica ağlıyarak oğlunun göğsüne kapandı, saygıyla öptü. Kollarım açtı, Francis'i kaldırdı, bebekmiş gibi sevgiyle bağrına bastı. Sonra siyah örtüsüne bürünerek San Damiano'ya doğru yola çıktı.

Francis bana baktı.

«Birader Leo, Allah'a inanmıyanlar annelerini nasıl terkedebilirler yürekleri parçalanmadan? Bu acıya, dayanılmaz ayrılık acısına nasıl katlanabiliyorlar? Titreşip sönmek üzere olan gösterişsiz bir lamba bile, insanın yüreğini rahatsız etmeye yetiyor... Ne dersin Birader Leo?»

Şaşkına dönmüştüm: Ne diyebilirdim ki — Allah'a aşık olanın, başkasını sevmediğini, başkasına acımadığım; ruhunun ateşlendiğini ve ruhunun alevleri: Sevinç, ızdırap, servetle birlikte anne, baba, kardeşlerini — herşeyi yakıp yok ettiklerini mi söyliyecektim, cevap olarak?

«Bekçinin "Yangın var' diye bağırdığı geceyi hatırladım Assisi'de,» dedim. «Geceyarısıydı, yarı çıplak bir halde sokaklara fırlamıştı halk. Ama yanan bir ateş değildi — senin ruhundu Peder Francis. Ruhun yanıyordu ve bütün evren onunla yanıp yok olmaktaydı. Annene bak, nasıl kül haline çevrilmişti şimdi.»

Francis sesini çıkarmadı. Ölü gibi sararmıştı. El-

leriyle ayaklarına bakıyor dudaklarını kemiriyordu.

«Bir yerin mi ağrıyor Peder Francis?»

«Evet, ağrı çeken birisi var Birader Leo,» dedi.

Bütün gücüyle uğraşarak kendini kaldırmaya çalıştı.

«Acı çeksin, inildesin alevlerin içinde. Bize gelince başımızı dimdik tutacağız. Babil'in zalim hükümdarının kızgın fırına attırdığı üç çocuğun, Hananiah, Mishael, Azariah, yanarken söyledikleri şarkıyı hatırlıyor musun? Çabuk, çabuk Tanrının küçük arslanı, ellerimizi çırparak şarkı söyliyelim. Ah bir ayağa kalkıp dansedebilseydim! Haydi başlıyorum; sen de tempo tut.»

Ellerini çırparak, metin, sevinçten coşan bir sesle şarkı söylemeye başladı.

Tanrının tüm yaratıkları, şükredin Tanrıya: övün ve yüceltin O'nu sonsuzluğa kadar.

Göklerdeki tüm sular, Tanrının tüm güçleri, şükredin Tanrıya: övün yüceltin O'nu sonsuzluğa kadar.

Gökyüzünün güneşi, ayı, yıldızları, şükredin Tanrıya: övün ve yüceltin O'nu sonsuzluğa kadar.

Işıkla karanlık, gece ve günler, şükredin Tanrıya: övün ve yüceltin O'nu sonsuzluğa kadar.

Ateşle hararet, soğuk ve sıcaklık, şükredin Tanrıya: övün ve yüceltin O'nu sonsuzluğa kadar.

Şebnemler ve karlar, buzlar ve ayazlar, şükredin Tanrıya: övün ve yüceltin O'nu sonsuzluğa kadar.

Kırağı ve karlar, şimşekler ve bulutlar, şük-

redin Tanrıya: övün ve yüceltin O'nu sonsuzluğa kadar.

Evren şükretsin Tanrıya övsün ve yüceltsin O'nu sonsuzluğa kadar

Dağlar, tepeler, topraktan fışkıranlar, şükredin Tanrıya: övün ve yüceltin O'nu sonsuzluğa kadar.

Pınarlar, denizler ve nehirler, balina balıkları ve sularda tüm kımıldıyanlar şükredin Tanrıya: Övün ve yüceltin O'nu sonsuzluğa kadar.

Francis ellerini çırptı, kendiliğinden ileriye geriye gitmeye başladı çırpınan bacakları, onları zaptedemiyordu bir türlü. Dansetmek istediği halde gücü yetmiyordu. Francis'i asla böylesine mutlu görmemiştim. Yüzünü yalazlayan alev, nura dönüşmüştü. Tanrısal İsa yeryüzüne inip onunla konuştuğundan beri hafiflemiş hissediyordu kendisini, yüreği güvençle dolmuştu.

Gece, gündüz yanında kalıyordum. Bir sabah, gün ağarırken gözlerimi açtım, Francis'in taştan yastığına dayanmış gülümsediğini gördüm.

«Yüzün parlıyor Peder Francis, güzel bir rüya mı gördün?»

«Kanım böyle akarken, rüyaların beni gülümsetebileceğini nasıl umabilirsin Birader Leo? Bugüne kadar ağladım, dövündüm, günahlarımı haykırdım Tanrıya. Ama anladım şimdi: Allah elinde bir süngerle tutmakta. Tanrının lûtuflarım resmedecek olsam, elinde bir süngerle resmini yapardım O'nun... Bütün günahlar silinecek Birader Leo; bütün suçlular kurtarılacak — Şeytan bile kurtarılacak Birader Leo; cennetin bekleme odasından başka birşey değildir cehennem.»

«Öyleyse...» diye başladım.
Francis eliyle ağzımı örttü.
«Sus. Tanrmm yüceliğini alçaltma!»

★

Dünya çarkı dönmeye devam ediyordu. Yağmurlar başladı, gökyüzünden inen suların sesini dinlemek için gözlerini yumdu Francis. Yüzü yağmur sularının yıkadığı bir taş gibi parlıyordu. Ellerini uzatıp yağmur damlalarını avuçlarında hissetsin diye kendisini kulübenin eşiğine taşımamı istedi.

«Dileneceğim son sadakalardır bunlar,» dedi avuçlarının suyla dolmalarını izleyerek. Sevinçle coşarak eğilip içti suları.

Böylece, sonsuz bir mutluluk içersinde bedeni gittikçe erimekteydi. Vücudunun yarısı toprağa gömülüyor, yarısı göğe yükseliyordu her gün. Ona şekil veren iki unsurun ayrılmaya başladığını görebiliyordunuz.

«Bizden ayrılma Peder Francis,» dedim bir sabah. «Halkayı tamamlıyamadın henüz. Her zaman Kutsal Kabre tapınmak isterdin, yerine getiremedin isteğini.»

Francis gülümsedi. «Evet, Birader Leo, Kutsal Kabre gidecek kadar önemli değilim ben. Ziyanı yok, çünkü Kutsal Kabir, bana, sefil bir günahkâra — gelecektir.»

Sevgili rahipler hocalarıyla vedalaşmak, sevgi ve yoksulluğu va'zetmek üzere gittikleri diyarlardan haberler iletmek için dünyanın dört bucağından gelmişlerdi. Almanya'nın vahşi ormanlarında birçok rahiplere işkence, ölüm eziyetleri yapılmıştı. Onları kâfir sanarak merhametsizce dövmüşlerdi Fransa'-

da. Macaristan'da çobanlar köpeklerini saldırtmışlardı üzerlerine, köylüler de üğendire ile dürtmüşlerdi. Başka yerlerde onları soymuşlar, karların üstünde bırakmışlardı, üşüsünler diye.

Francis neşe saçan bir yüzle dinlemekteydi söylenenleri. Mutlu saydığı rahipler, özellikle din uğruna işkenceye katlanan, insanların nefretini kazanan rahiplerdi.

«Cennete giden en güzel yol hangisidir?» diye sorardı durmadan. «İnsanoğullarının nefreti. En kısa yol hangisidir? Ölüm.»

Peder Silvester, Masseo, Juniper, Sior Pietro, Ruffino, Angelo, Paciffico gibi Bernard da geldi. Rahibe Clara bir haber göndermişti. «Peder Francis, Tanrmın bütün lûtuflarına eriştin. Gelip bedenindeki izlere tapınmama izin ver bana.» Francis şöyle cevaplandırdı? «Rahibe Clara, görüp dokunman gerekmez inanman için. Gözlerini kapa, beni göreceksin rahibem.»

«Neden gelmesine izin vermedin?» dedim. «Ona acımıyor musun? Çok faydalanacaktı bundan.»

«Ona acıyorum, bundan dolayı reddettim. Bedenimi görmeden beni görmeye alışmalı Birader Leo. Sen de, tüm beni sevenler de buna alışmalısınız.»

Gözyaşlarımı farketmesin diye başımı çevirdim. Görünmeyen varlıklar yeterli değildi benim için: Francis'i göremeyince mahvolacaktım.

Düşüncelerimi sezmişti galiba. Beni avutmak için ağzını açarken Elias girdi. Gelenleri sonuncusuydu, Francis'le vedalaşmak üzere gelmişti. Uzun bir yolculuktan dönmüş, epeyce altın toplamıştı. Tabloları, gümüş avizeleri, oymalı papaz koltuklarıyla gösterişli bir kiliseden, çepeçevre sıralanan hücrelerden, rahiplerin okuyabilecekleri, tartışmalarda bulu-

nabilecekleri ve konferanslar verebilecekleri büyük bir kütüphaneden meydana gelen muazzam bir manastırın temelleri kazılmaktaydı Assisi'de.

Francis bu girişken rahibin başına elini koydu.

«Tanrı beni bağışlasın ama, kardeşlerimizi yanlış bir yola saptırdın, Birader Elias. Yüce servetimiz olan yoksulluğu kovdun, tarikatımızın temel taşları olan meziyetlere tehlikeli özgürlükler tanıdın. Duyduğuma göre bir manastır yapmak için para toplamışsın. Rahiplerin ayaklarına sandal geçirdin, toprakların üstünde yalınayak dolaşmıyorlar artık. Ben Portiuncula'dan uzak, zincire bağlı bir köpek gibi oturmuş havlarken, kurt ağılımıza girdi bile. Nerelere götürüyorsun bizleri Birader Elias?»

«Tanrı nereye yöneltirse. Benim gibi sen de bilirsin ki Allah'ın buyruğuyla yapılmaktadır herşey. Zaman değişti, insanların yüreği de değişti. Meziyetler de değişti böylece. Tarikatımızın Tanrısal üstünlüğe erişmesini sağlamaya çalıştığımı bilmeni ve rahat etmeni istiyorum. Güven bana. Rahiplerin kanı akmaya başladı bile: Ektiğimiz tohumları sulamaktadır.»

«Tanrıya inanıyorum, avutulmak gerekmiyor. Budalayım, cahilim Birader Elias; ağlamak, dansetmek, Tanrıyı övmekten başka birşey yapmadım hayatımda. Şimdi bunları bile yapamıyorum. Tarikatımızın önünde, zincirle bağlı, havlayan bir köpekten başka birşey değilim artık. Allah'ın yardımıyla düzelecektir durum. Rahatım ve senden korkmuyorum Birader Elias. Tanrının bunları yapacağından eminim çünkü.»

Elias, Francis'in elini öptü, yeni manastırı yapan duvarcıları gözetmek için telaşla Assisi'ye yöneldi. Elias gidince, yanımızda bulunan ve herşeyi işiten

Pacifico, Francis'e yaklaştı: «Peder Francis, yüreklerimiz geniş, kelimelerse dardır, hislerimizi kapsamıyacak bir darlık içinde olduğuna göre, konuşmanın ne gibi bir faydası var öyleyse? Lavtamı çalmama izin ver, gerçek sözcün odur Peder Francis: Lavtayla konuşmalısın insanlarla. Çalmasını bilmiyor musun? Öğretirim sana istersen.»

Çömelerek telleri gösterdi. Parmaklarını gezdirerek kalın ve ince sesler çıkardı. Öne doğru eğilen Francis, dikkatle öğretmenini izledi.

«Her gün ders ver bana Birader Pacifico. Ah ölmeden önce son dualarımı lavtayla söyliyebilsem! Haydi beni keyiflendirmek için neşeli bir türkü söyle.»

Pacifico lavtasını çalmaya ve şarkı söylemeye başladı. Vaktiyle sevgilisinin güzelliğini öven şarkılar bestelemişti, şimdi Kutsal Meryem Ana'nın güzelliklerini övmekteydi. Ezgi ve övgü dolu sözler aynıydı; hiçbir şey değişmemişti hanımdan başka. Francis hem dinliyor, hem de usulca şarkıyı mırıldanıyordu. Yüzünü çevreleyen ışıktan hale gittikçe aydınlandı, şakak ve yanaklarındaki çukurlar alevlerle doldu.

Günler geçiyordu. Pacifico her akşam geliyordu kulübemize. Onu genç bir öğrenci gibi dinleyen Francis, bir yandan da tellere vurarak parmaklarını alıştırmaktaydı. Çalmasını öğrendikçe seviniyordu: Yakında Tanrı ve insanlarla lavtasıyla konuşabilecekti.

Bir gün, kır tavşanlarından biri fırlayıp Francis'in cübbesine saklandı. Hayvanın can havliyle kaçtığını anlamıştık, çünkü bir tilkinin tiz sesi duyulmaktaydı uzaktan.

Francis tavşanı okşadı, hayvanla öylesine bir

sevgiyle konuştu ki, şaşırmıştım. İnsanlarla asla böyle konuşmazdı.

«Elini küçücük yüreğinin üstüne koy Birader Leo, bak nasıl titriyor zavallıcık. Bütün vücudu ürperiyor. Özür dilerim Birader Tilki, ama tavşanı yemene izin vermiyeceğim. Onu kurtarayım diye Tanrı gönderdi bana.»

Tavşan bundan sonra hep yanımızda kaldı. Francis son nefesini vereceği sıralarda titriyerek ayak ucuna büzülmüş birşeyler yememişti.

Hayvanlarla kuşlar Francis'i pek seviyorlardı. zel yarattığı için şükret Tanrıya,» derdi kuşa. Bugün, güzelliğine doyamadığı bir sülün gösterdi bana.

«Başını kaldır, Birader Sülün; seni böylesine güzel yarattığından şükret Tanrıya,» derdi kuşa. Bunun üzerine sülün kanatlarını açıp, çalımla gezinirdi güneşin altında, tıpkı bir asilzade gibi.

Yine bir defasında — gözlerimle görmeseydim asla inanmazdım — Alvernia'nın meşe ağaçları altında sohbet ederek dolaşırken öfkeli bir kurt çıkmıştı karşımıza. Kış mevsimi olduğundan hayvan açlıktan ölecekti. Francis kurtun yanına gidip, bir insan, bir dostmuş gibi tatlı tatlı konuştu onunla.

«Kardeşim Kurt, ormanların kralı, ağaçların altında dolaşmamıza izin ver. Yanımda bulunan, seni tanımadığı için korkuyla titreyen yoldaşım Birader Leo'dur; ben de Assisi'li Francis'im. Babamız olan, senin de baban sayılan Tanrıdan söz ediyorduk. Kutsal sohbetimizi bozmamanı diliyoruz Birader Kurt.»

Kurt, rahibin sakin sesini duyunca yumuşadı, geçmemiz için yana çekildi. Francis huzur içinde kutsal sohbetimize devam etti.

Francis herşeyden çok, ışığı, ateşi ve suyu severdi.

«Tanrının şefkati çok büyüktür Birader Leo,» derdi bana sık sık. «Ne gibi mucuzeler sarmaktadır etrafımızı! Sabahları güneş doğup günü müjdelediği zaman, kuşların nasıl sevinçle ötüştüklerini, yüreğimizin bağrımızda nasıl çırpındığını, taşlarla suların nasıl neşeyle güldüklerini farketmedin mi hiç? Karanlık çökünce iyiliksever bacımız Ateş hemen gelir. Bazen lambalarımıza tırmanıp odamızı ışıklandırır, bazen de ocağa yerleşip yemeğimizi pişirir ve kış aylarında ısıtır bizi. Ve sular: Onlar da bir mucize Birader Leo! Gurulduyarak akıp, dereler, nehirler yaratıyor. Onları okyanuslara boşaltıyor — şarkı söyleyerek. Herşeyi nasıl da yıkıyor, temizliyor paklıyor sular! Susadığımız zaman susuzluğumuzu gidermek için, içimize süzüldüğünde nasıl da yeniden canlandırıyor bizi! İnsanın bedeni dünya ile, insanın ruhu Allah'la ne de güzel bağdaşmışlar! Bütün bu mucizeleri düşündükçe konuşup yürümek istemiyorum Birader Leo; şarkı söyleyip dansetmek istiyorum.»

Yortuların içinde Noel yortusunu severdi. Bir defasında cumaya rastlamıştı Noel yortusu. Morico adında yeni rahiplerden biri et yemek istemiyordu.

«Birader Morico, Noel'de cuma diye bir gün yok- Francis onu masasına davet edip yanına oturttu.

«Birader Morico, Noel'de cuma diye bir gün yoktur. Duvarlar et yiyebilselerdi, İsa'nın doğuşunu kutlamaları için böyle bir günde et verirdim onlara. Yiyemediklerine göre, eti sürüp yağlıyacağım duvarları.»

Bunu söyler söylemez, eline bir parça et alıp, salçasıyla yağladı dört duvarı. Sonra gayet hoşnut olarak masaya oturdu tekrar.

«Kral, arkadaşım olsaydı, her insana, Noel gü-

nü kuşların yemesi için avlulara, sokaklara arpa, buğday, mısır tanelerini serpmelerini emretmesini isterdim ondan. Kış aylarında her taraf karlarla kaplı olduğundan yiyecek birşey bulamazlardı kuşlar. Bir de, öküz, eşek veya başka hayvanları olanlara... ahırda doğmuş olan İsa aşkına, hayvanlarını sıcak sularla yıkamalarını, o gün için yemlerini arttırmalarını emrederdim. Zenginlerin kapılarını açıp yoksulları yemeğe çağırmalarını da isterdim bu günlerde. İsa doğmuştu Noel günü — İsa, mutluluk ve kurtarılış!»

★

Aralık ayına girmiştik; Noel yortusu yaklaşmaktaydı. Francis günleri, saatleri sayıyordu. İsa'yı bebek olarak görebilmek için Hristiyanlığın bu ulu gününü sabırsızlıkla beklemekteydi.

«Bu benim son Noel'im olacak,» diyordu bana. «Bebek İsa'nın, ahırın yemliğinde ufacık ayaklarını oynattığını son defa göreceğim bu yıl. Onun için bu Noel yortusunu daha büyük bir bağlılıkla kutlamahyım — sonsuzluğa kadar vedalaşmalıyım herkesle.»

Şehirde, Sior Belita adında, dindar bir insan olan bir dostu vardı. Haber gönderdi ona, Belita hemen geldi yaralı kutsal eli öptü.

«Kardeşim,» dedi Francis ona. «Bu yıl Noel gecesini birlikte kutlamamıza çok sevineceğim. Şimdi söyliyeceklerime dikkat et. Ormanda büyük bir mağara var. Beytlehem'de olduğu gibi Noel gecesi bir öküzle bir eşek koyabilir misin oraya? Bu son Noel'imdir benim, İsa'nın ahırda doğuşunu, insanlığı kurtarmak için... günahkâr kulu olan beni kurtarması için, doğuşunu görmek istiyorum.»

«Emrindeyim Peder Francis,» dedi arkadaşı. «Herşey istediğin gibi yapılacaktır.»

Francis'in elini öptü ve ayrıldı.

«İsa'nın doğuşunu göreceğim,» dedi Francis mutlulukla. «Çarmıha gerilişini ve dirilişini de gördükten sonra öleceğim. Doğuş, çarmıha geriliş, diriliş — bana bütün olayları sırasıyla izleyebilecek gücü verdiği için şükürler olsun Tanrıya.»

Bu andan beri bütün acılarını üzüntülerini unutarak Noel yortusuna hazırlandı.

«Birader Leo, son Noel'imi neşeyle ve dinsel duygularla kutlamama yardım etmelisin — bana.»

Giles'i çağırttı.

«Birader Giles sen Hazreti Yusuf olacaksın. Beyaz sakal yerine çenene biraz pamuk yapıştır, bir de dayanacağın bir âsâ al yanına.»

İki çoban bulması için Juniper'i dağa gönderdi. Çobanlar geldi, biri kısa boylu, güneşten kavrulmuş dinç bir ihtiyardı, diğeri yanakları sarı tüylerle kaplı bir genç.

«Çoban kardeşler,» diye açıkladı Francis. «Noel gecesi, Sior Belitanın sizlere göstereceği mağaraya geleceksiniz, yanmızda kuzularınızı da bulundurun. Korkmayın: Hiçbir şey yapmıyacaksınız. Mağaranın giriş kısmında, çoban değneklerinize dayanıp içerlerini izliyeceksiniz sadece. Yeni doğan İsa'yı gören çobanlar olacaksınız.»

Clara'ya da haber gönderdi. «Rahibe Agnes buraya gelsin, ona söyliyeceklerim var.»

«Meryem Ana rolünde olacak,» dedi bana. «Adı Agnes olduğundan seçtim onu.»

Melekleri canlandırmaları için, beni birkaç papaz adayı çağırayım diye Portiuncula'ya yolladı. Ellerinde kundak bezleri taşıyarak, «Yüce Tanrıya şü-

kürler olsun, yeryüzü huzur içinde, insanoğulları iyi niyetli olsun!» ilahisini söyliyeceklerdi. Birader Pacifico lavtasını çalmak üzere yanlarında bulunacaktı. Aşai Rabbani ayini Peder Silvester tarafından yapılacaktı.

Noel gecesi, Sior Belita, herşeyin tamamlandığını, gelmemizi bildiren haberi gönderdi. Gece yarısı yola çıktık. Yanımızda rahiplerden bazıları vardı — Bernard, Sior Pietro, Masseo, Peder Silvester. Pacifico lavtasını taşıyarak Francis'in yanında yürüyordu.

Gökyüzü berraktı, ayaz gibi soğuktu hava. Gece çok sakindi, yıldızlar öylesine alçalmışlardı ki, toprağa değeceklerdi neredeyse. Her birimizin başının üstünde bir yıldız bulunuyordu. Francis danseder gibi yürüyordu. Birdenbire döndü:

«Bu ne büyük sevinç kardeşlerim! İnsanlığa bahşedilen böylesine mutluluk! Neler göreceğimizin farkında mısınız? Tanrının bebek oluşunu! Kutsal Meryem'in Tanrıyı emzirişini! Meleklerin 'Allah'a Şükür' ilahisini okuyarak yeryüzüne inişlerini!.. Birader Pacifico seni takdis etmemi istiyorsan, lavtanı omuzundan indir, 'Yüce Tanrıya şükürler olsun, yeryüzü huzur içinde, insanoğulları iyi niyetli olsun!' ilahisini söyle.»

Bana doğru, kulağıma eğildi. «Birader Leo, sevincimi zaptedemiyorum bir türlü. Nasıl yürüdüğüme baksana... ayaklarım ağrımıyor artık. Dün gece rüyamda, Kutsal Meryem'in yavruyu kollarının arasına bıraktığını gördüm.»

Köylüler meşalelerini taşıyarak civar köylerden gelmişlerdi. Bütün orman parlak ışıklarla donatılmıştı adeta. İnsanlarla tıklım tıklım dolmuş olan mağaraya vardığımızda Francis başını eğip içeriye girdi, rahipler de onu izlediler. Saman dolu yemlik, mağa-

ranın öteki ucunda bulunuyordu. Yanında duran bir öküzle ufak bir eşek yemlerini yemiş, geviş getirmekteydi. Peder Silvester yemliğin karşısına geçti, kilisede, mihrabın önündeymiş gibi Aşai Rabbani âyinine başladı. Francis bu ara, elleriyle ayaklarının üstünde yürüyerek ve bir kuzu gibi meleyerek yemliğin etrafında dolaştı. Peder Silvester, İncil'de: «Ve ilk çocuğunu, oğlunu doğurdu ve kundak bezlerine sardı ve yemliğe yatırdı...» denilen kısmına gelince, mağara duvarlarını mavimsi bir parlaklık kapladı ve herkes Francis'in eğildiğini, tekrar doğrulduğunu, kollarmm arasında yeni doğmuş bir bebek tuttuğunu gördü.

Köylüler böğürmeye ve çılgıncasına meşalelerini sallamaya başladılar. Biz rahipler, mucizeye dayanamadığımızdan yüzükoyun yere kapandık. Başımı bir an için kaldırınca, bebeğin küçücük eliyle Francis'in sakalını, yanaklarını okşadığını, minicik ayaklarını oynatarak gülümsediğini gördüm. Francis yavruyu başının üstüne kaldırdı, alevli meşalelere doğru uzatarak «Kardeşlerim evrenin kurtarıcısını görün!»

Köylüler kendilerinden geçmişti. Kutsal yavruya dokunmak için ileriye atıldılar ama, mavimsi parlaklık kayboldu ansızın, yemlik karanlığa büründü, Francis görünmüyordu artık. Bebeği alarak kaçmıştı.

Köylüler meşaleleriyle birlikte dışarıya fırladılar, ormana dağıldılar. Bütün aramalarına rağmen Francis'i bulamadılar hiçbir yerde. Gökleri mavimtırak bir beyazlık kaplamaya başladı; doğuda, Sabah Yıldızı tek başına parlıyor ve oynaşıyordu. Gün doğmuştu.

★

Ertesi gün Francis'i gördüğüm zaman dehşete kapıldım. İnsan vücudu olmaktan çıkan, yırtık pırtık cübbenin örttüğü bir yığın kemikti gördüğüm. Dudakları morarmıştı soğuktan.

«Peder Francis,» dedim ve elini öptüm. «Ateş yakmak için biraz odun toplayıp getireyim.»

«Git Birader Leo, git dünyayı dolaş. Her kulübede, yoksulların ufak evlerinde ateş bulursan, geri dön, ocağımda da bir ateş yak. Yeryüzünde tek bir insan soğuktan ürperiyorsa, ben de onunla birlikte ürpermeliyim.»

Zaman geçtikçe yaralarının ızdırabı da artmaktaydı. İki kat olmuş acıya dayanmaya çalışarak dudaklarını kıstığını gördüm sık sık. Başını kaldırıp, bana bakardı, yüzünde o Tanrısal mutluluk.

«Çok acı çekiyor,» derdi bana. «Çok acı çekiyor...»

«Kim?»

«O!» ve kendi göğsünü, ellerini, ayaklarını gösterirdi.

Ama bir gece, bir fare kulübemizin yıkık kapısından içeriye girdi. Francis'in kanh ayaklarını yakalayıp sonradan ısırmaya başlayınca, irkilerek uyandı. Küçük bir çocukla konuşuyormuş gibi tatlı bir sesle söylendiğini duydum. «Fare kardeş, acı çekmekteyim! Allahaşkına git! Acı çekmekteyim!»

Bir sabah soğuktan titriyerek hasırın üstünde yatarken buldum onu. Çırılçıplaktı.

«Hava çok soğuk Peder Francis. Neden soyundun?»

«Dünyanın her tarafında titreşen kardeşlerimi düşündüm,» dedi, dişleri çatırdıyarak. «Onları ısıtamıyacağıma göre, onlarla birlikte üşümeye karar verdim.»

Ertesi gün de şöyle dedi bana. «Va'z vermeye giden rahiplerin başlarından neler geçtiğini merak ediyorum. Gece, gündüz onları düşünmekteyim. Dün gece bir fare, ormanlardaki kardeşlerimizden bir tanesi, bir an için oyaladı beni, iyi bir fareydi o, gitsin diye yalvardım, gitti. Şimdi oturup bekliyorum burada. Neyi bekliyorum acaba? Haber getirecek birini.»

Sözleri daha bitmeden, Juniper göründü eşikte, yalınayaktı, yara bere, çürük içindeydi her yanı ama, sevincinden uçuyordu. Kardeşliğimizin en saf, en çok sevilen insanıydı Juniper. İlk, kahramanlık yıllarımızda şakalarıyla sık sık güldürmüştü bizleri. Bir defasında, hastalanan bir rahip baygın yatarken, «Ah, domuz ayağı olsa!» diye sayıklamıştı. Bunu duyan Juniper ormana fırladığı gibi, meşelerin altında palamutlar yiyen bir domuz buldu, ayağını kesti; Portiuncula'ya dönerek domuz ayağını kızartıp yesin diye hasta adama verdi. Francis bunu öğrenince azarlamıştı kendisini. «Başkalarına ait şeylere el sürülmiyeceğini bilmiyor musun? Neden yaptın bunu?»

«Çünkü domuzun ayağı kardeşimizin kurtulmasına yardım etti. Yüz domuzun ayaklarını kessem bile yine tasalanmazdı yüreğim.»

«Ama domuz çobanı ağlayıp sızlanıyor, ormanda suçluyu arıyordur.»

«O halde, kendiliğimden gidip bulmaya çalışacağım çobanı, Birader Francis. Emin ol, hemen dost olacağız onunla.»

Ormana koşarak adamı buldu ve sarıldı ona.

«Kardeşim, domuzunu yakalayan, ayağını kesen benim. Kızmadan önce beni dinle. Allah insanlar yesinler diye domuzları yolladı yeryüzüne. Tanıdığım

biri hastalandı, domuz ayağı yemeden kurtulmıyacağını haykırdı durdu hep. Adama acıdığımdan ayağı getirip kızarttım. Hasta, domuz ayağını yeryemez iyileşti, ve şimdi domuz sahibinin ruhu için dua ediyor, günahlarını bağışlaması için Tanrıya yakarıyor. Kızma sakın, gel kucaklaşalım: Hepimiz kardeşiz, hepimiz Allah'ın evlâtlarıyız. Allah'ı memnun edecek bir iş yaptın — tebrikler — ben de sana yardım ettim. Haydi gel, öp beni.» Hırsından benzi sararan köylü, öfkesinin yavaş yavaş azaldığını sezdi, Juniper'e sarılarak öptü onu. «Seni bağışlıyorum, ama bir daha yapma sakın,» dedi.

Domuz çobanıyla geçen konuşmaları anlatan Juniper'i dinleyen Francis içten, canıyürekten güldü. «Ne yazık ki bunun gibi Juniper'lerle dolu ormanımız yok...»

Juniper eliyle ağzını sildi. Önemli bir haber getiriyordu mutlaka, çünkü gözleri ışıl ışıldı. Gözlerini bize dikerek başladı:

«Şimdi Riminni'den geliyorum Peder Francis. Yol boyunca gördüklerimi ve çektiklerimi anlatmama imkân yok. Herhalde köylüler beni yanlışlıkla sana benzetmiş olacaklar, çünkü — kadın erkek — hep birden bana doğru koştular, etrafımda toplanıp, elimi öpmek çabasıyla birbirlerini ezdiler. Şifa vermem için hastalarını getirdiler, ama nasıl iyileştirebilirdim ki onları? Senin gibi elimi başlarına koydum, ama aklım başka yerdeydi: Bu böğüren, 'Yaşasın evliya' diye bağıran, ayaklarımı öpmeye çalışarak etrafıma üşüşen bu kalabalıktan nasıl kurtulacağım diye düşünüyordum. Bir gün aklıma çok parlak bir fikir geldi. Riminni'ye yakın bir köye yaklaşırken, büyük bir kalabalığın beni yine karşılamaya çıktığını öğrendim. Peki ne yaptım dersiniz? Tahtarevalli gibi

bir kalasın üstüne yatay olarak koydukları başka kalasın her bir ucuna oturmuş gülerek sallanan iki çocuk gördüm. Yanlarına koştum hemen. 'Çocuklar ben de sizlerle oynamak istiyorum. Haydi ikiniz bir uca oturun, öteki uca da ben oturacağım ve sizi havada yükselterek indirerek sallıyacağım!' Ve gülmekten katılarak bir aşağıya bir yukarıya sallanmaya başladık üçümüz. Tam bu sırada, başta bir elinde kutsal suyu serpecek fırçacığı, diğerinde gümüş kaplı İncil'i tutan papaz, ardından hacılar geldi. Çocuklarla oynadığımı görünce yüzleri asıldı. Kendilerini takdis etmem, yanlarında getirdikleri hasta birkaç köylüye şifa vermem için oyunumuzun bitmesini sabırla beklemeye başladılar. Beklediler, beklediler, ama tahtarevallide sallanmayı bırakır mıydım hiç — dünyada bırakmazdım. 'Bu adam evliya değildir, bir delidir o,' diye uludular öfkelerinden. 'Gelin, gidelim!' Ve gittiler, benim istediğim de buydu zaten. Tahtarevalliden inip Riminni'ye yöneldim.»

Francis güldü. «Seni kutlu kılıyorum Birader Juniper. Ben de evliya yerine deli sanmalarını tercih ederdim. Kutsal alçak gönüllülüğün anlamı bu.»

«Riminni'de neler yaptın Birader Juniper?» diye sordum. «Anlatacak çok şeylerin vardır daha.»

«Evet pek çok kardeşim, pek çok. Olağanüstü bir mucize! Gözlerimle görmeseydim inanmazdım. Portiuncula'daki solgun yüzlü papaz adayı genci hatırlarsın, değil mi — Antonio adında bir çocuk? İşte bu genç, söylediğimden dolayı bağışlasın Tanrı beni, bu genç evliya oldu. Evet, evet evliya! Mucizeler yaratmakta! Kuşlara va'z ettiğin günü hatırlıyor musun Peder Francis? Aynı tarzda balıklara va'z verdi Riminni'de. Gülme: Gözlerimle gördüm. Antonio ırmağın denize aktığı kısmında duruyordu. Uzamış,

incelmişti; yanakları çukurlaşmıştı; iki kara delikti gözleri, insanlar yanılıp kör olduğunu sanırlardı. Ve elleri! Yarabbim, öylesine ince, uzun, çabuk hareket eden parmaklar görmemiştim hayatımda. Âsâ vardı elinde, eğri ucunu iki defa düzeltti parmaklarıyla!... Dediğim gibi, nehrin denize döküldüğü kısmında duruyordu, arkasında büyük bir kalabalık. Çoğu kâfirdi bunların. Antonio 'Beni sahile kadar takip edin, va'z ettiğim Tanrının gerçek Tanrı olduğunu göreceksiniz. Gözlerinizle görüp inanacaksınız.' diye boşuna seslenirdi onlara.

«Bahsettiğim gün arkasından gittiler, ben de aralarına katıldım. Antonio eğilip parmaklarını okyanusa daldırarak ıslattı ve havada haç işareti yaptı. Ondan sonra dizlerine kadar suya girdi, yüksek sesle haykırdı. 'Deniz ve nehirdeki Balık kardeşlerim göklerdeki Tanrı adına gelin, gerçek Allah'ın sözlerini dinleyin!'

«Bunu söyler söylemez deniz karıştı, nehir kabardı, balıklar toplanmaya başladılar. Bazıları uzaklardan geldi, başkaları diplerden yükseldi: Her çeşit balık vardı — tatlı su levrekleri, tuzlu su levrekleri, dil balıkları, köpek balıkları, barbunyalar, uçan balıklar, kılıç balıkları, tekirler. Bölgesel, kıyı ve yırtıcı balıklar — nasıl hatırlayabilirim tümünü! Nehir akmıyordu artık, okyanus kımıldamadan durdu. Balıklar sıralandılar, en önde küçükler, arkalarında orta boyda olanlar, en geride, derin sularda büyük cins balıklar, hepsi başlarını suyun yüzüne çıkarmışlardı işitebilmek için. Balıklar yerlerini alınca, Antonio elini kaldırdı onları takdis etti ve hemen yüksek sesle va'z vermeye başladı: 'Balık kardeşler, Yüce Tanrıya bir arada şükretmemiz için çağırdım sizleri. Ne büyük sevinçler, armağanlar, zenginlikler

bahşetti size. Üç kez asil bir unsurdur su — serin, temiz, berrak. Güneş parladığı ve deniz sakin olduğu zaman suyun yüzüne çıkıp oynaşıyorsunuz serpintilerde. Fırtına koptuğunda suların durgun diplerine dalıyorsunuz ve mutlusunuz orada. Balık kardeşler, Tanrının sizlere verdiği bu kıvraklık, bu renkler, bu güzellik nedir? Büyük tufanda, karada bulunan bütün hayvanlar boğulduğu zaman, kabaran sularda rahat ve huzur dolu yüzmekteydiniz. Yunus peygamber denize düştüğünde, onu barındıran ve üç gün sonra karaya getiren yine sizlerdiniz. Suların en parlak süslerisiniz. Allah sizi çok seviyor ve neslinizin tükenmesini istemiyor. Yumurtladığınız binlerce ve binlerce yumurtalar ölümsüz kılmakta sizi! Başlarınızı kaldırıp Allah'a şükredin. Sizleri takdis ediyorum... Gidin artık, Tanrı sizi koruyacaktır.'

«Balıklar ağızlarını açtılar, dudaklarını oynattılar. Belki bir ilâhi söyliyorlardı ama duyamadım. Uzaklaşırken kuyruklarını kaldırarak okyanus ve nehrin sularını, beyaz serpintilerle örtülünceye kadar çalkaladılar. Dehşete kapılan halk Antonio'nun ayaklarına kapandı. 'Bizi bağışla Birader Antonio, haklıymışsın,' diye bağırdılar. 'Balıklar bile sözünü dinledikten sonra, nasıl olur da insan olan bizler dinlemiyelim? Önümüze geç ve yol göster bize!' Bunun üzerine Antonio başa geçip hepimizi Riminni'ye götürdü. Orada katedrala gidip Tanrıya hamdetmeye başladık.»

Bu nutuk Juniper'i terletmişti. Bütün bedeni sudan yeni çıkmış bir balık gibi pırıl pırıl parlıyordu.

Francis elini kaldırdı. Çok etkilenmişti.

«Şükürler olsun Yüce Tanrıya. Ben ölürken başkası doğmaktadır. Tanrının tohumları ölümsüzdür evrende. Gücüm tükendi, işe yaramıyorum artık; göz-

lerim donuklaştı; batan güneşim ben. O genç ve güçlüdür, sevinçli ve ateşlidir; yeni doğan güneştir o. Selamlamalısınız onu hepiniz.»

Elini Riminni'ye doğru salladı.

«Hoş geldin Birader Antonio. Seni takdis ediyor, erişemediğim yüksekliklere senin erişmeni diliyorum.»

Sesimizi çıkarmadan oturduk. Gözlerimi kapadım, batan bir güneşi ve doğan başka bir güneşi gördüm. Hüzünle mutluluk karışımı bir his duydum içimde. Gözlerimi açıp derin bir sevgiyle Francis'e baktım. Bazı dizlerinin arasında, kendinden geçmiş, başka alemlere dalmıştı. Etrafında olup bitenleri ne görüyor, ne de duyuyordu. Bizleri terketmişti.

Juniper bana göz kırptı.

«Ateş yakmak için odun getirmeye gidiyorum,» dedi kulağıma.

«Ateş istemiyor Birader Juniper. Şu son günlerde bedeninin ısınmasını istemiyor. Ateş yakarsan azarlıyacaktır bizi.»

«Azarlasın. O zamana kadar kemikleri ısınmış olur.»

Bunları söyler söylemez dışarıya fırladı, birazdan bir kucak dolusu odun getirdi, ocağa yerleştirerek yaktı. Derin bir mutluluğa gömülü olan Francis hiçbir şeyin farkına varmadı. Alevler yükselince yansımalarla kırmızılaştı kulübenin içi. Hırsla ocaya yaklaştım, önce arkamı, sonra da karnımı çevirdim ateşe. Ardından ellerimle ayaklarımı uzattım, bütün vücudum, iliklerim ısınıncaya kadar. Juniper'le ateşin yanına oturup gizli gizli gülmeye başladık. Sıcakhğı duyar da, kalkar bizi azarlar diye, arada sırada Francis'e bir göz atmayı unutmadık.

«Biraz zorlaman gerek Birader Leo,» diye akıl

öğretiyordu Juniper. «Ona zorla yemek yedir. Anlamamış gibi yap, uykudayken ateş yak geceleri. Cübbesini yamala bakmadığı zaman. Ölmemesine dikkat et. Onun gibi yol gösteren, bizi doğrudan doğruya cennete götürecek olan birini asla bulamıyacağımızı hiç düşünmedin mi?»

«Yapamam Birader Juniper. İzin vermez. Onunla birlikte donuyor, açlıktan ölüyorum.»

«Böylesine zor bir hayata katlandığından dolayı hayranım sana Birader Leo. İnsan gücünün ötesindedir bu. Nasıl dayanabiliyorsun?»

«Dayanamıyorum Birader Juniper. Gururumdan dayanmaya çalışıyorum. Dindarlık değil gurur. Buradan geriye dönemem artık, utanırım.»

«Kimden utanıyorsun?»

«Herkesten: Allah, Francis, çevremdeki insanlardan ve bir de kendimden.»

«Arada bir — örneğin yortularda — şöyle güzel yemekler yemek, bir yudum şarap içmek veya yumuşak bir yatakta yatmak istemez misin? Biliyorsun ki, Allah bütün bu güzel şeyleri insanlar için yarattı, onları kabul etmemek günahtır. Bana gelince (neden açık açık konuşmıyalım?) rahat bir hayatım var, Allah'a şükür ve bundan dolayı dua edip Cenabı Hakka hamdettiğim zaman, yalnız yüreğimden değil, midemden, ısınan ellerimle ayaklarımdan, tüm bedenimden yükseliyor dualarım. İyi, hayırlı olanla kendine en çok fayda sağlıyacak olanı birleştirmektedir bütün sır Birader Leo.»

«Vay zavallı bizlere, önderliğimizi sen yapmış olsaydın Birader Juniper. Gayet besili bir halde — cehennemde bulacaktık soluğu!»

Juniper cevap vermek için ağzını açarken Fran-

cis'in kımıldandığını duyduk. Kalbimiz çarparak soluğumuzu tuttuk. Francis döndü.

«Nedir bu?» diye haykırdı ateşi görür görmez. «Ateşi yakan kim? Hemen su getirin ve söndürün.»

«Peder Francis, Sevgi'nin havarisi,» dedi Juniper Francis'in dizlerine sarılarak. «Ateş kızkardeşimizdir, onu niçin öldürmek istiyorsun? Yürüdüğün toprağa acıyan sen, ona acımıyor musun hiç? O da Tanrının kızıdır ve bize yardım isteğinde — bunun için gelip ocağımıza yerleşti. Dinle bak, nasıl da ağlıyor. Duymuyor musun? 'Birader Francis,' diyor, 'ben de Tanrının yarattıklarındanım, öldürme beni!'»

Francis sesini çıkarmadı. Juniper'in sözleri yüreğine işlemişti.

«Birader Juniper, seni hınzır yalancı seni,» dedi sonunda gülerek. «Softa hokkabazlıklarınla altüst ettin bizi.»

Ocağa döndü.

«Kızkardeşim Ateş, beni bağışla. Seni kulübemden kovmıyacağım; hattâ tekrar gelmeni dileyeceğim.»

Bunu söyledikten sonra ateşten mümkün olduğu kadar uzaklaşarak kapıya gitti ve oturdu.

★

Ertesi sabah, erkenden, Francis ayağıyla dürttü beni.

«Kalk Birader Leo. Kulübe çok sıcak; çok rahatız burada. Gel, San Damiano'ya gidelim. Manastırın dışında dallardan yapılı bir sığınak var; orada kalmak istiyorum. Ya sen? Dayanabilecek misin buna? Gücünü bir dene Birader Leo. İstediğin anda ayrılır, kurtulabilirsin. Sana bu kadar acı çektirdiğimden dolayı beni bağışla Tanrının küçük arslanı.»

Evet bana eziyet çektirdiği doğruydu, ama bana karşı büyük bir sevgi beslediğinden yapmıştı bunları.

«Sen nereye gidersen, ben de giderim Peder Francis.» Ayağa fırladım. «Köprülerimi yaktım arkamda; artık geri dönemem.»

«Haydi öyleyse, koyulalım yolumuza, Birader Leo. Ben de köprülerimi yaktım. Geri dönmiyeceğiz! Düşmemi önlemek için kolunu belime dola. Dışarısı pek aydınlanmadı henüz.»

Isırıcı bir ayaz vardı, gök koyu maviydi; tüm yıldızlar sabahın hafif parlaklığı içinde boğulmuşlardı. Yalnız hâlâ parlayan Venüs, mutlulukla güneşi beklemekteydi, ışınları arasında kaybolmak için. Kuşlar ötmeye başlamamıştı henüz, ama uzaklarda bir horozun ötüşünü duyduk.

«Kuşlar kışın aç kalıyorlardır,» dedim. «Ötmemeleri bundandır herhalde. İnsanlar da kuşlara benzerler mi Peder Fancis? Besinle, dua ve ilâhiye dönüşsün diye yemek yememiz gerekmez mi?»

Francis gülümsedi.

«Aklın fikrin yemekte Birader Leo. Allah'a inanmıyanlara göre, söylediklerinin hepsi doğrudur. Ama inanlara göre bunun karşıtı akla gelir: Dua besine dönüşür ve mideleri doldurur.»

Biz böyle konuşurken göğün doğu kısmı pembeleşti. Sık iğneli bir çam ağacının altına geldiğimizde, pırıltılı ışığı göz kapaklarında gezen bir kuş, uyanıp cıvıldamaya başladı.

«Günaydın, Kızkardeş Tarlakuşu,» dedi Francis. «San Damiano'ya gidiyoruz. Haydi bizimle gel.»

Tarlakuşu dalların arasından fırladı, uyuşukluğunu gidermek üzere kanatlarını çırptı, neşeyle ötüşerek göklere yükseldi.

«Onun San Damiano'su göktür,» dedi Francis. «Tekrar görüşünceye kadar Allahaısmarladık!»

Manastıra vardığımızda rahipler sabah duasındalardı hâlâ. Ayaklarımızın ucuna basarak tapınağın küçük penceresine gittik, kuş gibi ötüşen kadın seslerinin Tanrıya yakarmalarını dinledik.

«Bu ne büyük sevinç böyle Birader Leo.» Francis'in gözleri yaşardı. «Güneş, tarlakuşu, sabah duaları, herkesten erken uyanıp sevgiliye şükreden İsa'nın nişanlıları... Rahibe Clara'nın sesini duyabiliyorum diğerlerinin arasında.»

Âyin bitmişti, rahibeler, kendilerine özgü beyaz örtülerine sarılı, avluya çıktılar. Francis'i görünce mısır tanesi gören aç kumrular gibi çığırışmaya başladılar. İlk gelen Rahibe Clara oldu. Francis'in kanlı elini tuttu, gözyaşlarıyla ıslattı.

«Peder Francis...» dedi, sesi heyecanla doluydu. «Peder Francis...»

«Rahibe Clara, birkaç gün sana ve diğer rahibelere yakın olan bir yerde kalmak arzusundayım. Sizi selamlıyor ve vedalaşıyorum sizlerle: Ölüyorum. Kutsal Başrahibe, manastırın dışındaki dallardan barınakta kalmama izin ver.»

Rahibe Clara, Francis'e baktı, iri gözlerinden yaşlar süzülüyordu.

«Peder Francis, barınak, manastır ve bütün rahibeler emrindedir. Emret bize.»

Francis'in yaşlı annesi göründü. Oruç tutmak ve geceleri uyanık kalıp ibadet etmekten zayıflamış solmuştu, ama yüzü mutlulukla parlıyordu. Sırası gelince eğilip oğlunun elini öptü, o da avucunu aklaşmış saçına koyarak takdis etti annesini.

«Anne,» diye fısıldadı. «Anne... Rahibe Pica...»

Rahibelerden ikisi koşup kulübeyi hazırlamak

istediler, Clara durduttu onları. «Kendim yapacağım,» dedi. «Bana süpürge, bir ibrik su, hücremdeki çiçek saksısını; bir de lamba ve geçen gün piskoposun verdiği saka kuşunu kafesiyle getirin.»

Bütün gücünü yitirmişti Francis. Tapmağın minicik penceresinin altında yere yığılıp bekledi. Annesi, yüreği acı ve gururla dolu oğlunu avlunun köşesinden izliyordu. Francis'in dudakları, elleriyle ayakları morarmıştı soğuktan. Rahibeler üzerine örtmek için kalın yünlü bir battaniye getirdiler. Francis itiverdi battaniyeyi, kalkmaya çabaladı ama gücü yetmediğini anladı. İki rahibe yanma koştu. Kollarmdan tutarak ağır ağır, adım adım kulübeye götürdüler. Clara bir hasar yaymış, üstüne samandan bir şilte ve yumuşak bir yastık koymuştu. Rahibeler Francis'i şilteye yatırdılar, bizi başbaşa bırakıp ayrıldılar yanımızdan.

Kulağına eğildim. «Birşey istiyor musun Peder Francis?»

«Ne istiyebilirim ki Birader Leo? Başka ne istiyebilirim? Herşeye sahibim!»

Gözlerini yumdu, vedalaşır gibi başını salladı.

O gece hiç uyumadı, ateşler içinde sayıkladı. Alnından, ellerinden — tüm bedeninden — alevler fışkırmaktaydı. Ertesi sabah gözlerini açtı ancak.

«Birader Leo, rahibelere, beni görmeye gelmemelerini tembih et. Yalnız kalmak istediğimi, hiçbir şeye ihtiyacım olmadığını söyle. Sessizlik istiyorum sadece. Ne ateş, ne yemek — sadece sessizlik.»

Yastığı kaparak fırlattı.

«Al bunu, dışarıya at Birader Leo. Şeytan var içerisinde, bütün gece uyutmadı beni. Yastık yerine bir taş getir bana.»

Ateş gibi yanan elini avucuma koydu.

«Birader Leo, yoldaşım benim, uğraşı arkadaşım beni: Bağışla beni...» Gözerini kapadı.

Dışarıya çıktım, barmağın önüne oturup ağlamaya başladım — kısık, boğuk hıçkırıklarla, duymasın diye. Rahibe Clara yanıma yaklaştı.

«Ne yapalım Birader Leo? Nasıl yaşatabiliriz onu?»

«Yaşamayı arzulamıyor Rahibe Clara. Çıkış, yükseliş bitti diyor. Doruğu çarmıha gerilmekti, o da çarmıha gerilmişti. Şimdi sabırla bir şeyi beklemekte: Dirilişi.»

«Ölüm demektir bu, değil mi Birader Leo?»

«Evet, ölüm demektir.»

Rahibe Clara içini çekip, başını eğdi. Ve birazdan:

«Saka kuşu onu bir süre yaşatır belki. Dün öttü mü bütün gün?»

«Hayır Rahibe Clara. Galiba korkmuştu.»

«Korkusunu yenip ötmeye başlayınca, Peder Francis hemen ölmek istemiyecektir belki.»

Sesimi çıkarmadım. Francis'in başka, çok daha tatlı bir şarkı, bulutların, yıldızların ötesinde, kendisini çağıran ölümsüz bir ötüşü duyduğunu bilmekteydim. Ruhu çıkıp ayrılması için açmıştı kafesini bile: Ayrılıp Tanrısal koroya katılmak üzere.

Ertesi gün, çok yükseldi ateşi. Solgun yanakları kızardı, dudakları kurudu. İkide bir ayağa fırlıyordu, sayıklamaları arasında gözle seçilmeyen varlıklar görmekteydi durmadan. Şafak sökmek üzereyken ansızın bana seslendi.

«Neredesin Birader Leo? Göremiyorum seni.»

«Burada, yanındayım Peder Francis. Emret.»

«Mürekkeple tüy kalemin yanında mı?»

«Her zaman yanımda Peder Francis! Emret!»

«Yaz!»

Gözlerini havaya dikmişti. İlham onu terketmeden yazdırabilmek için titriyordu telâşından.

«Dinliyorum Peder Francis.»

«Yaz: Tanrının rüzgârında eğilen bir kamışım ben. Ölümü, yüce saz şairini beklemekteyim. Gelsin beni biçsin, delikler delip, kavala dönüştürsün beni. Böylece, dudaklarının arasına kısılmış, şarkı söyliyerek dolaşacağım Tanrının ölümsüz kamış tarlalarında.»

Yatağa yığılıp göz kapakları örtük, kımıldamadan yattı. Kalkıp gözlerini rahatsız etmesin diye lambayı söndürecekken, tekrar oturdu ansızın.

«Birader Leo,» diye haykırdı var gücüyle. Yardım istiyordu sanki. «Yaz Birader Leo:

«Azrail elimden tuttu. 'Nereye gidiyoruz?' diye sordum. 'Yeryüzünü arkamızda bırakıyoruz,' dedi, parmağını dudaklarının üstüne koydu. Görüp ağlamamak için gözlerini yum.'

«Yelken açıp kalktım,» diye devam etti Francis ara vermeden. «Arkamda yemyeşil dünya, önümde sonsuz, kara deniz. Yukarlarda, göklerde, kutup yıldızı bir meteor gibi hızla ilerlemekteydi. Yarabbim, elinde tutuyorsun kalbimi: Yol gösteriyorsun, o da yelken açmış ileriye doğru gidiyor. Cennetin ilk kuşları görünmeye başladı bile.»

Gözleri yanıyor, bütün vücudu titriyordu. Tüy kalemi havada tutarak bekledim.

«Yaz! Neredesin Birader Leo? Yaz!

«Başmelek, Adem'le Havva'yı cennetten kovunca, iki Ata'mız konuşmadan bir toprak tümseğe oturdular. Güneş battı. Gece korku dolu yürekten yükseldi, korku dolu gökten indi. Yakıcı bir rüzgâr esmeye başlamıştı ve Havva kocasının göğsüne so-

kuldu ısınmak için. Biraz rahatlayınca, yeni yaratılan küçük yumruğunu sıktı, açtı ağzım, 'Buyruğun yerine **getirilmiyecektir** iğrenç ihtiyar adam.' dedi.»

Francis güldü. Şüphesiz ilk yaratıkları karşısında görmekteydi, havada. Havva küçük yumruğunu sıkıp tehdit ederken... Ama gülerken yeniden ağlamaya başladı.

«Hâlâ orada mısın Birader Leo?... Yaz:

«Başmelek yeryüzüne indiğinde bahardı. Gördükleri korkutmuştu onu. Dünya çok güzel — sürtük dünya! dedi kendi kendine; iyisi mi uzun bir süre kalmayayım!.. Bir marangoz koşaraktan dükkânından çıktı. 'Burası Nâsıra şehri evlâdım,' dedi. 'Nereyi arıyorsun?' 'Meryem'in evini.' Marangoz titremeye başladı. 'Elindeki bu haç, çiviler, bu kan nedir?' 'Bir haç değildir bu, bir zambak.' 'Kim yolladı seni?' 'Tanrı.' Marangozun yüreğine bir bıçak saplandı. Herşey bitti! dedi kendi kendine kapıyı açaraktan. Küçük bir avlu, bir çeşme, saksıda fesleğenler, çeşmenin yanında bebek elbiselerini diken genç bir kız göründü kapının ardında. Başmelek, gözleri yaşlı, eşikte durakladı bir an.»

Başmeleğinki gibi Francis'in de gözleri yaşlarla doldu. İçini çekti, yüreği parçalanıyordu.

«Zavallı, zavallı Meryem. Zavallı, sevimli küçük anne. Ölüm çalmıştı sevgili yavrusunu... Allahım, insanların bir yılda döktükleri gözyaşları hep aynı anda aksa, cemaatını yutacak bir nehir gelirdi meydana. Ama Âlimimutlak'sın, teker teker akıtıyorsun onları.»

Bu sözler korkutmuştu Francis'i, söyler söylemez yazmayayım diye yalvardı bana. «Şeytanın sözleridir bunlar. Yazdınsa Birader Leo, çiz onları — rica ederim.»

Biraz ara verdikten sonra devam etti: «Küçücük bir ilâhi kaldı içimde Birader Leo, mezara götürmek istemiyorum, kaldır tüy kalemini ve yaz:

«Allah evreni yarattıktan ve ellerinin çamurunu yıkadıktan sonra cennetteki ağaçların altına oturup gözlerini kapadı. 'Yoruldum,' diye mırıldandı. 'Neden bir iki dakika dinlenmiyecek mişim?' Uykuya yaklaşmasını buyurdu; ama o anda, kırmızı ayaklı bir saka kuşu geldi, üstündeki dala tüneyip bağırmaya başladı: 'Dinlemek yok, huzur yok; uyuma sakın!.. Gece gündüz tepende oturup bağıracağım: Dinlenmek yok, huzur yok; uyuma sakın!.. Uyumana izin vermiyeceğim, insan kalbiyim çünkü.'»

Francis soluk soluğa sırt üstü düştü.

«Nasıl, beğendin mi Birader Leo?»

Şaşırmıştım. Ne diyebilirdim ki? İnsan yüreği bu kadar küstahça konuşabilir miydi Tanrıyla?

Düşündüklerimi sezen Francis gülümsedi.

«Korkma Tanrının küçük arslanı. Evet, insan son derecede küstahtır, ama Tanrı böyle yarattı yüreklerimizi. Diklenip — O'na direnmelerini istemektedir zaten!»

ONDÖRT

San Damiano'da kaldığımız günlerde, eskisinden çok acı çekmekteydi bedeni, ama ruhu asla böylesine derin bir mutluluğa dalmamıştı hiç. Yaralarının beşi de kanamadığı halde, acılar sinsice içine dağılmışlardı. Kan sadece gözlerinden akmaktaydı: Gözyaşlarıyla karışık kanlar.

Francis'in ayaklarının dibinde geçiriyordum geceleri. Onun gibi uyumuyor, yeryüzünden ayrılmasın diye umutsuzca çırpınıyordum. Bir gün, kulaklarının uğuldaması kesildi Francis'in, saka kuşunun ötüşünü duydu. Ağzı açık, gözleri kafese dikili, uzun bir süre dinledi. Aşırı bir sevinç yayıldı yüzüne.

«Duyduğum bu kuş, bu Tanrısal müzik ne? Cennete mi geldik yoksa?»

Kulak kabarttı, dikkatle dinledi, yüzü sürekli bir mutluluk içindeydi.

«Ah, neler söylediğini bir bilsen Birader Leo,» dedi sevinçle. «Nasıl da bir mucize saklı bu küçücük tüylü bağırda.»

Saka kuşu bize alışmıştı artık. Her sabah, gün ağarırken cıvıldamaya başlardı. Boynunu kabartıp, ufacık gözlerini dışardaki ışığa dikerdi; gagası kanardı çılgınca ötüşünden. Bazen susup, kaçmak arzusuyla kafesini gagalardı: Dalda hür olarak oturan bir serçe görmüştü, katılmak istiyordu ona. Birazdan kafesin ortasında bulunan kamışa sıçrar, yeniden ötmeye başlardı.

Lady Pica örülü dalların arasından oğluna gizlice bakmaya gelirdi. Avucuyla ağzını örterek uzun uzun ona bakar, sessizce hücresine dönerdi. Rahibe

Clara içeriye girmeye cesaret edemediğinden eşikte nöbet beklerdi geceleri. Francis son zamanlarda, kendini nağmeyle okunan şiirlere verdiğinden Clara can çekişenin neşeli şiirlerini dinlemekteydi. Ruhu şendi Francis'in, tıpkı saka kuşu gibi. Gençliğinde arkadaşlarıyla dolaştığı gecelerde, kapalı pencerelerin altında söylediği saz şairlerinin eski gazelleri yeniden dudaklarından döküldü.

«Keşke Birader Pacifico burada olsaydı, lavta çalardı benim için. Lavta, insanın meleklere özgü ağzı olduğunu söylemekte haklıymış, melekler konuşmak isterlerse havada uçarak şarkıyla sohbet etmeleri gerekir.»

Yatağında oturmuş ellerini neşeyle çırpmaktaydı bir gün. «Bütün gece ne düşündüğümü biliyor musun Birader Leo? Her ağaç parçasının lavta veya keman olduğunu; Allaha şükreden bir sesi olduğunu düşündüm... Seni kutlu kılmamı istiyorsan eğer, Birader Leo, iki değnek getir bana.»

Getirdim. Birini omuzuna dayadı, diğerini yay gibi hızlı hızlı kaydırdı üzerinden. Yatağına oturdu, sevinçten coşarak çaldı, şarkı söyledi bıkıp yorulmadan. Başını arkaya atmış, kendinden geçmişti.

«Ağaç parçalarını duyuyor musun, şarkı söylediklerini işitiyor musun?» diye sordu bana. «Dinle!»

Birbirine sürtülen değneklerin cızırtısından başka birşey duyamadım. Ama kulağım alıştıkça ruhum uyandı, kuru dallardan son derece tatlı ezgiler yükseldi. Dilsiz ağaç parçaları bir viyol olmuşlardı Francis'in elinde.

«Duyuyor musun Birader Leo, duyuyor musun? Düşüncelerini bir yana at, dinlemesi için özgür kıl yüreğini. İnsan Allah'a inandı mı, dilsiz bir ağaç par-

çası, sevinçsiz acı, mucizesiz geçen alelâde bir hayat diye birşey yoktu!»

Viyolunu çalarken bir gün, yüzü, ansızın üstüne koyu bir gölge düşmüşcesine karardı. Dışarıya uğramış gözlerle açık kapıya baktı ve bir çığlık attı — mutluluktan mı yoksa üzüntüden mi haykırdığını bilemedim. İnsanlığın tüm mutluluk ve tüm elemlerini kapsamaktaydı bu çığlık. Dönüp haykırışının sebebini anlamaya çalıştım. Fakat kimseler yoktu dışarda. Boş avluda rüzgâr son yaprakları da düşürmüştü ağaçlardan. Rahibeler âyin için toplanmışlardı. Bir araya gelen kuşlara benziyorlardı. Tanrıya şükreden seslerini işittik. Uzakta, köyde bir şeyden ürken köpekler havhyorlardı.

«Ne gördün? Kimi gördün? Neden çığlık attın?»

Bir süre sonra cevaplandırdı beni. İki değneği bırakmıştı, patlak gözlerle dışarısını izliyordu hâlâ.

«Kimdi?» diye tekrardan sordum. «Gördüğün neydi?»

Dudakları kımıldanıyordu. «Ah Birader Ölüm... Ah Birader Ölüm...» diye mırıldandı üstüste. Görüntü'ye sarılmak istercesine kollarını uzattı.

Hiçbir şey söylemedim, anlamıştım... Azrail'i görmüştü. Köpekler de görmüş ve ürkmüşlerdi böyle. Gözyaşlarımı belli etmemek için dışarıya çıktım, kulübeyi çepeçevre dolaştığım halde kimseyi bulamadım. Bulutların ardından kurtulan uyuşuk kış güneşi o sabah ovadaki kırağıyı dağıtmış, kış mevsimini bahar gibi güldürmüştü. Rahibeler küçük kiliseden çıkıp avluda dolaştıktan sonra kahvaltılarını yapmak üzere manastırın yemekhanesinde toplandılar: Bir lokma ekmekle bir bardak suydu kahvaltıları. Rahibe Clara beni görünce yanıma geldi, huzursuz bir

sesle sordu: «Neden ağlıyorsun Birader Leo? Peder Francis—»

«Peder Francis Azrail'i gördü. Çığlık attı ve sarılmak istercesine kollarını uzattı...»

Rahibe Clara gözyaşlarını tutmaya çalışarak başörtüsünün kenarını dişledi.

«Neler söyledi? Memnun muydu?»

«Bilmiyorum Rahibe Clara. 'Ah Birader Ölüm, Ah Birader Ölüm...' diye mırıldandı durdu hep. Hepsi bu kadar işte.»

«Dinle Birader Leo,» dedi Clara sesini alçaltarak. «Korktuğum başka bir şey var. Çok dikkatli davranmalısın, çünkü bazı biçimsiz, herşeye burunlarını sokan insanlar sinsice manastırın etrafında gezinmekteler. Kaba adamlar. Rahibelerden biri onları tanıdı, Peruglia'dan gelen haydutlar olduğunu söylüyor. Peruglia'lılar, Peder Francis'in ağır hasta olduğunu öğrendiler mutlaka, kaçırsınlar diye haydutları gönderdiler. Zenginlik bakımından bir şehrin bir evliyaya sahip çıkmasının ne demek olduğunu anlatmama lüzum yoktur herhalde. Aman Birader Leo, dikkatli ol.»

Yüzünü saklıyarak hızla yanımdan ayrıldı, kilisenin içinde kayboldu.

Piskoposa haber yollarım, dedim kendi kendime. Assisi'den asker göndersin, gelip Francis'i korusunlar.

Kulübeye girince Francis'i arkasını duvara dayamış otururken buldum. Sakin ve huzurluydu yüzü. Beni görünce sevindi.

«Tüy kalemini getir Birader Leo. Sana son buyruklarımı yazdırmak istiyorum. Bütün rahip ve rahibeler, nerede bulunurlarsa bulunsunlar, cemaatime yazdığım bu mektubu okumalılar. Bitirdiğin zaman

mührümü — bir haç — olan mührümü basacağım.»

Tüy kalemi alıp yanına diz çöktüm. Heyecanlanmadan, her kelimeyi tartarak, ağır ağır yazdırmaya başladı:

«Rahipler, rahibeler: Tanrı, yüce çağrıyı bana iletsin diye Azrail'i gönderdi bugün. Ölmek üzereyim. Sizlere son buyruklarımı bildirmeden yanınızdan ayrılmak, uzaklara gitmek çok zor olacaktı benim için. Yavrularım, yoksulluk, sevgi, ahlâk temizliği ve itaat — Tanrının dört kızı — sizinle beraber olsunlar daima! Azrail'in başınızdan ayrılmadığını, doğduğunuz günden beri yanınızda bulunduğunu — ve beklediğini, unutmamalısınız, bir an bile unutmamalısınız! Daima şöyle demeniz gerek: Son dakikamı yaşamaktayım, hazırlığımı tamamlamış olmalıyım... Ve insanoğluna güvenmeyiniz sakın, yalnız Allah'a inanın! Beden hastalanır; ölüm yaklaşır. Dostlar ve akrabalar hastanın üstüne eğilerek: 'İşlerini düzenle, servetini dağıt, ölüyorsun çünkü.' derler. Ve zavallı insanın karısı, çocukları dostları ve komşuları etrafına üşüşerek ağlıyor gibi görünürler; ve o, ağlamalarına, haykırmalarına kanarak der ki: 'Evet, kendimi, bedenim, ruhumla birlikte tüm mallarımı vefakâr ellerinize bıraktım.' Dostlar ve akrabalar zaman kaybetmeden takdis âyinini yapsın diye papazı çağırırlar. 'Günahlarından dolayı pişmanlık duyuyor musun?' diye sorar papaz. 'Evet duyuyorum.' cevabını verir insan. 'Hayatın boyunca kanunsuz yollarla edindiklerinin tümünü geri vermek istiyor musun?' 'Hayır, yapamam bunu!' 'Neden?' 'Çünkü varımı yoğumu aileme, arkadaşlarıma verdim.' Ve insan konuşma gücünden yoksun kalıyor birden, günahlarının cezasını ödemeden ölüyor. Bunlar olup biterken insanın yastığı etrafında dolaşıp duran şeytan, gürültülü

kahkahalar atarak, insanın ruhunu kaptığı gibi cehenneme fırlatıyor; ve zamanında övündüğü tüm yetenekleri, bütün kudreti, zenginliği güzelliği, bilgisi, başarıcılığı: Onunla birlikte cehenneme atılarak işe yaramaz hale gelirler. O sırada ailesi ve arkadaşları mallarını paylaşıp sövüyorlar ona: 'Yansın kavrulsun kemikleri cehennemde. Bize daha büyük bir servet bırakmalıydı.' Ve böylece hem cennetten, hem dünyadan oldu insan. Geriye ne kaldı ona? Cehennem: Orada, kaynayan, köpüren katranların içinde cezasını çekmektedir sonsuzluğa kadar.

«Ben, ufak köleniz, büyük günahkâr Birader Francis olarak, Tanrının kendisi olan sevgi adına yalvarıyorum sizlere: Allah hakkı için İsa'nın sözlerini alçak gönüllülük ve sevgiyle benimseyiniz. Bu kutsal sözleri benimseyenler, buyrukları yerine getirerek başkalarına örnek olurlarsa, sonsuzluğa kadar kutlu kılınsınlar!

«Ve sen Birader Leo, benim yol arkadaşım, selamlar sana Birader Francis'ten. Seni takdis etmemi istiyorsan eğer, birlikte yaptığımız yolculuklarımızda konuştuklarımızı unutma. Sana en uygun görünen yoldan, elinden geldiği kadar İsa'yı hoşnut etmeye, O'nun izinden yürümeye çaba göster. Asil leydimiz yoksulluğu, kutsal itaati de izle. Ve henüz konuşabilirken, çekinmeden, her istediğini sor bana. Elveda Birader Leo, yol arkadaşım, uğraşı arkadaşım.»

Yorulmuştu. Gözlerini yumarak tortop oldu şiltenin üstünde. Ağrıları dayanılmayacak kadar şiddetlenmiş olacaktı, çünkü yüzünü buruşturdu birdenbire.

«Bir yanın mı acıyor Peder Francis?» diye sordum.

Gözlerini açtı. «Yalnız bir şeyden eminim Birader Leo, çok sevinçli, çok mutlu olduğuma — Zafer! Zafer! Kazandık, galip geldik Birader Leo! Doğduğum gündenberi Allah'tan nefret eden biri vardı içimde, ve şimdi — nasıl sevinmiyeyim buna? — yok oldu.»

«Kim Peder Francis?»

«Bedenim.» dedi. Gözlerini kapadı tekrar, yitirmişti gücünü.

Bütün gece sayıkladı. Azrail'i görüyor, konuşuyordu onunla. Sitem dolu bir sesle, çok geciktiğini, kendisinin — yani Francis'in — onu yıllardan beri beklediğini anlatıyordu Azrail'e. Niçin sürgünde bırakmıştı kendisini? Dünyanın insanlar üzerinde ayartıcı bir etkisi olduğunu bilmiyor muydu? Bir saka kuşu, yanan bir lamba, tatlı bir koku, şu balçıktan dünyayı terketmemize yeterli olduğunu bilmiyor muydu?.. Francis böylece sitem ederekten sayıkladı durmadan. Ölüm onu cevaplandırmış olmalı, yavaş yavaş sakinleşti, sızlanmaktan vazgeçerek gülmeye başladı.

Şakakları ateş gibi yanıyordu ertesi sabah. Her tarafı uyuşmuştu, gözkapaklarını kaldıramıyordu, kaskatı kesilmişti vücudu. Korkmuştum, Rahibe Clara'yı aramaya koştum.

Clara mutfaktaydı. «İyi kalpli bir Hristiyan bir piliç verdi bize. Francis'in hastalandığını duymuş, bu pilici hediye olarak yollamış. Çorba pişiriyorum: Güçlendirecektir onu.»

«Büyük perhiz başladı Rahibe Clara. Et yiyerek kirletmek istemiyecektir dudaklarını.»

«Allah onun hemen ölmesini istemiyorsa, Francis bir süre aramızda kalmak için içecektir çorbayı,

Birader Leo. Biraz bekle, giderken çorbayı götürürsün ona. Allah yardımcımız olsun!»

Rahibe Clara çorbaya bir yumurtanın sarısını kattı. Çorbayla pilici alıp Francis'e götürdüm. Sırt üstü yatmış, güçlükle soluk alıyordu geldiğimde.

«Peder Francis,» dedim yanına yaklaşarak. «Rahibe Clara, kutsal sevgi adına bu çorbayı içmeni, bedenini terketmemeni rica ediyor... Beni seviyorsan Peder Francis, ağzını açıver.»

«Kutsal sevgi adına... kutsal sevgi adına...» diye fısıldadı.

Ağzını açtı. Gözleri kapalıydı hâlâ. Bir yudum aldı, beğenince ağzını yeniden açtı, bir yudum daha aldı, arkasından bir daha, bir daha ve sonunda çorbayı bitirdi. Arkasından biraz piliç eti yedirmeye başladım. Aklı başka bir yerdeydi mutlaka: Ne yediğini anlamadı, direnmeden yutuyordu verdiklerimi.

Onu doyururken, soluğu kesilmiş, acayip bir kişi girdi kulübeye. Birşey kaybetmiş arıyormuş gibi bakındı etrafına.

«Hey sersem, ne aranıyorsun böyle?» diye başi girdi kulübeye. Birşey kaybetmiş de onu arıyormuş gibi bakındı etrafına.

«Özür dilerim keşiş kardeş. Burası Kudüs değil mi? Kutsal bir koku aldım, kendi kendime 'Kutsal Kudüs'dür burası, girip tapınayım... dedim. Ama nerede Kudüs? Göremiyorum.»

Francis bunları duyup gözlerini açtı.

«Çıldırmışsın sen, kardeşim.» dedi gülümsiyerek.

«Senin kadar çıldırmadım ben,» dedi acayip kişi. «Senin kadar deli değilim ben, sen ki cennete erişmek istiyor, bir yandan da Büyük Perhiz'de piliç yiyorsun.»

Francis çığlık atarak bayıldı. Küstah ziyaretçiyi kovmak için ayağa kalktığımda kaybolmuştu.

Ertesi sabah Francis bana sitem dolu bir bakışla baktı.

«Beni aldattın Birader Leo. Öldürücü bir günah işlettin bana.»

«Günahı kabulleniyorum Peder Francis. Tanrı, senin yerine beni cezalandırsın.»

«Başkaların günahını üzerine alamazsın. Bunu Tanrı yapabilir ancak. Biz insanlar yalnız kendi günahlarımızdan sorumluyuz.»

Vaktiyle söylediği sözleri hatırlıyarak: «Adaletinden daha yücedir Allah'ın sevgisi, merhameti: Tüm umutlarımızı buna bağlamalıyız,» dedim.

«Evet haklısın. Tanrının sevgi ve merhametine umut bağlamamız gerek. Vay halimize adil olsaydı sadece...»

★

Francis yaşamakla ölmek arasında bocalarken günler geçiyordu. Rahipler onu sık sık görmeye geliyorlardı. Piskopos, Francis'in sağlık durumu hakkında bilgi edinmesi ve Assisi'ye gelmesini bildiren mesajı vermesi için, arada sırada diyaskos'unu gönderiyordu... «Gel yavrum,» diye yazıyordu piskopos. «Gel, evimde kal. İnsan vücudu Tanrının kutsal hediyesidir, böyle davranmakla katlediyorsun onu. Evet, cinayet işliyorsun. Tanrının yüce buyruğu: Öldürmiyeceksin! buyruğuna itaatsızlık ediyorsun.»

Francis mesajları dinler ama cevaplandırmazdı. Bir gün, diyaskos gelip onu tekrar davet edince bana döndü. «Evet, piskopos haklı,» dedi. «Cinayettir yaptığım. Paskalya yortusunu San Damiano'da kutladıktan sonra piskoposun sarayında kalacağım. Assisi'yi tekrar görmek istiyorum — vedalaşmak için.»

Büyük perhizin son haftasıydı, Francis kendisini, İsa'nın çektiği elemlerin anılarını hayalinde canlandırmaya vermişti. Beni her gün yanına oturtup İncil'i okuturdu. İsa'nın izinde yürüyordu, onunla ihanete uğruyor, cezalandırılıyor, kamçılanıyor ve çarmıha geriliyordu. Paskalya yortusundan önceki cuma günü, kapanmış olan beş yarası yeniden açıldı, vücudunda azalmış olan kanı yeniden akmaya başladı. Kutsal cumartesi günü sabahı iyileşti.

«Birader Leo,» dedi elimi tutarak. «Ben ki bir günahkârım, dört İncil'i yazanlardan biri olsaydım, yanımda ne arslan, ne öküz, ne kartal, ne de melek bulundururdum. Hayır, arkadaşım, boynunda kırmızı kordela bağlı bir kuzu olurdu. Kordelanın üstünde: 'Beni kesmen için, paskalyaya ne zaman ulaşacağım?' yazısı olacaktı.»

Paskalya günü, diriliş âyininden sonra, rahibeler mumlar taşıyarak Francis'in elini öpmeye geldiler. Francis oturduğu yerden kollarını kaldırıp onları takdis etti.

«Rahibeler,» dedi fısıltı halinde, çok duygulanmıştı. «Rahibeler, anlayışlı bakireler, İsa'nın gelinleri...»

Ağlamaya başladı, Rahibe Clara, Rahibe Pica ve tüm rahibeler onunla birlikte ağladılar. Mumlarla donatılan kulübe iniltilerle dolmuştu.

«Şimdi **senin** dirilişini beklemekteyiz,» dedi Rahibe Clara. Ama Francis hıçkırarak ağladığından duymadı söylenenleri.

Assisi'den hediyeler yağmaya başladı — Allaha şükürler olsun, tıka basa doyuncaya kadar yedim ve İsa'nın bu günde dirildiğini anladım gerçekten. Erkenden yatıp uyudum.

«Bu gece lambayı söndürme,» demişti Francis

bana. «Bütün gece yansın — İsa'nın dirilişine o da sevinsin.»

Uyudum, doymuştum tıka basa. Uykumda bile dirilişi hissediyordum içimde. Evrendeki ruhlar, İsa'nın izinde yürümeli, çektiği elemlere, çarmıha gerilişine ve sonunda dirilişine katılmalı diye düşündüm. Çünkü ölümün son meyvasının ölümsüzlük olduğunu anlamıştım artık. — Francis'le bir arada yaşadıkça büsbütün inanmıştım buna —.

Tanrı yeryüzünü aydınlattığında hâlâ uyuyordum. Saka kuşu uyanmış ötmeye başlamıştı. Kendimi uykunun tatlı gevşekliğine bıraktığım için gözlerimi açmamıştım. Birdenbire Francis'in sesini duydum uykumun arasında. Ayağa fırlayınca Francis'in yatağında oturmuş, viyol gibi çaldığı iki değneğin eşliğinde şarkı sölyediğini gördüm. Mısraları asla unutamıyacağım — mısralardan çok, zafer dolu, sevinçli, mutlu ezgileri unutmıyacağım. Bunca yıl geçmesine rağmen mısraları tam olarak hatırlıyorum. Huzur dolu bu manastırda oturmuş, eli ayağı tutmaz ihtiyar halimle bunları yazarken bile onları duymaktayım.

Yücelerden yüce, herşeye kaadir, Ulu Tanrı
Senindir övgüler, ululuklar, şan ve şerefler.
Yalnız sana, yücelerden yüce, uygundur onlar,
Ve hiçbir insan layık değildir adını anmaya.

ŞÜKÜRLER OLSUN SANA, Tanrım, tüm
yaratıklarınla birlikte,
Işık verdirttiğin, bize günü getirttiğin,
Kardeş, Sior Güneşe özellikle.
Ve güzeldir o, nurlar içinde parlamaktadır,
Seni anlatmaktadır bize, yücelerden yücesi!

ŞÜKÜRLER OLSUN SANA, Tanrım,
kızkardeş ay ve yıldızlar için,
Pırıltılı, ince, güzel şekiller verdin onlara
gökyüzünde,
ŞÜKÜRLER OLSUN SANA, Tanrım,
kardeş rüzgâr için,
Bize bağışladığın hava ve bulutlar, durgun ve
fırtınalı havalar için.
ŞÜKÜRLER OLSUN SANA, Tanrım,
kızkardeş su için.
O, alçak gönüllü ve kusursuzdur.
ŞÜKÜRLER OLSUN SANA, Tanrım,
kardeş ateş için,
Gecelerimizi onunla donatıyorsun.
Güzel, güçlü ve neşelidir o,
ŞÜKÜRLER OLSUN SANA, Tanrım,
kızkardeşimiz toprak ana için.
Taşıyor ve bağrına basıyor bizi,
Bol meyva, çiçek ve ağaçlar yetiştiriyor.

Şükredin Tanrıya, hamdedin O'na,
Alçak gönüllülükle kulluk edin O'na!

Belki beni duyar da okuduğu ilâhiyi yarıda keser korkusuyla, usulca yaklaşmış, kollarımla bacaklarına sarılarak dinlemiştim kendisini. Saka kuşu da kafesinde cıvıldamayı bırakmış dinlemeye koyulmuştu tepemizde. Güneş, ay, ateş ve su gösterişsiz barmağımıza girdiler, Francis'in etrafını sararak dinlemeye koyuldular. Ölüm de onların ardından girmiş, soluk almadan dinliyormuş gibi geldi bana. Ama Francis hiçbir şey görmüyordu artık. Başını arkaya atmış ilâhiyi söylüyordu. Zindan parmaklıkları açılmaya başladı, ruhu uçup gitmeye hazırlanıyordu.

Tanrı evreni bir daha aydınlattı. Gün ağarırken,

Francis, dudaklarında mutlu bir gülümseyiş, duvara yaslanmaktaydı. İlâhi onun kanıymış da tükenince bedeni kurumuştu sanki.

Öğleye yakın bana seslendi: «Birader Leo, Assisi'yi bir daha görmek istiyorum. Güçlü kuvvetli iki kardeş çağır — Juniper ve Masseo — gelip beni taşısınlar. Bacaklarımda derman kalmadı, son yürüyüşümü önceden yapmıştım zaten.»

Dışarıya çıktım, Portiuncula'da bulunan Juniper'le Masseo'ya haber yolladım. Bir de, Francis'in Assisi'ye geleceğini, çevremiz onu kaçırmak için fırsat kollayan Peruglia'lı haydutlarla dolduğundan, bizi koruyacak silâhlı muhafızlar gerektiğini bildirmek üzere adamlar gönderdim piskoposa.

Kulübeye döndüğüm zaman, Francis viyolunu çalarak kendinden geçmişcesine geceki kasideyi okuyordu. Bitirir bitirmez haykırdı, «Ah, Tanrıya kızkardeş hastalık için şükretmeye unuttum.»

İki ağaç dahnı yere koydu, ellerini göğe kaldırdı.

ŞÜKÜRLER OLSUN SANA, Tanrım,
kızkardeş hastalık için,
Kırıcıdır, yararlıdır O; insana acır,
Ruhun, bedenden kurtulmasına yardım eder.

Ağlamamaya çalışarak dinledim onu. Ruhum, dedim kendi kendime, ruhum vedalaş onunla, sonsuzluğa kadar vedalaş. Onu asla görmiyeceksin bir daha... Elvedâ, elvedâ, sonsuzluğa kadar.

Juniper'le Masseo akşama doğru geldiler. Sessizce Francis'in ayaklarının dibine oturdular. Rahibe Clara geldi, ellerini, ayaklarını öpüp sağına oturdu, o da sesini çıkarmadı. Rahibe Pica sendeliyerek girdi içeriye. Örtüsünün yanlarından görünen beyaz saçlarını toplıyarak oğlunun ayaklarına kapandı, ko-

nuşmadan soluna oturdu. Francis yine derin bir sevince dalmıştı, görmüyor ve duymuyordu hiçbir şeyi. Sırt üstü yatmış, kollarını göğsünün üstünde kavuşturmuştu, mutluluktan parlıyordu yüzü.

Birdenbire hafif bir hıçkırık yükseldi sessizlikte, Rahibe Pica dudaklarını ısırdı ve hıçkırık kayboldu.

«Uyuyor,» dedi Juniper usulca. «Uyandırsak iyi olur, hava kararıyor çünkü.»

Cevap veren olmadı.

Bir bahar meltemi esti kapıdan. Avludaki çiçeklerin güzel kokuları kulübeyi kapladı. Eşikte bir kuzu göründü, acı acı meledikten sonra seğirterek kaçtı. Anasını arıyordu mutlaka. Hareket etmeden, konuşmadan gözlerimizi Francis'e dikmiştik. İsa'nın ölü haline benzettim onu ansızın: Haçtan indirmiş, çiçeklerle örtülü toprağa yatırmış, cansız bedeni başında ağlaşıyorduk sanki.

Dışarları kararır kararmaz Rahibe Clara kalktı. «Gidelim Rahibe Pica. Onunla vedalaştık nasılsa. Peruglia'lı haydutlar onu kaçırmak için gece vakti yollarda beklemiyeceklerinden, rahipler Francis'i şimdi götürsünler.»

Rahibe Pica gözyaşlarını silerek kalktı.

«Yavrum...» diye başladı.

Ama Rahibe Clara, üzgün annenin beline kolunu doladı, ikisi düşecekmiş gibi titrek adımlarla kapıdan çıktılar. Birdenbire haykırışlar, ağlamalar duydum avluda, iki kadın üzüntülerini, kederlerini belirttiler sonunda.

Francis gözlerini açıp rahipleri görünce gülümsedi.

«Oraya vardık mı?»

«Yola çıkmadık henüz Peder Francis,» diye cevap verdi Juniper.

«Assisi'deydim şimdi.» Francis içini çekti. «San Ruffino kilisesinde bulunuyor, hayranlıkla pencerelerin renkli camlarını seyrediyordum. İsa'nın hayatını canlandırıyorlarmış gibi geldi bana. Kurtarıcımız, mezar taşını parçaladı, elinde mavi harflerle **Pax et bonum!** yazılı beyaz bir kordela tutarak göğe yükseldi.'»

Ayağa kalktım. «Gidelim — Tanrı adına,» dedim.

Masseo ve Juniper ellerini kenetleyip Francis'i üzerine oturttular. Francis her birinin boynuna kollarını doladı, böylece çıktık kulübeden.

«Gece mi oldu?» diye sordu.

«Evet Peder Francis. Yıldızlar bile çıktı.»

«Hava ne güzel kokuyor! Neredeydiniz?»

«San Damino'nun avlusunda Peder Francis, bahar geldi. Rahiplerle vedalaşmak istemez misin?»

«Ayrılık çok acıdır Birader Masseo, çok acı. Hırsızlar gibi gizlice savuşsak daha iyi olur.»

Assisi'ye doğru yürümeğe başladık. İki kadın manastırdan çıkmış bir ağacın altında bekleşiyordu. Kadınlardan biri bizi görünce kollarını uzatarak ileriye atıldı, ama diğeri tutup alakoydu onu. Ağacın altmdan yükselen tiz bir çığlık duydum, sonra ortalık yeniden sessizleşti. Yolumuza devam ediyorduk. Belki karanlıkta Peruglia'lı fırsat düşkünü hırsızlara rastlarız endişesiyle çevreyi gözetledim hep. Bir yolun dönemecinde, silâhları ay ışığında parıldayan beş altı gölge çıktı karşımıza. Hemen, mahvolduk diye düşündüm. Durumu incelemeye koştum, piskoposun gönderdiği askerler olduğunu anladım çok şükür. Adamlar Francis'in yanma varıp elini öptüler.

«Bu silâhların ne gereği var?» Francis hayretle sormuştu bunu. «Kahrolasıcalar!»

«Peruglia'lı haydutların seni yakalamalarından korkmuştuk Peder Francis,» dedi biri, adamların reisiydi.

«**Beni** mi yakalayacaklar? Ne yapacaklar beni, işlerine yaramam ki.»

«Bilmiyor musun?» dedi adam gülerek. «Büyük bir hazinedir bir evliya. Düşün bir defa: Yortular, mumlar, tütsüler ve binlerce hacı!»

Francis yardım istercesine haykırdı. «Birader Leo, Birader Leo neredesin? Söylediklerini işittin mi? Gerçek mi bunlar?»

«İnsanlar herşeyi yapabilirler,» dedim. «Kendini şeytanın şerrinden kurtarabilirsin ama insan elinden — asla!»

«Yarabbim, al canımı!» diye bağırdı Francis umutsuzlukla. Assisi'ye varıncaya kadar ağzını açmadı bir daha.

★

Piskopos, sarayının kapısında durmuş bizi bekliyordu. Francis'i oturduğu yerden indirdi, eğilip alnından öptü.

«Hoş geldin evladım. Allah'tan umudunu kesme, vaktin gelmedi henüz.»

«Allah'tan umudumu kesmedim, vaktim **geldi.**»

Francis'i yatırdıkları odanın, Assisi damlarına bakan büyük bir penceresi vardı. Zeytinlikleri, bağları, yılana benzer kıvrıntılarla çayırlardan akan nehriyle verimli ova gibi, bütün Assisi şehri görünmekteydi. İnsan San Damiano ve ötelerde Portiuncula'yı göz önüne getirebiliyordu.

Francis ertesi sabah yatağında oturup çok sevdiği bu manzarayı görünce ağlamaya başladı.

«Anam.....» diye mırıldandı. «Anam, Assisi... Sevgili Umria...»

Kendi hasırımı odanın bir köşesine sermemi tembih etti: Birlikte uyuyor, birlikte uyanıyorduk. İki kırlangıç pencerenin çıkıntısı altına yuvalarını yapmışlardı. Her sabah, şafak sökerken, erkeği uçuşarak cıvıldamaya başlardı. Dişi kırlangıç yeni yumurtaların üstüne kuluçkaya yatmış olmalıydı mutlaka, erkek de öterek cesaret veriyordu ona. Francis bana döndü. «İnsanın gözünü kaldırdıkça, kulağını kabarttıkça daima bir mucizeyle karşılaştığı gerçekten doğru mudur? Bir taşı kaldır yerinden, altında, nemli kuytulukta, Tanrıya ibadet eden canlı bir varlık görürsün. Kelebek olup güneşe uçabilmek için kanatlanmaya hazırlanan gösterişsiz, ufacık bir tırtıl. Bizler gibi canlı yaratıklar, bundan başka ne yapabiliriz ki yeryüzünde!»

Francis konuşurken, piskopos sarayının bulunduğu sokakta yuhalamalar, haykırışmalar yükseldi. Büyük bir kalabalık toplanmış olmalı: Gürültülü bağırışmalar arasında kapı da vuruluyordu. Biri sahanlığa çıkmış kalabalığa birşeyler söylemeye başlamıştı anlaşılan. Piskoposun diyaskosu odamıza girdi.

«Telaşlanma Peder Francis,» dedi. «Assisi'nin belediye başkanıyla piskopos düşmanıdırlar birbirlerine. Halkı toplayıp her gün buraya getiriyor ve tehditlere başlıyor. Kiliseye ayak atmalarını bile yasakladı.»

Francis çok üzüldü. «Utanılacak bir haldir bu, utanılacak! Onları barıştırmalıyız.»

Diyaskos odadan çıkar çıkmaz bana döndü. «Bi-

rader Leo, Tanrıya övgüde bulunduğum ilâhi'm asla tamamlanmıyacak. Tüy kalemini al ve yaz.

ŞÜKÜRLER OLSUN SANA, Tanrım, sana karşı besledikleri sonsuz sevgiden dolayı düşmanlarını bağışlayanlar için.
Kutludur onlar ki, haksızlığa, işkenceye ulu sevgileri uğruna huzur içinde katlananlar.
Kutludur barıştıranlar, çünkü sen, Tanrım taçlandıracaksın onları.»

Haç çıkardı. «Gel Birader Leo, kalkmama yardım et, tut beni, kapıya çıkıp toplanan insanlarla konuşacağım; ikimiz yanyana durup biraz önce yüreğimizden yükselen sözleri terennüm etmeye başlıyacağız.»

Kolumu beline doladım, avludan geçtik. Kapıyı açtım. Çılgın topluluk içeriye girmek üzere atıldı, ama Francis görününce olduğu yerde kaldı.

«Evlatlarım,» dedi Francis kalabalığı takdis ederek. «Tanrı size birkaç söz söylememi buyurdu. Mesih aşkına konuşmama izin verin.»

Başıyla işaret verdi bana. Sokak kapısına dayanarak ellerimizi birleştirdik ve yüksek sesle okumaya başladık:

ŞÜKÜRLER OLSUN SANA, Tanrım, sana karşı besledikleri sonsuz sevgiden dolayı düşmanlarını bağışlayanlar için.
Kutludur onlar ki, haksızlığa ve işkenceye ulu sevgin uğruna huzur içinde, katlananlar.
Kutludur barıştıranlar, çünkü sen, Tanrım, taçlandıracaksın onları.

Piskopos bu süre içinde eşiğe çıkmıştı.Halkı sev-

gi dolu gözlerle izleyen muhterem bir ihtiyardı. Birazdan o da bize katılarak ilâhi okumaya başladı — ve işte mucize o zaman meydana geldi. Belediye başkanı kalabalığı yararak ilerledi, piskoposun önünde diz çöktü.

«Mesih aşkına ve kulu Francis'in hatırı için aramızdaki düşmanlığı unutuyorum Piskopos, isteklerine boyun eğiyorum.»

Piskopos fazlasıyla duygulandı. Eğilip hasmını kaldırdı, kucaklıyarak öptü.

«Görevim, alçak gönüllü, iyi kalbli olmamı, barışı sağlamamı gerektiriyor,» dedi. «Ama ne yazık ki çabuk öfkelenen bir huyum var. Rica ederim bağışlayın beni.»

Orada bulunanlar da diz çöküp Allah'a şükrettiler; sonra herkes Francis'i öpmeye, barıştırıcının ellerini, ayaklarını öpmeye koştu.

Odamıza giderken Francis mutlu ve neşeliydi. Sevinci ona sıkıntılarını unutturmuştu, acı duymadan yürüyebiliyordu.

«Prensle büyücü kadının hikâyesini biliyor musun Birader Leo? Vaktiyle yakışıklı bir prens vardı. Kötü kalpli bir büyücü kadın ona büyü yapmıştı. İnsan yiyen bir canavar olmuştu. Halk nefret ediyordu ondan. Onu öldürmek gayesiyle silâhlanıp peşine düştüler. Prens gittikçe daha da vahşileşiyordu. Ama merhametli bir genç kız yanına giderek dudaklarından öptü. Birdenbire korkunç yüzü eridi, canavarın yerine yakışıklı prens çıktı meydana yeniden... İnsanlar tıpkı bu büyülü prense benzerler Birader Leo.»

Francis'in bu yeni yiğitliği yormuştu kendisini. Tüm güçlerini harekete getirerek mucizeyi yaratmıştı. Odasına dönünce yatağına yığıldı, bayılmıştı. Di-

yaskosu çağırttım. Gül sirkesi getirmeye gitti, ve Francis'i ayılttık. Piskopos geldi odamıza.

«Seni muayene etsin diye bir doktor getireceğim Francis oğlum,» dedi. «Evimde misafirsin, sorumluyum senden.»

Ama Francis başını salladı, doktor istemiyordu.

«Hayata karşı saygı duyman gerek Birader Francis,» diye ısrar etti piskopos. «Öteki insanlardan, solucanlardan başka, kendi hayatını da düşünmelisin. Tanrının soluğudur hayat: Onu boğmaya hakkın yoktur. Kutsal itaat adına, itaat et!»

Francis kollarını kavuşturdu, sesini çıkarmadı. Kendi halinde, sarı benizli, kor gözlü bir ihtiyar olan doktor geldi. Hastayı soyup, evirdi çevirdi, tekrar döndürdü, ve dikkatle dinledi.

«Allah'ın yardımıyla iyileşebilir,» dedi.

Francis başını salladı: «Allah'ın yardımı olmazsa?»

«Sonbahara kadar yaşarsın kanısındayım, Peder Francis. Ondan ötesi Allah'a kalmıştır.»

Francis bir an sustu, ama sonra kollarını göğe kaldırdı. «Öyleyse güz mevsiminin ilk yağmurları yağdığında seni karşılıyacağım Birader Ölüm!»

Bana dönerek gülümsedi. «Birader Leo, Tanrıya, Birader Ölüm için şükretmemiz gerekmez mi? Anlaştık değil mi? Tüy kalemini bir daha al eline öyleyse, benim çilkeş dostum ve yazmaya başla:

ŞÜKÜRLER OLSUN SANA, Tanrım, Birader Ölüm için. Canlı olan hiçbir insan kurtulamaz ondan.

Kutludur onlar ki on emrine itaat edenler.
Ölümden korkmazlar, severler onu.»

İlâhiyi bir kâğıda kopye edip, mühürü bassın diye Francis'e verdim. Kâğıdı aldı, baktıktan sonra başını salladı.

«Yarabbim anlatacak, yaptıklarından dolayı övgüde bulunacak o kadar çok söyliyeceklerim var ki. Ama sen yüreğimi, içimi bilmektesin. Şükürler olsun sana... herşey için!»

Tüy kalemi alarak yazmaya başladı: «ŞÜKÜRLER OLSUN SANA, Tanrım herşey için!» ve kâğıdın altına, kenarına büyük bir haç çizdi.

«Bitti,» dedi. «Bana bunları yapabilecek zamanı bağışladığı için şükrediyorum Allah'a... Tanrının küçük kuzusu, Portiuncula'ya birini gönder, Pacifico'yu çağırsın, lavtasıyla gelmesini söylesin. Tanrıya yaklaşmaktayım, çok halsizleştim. Tek bir şey yapmak istiyorum artık, ilâhi söylemek.»

Adamı gönderdim. Akşama doğru, Pacifico lavtasıyla geldi. Francis onu kollarını açarak karşıladı.

«Hoş geldin Tanrımın saz şairi, hoş geldin. Şu kâğıdı al, orada yazılı ilahiyi söyle, ben de, yanımda bulunan Tanrının küçük arslanı, hücremizin duvarları: Taşlar, sıvalar boyalar da söyliyecek ilâhiyi, seninle birlikte söyliyeceğiz.»

Kısa bir süre sonra hücremiz gür, neşeli seslerle çınladı. Pencere açıktı, güneş batacaktı neredeyse. Işıklar ağaçların yapraklarından süzülmekteydi. San Ruffino kilisesinin, akşam duası için çalmaya başlayan çanlar havaya sonsuz bir tatlılık yaydı. Francis'in sesi gittikçe yükseliyordu, ellerini çırpıyor, yaralı bereli vücudu, cübbesinin altında oynuyordu adetâ.

Tam bu sırada kapı açıldı, piskopos asık bir suratla girdi içeriye.

«Tanrının seni kutlu kılmasını istiyorsan Francis oğlum, bundan böyle şarkı söyleme. Sokaktan geçenler sesini işitince biran duraklıyor, sonra yeniden sövmeye başlıyorlar. Piskoposun, belediye reisini yenilgeye uğrattığmdan sarhoş olduğunu, çılgınca kutladığını söyliyeceklerdir herkese.»

Ama ilâhinin tatlı etkisinde olan Francis, «Piskopos,» dedi. «Evinizde bulunmam size sıkıntı veriyorsa giderim. Yapabileceğim tek şey ilâhi söylemektir artık. Tanrıya yaklaşmaktayım. Onunla buluşmaya giderken neşelenmiyeceğimi, ilâhiler söylemiyeceğimi aklınız alır mı hiç?»

«Haklısın çocuğum, ama diğerleri Tanrıya yaklaşmadıklarından seni anlıyamazlar. Onlara göre kepazeliktir bütün bunlar. Seni duymamaları için alçak sesle oku ilâhilerini.»

Piskopos bu sözleri söyledikten sonra odadan çıktı.

«Birader Pacifico,» dedi Francis. «Herkes kenseyi incitmiyelim. Lavtanı uzat bana öğretmenim, bendi bakımından haklıdır. Piskopos haklıdır, bizler de. Onun için alçak sesle okuyalım, davranışımızla kimde çalmak istiyorum.»

Lavtayı kollarının arasına alarak, sızlayan parmaklarıyla usul usul çalmaya başladı. Biz de sesimizi kısarak Tanrıya övgüde bulunduk yeniden. Gönlümüz kanınca Francis lavtayı Pacifico'ya verdi ve gözlerini yumdu. İlâhi söylemek yormuştu kendisini. Pacifico ayaklarının ucuna basa basa kapıya yöneldi.

«Assisi'den ayrılma,» dedim Pacifico'ya. «Belki Francis seni yarın yine isteyecektir. İlâhiler cennetine girmiş bulunuyor şimdiden.»

Francis ertesi gün yeni bir korkuya kapılmıştı. Sabahın erken saatlerinde:

«Vakit kaybetmeden, rahip ve rahibeler için vasiyetnamemi yazdırmak istiyorum. Hayatımı önlerine sermek, günahlarımı itiraf etmek istiyorum. Tüm çektiklerimi, uğraşılarımı dinlemiş olan bir can, çetin, zorlu yokuşu tırmanmaya cesaret edecektir belki... Tüy kaleminin ucunu sivrilt Birader Leo ve yaz...»

Francis'i dinleyerek, boyuna yazdım o gün. Söyledikleri çok etkilemişti beni. Gözyaşlarımı silmek için arada sırada da yazımı kesmek zorunluğunda kalıyordum. Kimi vakit Francis duraklıyordu, hislerini anlatacak kelime bulamıyor, ağlamaya başlıyordu.

İlkin gençliğini anlattı — giydiği ipekli, kadifeli elbiseler, kırmızı tüylü şapkası, arkadaşlarıyla şölenden şölene giderek gecelerini nasıl geçirdiğini; pencerelerin altında genç hanımlara nasıl serenad yaptığını: Ne kadar gururlu olduğunu; düşmanları öldürerek ün kazanmak, Assisi'ye şövalye olarak dönmek için savaşlara nasıl katıldığını; ve bir gece Tanrının sesini duyup nasıl korktuğunu tek tek anlattı.

«Allah beni, Assisi'li günahkâr Francis'i şu yoldan kurtarmak için indi yeryüzüne: Sefahat alemine daldığım günlerde cüzzamlılara karşı sonsuz bir tiksinti duyardım. Tanrı beni bu yüzden cüzzamlıların arasma fırlattı, onlara sarılıp öpmemi, elbiselerini çıkarıp yaralarını temizlememi buyurdu. Cüzzamlılara sarılıp onları öptüğüm, elbiselerini çıkarıp yaralarını temizledikten sonra, dünya sanki değişmiş gibi geldi bana. Eskiden kötü, acı görünen şeyler, bir başkalaştı; bal gibi tatlılandı. Çok geçmeden, kendimi, tüm varlığımla Allah'a hasretmek üze-

re, bu kibirli, kendini beğenmiş dünyayı, tüm mallarıyla birlikte terkettim. Tanrı, rahipleri yolladı bana, kutsal İncil yoluyla, uygulayacağımız Yasa'yı belirtti. Benimle gelmeyi kabul edenler, herşeyden önce bütün eşyalarını yoksullara dağıtmak zorundalardı. Yamalı bir cübbe ve düğümlü ipten başka birşeye sahip değildik; yalınayak dolaşıyorduk. Okumuşluğumuz yoktu, saf insanlardık. Hepimiz birbirimize itaat ederdik. Çeşitli işlerde, ellerimle çalıştım, ve para kazanmaktan çok, örnek olmak, tembelliğe karşı nefret uyandırmak için bütün rahip kardeşlerin dürüst bir meslek edinmelerini istemekteyim hâlâ. Geçimimizi çalışarak sağladığımız zamanlarda kapı kapı dolaşıp dilenebiliriz ancak. Daima **Pax et bonum** dememiz gerek: Tanrı belirtti bu selâmı bana!»

Francis iki gün süreyle, gözleri yumulu bir halde bütün hayatını dile getirdi: Kanlı ayaklarıyla, soluyarak, o korkunç, çıkılması güç, dik yükselişe nasıl eriştiğini anlattı. Babasının teselli bulmadan ölüşü, rahibe olan asil annesi, Rahibe Clara, Roma'da rasladığı ateşli misyoner Dominic, kutsal şehirde ayaklarına kapanan, elbiselerinin altında Fransisken cübbesini giyen — 'Birader' Jacopa — dediği kibar kadından, hepsinden tek tek sözetti. Roma'da başından geçen kuzu olayını da hatırladı. Omuzunda taşıdığı kuzuyu kestirmeye götüren bir kasabın arkasında yürüyorduk. Ödü kopan hayvan Francis'e bakıp, yardım istercesine melemeye başladı. Francis'in yüreği paralandı zavallı hayvanın haline. Koşarak kasaba yaklaşıp kucakladı. «Mesih adına, sevgi adına kuzuyu kesme kardeşim!» Kaba bir adam olan kasap kahkahalarla güldü. «Hayvanı ne yapayım öyleyse?» «Bana ver rahibim. Tanrı bu hayırlı davranışını defterine yazacak ve öbür dünyada sana ölümsüz bir sü-

rü bağışlıyacak.» «Ah, ah,» dedi kasap içini çekerek. «Sen söz ettikleri Francis misin yoksa? Şu mucizeleri yaratan Assisi'li Francis?» «Ben Assisi'li günahkâr Francis'im. Kimim ki, mucizeler yaratacak? Ağlayan, sızlayan bir günahkârım sadece. Ağlıyor ve kuzuyu kesmemeni rica ediyorum kardeşim!» Kasap ürkmüştü. «Al götür hayvanı,» dedi. «İşte verdim — bedava olarak. Bak gördün mü yine bir mucize yarattın.» Kuzuyu omuzlarından indirdi. Francis hayvanı kollarında taşıdı, götürüp 'Birader' Jacopa'ya hediye etti: Ve kuzunun o zamandan beri, bir gün bile Jacopa'nın yanmdan ayrılmadığı, hattâ onunla kiliseye gidip, herkes gibi azizlerin resimleri önünde diz çöktüğü söylenirdi.....

Francis'in kapalı gözlerinin önünden geçti bütün hayatı. Issız, kutsal dağ, Alvernia'yı zihninde canlandırınca, çarmıha gerilen İsa'nın, beş-uçlu bir şimşek halinde yeniden üzerine geliyormuş gibi oldu ve yürek paralayıcı bir sesle haykırdı: «Yarabbim, bir hırsızım ben, çarmıha gerilen hırsız. Beni sağ tarafına al!»

Vasiyetnamesini akşama doğru bitirdi, gözlerini açtı.

«Birader Leo,» dedi, şefkatle bakıyordu bana. «Sana çok eziyet ettim, çok yordum seni. Tanrı için bestelediğimiz ilâhiye şu sözleri eklemem doğru olacak:

ŞÜKÜRLER OLSUN SANA, Tanrım, Tanrının küçük kuzusu, Tanrının küçük arslanı — Birader Leo için.
İtaatlidir, sabırlıdır, Tanrım, yükselişin sarp yokuşlarını birlikte tırmandı benimle.
Daha kıymetlidir benden, çünkü çok defa ya-

radılışma karşı koymak zorunluğunda kaldı bunları yapmak için!»

Yere kapanıp ayaklarını öptüm, konuşmaya çalıştım, ama hıçkırıklar boğuyordu sesimi.

«Bütün hayatımı yeniden yaşadım,» dedi Francis. «Tüm elemlerimi yeni baştan çektim, Birader Leo, ve çok bitkinim. Birader Pacifico'yu çağır. Yüreğimin hafiflemesi için ilâhiler okuyalım hep birden.»

«Piskopos bizi azarlıyacaktır yine,» dedim.

«Bizi azarlamakta haklı olduğu gibi, biz de ilâhi söylemekte haklıyız. Haydi git Pacifico'yu çağır.»

Saz şairi rahip geldi.

«Hazır mısın Tanrının bülbülü?» dedi Francis mutlulukla. «Hep birden başlıyalım öyleyse.»

Lavta ilkin yavaşça çalındı, geçenler duymasın diye seslerimizi alçaltmıştık. Ama gittikçe alevlendik, piskoposu, geçenleri unutarak Francis'in Şükran İlâhisi'ni gururla, coşan seslerle okuduk. Bu ne büyük sevinçti böyle! Ölüm kapımızda beklerken, başımızı arkaya atmış, kuşlar gibi cıvıldaşarak, korkuya kapılmadan, tasalanmadan, hayat ve ölümlülüğü, ölümsüz bir şarkıya çevirdik.

Kendimizi tam göğün yedinci katında hissettiğimiz sıralarda Birader Elias göründü kapıda. Haşin ve sinirli bir ifade vardı yüzünde. Kasabaları, köyleri dolaşmış, epeyce para topladıktan sonra gösterişli, yeni manastırı yapan amelelere yövmiyelerini vermek için Assisi'ye gelmişti. Piskoposun sarayının önünden geçerken ilâhi okuduğumuzu duymuş, seslerin arasında Francis'in sesini tanımıştı. Geçenlerin çoğu yolun ortasında durmuş bizi dinlemektelermiş. Bazıları gülüyor, bazıları kızıyormuş. Aralarından birisi Elias'a:

«Son zamanlarda şarkı söyleyen seslerden başka

birşey duyulmuyor piskoposun sarayında. Taverna sanırsınız burasını» demiş.

Elias odaya girdiğinde ateş püskürüyordu. Francis onu görünce sustu birdenbire.

«Birader Francis,» dedi Elias öfkesini güçlükle zaptederek. «Söyliyeceklerimden dolayı özür dilerim, ama lavta çalıp şarkı söylemen evliyalık ününe yakışmıyor. Halk neler der sonra? Senin ve tarikatın hakkında neler düşünür? Va'zettiğimiz sofu ve mübarek hayat bu mudur? Ruhları bu yolda mı eriştireceğiz cennete?»

«Bundan başka nasıl eriştirebiliriz Birader Elias?» Öğretmeninden azar işiten bir çocuğun sesi gibi ürkekti Francis'in sesi.

Elias lavtasını boş yere saklamaya çalışan Pacifico'yu göstererek, «Şarkı söyleyerek mi? Korkarım ki şu saz şairi sorumludur bu durumdan,» dedi.

Francis'in tepesi atmıştı:

«Sorumlu olan benim! Birader Pacifico'nun yaptıklarından sorumlu benim! Birader Leo'dan, senden Birader Elias ve bütün tarikatımızdan sorumluyum! Hepinizin adına, Allah'a ben hesap vereceğim. Şarkı söyliyorsam, Tanrı buyurduğundan yapıyorum bunu. 'Francis' dedi bana. 'Tüm yetkilerini Elias elde etti ve seni rahiplerin arasından kovdu; artık hiçbir işe yaramamaktasın. Onun için lavtayı al, bir köşeye çekil şöyle!'»

«Ya, kendin söylüyorsun işte — Tanrı bir köşeye çekilip şarkı söylemeni buyurmuş,» diye cevap verdi Elias. «Bir köşede, Assisi'nin göbeğinde, sokağın ortasında değil... Özür dilerim Birader Francis, bu tarikatın başkanıyım, benim de sorumluluklarım var.»

Francis kollarını açıp iki yanına indirdi sonra.

Cevap vermek istiyordu, ama kelimeler boğuyordu onu adeta. Sonunda bana döndü.

«Birader Leo, bizi buradan bile kovuyorlar... buradan bile. Nereye gidebiliriz ki? Halimiz ne olacak?... Kalk ayağa, gel; gideceğiz buradan.»

«Nereye gideceğiz Peder Francis? Hava da kararda zaten.»

«Buradan bile kovuyorlar bizi... buradan bile...» diye mırıldandı, umutsuzlukla kollarını açıp kapıyordu durmadan.

«Yarın sabaha kadar kal Birader Francis,» dedi Elias. «Kimse git diye zorlamıyor seni, şarkı söyleme, o kadar. Tanrı gönlüne ne doğdurursa ona göre hareket edersin yarın sabah.»

Eğilip Francis'in elini öptü ve yanımızdan ayrıldı.

Dehşete kapılan Pacifico sıvışıp gitmişti bu arada. İkimiz başbaşa kaldık.

«Ne dedin Birader Leo?»

«Hiçbir şey Peder Francis, konuşmadım ki.»

«Evet konuştun. Kurtların arasında yaşayan kurt olmalıdır, kuzu değil, demiştin. Bunu söyledin Birader Leo. Aklı başında olan insanlar da aynını söylerler. Tanrı bir çılgınlık, yeni bir çılgınlık verdi bana, ve diyorum ki, kurtlar arasında yaşayan kuzu olmalıdır — kurt onu yutar diye zerre kadar aldırmamalıdır!... Birader Leo, bedenimizin ölümsüz kısmının adı neydi?»

«Ruh,»

«Tamam — ve ruh yutulamaz Birader Leo!»

★

Francis ertesi sabah şafakla uyandı, çok neşeliydi.

«Dinle Birader Leo, Pacifico veya lavtasına ih-

tiyacım kalmadı artık. Bana getirdiğin iki ağaç parçasına da ihtiyacım kalmadı. Dün gece ilk defa olarak müziğin ve şarkı söylemenin gerçek mânasını anladım. Sen uyumuş horluyordun, ama insanların Francis dedikleri, dağılacak hale gelen bu beden, ağrılar yüzünden uyuyamıyordu. Zavallının kanı yeniden akmaya başlamış, şiltenin üstünde birikintiler meydana gelmişti: Acısı pek fazlaydı... Sokaktan geçenleri duydum; köpeklerin havlamalarını, pencere ve kapıların kapatılmasını duydum: Ondan sonra durgun, sessiz bir tatlılık kapladı ortalığı — dile gelmeyen bir sevinç! Birdenbire penceremin altında gitar çalmaya başladı birisi. Müzik uzun bir süre devam etti. Gitarist şehrin bir ucundan öteki ucuna gider gelircesine, kâh yakmdan, kâh çok uzaklardan geliyordu gitarın sesi. Birader Leo, hayatımda asla böylesine bir sevinç — hayır sevinç değil: Kutsal mutluluk duymamıştım. Kutsal mutluluktan da üstün, sanki Tanrımn bağrına gömülmüş ,bütün benliğimle O'na vermiştim kendimi.»

Francis biran bekledikten sonra:

«Müzik biraz daha devam etseydi Birader Leo, mutluluktan ölecektim.» dedi ve yine durakladıktan sonra gülümseyerek ekledi:

«Elias lavta çalıp şarkı söylememi istemedi mademki, Allah da penceremin altında serenad söylemesi için bir melek gönderdi bana. Ettiğini buldu Elias.»

Ayağa kalkmaya çalıştı, ama gücü yetmedi.

«Birader Leo gel bana yardım et. Ayrılalım buradan, istediğimiz gibi şarkı söyliyebileceğimiz bir yere — Portiuncula'daki kulübemize gidelim.»

Pacifico'yu çağırdım. Francis'i kaldırarak sokak kapısına taşıdık. Piskopos yoktu, köyleri dolaş-

maya çıkmıştı. Evliyanm Portiuncula'ya döneceği haberi yıldırım gibi, ağızdan ağıza, bütün şehire yayılmıştı. Erkekler dükkânlarından çıktılar, kadınlar koşup onlara katıldı, ellerinde defne dalları sallayan çocuklar yanımızdan fırlayarak ruhanî alayın önünde yürüdüler.

Şehrin kale kapısmdan, zeytinliklerden geçtik, yokuşu inmeye başladık. Ağustos ayında bulunuyorduk, hava çok sıcaktı. İncir ağaçları meyvalarla doluydu; üzümler salkım salkımdı asmalarda; ekinler biçilmişti; kurumuş ot ve güneşten sararmış incir yaprağı kokuyordu ova.

«Yavaş yürüyün, acele etmeyin,» diye yalvardı Francis. «Sizler bu sevgili toprağı tekrar görebileceksiniz; ben göremiyeceğim bir daha. Sizi kutlu kılmamı istiyorsanız ağır ağır yürüyün.»

Feri kaçmış gözleriyle, cennete, beraberinde götürmek istercesine, Assisi'yi, zeytinlikleri, üzüm bağlarını — herşeyi — görmeğe çabalıyordu. Francis uzun uzun evlere, kiliselere, kulelere ve tepedeki yıkık kaleye baktı. Tam bu sırada matem çanı çalmaya başladı.

«Çanlar niçin çalıyor?» diye sordu Francis.

«Bilmiyoruz... bilmiyoruz,» dedik bir ağızdan.

Oysa herkes, ölümüne giden Francis'le vedalaşmakta olduklarını biliyordu. Gittikçe gücünü kaybeden gözlerini silerek, Assisi'ye, yamaçları zeytin ağaçlarıyla kaplı Subasio dağına ve ilk zamanlarda Tanrıya yakarmak üzere sığındığı mağaraları görmeye uğraşıyordu.

Kolunu kaldırıp sevdiği şehre doğru haç işareti yaptı.

«Elveda, anam Assisi. Bu güzel şehir ve evleri, insanları, üzüm çardakları, pencerelerin altındaki fes-

leğenle mercan köşk otu saksılarıyla, Sior Pietro Bernadone, Lady Pica, oğulları, küçük fukara Francis için şükürler olsun sana Tanrım. Ah, Assisi, seni ellerimle kaldırıp Allah'ın ayaklarının dibine serebilseydim keşke! Yapamam, yapamam — elveda öyleyse!»

«Elveda,» diye fısıldadı tekrar, «Elveda.....»

Arkamızdan gelen, bizi ağlıyarak izleyen insan topluluğu ağıta, ölüler duasını makamla okumaya başladı. Hep birlikte yolumuza devam ettik, bir an önce varmak telaşıyla hızlı hızlı yürüyorduk. Kulübeye gelince Francis'i yere yatırdık: Bayılmıştı. Hiçbirimiz onu taşırken kollarımızın arasında bayıldığını farketmemiştik. Kalabalık dağıldı. Bizi Portiuncula'da karşılayan rahipler — Juniper, Ruffino, Masseo, Giles, Bernard — elini öpmeye koştular, ama baygın yatan Francis eline değen dudakları hissetmemişti.

Bir hafta, iki, üç hafta geçti. Bağ bozumu bitmiş, yapraklar kızıllaşmıştı. İncirler şuruplandı, zeytinler pırıl pırıldı dallarda. Turnalar kulübemizin üstünden geçip güneye uçuyor, kırlangıçlar gitmeye hazırlanıyorlardı.

Francis kuş seslerini duyunca gözlerini açtı.

«Turnalar, kırlangıçları güneye götürüyorlar,» dedi.

Kollarını göğe kaldırdı.

«Yolunuz açık olsun kızkardeşlerim kırlangıçlar. Yakında büyük bir turna gelecek, ben de ayrılacağım buradan.»

Bazan gözlerini açtığı zamanlar elime sarılarak sessizce yatardı. Kimi zaman da oturmasına yardım ederdim, etrafında toplanan, tek sözünü kaçırmamaya çalışarak onu dinleyen beş, altı rahibe sevgiyle

bakar yoksulluk, huzur ve sevgiden söz ederdi. Son buyruklarıdır bunlar diyorduk kendi kendimize: Yalnız bize değil, orada bulunmayan rahipler, doğacak olan tüm rahip ve rahibeler için de bir buyruktu. Unutulmasın, yok olmasm diye tüm sözlerini zihnimize işlemek görevimizdi bizim.

«Sevgi nedir kardeşlerim?» diye sordu, bize sarılmak istiyormuş gibi kollarını uzattı. «Sevgi nedir? Basit bir acıma, basit bir şefkat değildir sevgi. Acımada iki duygu vardır, acı çeken ve acıyan. Şefkatde iki duygu vardır, seven ve sevilen. Sevgi ise tektir, ikisi birleşir, bağlanır, ayrılmaz hale gelirler. 'Ben' ve 'Sen' yoktur artık. Kendisini tüm varlığıyla sevdiğine vermektir sevgi.»

Bir gün elini uzatıp elimin üstüne koydu.

«Birader Leo vedalaşmak için 'Birader' Jacopa'yı görmek isterdim, ölmeden önce. Bana bu iyiliği yap lütfen: Kâğıt kalem al ve yaz: 'Tanrmın küçük fukarası Birader Francis'ten Birader Jacopa'ya: Sevgili Jacopa, ömrümün sona erdiğini bildirmek zorundayım. Bu dünyada beni bir daha görmek istiyorsan, bu mesajı alır almaz, vakit kaybetmeden Portiuncula'ya gel. Biraz geciksen beni hayatta bulamıyacaksın. Vücuduma sarılarak kaba dokulu bir kefenle cenaze törenimde yakılacak mumlar getir.»

Yanında diz çökmüş rahibe baktı, Juniper olduğunu anladı.

«Birader Juniper senden isteyeceğim son lûtuftur bu. Mesajı al ve...»

Ansızın sustu. Başını kaldırıp bir şey dinliyordu sanki. Tatlı bir gülüş kapladı yüzünü.

«Allah'a şükürler olsun Roma'ya gitmen gerekmiyor artık Birader Juniper! Yine de teşekkür ederim sana.»

Bunları söyler söylemez kapıya döndü. Biz de birini beklermiş gibi gözlerimizi kapıya diktik.

İşte o zaman ayak sesleri duyduk dışarıda. Kim olduğunu anlamaya koştum, ama kapıya varmadan bir çığlık attım: Birader Jacopa karşımda duruyordu! Kibar kadın içeriye girdi, Francis'in ayaklarına kapanarak yaralarını öpmeye başladı.

Ellerini okşarken, «Peder Francis... Peder Francis...» diye fısıldadı hıçkırıkları arasında.

Francis avucunu kadının saçına değdirdi. «Hoş geldin, hoş geldin Birader Jacopa. Geldiğine sevindim, çok sevindim... Haberi kim iletti sana?»

«Uykumda Kutsal Meryem göründü bana. 'Francis ölüyor,' dedi. 'Dokuduğun kefeni, cenaze töreni için mumları al ve hemen Francis'in yanma koş.'»

Kefeni Francis'in ayak ucuna bıraktı.

«Bana hediye ettiğin kuzunun yününü kullandım ve kendi ellerimle dokudum.»

Francis dimdik oturdu yatağında. Ellerine, ayaklarına, kan lekeleri içinde çökük göğsüne baktı.

«Beni bağışla eşek kardeş,» dedi. «Bunca eziyet ettiğimden dolayı sen de, harap olmuş ihtiyar vücudum, sen de bağışla beni.»

Acı acı gülümsedi.

«Sayın toprak ana, sen de bağışlamalısın beni. Bana neşe saçan, sağlam bir beden verdin, gör şimdi ne hale geldiğini. Çamur ve kir pas içinde geri veriyorum onu sana.»

Konuşurken birdenbire gözleri yuvalarından fırlıyacakmış gibi oldu. Kolunu uzatarak kapıyı gösterdi.

«Bakın, bakın işte orada duruyor.»

«Kim?»

«Dilenci! Dilenci, Birader Leo. Kapıda duruyor...

Delinmiş elini kaldırdı, selamladı beni. Şimdi kukuletesini indiriyor başından — Ah hayır! Hayır! Olamaz! Olamaz!»

«Peder Francis, Peder Francis titreme artık!»

«O dilenci benim, ben, ben, ben... yüzümü, alnımdaki haç işaretini, şakaklarımda kızgın demir izlerini görüyorum... Girdi, yaklaşıyor...»

Francis yüzünü cübbesinin kolluğunun altına sakladı.

«Geliyor, geliyor...» diye mırıldandı titriyerek. «Bakın, mutlulukla gülümsüyor ve kollarını uzatıyor bana.»

Öteki kolunu da gözlerine örttüğü halde yine görmeye devam ediyordu.

«Dilenci burada, **burada,**» diye tiz bir sesle, acı acı haykırdı. «Şimdi hasırımın üstüne, yanıma uzandı. İşte yanımda yatıyor!.. İmdat Birader Leo, imdat!»

Kollarını uzatarak bana sarıldı. Ondan sonra elleriyle sağını, solunu araştırdı.

«Kimse yok burada,» diye mırıldandı. «Hiç kimse yok!»

Ama birazdan, düşünceli bir halde:

«İkimiz birleştik, tek varlık olduk,» dedi. «Yolculuk sona erdi.»

Sonuç yaklaşmaktaydı gerçekten. Rahipler Francis'le vedalaşmak üzere dünyanın her ucundan geliyorlardı. Elias, kasabadan kasabaya, köyden köye koşuyor, halka, Francis'in ölmekte olduğunu, mumlarıyla birlikte cenaze töreninde bulunmalarını bildiriyordu. Piskoposun, zangoça, gece gündüz ölüm çanları çalması için talimat vermesini de sağlamıştı. Rahibeler San Damiano'da, İsa'nın heykeli önünde diz çökmüş, Francis'i aralarından almaması için Tanrı-

ya yakarıyorlardı. Reis Wolf, dağından inip Portiuncula'ya geldi, ayak uçlarına basarak Francis'e yaklaştı, hediye olarak bir sepet incirle üzüm getirmişti. Gözlerini açan Francis onu hemen tanıdı.

«Hoş geldin Birader Kuzu! Alvernia dağının vahşi şahinleri ölmek üzere olduğumu haber vermişlerdir sana. Allahaısmarladık, kardeşim.»

«Ölen sen değilsin Peder Francis,» dedi yabani adam. «Ölen sen değilsin, bizler ölmekteyiz. Tüm yaptıklarım için bağışla beni.»

Reis Wolf, getirdiği sepeti alıp can çekişen adamın ellerinin arasına bıraktı.

«Sana, vedalaşırsın onlarla diye, biraz üzümle incir getirdim, Peder Francis. Gönlün rahat olarak yiyebilirsin; çünkü çalmadım onları!»

Francis elinin ayasını olgun meyvaların üstüne koydu, yemişlerin taze serinliğinden hoşlanmıştı. Salkımdan bir üzüm kopardı ağzına götürdü, sonradan bir incir alıp içinden sızan bah emmeye başladı.

«Allahaısmarladık, incir ve üzümler, kardeşlerim. Son defa olarak Allahaısmarladık. Sizi bir daha görmiyeceğim!»

★

Eylül ayı böylece geçti. Ekimin başlarında gökyüzü karardı bir gün, ve ilk güz yağmurları çiselemeye başladı. Zeytin ve çam ağaçlarının üstünde ince bir sis dalgalanmaktaydı. Anlatılmaz bir tatlılık, hoşluk kaplamıştı evreni; toprak tüm verimliliğiyle ve huzur dolu uzanıyordu nemli havada. Francis gözlerini açtı. Sabahın erken saatlerinde gelen rahipler kulübeyi doldurmuştu. Bazıları yerde bağdaş kurmuş, ötekiler de ayakta bekleşiyorlardı. Seslerini çıkarma-

dan Francis'e bakmaktaydılar. Kimse bu kutsal sessizliği bozmaya cesaret edemiyordu. Arada sırada gözlerini siliyor, hava almak için dışarıya çıkıyorlardı.

Francis kolunu uzatarak rahipleri selâmladı.

Bernard diz çöküp Francis'in elini öptü. «Ayrılıyorsun bizden artık Peder Francis, ayrılıyorsun; yakında cennete kavuşacaksın. Son defa olarak ağzını aç, birşeyler söyle bize.»

Francis söyliyecek sözü olmadığını belirterek başını salladı.

«Evlâtlarım, kardeşlerim: Bütün söyliyeceklerimi, söylemiş, yüreğimdeki bütün kanımı sizlere vermiştim zaten. Artık ne söyliyecek sözüm, ne de verecek kanım kaldı. Eğer olsaydı, Allah beni bir süre ayırmazdı yeryüzünden.»

«Bize söyliyecek hiçbir şey, hiçbir şey yok mu?» diyen Giles kulübenin bir köşesinde durmuş ağlıyordu.

«Yoksulluk, huzur, sevgi — bundan başka söyliyecek bir şeyim yok... Yoksulluk, huzur, sevgi.»

Oturmaya çalıştı, ama gücü yetmedi.

«Cübbemi çıkarın, soyun beni kardeşlerim. Toprağa dokunabilmem, toprağın da bana dokunabilmesi için çıplak olarak yere yatırın beni.»

Rahibe Clara gelmiş, hiçbirimize görünmeden kapıda Francis'i dinlemişti. Ansızın bir hıçkırık duyduk. Dönünce onu kapının eşiğinde çömelmiş, hıçkırarak ağladığını gördük. Baş örtüsünü sımsıkı dolamıştı yüzüne. Birdenbire herkes, acı acı ağlamaya, matem tutmaya başladı.

«Niçin ağlıyorsunuz kardeşlerim?» diye sordu Francis hayretle.

Cevap veren olmadı.

«Yaşamayı gerçekten bu kadar tatlı mı buluyor-

sunuz? Ölümsüz hayata olan imanımız ne oldu kardeşlerim? Bu kadar zayıf mıydı inancınız?.. Birader Ölüm, kapının az ötesinde bekleyen Birader Ölüm: İnsanoğullarını bağışla. İlettiğin yüce haberi bilmediklerinden korkmaktadırlar senden.»

Etrafına bakındı.

«Neredesin Pacifico? Lavtanı çalıver, hep birden Şükran İlâhisi'ni söyliyeyim.»

ŞÜKÜRLER OLSUN SANA, Tanrım, tüm yaratıklarınla birlikte,
Işık verdirttiğin, bize günü gönderttiğin,
Kardeş Sior Güneşe.....

Ben de ötekilere katıldım, ama ilâhiyi okudukça zihnim dağılıyordu. Portiuncula, Assisi — herşey — gibi kulübe de gözden kayboldu. Bana yabancı olan yemyeşil, sınırsız bir diyarda buldum kendimi. Francis, yüzü göğe dönük, ortada yatmaktaydı. Yumuşak, ince bir yağmur yağıyordu, ötelerde dağın tepeleri sisle örtülüydü. Güzel bir koku yükseliyordu yeni sürülmüş topraklardan. Uzaklarda bir yerde inildeyen okyanus vardı. Francis yapayalnızdı, kimseler yoktu yanında; ama hava birdenbire yoğunlaştı, tarikatımızın asıl rahipleri, on iki kardeş, başlarında kukuleteleriyle etrafına çömelmişlerdi. İnleme ve ağlamalarından başka hiçbir ses duyulmamaktaydı. Aralarında ben de bulunuyordum. Gözümü kaldırıp on iki rahibin arkasına bakınca, kukuleteleri inik, başlarının tepesi tıraşlı yüzbinlerce keşiş gördüm: Makamla cenaze duasını okuyorlardı. Sonra dizlerimin üstünde doğruldum, uzaklarda öküzler, atlar, köpekler... koyun sürülerini farkettim — yüksek sesle ağıt tutturarak bize yaklaşmaktaydılar. Başlarını eğip rahip-

lerin arkasına dizildiler. Ondan sonra vahşi hayvanlar çıktı ormandan — kurtlar, ayılar, tilki ve çakallar — evcil kardeşlerinin arkasına sıralanıp ağlamaya, matem tutmaya başladılar. Birdenbire binlerce kanatlı yaratıkların şamatası duyuldu üstümüzde. Gözlerimi kaldırınca çeşitli kuşların, acı çığlıklar koparark, kümeler halinde, yükseklerden inip Francis'in etrafında tünemelerini izledim: Kuşların arasında ağıta ilk başlıyan, eleminden tüylerini yolan bir keklik oldu.

«Sevgili Francis'im, sevgili Francis'im,» diye mırıldandım. «Kuşlar ve hayvanlar gelmiş hepsi ağlıyorlar. Cenaze törenine geldiler, tüm kardeşlerin...»

Ansızın gökler mavi, yeşil, altın, mor ışıklarla yansıdı. Başımı kaldırdım. Hava kanatlarla yoğunlaşmıştı. Binlerce ve binlerce melek ölmekte olan adamın çevresine dizildi, kanatlarını katlıyarak, gülümseyen yüzlerle ruhunu götürmeye hazırlandılar...

Birdenbire yürek paralayıcı çığlıklar duyarak kendime geldim. Üç kadın Francis'in üstüne kapanmış, ölümüne, ayrılıp gitmesine engel olmaya çalışıyorlardı. Rahibe Pica, kollarının arasında tutuyordu Francis'in başını, rahibe Clara sarılmış ayaklarını öpüyordu, Birader Jacopa elini kavramış sımsıkı bağrına basıyordu. Güneş batmıştı. Durmadan yağan yağmurlar, yarıklar açıyor, yumuşatıyordu toprakları. Ve o an, iki kara kanat gördük Francis'in üzerinde.

Yüzü nur saçıyordu, gözlerini açmış boşluğa dikmişti. Birdenbire kımıldandı. Tüm gücünü yitirerek, tek tek baktı hepimize. Dudaklarını oynattı, söyliyecek son bir sözü vardı galiba. Yanına yaklaştım.

«Yoksulluk, huzur, sevgi...»

Sesi güçsüz ve boğuktu — çok uzaklardan, öbür kıyıdan geliyordu sanki. Sözlerini duymak için soluğumu tuttum. Ama herşey bitmişti...

Ondan sonra hepimiz üzerine kapandık, vücudunu öperek, ağlıyarak cenaze duasını okumaya başladık.

★

Ve hücremde oturmuş, sevgili Peder Francis'in hatırasını anarak gözyaşlarımın arasında şu son kelimeleri yazarken, ufacık bir serçe gelip camımı tıkırdattı. Kanatları fena ıslanmıştı; üşüyordu. İçeriye girsin diye kalkıp camı açtım.

Ve serçe sendin Peder Francis, ufacık bir serçenin kılığına bürünmüştün Peder Francis.

SON

71

1885 yılında Girit'in Heraklion şehrinde doğan **Nikos Kazancakis** 1957'de Viyana'da ölmüştür. İlk eseri olan «**Yılan ve Zambaklar**»dan sonra çeşitli oyunlar, seyahat eserleri ve romanlar yazmıştır. En önemli eserleri «**Odiseas**», «**Melissa**» adlı oyunları, «**Rusya'da Neler Gördüm**», «**İspanya, Yaşasın Ölüm**» adlı seyahat eserleri, «**Allah'ın Fukarası, Assisi'li Francis**», «**Günaha Son Çağrı**», «**Toda Raba**», «**Aleksi Zorba**», «**Kaptan Mihalis**», «**İsa Yeniden Çarmıha Geriliyor**» adlı romanlarıdır.

Ülkemizde, «**İsa Yeniden Çarmıha Geriliyor**» adlı romanının dışında diğer bütün önemli romanları ile «**İspanya, Yaşasın Ölüm**» adlı seyahat eseri yayınlanmıştır.

Kitabevimizin yayınladığı «**Allah'ın Fukarası**»nı en az «**Günaha Son Çağrı**» adlı roman kadar beğeneceksiniz.

HABORA
kitabevi

15 lira